

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**ΜΕΤΡΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΝ *ΚΗΠΟ ΧΑΡΙΤΩΝ* ΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ**

υπό

Νικολέτα Ζαμπάκη

Μεταπτυχιακή Εργασία

υποβληθείσα για την εκπλήρωση των προϋποθέσεων απονομής

Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Νέα Ελληνική

Φιλολογία

Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου

Ιωαννίνων

2017

© Νικολέτα Ζαμπάκη

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2016-2017
ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΝΙΚΟΛΕΤΑ ΖΑΜΠΑΚΗ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 231

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**ΜΕΤΡΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΝ *ΚΗΠΟ ΧΑΡΙΤΩΝ* ΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ**

Επόπτρια: κυρία Αθηνά Βογιατζόγλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νέας
Ελληνικής Φιλολογίας, Τμήμα Φιλολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2017

στους γονείς μου Στέφανο και Σοφία,
στην αδερφή μου Θεοδώρα

*«Πετώ ψηλά και χαίρομαι
για δε μπορούν να βγούνε
άλλα πουλιά που με μισούν
για να μ' εκδικηθούνε»*

Νίκος Ξυλούρης

Σημείωση: Η εικόνα του εξωφύλλου προέρχεται από το έγχρωμο πρωτότυπο της μοναδικής γνωστής απεικόνισης του Δαπόντε (Βουκουρέστι, 1730), η οποία δημοσιεύθηκε στο εξώφυλλο της μελέτης Πασχαλίδης Σ.Α., «Η αυτόγραφη νεομαρτυρολογική Συλλογή του μοναχού Καισάριου Δαπόντε (1713-1784)», *Νεομαρτυρολογικά Σύμμεικτα Α΄*, Θεσσαλονίκη: Μυθονία, 2012.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
Α΄ ΜΕΡΟΣ	
ΤΟ ΣΤΙΧΟΥΡΓΗΜΑ <i>ΚΗΠΟΣ ΧΑΡΙΤΩΝ</i>	
1.1.Ο <i>ΚΗΠΟΣ ΧΑΡΙΤΩΝ</i>	9
1.2.ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ <i>ΚΗΠΟΥ ΧΑΡΙΤΩΝ</i>	14
1.3.Η ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ.....	18
1.4.Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ (19ος-20ός αι.) ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ.....	23
Β΄ ΜΕΡΟΣ	
ΜΕΤΡΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΣΤΟΝ <i>ΚΗΠΟ ΧΑΡΙΤΩΝ</i>	
2.1.ΜΕΤΡΟ, ΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΟΣ.....	32
2.2.ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΞΙΑ.....	40
2.3.ΙΣΟΜΕΤΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΣΚΕΛΙΣΜΟΣ.....	64
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	87
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	99

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αντικείμενο της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας μου είναι η μελέτη των μετρικολογικών στον *Κήπο Χαρίτων* του Καισάρου Δαπόντε. Η έρευνα της παρούσας διπλωματικής έλαβε χώρα στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, στα σπουδαστήρια της Φιλοσοφικής και Θεολογικής Σχολής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών. Θεωρώ ότι η σύνταξη του παρόντος πονήματος μου έδωσε την ευκαιρία να μελετήσω σε βάθος το έργο και την κοσμοθεωρία του Καισάρου Δαπόντε, να αναζητήσω ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και να αναπτύξω κριτική σκέψη στο πλαίσιο μιας επιστημονικής εργασίας. Το ερευνητικό πνεύμα και η συνδυαστική σκέψη προέκυψαν μέσα από μια πολυ-επίπεδη εξέταση της παρούσας ποιητικής σύνθεσης. Χρέος μου είναι να ευχαριστήσω όσες και όσους στήριξαν την εκπόνηση της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας.

Ευχαριστώ την επόπτριά μου κυρία Αθηνά Βογιατζόγλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νέας Ελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για τις γόνιμες συζητήσεις μας πάνω στο θέμα, την άμεση ανταπόκρισή της και συμβουλευτική συνδρομή, τις λεπτές παρατηρήσεις της, τον ζήλο και τις υποδείξεις της, αλλά και για την υπερεξαετή πίστη της σε μένα ως φοιτήτρια, δίνοντάς μου πάντα το «ευ» στην έρευνα και διαμορφώνοντας την ακαδημαϊκή στάση ζωής μου.

Ευχαριστώ τον κύριο Ιωάννη Παπαθεοδώρου, Αναπληρωτή Καθηγητή Νέας Ελληνικής Φιλολογίας του τμήματος Φιλολογίας Ιωαννίνων για τις παρατηρήσεις και συζητήσεις μας πάνω στο θέμα της διπλωματικής μου. Ευχαριστώ τον κύριο Ιωάννη Μαυρομάτη, Καθηγητή Βυζαντινής και Μεσαιωνικής Φιλολογίας, Πρόεδρο του τμήματος Φιλολογίας Ιωαννίνων για την ενθάρρυνσή μου κι ενασχόληση με το έργο του Δαπόντε, καθώς και για τις γόνιμες συζητήσεις μας. Ευχαριστώ τους κυρίους Αλέξανδρο Αλεξάκη, Καθηγητή Βυζαντινής Φιλολογίας και Δημήτρη Γεωργακόπουλο, Λέκτορα Βυζαντινής Φιλολογίας του τμήματός μου για τις γόνιμες συζητήσεις μας πάνω στο έργο του Δαπόντε και την στήριξή τους.

Ευχαριστώ την κυρία Μαρία Λιάτση, Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας του τμήματος Φιλολογίας Ιωαννίνων και καθηγήτριά μου στις προπτυχιακές σπουδές για την ηθική στήριξη που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου, ενθαρρύνοντας πάντα τα όσα αγαστά εκπονούσα *φύσει του ειδέναι ορέγεσθαι*.

Ευχαριστώ από αυτήν εδώ τη θέση τον κύριο Peter Mackridge, Ομότιμο Καθηγητή Μεσαιωνικών και Σύγχρονων Γλωσσών υπο-τομέα των Νέων Ελληνικών του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης στην Αγγλία, για την υπόδειξη ως προς τις ποικίλες διαφορές που έχουν τα γλωσσάρια των πρόσφατων εκδόσεων του *Κήπου Χαρίτων*. Ευχαριστώ την κυρία Χρυσή Σιδηροπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Βοغازιζι στην Τουρκία για τις συζητήσεις μας πάνω στο θέμα. Ευχαριστώ την κυρία Μάχη Παϊζη - Αποστολοπούλου, Ομότιμη Διευθύντρια Ερευνών του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών για την βοήθειά της στην παράθεση ερευνητικού υλικού που δεν είχα στην κατοχή μου.

Ευχαριστώ το Centro de Estudios Bizantinos Neogriegos y Chipriotas -Κέντρο Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών στη Γρανάδα της Ισπανίας για την παράθεση σπάνιου ερευνητικού υλικού και το Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών Θεσσαλονίκης για την παράθεση αυτόγραφων χειρογράφων του Δαπόντε, σχετικών με τη μετρική και τις εκδοτικές αρχές του Δαπόντε, τα οποία δημοσιεύονται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω εξίσου το Ίδρυμα Αναστασίου Γ. Λεβέντη και το Ίδρυμα Παιδείας και Ευρωπαϊκού Πολιτισμού για τη χορηγία υποτροφίας των μεταπτυχιακών σπουδών μου. Ευχαριστώ τον πατέρα Νικηφόρο, Ηγούμενο της Μονής Κοσμά του Αιτωλού της περιφέρειας του νομού Κοζάνης καθώς και τον πατέρα Κωνσταντίνο Καλλιανό της ενορίας του Αγίου Παντελεήμονα Σκοπέλου για τις συζητήσεις μας πάνω στο έργο του Δαπόντε και για την ευλογία που μου έδιναν πάντα. Τέλος, ένα ευχαριστώ είναι λίγο για την οικογένειά μου, η οποία στήριξε πολύπλευρα εμένα στον αγώνα εκπόνησης της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την ανάλυση των μετρικολογικών στον *Κήπο Χαρίτων* του Καισάριου Δαπόντε, μιας ποιητικής σύνθεσης γραμμένης σε έξι χιλιάδες πεντακόσιους έντεκα δεκαπεντασύλλαβους στίχους, επιχειρείται η εξέταση του τρίπτυχου στιχουργική-υφολογία-ποιητική. Εξετάζονται διεξοδικά, κατά κεφάλαια πλαισιωμένα από πρόλογο, εισαγωγή και επίλογο, το μέτρο, ο τονισμός, ο ρυθμός, η ομοιοκαταληξία, και η χρήση του διασκελισμού μέσα στο κυρίαρχο πλαίσιο της ισομετρίας. Στο πρώτο μέρος της εργασίας εξετάζονται το περιεχόμενο του *Κήπου Χαρίτων*, η εκδοτική δραστηριότητα γύρω από την ποιητική σύνθεση, η στιχουργική τέχνη του Δαπόντε ως προς τις επιρροές κυρίως που δέχτηκε στην χρήση του ιαμβικού δεκαπεντασύλλαβου στίχου καθώς και η λογοτεχνική κριτική (19ος-20ός αιώνας) ως προς τη στιχουργική τέχνη του Δαπόντε. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας γίνεται μια εκ του σύνεγγυς εξέταση του κειμένου και μέσα από παραδείγματα μελετώνται το μέτρο, ο τόνος, ο ρυθμός, η ομοιοκαταληξία, η ισομετρία κι ο διασκελισμός.

Τα στάδια της παρούσας εργασίας για τη συγκέντρωση και την οργάνωση του υλικού ήταν τα εξής: η συγκέντρωση του υλικού, οι εργοβιογραφικές παρατηρήσεις, η κριτικογραφία σε ελληνόγλωσσα και ξενόγλωσσα βιβλία, περιοδικά κτλ., η αποδελτίωση και επεξεργασία του υλικού, η μελέτη του συνόλου του έργου του Καισάριου Δαπόντε, η αναζήτηση ψηφιακών τεκμηρίων (ΕΚΕΒΙ, ΕΚΤ, Ανέμη, Μέδουσα, Εθνικό Αρχείο Διατριβών κτλ.) και η τυπολογία των χαρακτηριστικών που αφορούσαν επιμέρους θέματα όπως τα μετρικολογικά του *Κήπου Χαρίτων*. Ως προς το είδος της επιστημονικής έρευνας η παρούσα εργασία είναι αναλυτική, περιγραφική και συνθετική κι ακολουθεί τα διεθνή μετρικά μοντέλα ανάλυσης αφηγηματικών κειμένων παρόμοιων σε έκταση με τον *Κήπο Χαρίτων*. Οι παρατηρήσεις μας στηρίχθηκαν στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, η οποία διασαφήνισε τα ευρήματα της παρούσας έρευνας. Τέλος, το λογοτεχνικό και ιστορικό περιεχόμενο παρέμειναν βασικοί άξονες για τις εκτιμήσεις μας πάνω στα μετρικολογικά του *Κήπου Χαρίτων*.

Η μέχρι στιγμής έρευνα¹ γύρω από τον Δαπόντε είναι προσωπογραφική, εστίασε στην καταλογράφηση του εκδιδόμενου ή ανέκδοτου έργου του, αναδεικνύοντας την πολυσχιδή δράση του Δαπόντε. Στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιήσω την έκδοση του Γ.Π. Σαββίδη, η οποία είναι απλουστευμένη ορθογραφικά.

Η νεότερη έρευνα έχει επανεκτιμήσει τη λογοτεχνική και ιστορική αξία του έργου του Δαπόντε και τον κατατάσσει στην χορεία των πιο αντιπροσωπευτικών μορφών του 18^{ου} αιώνα. Επιπλέον, η πρόσφατη μετάφραση στα αγγλικά του *Κανόνα Πολλών Εξαιρέτων Πραγμάτων* και αποσπασμάτων από τον *Κήπο Χαρίτων* του Δαπόντε των εκδόσεων Harvard University Press, 2017 επιβεβαιώνει ακόμη ότι η νεότερη μεταφραστική έρευνα ενδιαφέρεται για τα έργα του Δαπόντε.

---

¹ Βλ. Κεχαγιόγλου Γ., «Η ιστοριογραφία ως όχημα συνειρμικής συναφήγησης και εγκιβωτιστικής παρέκβασης: Το λογοτεχνικό παράδειγμα της ασύμμετρα διασκεδαστικής *Βίβλου Βασιλειών* του Καισάριου Δαπόντε» στο Kotzabassi S. – Mavromatis G. (Hrsg.), *Realia Byzantina*, ν. 19, Berlin: Walter de Gruyter, 2009, σ. 48. Πρβλ. Σουλογιάννης Ε., «Η επιστημονική έρευνα γύρω από τον Καισάριο Δαπόντε» στο [Συλλογικό], *Αρχείο Πεπαρηθιακών Μελετών*, τ. Α΄, Αθήνα: Κλείνιας ΕΠΕ, 1997, σ. 41-46. Πρβλ. Παϊζη-Αποστολοπούλου Μ., «Πως ο Κωνσταντίνος Δαπόντες έγινε Καισάριος» [Συλλογικό], *Αρχείο Πεπαρηθιακών Μελετών*, τ. Α΄, Αθήνα: Κλείνιας ΕΠΕ, 1997, σ. 119-120, υποσ. 2. Το έργο του Δαπόντε έλκει το ενδιαφέρον των μελετητών λόγω της ιστορικής συνείδησης του νεότερου Ελληνισμού και της βαλκανικής ιδέας επί Τουρκοκρατίας. Ο ηθοπλαστικός χαρακτήρας του έργου του Δαπόντε καθόρισε τη σύνδεση του αρχαίου και νεότερου ελληνισμού και συνακόλουθα θεμελίωσε τη νεοελληνική ιστορική συνείδηση. Περισσότερα βλ. Κιτρομηλίδης Π., «Μια περιδιάβαση στο έργο του Δαπόντε» στο [Συλλογικό], *Αρχείο Πεπαρηθιακών Μελετών*, τ. Α΄, Αθήνα: Κλείνιας ΕΠΕ, 1997, σ. 142.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΤΟ ΣΤΙΧΟΥΡΓΗΜΑ ΚΗΠΟΣ ΧΑΡΙΤΩΝ

1.1. Ο ΚΗΠΟΣ ΧΑΡΙΤΩΝ

Ο *Κήπος Χαρίτων* (1768) είναι μια έμμετρη, «αυτοβιογραφική²» ποιητική σύνθεση έξι χιλιάδων πεντακοσίων έντεκα ζευγαρωτών δεκαπεντασύλλαβων στίχων. Το έργο αποτελείται από δεκαοκτώ κεφάλαια τα οποία καλύπτουν χρονολογικά τον κοσμικό και μοναστικό βίο του Δαπόντε μέχρι το 1765. Το χρονικό διάστημα 1757-1765 καλύπτει τη μεγαλύτερη έκταση της σύνθεσης, στο οποίο ο μοναχός Δαπόντες, έχοντας στην κατοχή του τον Τίμιο Σταυρό, περιόδευσε³ σε πολλά μέρη εντός και εκτός Ελλάδας (Κωνσταντινούπολη, Ιάσιο και Βουκουρέστι⁴, Χίος, Σάμος, Ψαρά, Σκόπελος, Εύβοια) για να συνδράμει οικονομικά⁵ στη ναοδομία του Καθολικού της Μονής Ξηροποτάμου του Αγίου Όρους. Το ταξίδι ως ατομική εμπειρία έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στην περίοδο της ελληνικής επανάστασης⁶. Στον *Κήπο Χαρίτων* δίνεται η εντύπωση ότι ο Δαπόντες,

---

² Για τον χαρακτηρισμό της σύνθεσης ως «αυτοβιογραφικής» από τους μελετητές βλ. Σαββίδης Γ.Π. (φιλ. επιμ.), *Καيسάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Ερμής, ³1995, σ. 421. Πρβλ. Αγγέλου Α. (επιμ.), *Καيسάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου και Σίας Α.Ε., 1997, σ.1 όπου αναφέρεται ο «αυτοβιογραφικός» και «εξομολογητικός» χαρακτήρας του έργου. Πρβλ. ενδεικτικά Peckham R.S., *National Histories, Natural States. Nationalism and the Politics of place in Greece*, London - New York: I.B. Tauris Publishers, 2001, p. 14.

³ Σχετικά με την περιοδεία του Δαπόντε και την φύση της «ζητείας» βλ. Πολύβιος Μ., «Η ζητεία του Καيسάριου Δαπόντε για την ανοικοδόμηση του Καθολικού της μονής Ξηροποτάμου», *Κληρονομιά Α΄-Β΄* 24, (1992), σ. 183-263. Πρβλ. Τσουγκαράκη-Αγγελομάτη Ε., «Το φαινόμενο της ζητείας κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο» στο [Συλλογικό], *Ιόνιος Λόγος. Επιστημονική περιοδική έκδοση*, τ. Α΄, Κέρκυρα: Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, 2007, σ. 256, 271-272. Πρβλ. Μαρινέσκου Φ., «Ο Καيسάριος Δαπόντες και η περιοδεία του με τον Τίμιο Σταυρό στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες» στο [Συλλογικό], *Αρχείο Πεπαρηθιακών Μελετών*, τ. Α΄, Αθήνα: Κλείνιας ΕΠΕ, 1997, σ. 59-61.

⁴ Η ρουμάνικη έρευνα εστίασε κυρίως στη γεωγραφική και ιστορική οπτική του Δαπόντε καθώς και στη δράση του στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες. Περισσότερα βλ. Erbiceanu C., «Descriptiunea geografică a Daciei de Cesarie Daponte», *Biserica Ortodoxă Română, Revistă periodică eclesiastică* 5, (1890), p. 356-366.

⁵ Με τη ζητεία ο Δαπόντες συνέβαλε καθοριστικά στις ναοδομικές επιχειρήσεις της Μονής Ξηροποτάμου. Περισσότερα βλ. Πολύβιου Μ.Δ., «Ο Καيسάριος Δαπόντες και οι απεικονίσεις Νεομαρτύρων στο Καθολικό της Μονής Ξηροποτάμου», *Ελληνικά* 46, (1996), σ. 115-125.

⁶ Για την ταξιδιωτική λογοτεχνία του 18^{ου} αιώνα και την φύση της βλ. Calotychoy V., «Kazantzakis the Greek? Travel and Leisure, Hunger and Pathos, Localism and Cosmopolitanism Journeying», *Journal of Modern Greek Studies* 28 1, (2010), p. 193.

ενδεχομένως, να κατέγραφε, εν είδη ημερολογιακών σημειωμάτων, τα όσα εκθέτει.

Σύμφωνα με τον Πασχάλη Κιτρομηλίδη⁷, η αντίληψη του χρόνου με όρους ημερολογίου⁸ και λειτουργικού κύκλου του έτους, η γεωγραφική κινητικότητα του Δαπόντε, η εκλαΐκευση των γραφομένων και ο ηθικο-διδακτικός χαρακτήρας είναι φανερά στο έργο που μελετάμε. Η ποιητική σύνθεση είναι πηγή τέρψης για τον αναγνώστη, όπως ο Δαπόντες αναφέρει στο εξώφυλλό της. Ο *Κήπος Χαρίτων* αποτελεί ένα κράμα⁹ αρχαιογνωστικών, ιστορικών¹⁰, εθνογραφικών, κοινωνικών, ανθρωπολογικών, λαογραφικών, ηθικολογικών, βιβλικών, ιατρικών¹¹ αναφορών κ.ο.κ., δείγμα της πολυπραγμοσύνης και της ευρυμάθειας του Σκοπελίτη δημιουργού. Η φιλομάθεια, η «φιλοπεριέργεια¹²» και η πολυπραγμοσύνη του Δαπόντε συνιστούν το πρότυπο ενός φωτισμένου ανθρώπου, προκρίνοντας την αντιληπτική και εμπειρική ικανότητα του Δαπόντε η οποία αντικατοπτρίζεται στη σύνθεση.

---

⁷ Βλ. Κιτρομηλίδης Π., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*, Νικολούδη Σ. (μτφρ.), Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, ³2000, σ. 89-90.

⁸ Βλ. Καδάς Σ., «Χειρόγραφο με αυτόγραφες σημειώσεις του Καισαρίου Δαπόντε» στο [Συλλογικό], *Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά*, Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Βυζαντινών Μελετών, 1988, σ. 184.

⁹ Βλ. Gharib G. – Toniolo E.M. (eds), *Testi Mariani del Secondo Millennio. I. Autori orientali (secc. XI-XX)*, Roma: Città Nuova, 2008, p. 664 όπου «Anche I giardino della Grazie è un carne assai lungo-arriva a 6.000 pentedecasilabi- ed è un vero guazzbuglio di elementi sconnessi tratti dalla vita del poeta, mitologia, storie di miracoli, inni ed excerpta da altri autori, compresi I classici quali Erodoto, Plutarcho e Ateneo», σε δική μου μετάφραση από τα Ιταλικά «Ο *Κήπος Χαρίτων* είναι ένα εκτενές ποίημα 6.000 δεκαπεντασύλλαβων στίχων, ένα πραγματικό συνοθύλευμα στοιχείων από την ζωή του ποιητή, τη μυθολογία, ιστορίες θαμμάτων και ιστορίες από άλλους συγγραφείς της κλασικής γραμματείας, όπως ο Ηρόδοτος, ο Πλούταρχος και ο Αθήναιος».

¹⁰ Περισσότερα βλ. Μοναχός Ζαχαρίας Ξηροποταμηνός, «Καισαρίου Δαπόντε, *Περί της ημετέρας σεβασμίας και βασιλικής μονής Ξηροποτάμου, παρά τίνων κτητόρων εκτίσθη*, και μία σημείωση: Δύο κείμενα που πρέπει να αποδοθούν στον συντάκτη τους», *Βυζαντινά* 33, (2014), σ. 395. Για την ιστορική μέθοδο και τις στοχεύσεις του Δαπόντε βλ. Frangakis P., «The use of history by Greek intellectuals in the formation of Greek national identity during the Greek Enlightenment» στο [Συλλογικό], *Πρακτικά Δ' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*, Γρανάδα, 9-12 Σεπτεμβρίου, 2010: Ταυτότητες στον ελληνικό κόσμο (από το 1204 έως σήμερα), τ. Γ', Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, p. 408.

¹¹ Για μια συνοπτική αναφορά στις ιατρικές γνώσεις του Δαπόντε στον *Κήπο Χαρίτων* βλ. Μιχαηλίδης Α.Φ., *Υγειονομικά και προνοιακά Ιδρύματα της Χίου στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα*, [διδακτορική διατριβή], Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιατρικής, 2008, σ. 102.

¹² Η φιλοπεριέργεια του Δαπόντε οφείλεται στην «ποικιλία του κόσμου». Βλ. ενδεικτικά Δημαράς Κ.Θ., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα: Ερμής, ⁵1989, σ. 313.

Οι ατομικές εμπειρίες, οι εντυπώσεις, τα αισθήματα ματαιότητας και ασφυξίας στον εγκόσμιο βίο λόγω της φυλάκισης και των απανωτών θανάτων των αγαπημένων προσώπων του Δαπόντε υποστηρίζω ότι τροφοδότησαν τη γραφή του. Ο χαρακτήρας της παρούσας σύνθεσης είναι μεικτός ως προς την πάλη της υλικής υπόστασης του κόσμου με την ορθόδοξη συνείδηση¹³. Ο *Κήπος Χαρίτων* εμφορείται από τις αξίες της «Βαλκανικής Ορθοδοξίας¹⁴», οι οποίες φιλτράρονται μέσα από τις αφηγήσεις και τις κοινωνικές εμπειρίες του Δαπόντε, διαμορφώνοντας μια νέα οπτική της ορθόδοξης συνείδησης. Τα ταξίδια του Δαπόντε στη λεκάνη της νοτιο-ανατολικής Ευρώπης έδωσαν τις βάσεις για υπερ-εθνικές και πολιτικές οπτικές εξέτασής τους. Η ορθόδοξη κουλτούρα, η λατρεία, η ζητεία και τα σύμβολα της Ορθοδοξίας επηρέασαν αισθητά τη λογοτεχνική προσπάθεια του Δαπόντε περί συγγραφής ενός έργου για τα οποία θα γίνονταν λόγος. Ο Δαπόντε προτίμησε τον συγκερασμό των δύο κύκλων ζωής του στον *Κήπο Χαρίτων*, δηλαδή του εγκόσμιου και μοναστικού βίου του. Ως εκ τούτου, φανερό είναι η απήχηση μιας διαφωτιστικής κίνησης στη Δυτική Ευρώπη, η οποία απέβλεπε στον συγκερασμό της κοσμικής ανθρώπινης ευτυχίας με την χριστιανική ηθική (εράσμιος χριστιανισμός).

Η θετική οπτική της ανθρώπινης ζωής χαρακτηρίζεται από την αρχή εξέλιξης των πραγμάτων και του ανθρώπου και αποτελεί συστατικό της φιλοσοφίας του Διαφωτισμού. Ο Δαπόντε τονίζει διαρκώς στον *Κήπο Χαρίτων* τη θεία συνέργεια ως προς την ανθρώπινη απόλαυση των αγαθών. Τα θαύματα και η ύπαρξη του θείου στην καθημερινή ζωή, στις προσωπικές και οικογενειακές επαφές του, η επικοινωνία με τους Αγίους, την Παναγία μέσα από όνειρα, αλλά από τα διακονήματά του ως μοναχού τονίζονται σε

---

¹³ Περισσότερα για την ορθόδοξη συνείδηση του Δαπόντε και τον ρόλο του θείου στην αναγέννηση της βυζαντινής αυτοκρατορίας βλ. Tziouvaras C., *Religious Traditions: Islam in the Balkans*, University of Macedonia, Thessaloniki, 2012, [master thesis], p. 13. Πρβλ. Papachristou P.A., *The three faces of the Phanariots: An inquiry into the role and motivations of the Greek nobility under Ottoman Rule, 1683-1821*, Simon Fraser University, 1988, [master], p. 61. Πρβλ. Suparaku S., *Albanità in Ebollizione. Studio delle dinamiche dell' identità e delle rappresentazioni sociali degli Albanesi nella transizione tra epoca moderna e postmoderna*, Università Ca' Foscari Venezia, 2013, [tesi di dottorato], p. 147-148, 151.

¹⁴ Βλ. Kitromilidis P., «'Balkan mentality': history, legend, imagination», *Nations and Nationalism* 2 2, (1996), p. 176.

πολλά σημεία της παρούσας σύνθεσης. Η ορθόδοξη θρησκευτική παράδοση και οι πρακτικές της διαμόρφωσαν και τα θρησκευτικά *credo*¹⁵ του Δαπόντε.

Η περιοδεία του Δαπόντε με τον Τίμιο Σταυρό ήταν μια υπαρξιακή διέξοδος για τον ίδιο και μια ευκαιρία να έρθει, όντας μοναχός, σε επαφή με προσωπικότητες του κρατικού μηχανισμού των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών, με τον έξω κόσμο κτλ. Οι Ξηροποταμηνιοί πατέρες στο πρόσωπο του Δαπόντε εντόπισαν αυτόν που θα διεκπεραίωνε την αποστολή καθώς ο Δαπόντες ήταν πρόσωπο της Μονής και διατηρούσε άριστες επαφές με τους ιθύνοντες του κρατικού μηχανισμού των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών. Ο ορθόδοξος μοναστικισμός φίλτραρε τη συνείδηση του νεαρού Δαπόντε και η επαφή και τριβή του με τους φαναριώτικους και εκκλησιαστικούς κύκλους διεύρυνε τους ορίζοντές του.

Οι κυριότεροι σταθμοί της ζωής του Δαπόντε οι οποίοι παρατίθενται γραμμικά στα δεκαοκτώ κεφάλαια του *Κήπου Χαρίτων* είναι η γέννησή του στη Σκόπελο (1713/1714), αναφορές στην οικογένειά του, οι σπουδές στη Σκόπελο με δάσκαλο τον μοναχό Ιερόθεο Ιβηρίτη (1723/4-1731), οι ανώτερες σπουδές στην Κωνσταντινούπολη και το Βουκουρέστι, τα αξιώματα του γραμματικού και του καμινάρη (υπεύθυνου περί της φορολογίας του οίνου και του καπνού) και η ζωή κοντά στους Ηγεμόνες Κωνσταντίνο και Ιωάννη Μαυροκορδάτο αντίστοιχα (1731-1747), η εικοσάμηνη φυλάκισή του στην Πόλη (1747-1748), ο γάμος του με τη Μαριόρα (1749), ο πρόωρος θάνατος της συζύγου και της κόρης του (1751), η μοναχική κουρά στη νήσο Πιπέρι των Σποράδων και η μετονομασία του σε Καισάριος (1753), η μετάβαση στο Άγιον Όρος και συγκεκριμένα στη Μονή Ξηροποτάμου (1757) και τέλος, η εννιάχρονη περιοδεία του με τον Τίμιο Σταυρό σε διάφορες περιοχές εκτός και εντός Ελλάδας (1757-1765).

Στο εξώφυλλο της σύνθεσης παρατίθενται πληροφορίες για το περιεχόμενο που αφορά κυρίως την περίοδο των περιηγήσεων του Δαπόντε (1757-1765), έχοντας μαζί του τον Τίμιο Σταυρό, την περίοδο που βρισκόταν στη Μονή Ξηροποτάμου του Αγίου Όρους κτλ. Επιπλέον, στο εξώφυλλο αναφέρονται ο τίτλος της σύνθεσης, το όνομα του δημιουργού (Κωνσταντίνος Δαπόντες που μετονομάστηκε σε Καισάριος), η στοχοθεσία

---

¹⁵ Αυτόθι, p. 177.

του έργου που είναι η ωφέλεια και η ευφροσύνη των αναγνωστών καθώς και η αφιέρωση-προσφώνηση¹⁶ στον ηγεμόνα Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο (1754-1819), γιό του Ιωάννη Μαυροκορδάτου (1684-1720). Στη συνέχεια, ακολουθεί μια εγκωμιαστική προλογική αφιέρωση του Δαπόντε στον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, χρονολογημένη στις 15 Αυγούστου του 1768, όταν ο Δαπόντες ήταν σε ηλικία 55/56 ετών. Ο Δαπόντες στην αφιέρωσή του εξαίρει το ηθικό ποιόν και τις αρετές του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, τις οποίες αποδίδει με την οργανική μεταφορά «κήπος χαρίτων».

Η έμμετρη και λεπτομερής αφηγηματική εξιστόρηση του Δαπόντε είναι διανθισμένη με μυθολογικές παρεκβάσεις¹⁷ ηθικο-διδασκτικού χαρακτήρα. Ο *Κήπος Χαρίτων* συμπυκνώνει όψεις του αρχαίου, του βυζαντινού και του νεότερου Ελληνισμού. Οι ποικίλες γλωσσικές και θεματικές επιλογές του Δαπόντε από την αρχαιοελληνική γραμματεία, λόγου χάρι η ενσωμάτωση μυθολογικού υλικού από την *Ιστορίη* του Ηροδότου και οι επιρροές από τη βυζαντινή και εκκλησιαστική γραμματεία ζυμώθηκαν μέσα από τη διαφωτιστική ματιά ενός λόγιου του 18^{ου} αιώνα. Η πρόθεση του Δαπόντε περί ηθοπλαστικής αφύπνισης μέσω της εκλαΐκευσης των ηθικο-διδασκτικών ιστοριών του παρελθόντος ήταν σημαντική για τη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης. Η σύνθεση, κατά τον Άλκη Αγγέλου¹⁸, έχει μια αυθόρμητη αφηγηματική χαλαρότητα και δίνει την εντύπωση ενός «ερασιτέχνη δημιουργού που ξεχνά τους συγγραφικούς κανόνες».

Στον πρόλογο του έργου ο Δαπόντες εξηγεί τη σημασία που έχει το ονοματικό σύνολο «κήπος χαρίτων», το οποίο αποτελεί έναν

---

¹⁶ Η οικειότητα του Δαπόντε με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο είναι εμφανής. Στόχος του Δαπόντε ήταν το τερπνόν και ωφέλιμο. Η εικασία ύπαρξης ημερολογιακών σημειωμάτων ίσως να βοηθούσαν τον Δαπόντε στην ακριβή καταγραφή όσων παρέθετε. Περισσότερα για το θέμα βλ. Σαββίδης Γ.Π. (φιλ. επιμ.), *Καισάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Ερμής, ³1995, σ. 422-423.

¹⁷ Αυτόθι, σ. 421 όπου η αφήγηση του Δαπόντε είναι διανθισμένη με «αναδρομές και φαινομενικώς άσχετες όσο και ακατάσχετες παρεκβάσεις». Πρβλ. Σαββίδης Γ.Π., «Παρατηρήσεις στην αφηγηματική τεχνική του Καισάριου Δαπόντε» στο Lazaridis A.D. – Barras V. – Birchler T. (eds), Bouvier B., *Βουκόλεια Mélanges*, Paris: Belles-Lettres, 1995, σ. 260. Για τη σημασία των αφηγήσεων του Δαπόντε στη διαμόρφωση της ιστορικής συνέχειας του ελληνισμού βλ. περισσότερα Κιτρομηλίδης Π., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*, Νικολούδη Σ. (μτφρ.), Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, ³2000, σ. 92, 93-94.

¹⁸ Για το θέμα και την φύση των παρεκβάσεων βλ. Αγγέλου Α. (επιμ.), *Καισάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου και Σίας Α.Ε., 1997, σ. 44, 55, 96, 100, 101, 105, 43 όπου μερικοί «βρίσκουν χαριτωμένο αυτόν τον τρόπο ραφής, και τον χαρακτηρίζουν μάλιστα αφελή και φυσικά, αυθόρμητο».

εγκωμιαστικό τόπο μεταφοράς¹⁹ για τον εσωτερικό ψυχισμό και τις αρετές του ηγεμόνα Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου. Στον *Κήπο Χαρίτων* το παραπάνω ονοματικό σύνολο απαντά αυτούσιο μία μόνο φορά στην ενότητα «Εγκώμιον ερημίας και μοναχικής διαγωγής» στον στίχο «Μέσα εις ένα βρίσκομουν εγώ κήπον χαρίτων» (V,113), με τον Δαπόντε να τοποθετείται στο φυσικό περιβάλλον του νησιού Πιπέρι, εκεί όπου έμεινε, όντας μοναχός, σε πλήρη απομόνωση για τρία χρόνια, συνθέτοντας χιλιάδες στίχους και πολλά έργα.

Κάνοντας μια γραμματολογική περιδιάβαση, εντοπίζουμε στην αρχαία ελληνική γραμματεία το ονοματικό σύνολο «κήπος χαρίτων» στον *Ολυμπιονικό* του Πινδάρου και συγκεκριμένα στον στίχο «έξαιρετον Χαρίτων νέμομαι κήπον» (9, 27) και στις αριστοφανικές *Όρνιθες* στον στίχο 1100 «χαρίτων κηπεύματα». Σύμφωνα με τον Γ.Π. Σαββίδη εκδόθηκε ένα έργο του Οσίου Νικοδήμου του Αγιορείτη με τίτλο *Κήπος Χαρίτων, ήτοι ερμηνεία γλαφυρά εις τάς θ' ωδάς της στιχολογίας* στη Βενετία το 1819, το οποίο φέρει συμπτωματικά τον ίδιο τίτλο με τον *Κήπο Χαρίτων* του Δαπόντε. Ο Δαπόντες φρόντισε να τυπωθούν πολλά έργα του στο διάστημα 1770-1780²⁰, με τον *Κήπο Χαρίτων* όμως να παραμένει ένα ανέκδοτο έργο για πάνω από έναν αιώνα.

1.2. ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ ΧΑΡΙΤΩΝ

Η πρώτη έκδοση του *Κήπου Χαρίτων* έγινε από τον Γαβριήλ Σοφοκλή το 1880 στην Αθήνα. Η δεύτερη έκδοση έγινε από τον Émile Legrand και δημοσιεύθηκε στον τρίτο τόμο της *Bibliothèque Grecque Vulgaire* στο Παρίσι το 1881. Το 1995 και το 1997 δημοσιεύθηκαν δύο ακόμη φιλολογικές εκδόσεις από τον Σαββίδη και τον Αγγέλου αντίστοιχα.

---

¹⁹ Βλ. Σαββίδη Γ.Π. (φιλ. επιμ.), *Καισάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Ερμής, ³1995, σ. 423 όπου «ταυτίζεται συμβατικά με τον ανήλικο δημόσιον αποδέκτη της αφιέρωσης».

²⁰ Ο 18^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται από μια πλούσια εκδοτική παραγωγή ιστορικών και εκκλησιαστικών βιβλίων. Η ποικίλη εκδοτική δραστηριότητα του Δαπόντε στόχευε στη μόρφωση των υπόδουλων Ελλήνων και Βαλκανικών λαών. Περισσότερα για το θέμα βλ. Σουλογιάννης Ε., «Ο Καισάριος Δαπόντες και το έργο του το *Φανάρι Γυναικών*» στο Gálvez G.I. (ed.), *Grecia y la Tradición clásica*, Actas del II Congreso de Neohelenistas de Iberoamérica, VII Jornadas de Literatura Neogriega (La Laguna, 30 de octubre-3 de noviembre de 2001), Servicio de publicaciones, Universidad de la Laguna, 2002, p. 715.

Οι δύο νεότεροι εκδότες επισήμαναν σε σχετικά σημειώματα στις εκδόσεις τους την προγενέστερη εκδοτική δραστηριότητα του *Κήπου Χαρίτων*. Ωστόσο, παρατηρούνται ορισμένες συγκλίσεις και αποκλίσεις ως προς τις εκδοτικές αρχές τους.

Κατά τον Σαββίδη υπήρξε θεμελιώδης η ανάδειξη του Δαπόντε από τον Κωνσταντίνο Σάθα, ο οποίος έκανε περικοπές του κειμένου και τις δημοσίευσε στον τρίτο τόμο της *Μεσαιωνικής Βιβλιοθήκης* στη Βενετία το 1872. Ο Αγγέλου δεν αναφέρεται στην εν λόγω δημοσίευση του Σάθα. Ο Σαββίδης και ο Αγγέλου συμφωνούν ότι η πρώτη έκδοση του *Κήπου Χαρίτων* έγινε από τον Σοφοκλή το 1880 και ότι η έκδοση του Σοφοκλή έχει εκούσιες παραλείψεις λόγω «ηθικής αυτολογοκρισίας²¹». Επιπλέον, ο Σαββίδης και ο Αγγέλου αναφέρουν ότι οι παραλείψεις των χωρίων προσέκρουαν στον ηθικό κώδικα του Σοφοκλή. Για την έκδοση Legrand συγκλίνουν ως προς την πληρότητά της. Επιπλέον, οι δύο εκδότες συμφωνούν ότι οι εκδόσεις του Σοφοκλή και του Legrand βασίζονταν στο αυτόγραφο χειρόγραφο του Δαπόντε το οποίο σωζόταν στην Βιβλιοθήκη της Ενοριακής Σχολής της Παναγίας στο Σταυροδρόμιον (Πέρα) της Κωνσταντινούπολης. Ο Legrand πρόσθεσε τμήμα του αυτόγραφου χειρόγραφου που έλειπε το 1879 από ένα χειρόγραφο φιλικού προσώπου του το οποίο δεν ονομάζει.

Η έκδοση του Σαββίδη βασίζεται στην έκδοση Σοφοκλή με τη διαφορά ότι η πρώτη είναι ενημερωμένη κι αυξημένη με άγνωστα αποσπάσματα από ποικίλα έργα του Δαπόντε, εκ των οποίων τέσσερα αποσπάσματα είναι αντλημένα από την έκδοση του Legrand και δύο αποσπάσματα από το *Πατερικόν του εν Αγίοις Πατρός ημών Γρηγορίου του Διαλόγου, Πάπα Ρώμης κλπ., 1780*. Τα αποσπάσματα είναι: Αποδημία του Δαπόντε στην Κριμαία και φυλάκισή του στην Πόλη από τον *Καθρέφτη Γυναϊκών*: α) «Περί του Ταταρχάνη», β) «Περί του Κριμίου», γ) «Περί του Μπαχτσέ Σαραγίου», δ) «Περί των ποταμών», ε) «Περί των κελλίων των ασκητών», στ) «Περί του ντερβίση», «Έτερα περί Κριμαίας», «Η ανακήρυξη Ιωάννου Μαυροκορδάτου ως Αυθέντου Μπογδανίας» και η

---

²¹ Βλ. Σαββίδης Γ.Π. (φιλ. επιμ.), *Καϊσάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Ερμής, ³1995, σ. 421. Πρβλ. Αγγέλου Α. (επιμ.), *Καϊσάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου και Σίας Α.Ε., 1997, σ.16, 62.

«Περιγραφή της Δακίας και Βλαχίας» από τη *Γεωγραφική Ιστορία*, ο «Λόγος ή Ευχή Εξαγορευτική, και Ιστορική, και Θεολογική» και το «Εγκώμιον Φυλακής» από το *Πατερικόν του εν Αγίοις Πατρός ημών Γρηγορίου του Διαλόγου, Πάπα Ρώμης κλπ., 1780*. Στόχος του Σαββίδη ήταν η ανάδειξη ποικίλων πτυχών²² του Δαπόντε μέσα από τα αποσπάσματα που παρατίθενται σε σχετικό επίμετρο της έκδοσής του.

Στην αρχή της έκδοσης Σαββίδη παρατίθεται πίνακας περιεχομένων του *Κήπου Χαρίτων* και στο τέλος της έκδοσης παρατίθενται ένα σύντομο σημείωμα του επιμελητή, ένα συνοπτικό εργο-βιογραφικό χρονολόγιο του Δαπόντε κι ένα ατελές γλωσσάρι το οποίο εξαρτάται ρητά από το γλωσσάρι του Σοφοκλή. Ο Σαββίδης βάζει ερωτηματικά στα λήμματα που αδυνατεί να κατανοήσει τη σημασία τους στο κείμενο. Ο Σαββίδης καλεί τον αναγνώστη να συμπληρώσει τα σημασιολογικά κενά των λέξεων που φέρουν ερωτηματικό²³.

Ο Σαββίδης²⁴ σημείωσε ότι η μεταγραφή του κειμένου, η απλούστευση της ορθογραφίας και τα τυπογραφικά κενά των παραγράφων της έκδοσής του θα στόχευαν στην καλύτερη ανάγνωση της σύνθεσης και στη γραμματολογική αποκατάσταση του Δαπόντε στη «*συνείδηση νεότερων, απροκατάληπτων λογίων είτε ευλαβών αναγνωστών*». Ο Σαββίδης φιλοδοξούσε για το έργο του Δαπόντε να τύχει ευνοϊκής κριτικής από τους νεότερους κριτικούς, υπαινισσόμενος ότι ορισμένοι κριτικοί αντιμετώπισαν με προκατάληψη τον Δαπόντε.

Η τελευταία μέχρι σήμερα έκδοση του *Κήπου Χαρίτων* είναι η έκδοση του Αγγέλου (1997) η οποία στηρίζεται στην έκδοση του Legrand, με την τελευταία να είναι βοηθητική και συμπληρωματική²⁵ της έκδοσης

---

²² Βλ. Σαββίδης Γ.Π. (φιλ. επιμ.), *Καισάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Ερμής, 1995, σ. 422.

²³ Αυτόθι, σ. 429.

²⁴ Αυτόθι, σ. 424.

²⁵ Βλ. Αγγέλου Α. (επιμ.), *Καισάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου και Σίας Α.Ε., 1997, σ. 16.

Σοφοκλή. Ο Αγγέλου καταγράφει τις εκδοτικές δυσκολίες του κειμένου, οι οποίες αφενός οφείλονται σε ανοίκειους γλωσσικούς τύπους του Δαπόντε και αφετέρου σε αντίστοιχους των προηγούμενων εκδοτών²⁶. Ο Αγγέλου διατήρησε τη γλωσσική υφή²⁷ του κειμένου και στόχευσε στην άρση των αναγνωστικών δυσκολιών, παραθέτει τις σημασίες άγνωστων κυρίως λέξεων ή λέξεων που έχουν υποστεί σημασιολογικές μεταβολές στο γλωσσάρι. Ο Αγγέλου παραλείπει λέξεις που δεν ήταν σε θέση να ερμηνεύσει.

Η έκδοση Σαββίδη διατήρησε τη γλωσσική φυσιολογία του κειμένου, έχει μονοτονικό σύστημα και είναι απλουστευμένη ορθογραφικά. Η έκδοση Αγγέλου διατήρησε κι αυτή τις γλωσσικές δομές του κειμένου και της εποχής που γράφτηκε και έχει πολυτονικό σύστημα. Διαφορές παρατηρούνται στα γλωσσάρια²⁸ του Σαββίδη και Αγγέλου. Επιπλέον, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις και στην απόδοση ορισμένων λέξεων π.χ. «σταυροῦ» (Αγγέλου) και «Σταυρού» (Σαββίδης) ως προς το σύστημα τονισμού και τη γραφηματική επιλογή (σ, Σ). Η στίξη είναι ένα ακόμη διαφοροποιητικό στοιχείο των δύο εκδόσεων με το νόημα πολλές φορές να αλλάζει, λόγου χάρη στους στίχους «κ' ἤθελεν εἶσθαι ἀτελής και η διηγησίς μου. // Ἡμουν [...]» (I, 6-7), έκδοσης Σαββίδη και «κ' ἤθελεν εἶσθαι ἀτελής καί ἡ διήγησίς μου' // ἦμουν [...]», (I, 6-7), έκδοσης Αγγέλου. Η τελεία και η άνω τελεία διαφοροποιούν τη νοηματική συνοχή των στίχων. Η τελεία ολοκληρώνει το νόημα της πρότασης και σταματά την ανάγνωση, ενώ η άνω τελεία δίνει την εντύπωση μιας αναγνωστικής παύσης ανάμεσα στην πρόταση που προηγείται και σε εκείνη που έπεται.

---

²⁶ Αυτόθι, σ. 16

²⁷ Αυτόθι, σ. 16 όπου «να μην αλλοιώσω την γλωσσική φυσιολογία του κειμένου-τεκμήριο μιας εποχής».

²⁸ Βλ. Mackridge P., «Διορθώσεις και προσθήκες στα γλωσσάρια στο Κ. Δαπόντες, *Κήπος Χαρίτων* (επιμ. Γ.Π. Σαββίδης, Αθήνα: Ερμής, 1995, και επιμ. Άλκης Αγγέλου, Αθήνα: Εστία, 1997)», υπό δημοσίευση.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η σχετική αυτόγραφη σημείωση του Δαπόντε με τίτλο «Είδησις²⁹», με τον ίδιο να προειδοποιεί τους μελλοντικούς εκδότες των έργων του σχετικά με το μέτρημα των στίχων του πρωτοτύπου και τη διόρθωση των λαθών όπου είναι φυσικό να διαφύγουν. Όπως διαβάζουμε στην «Είδηση», η οποία παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας, σε περίπτωση που κάποιος σφετεριζόταν, πρόσθετε, αφαιρούσε ή μετέτρεπε το κείμενο, θα είχε αντίδικό του τον Θεό.

1.3. Η ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ

Ο Δαπόντες υπήρξε λόγιος στιχουργός³⁰ του 18^{ου} αιώνα. Ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος στίχος ήταν οικείος στον Δαπόντε. Επιπλέον, ο Δαπόντες είχε γράψει δύο στιχουργήματα³¹ σε δεκαπεντασύλλαβο στίχο

---

²⁹ Για την αυτόγραφη σημείωση του Δαπόντε, η οποία παραθέτει αυτούσια το περιεχόμενο της προειδοποίησης του ποιητή στους μελλοντικούς εκδότες των έργων του βλ. Lambros S.P., *Catalogue on the Greek Manuscripts of Mount Athos*, v. I, Cambridge: Cambridge University Press, 1895, p. 226. Πρβλ. Τομανάς Β. (επιμ.), *Οι Σκοπελίτες. Κωνσταντίνος Δαπόντες ο μετονομασθείς Καισάριος. Μύθοι. Παύλος Νιρβάνας. Νησιώτικα διηγήματα*, Θεσσαλονίκη: Νησίδες, 1994, σ. 11. Πρβλ. Βρανούσης Λ.Ι. (επιμ.), *Οι Πρόδρομοι*, Αθήνα: Ζαχαρόπουλος, 1955, σ. 28.

³⁰ Οι ιαμβικοί δεκαπεντασύλλαβοι στίχοι του Μανασσή ήταν οικείοι στον Δαπόντε. Βλ. περισσότερα Γαλίτης Α.Γ., «Άγνωστος αυτόγραφος κώδιξ του Κωνσταντίνου-Καισάριου Δαπόντε», *Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ*, τ. 20, ανάτυπον, (1976), σ. 16-17.

Επιπλέον, στη Δημόσια Βιβλιοθήκη στις Μηλιές Πηλίου βρίσκεται ένα χειρόγραφο με αριθμό 107 του έτους 1675, φ. 111, χαρτί, το οποίο περιλαμβάνει ένα έργο με τίτλο *Ονειροκριτικόν κατά αλφάβητον, διά στίχων ιαμβικών του Νικηφόρου Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως*. Στο ίδιο χειρόγραφο βρίσκουμε Στίχους δημοτικούς, καθά δε φαίνεται εκ ποιημάτων του Δαπόντε. Οι επιρροές από ποικίλα *Ονειροκριτικά* είναι ερευνητικό αντικείμενο προς διερεύνηση. Ωστόσο, είναι βέβαιο ότι ο Δαπόντες έγραφε δημοτικούς στίχους σε ιαμβικό μέτρο. Τις πληροφορίες τάντλησα από το υλικό της ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης του Ιστορικού και Παλαιογραφικού Αρχείου του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.

³¹ Βλ. Γεδεών Μ., *Εορτολόγιον Κωνσταντινουπόλιτου Προσκυνητού*, Κωνσταντινούπολη: Εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου, 1904, σ. 54-59.

με θέμα μια πυρκαγιά στην Κωνσταντινούπολη επί βασιλείας του Σουλτάνου Οσμάν, καθώς κι ένα ποίημα³² σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο στίχο αφιερωμένο στον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, το οποίο παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

Η στιχουργική τέχνη του Δαπόντε φέρει μετρικολογικά ίχνη της προγενέστερης ποιητικής παράδοσης³³ και συγκεκριμένα του δημοτικού τραγουδιού, της βυζαντινής ποιητικής παράδοσης (π.χ. Μανασσής³⁴), καθώς και της μεσαιωνικής³⁵ γραμματείας π.χ. *Διγενής Ακρίτας*, *Ονειροκριτικόν του Αχμέτη*, κάποια ή κάποιες από τις διασκευές της *Ριμάδας ή Φυλλάδας του Μεγαλέξανδρου* κτλ. Υποστηρίζω ότι τα δύο τελευταία εκτενή αφηγηματικά έργα αποτελούν πηγές ως προς το περιεχομένο κυρίως για τις παρένθετες ιστορίες με τίτλους «Περί του ονείρου του Σουλτάν Αχμέτ» και «Περί της ταφής του μεγάλου Αλεξάνδρου» του *Κήπου Χαρίτων*. Πέρα από τις μεσαιωνικές πηγές, στον *Κήπο Χαρίτων* ανιχνεύονται και αρχαιογνωστικές πηγές (Ηρόδοτος, Γαληνός κτλ.), με τον Δαπόντε να μετασχηματίζει νουβέλλες και μυθικές ιστορίες αντίστοιχα και να τις δίνει έμμετρη μορφή. Η αναζήτηση των κειμενικών πηγών του *Κήπου Χαρίτων* συνδράμουν στην καλύτερη εποπτεία των επιδράσεων που δέχτηκε ο Δαπόντες και είναι ένα

---

³² Βλ. Lambros S.P., *Catalogue on the Greek Manuscripts of Mount Athos*, v. I, Cambridge: Cambridge University Press, 1895, p. 227.

³³ Βλ. Πολίτης Α., «Ενιαία εθνική λογοτεχνία ή μήπως τοπικές σχολές; Αναζητήσεις, συνάψεις και μύθοι στον χώρο των πρώιμων νεοελληνικών κειμένων» στο *Το μυθολογικό κενό. Δοκίμια και σχόλια για την Ιστορία, τη Φιλολογία, την Ανθρωπολογία και άλλα*, Αθήνα: Πόλις, 2000, σ. 131-142: 138.

³⁴ Βλ. Λαμπρίδης Ο., «Κωνσταντίνος Μανασσής και Καισάριος Δαπόντες», *Παρνασσός* 11, (1969), σ. 84-88.

³⁵ Κατά τον Κιτρομηλίδη είναι ενδιαφέρουσα η επιρροή της μεσαιωνικής κουλτούρας σε πολλούς τομείς της τέχνης, των γραμμάτων κτλ. για πάνω από πέντε αιώνες ως προς τη συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας. Ιδεολογικοί μηχανισμοί και συμβολικές εκφράσεις είναι απότοκα της βυζαντινής εποχής, λ.χ. ο μοναστικός βίος, η Εκκλησία, η πολιτική σκέψη τα οποία βρίσκουμε στον *Κήπο Χαρίτων* του Δαπόντε είναι δηλωτικά μιας δυναμικής αναβίωσης του Βυζαντίου. Περισσότερα βλ. Kitromilides P.M., «Byzance après Byzance. Revisited changing perspectives on Europe's Byzantine heritage», Introductory Report to Plenary Session IV: «Image and Influence of Byzantium after 1453 in the Scholarly World and in the World at Large», *XIX International Congress of Byzantine Studies*, (1996), p. 11. Πρβλ. Peckham R.S., *National Histories, Natural States. Nationalism and the Politics of place in Greece*, London - New York: I.B. Tauris Publishers, 2001, p. 14.

αντικείμενο προς διερεύνηση. Επιρροές στη στιχουργική τέχνη του Δαπόντε εντοπίζονται από την κρητική λογοτεχνία της ακμής³⁶ καθώς και τη φαναριώτικη ποιητική παράδοση. Ο Δαπόντες στο έργο του με τίτλο *Βίβλος Βασιλειών* έκανε μνεία για την ύπαρξη ενός χειρογράφου του κειμένου του *Διγενή Ακρίτα*, το οποίο ήταν διακοσμημένο με μικρογραφίες, άγνωστο³⁷ έως σήμερα.

Ο φαναριώτικος ποιητικός κύκλος περιλάμβανε εκτενή αφηγηματικά έργα όπως η *Βοσπορομαχία* (1766), ο *Μέμων* (1766) κτλ. Ο *Κήπος Χαρίτων* (1768) είναι ένα μεταγενέστερο έργο των παραπάνω. Ως εκ τούτου είναι πολύ πιθανό ο Δαπόντες να απέκτησε αντίτυπο της *Βοσπορομαχίας*, δεδομένου ότι ο *Καθρέφτης Γυναικών* του Δαπόντε εκδόθηκε την ίδια χρονιά και στην ίδια πόλη με τη *Βοσπορομαχία*. Το εκτενές έργο του Καλλίνικου Γ' με τίτλο *Τα κατά και μετά την εξορίαν επισυμβάντα* (1758-1763) δεν θα ήταν γνωστό στον Δαπόντε επειδή έμεινε ανέκδοτο έως το 2004.

Επιπλέον, ο Γεώργιος Χρυσόγονος Τραπεζούντιος³⁸, ο δεύτερος κατά σειρά δάσκαλος του Δαπόντε, έγραψε πολιτικούς στίχους με τίτλο *Στίχοι πολιτικοί έγκωμιαστικοί πρὸς τὸν πανιερώτατον λογιώτατον καὶ θεοπρόβλητον μητροπολίτην τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Οὐγγρο-βλαχίας κύριον κύριον Ἄνθιμον τὸν ἐξ Ἰβηρίας*, δραστηριοποιήθηκε στην Ακαδημία στην οποία σπούδασε ο Δαπόντες και ήρθε σε επαφή με τους φαναριώτικους πολιτικούς κύκλους (Μαυροκορδάτοι), οι οποίοι έδειξαν ενδιαφέρον στον πολιτικό στίχο. Ο Δαπόντες τονίζει στον *Κήπο Χαρίτων* τον ζήλο που έδειξε ο ηγεμόνας Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος για την στιχουργική τέχνη του: «*Εγὼ δε, θάρρος περισσό, και ξεύροντας πως χαίρει στους στίχους, τρέχω, στιχουργώ, και δίνω τους στο χέρι*» (II, 43-44).

³⁶ Κατά τον Roderick Beaton στον *Κήπο Χαρίτων* ανιχνεύονται επιρροές από την κρητική λογοτεχνική παράδοση ως προς τις τεχνικές σταθερές χρονικής απόδοσης των γεγονότων. Περισσότερα βλ. Beaton R., *Folk Poetry of Modern Greece*, Cambridge: Cambridge University Press, 1980, p. 177.

³⁷ Περισσότερα βλ. Beck H.G., *Geschichte der Byzantinischen Volksliteratur*, München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1971, p. 64.

³⁸ Περισσότερα για τον Γεώργιο Χρυσόγονο Τραπεζούντιο, τις συγγραφικές του δραστηριότητες και επαφές βλ. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε., «Γεώργιος Χρυσόγονος Τραπεζούντιος: νέα στοιχεία για τον βίο και το έργο του», *Ιόνιος Λόγος*, τ. 3 (2011), σ. 17-20.

Παρόμοια και στους επόμενους στίχους:

*«Και με μηνά πως εις αυτό απάνω να συνθέσω
ένα και μόνο δίστιχο, καθώς εγώ μπορέσω»* (II, 119-120).

Οι επιδράσεις από τη φαναριώτικη ποιητική παράδοση είναι αντικείμενο προς εξέταση προκειμένου να διαμορφωθεί μια συνολική εικόνα για τη μετρική και τεχνοτροπία έργων της ίδιας χρονικής περιόδου.

Η υπερβολική χρήση των χασμωδιών, της έντονης στίξης και των πολυάριθμων παρατονισμών δεν ανιχνεύονται στη νεότερη μετρική παράδοση του 20^{ου} αιώνα σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο στην φαναριώτικη ποίηση. Παρόλες τις επικρίσεις που δέχτηκε για τη μετρική του ο Δαπόντες, ο *Κήπος Χαρίτων*, όπως θα μελετήσουμε στη συνέχεια, δεν χάνει τη ρυθμική και αισθητική ποιότητά του. Σύμφωνα με την Άντεια Φραντζή³⁹

«η παραδοσιακή μορφή του ομοιοκατάληκτου δίστιχου σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο αποτελεί τον πυρήνα για εκτενέστερες συνθέσεις και κυριαρχεί στα φαναριώτικα στιχουργήματα».

Οι διαφορετικές μετρικές και προσωδιακές αφετηρίες της ελληνικής ποίησης του 18^{ου} αιώνα δεν είναι αμελητέες. Σε αντίθεση με την πυκνή χρήση της συνίξεσης από τους Επτανήσιους ποιητές, οι Φαναριώτες ήταν οι πιο ένθερμοι υποστηρικτές της χασμωδίας.

Τον 18^ο αιώνα το κοινό του απόδημου ελληνισμού των Παραδουνάβιων ηγεμονιών ενδιαφέρθηκε για τις μισμαγιές⁴⁰, δηλαδή ανθολογίες έμμετρων ποιητικών έργων, αποσπασμάτων θεατρικών έργων, πεζών κειμένων κτλ., συλλογές εκτενών αφηγηματικών στιχουργημάτων ανώνυμων δημιουργών και μεταφραστών, οι οποίες προέρχονταν από την ελληνική, ιταλική και γαλλική γραμματεία (λ.χ. ο Μεταστάσιο, ήταν ένας αυλικός ποιητής στη Ρουμανία τα χρόνια αυτά). Η τραγουδιστή-μουσική μορφή του λόγου, καθώς και η θεματολογία (φύση, έρωτας, αρχαία μυθολογία, ποιμενικά ειδύλλια κτλ.) έθεσαν τις βάσεις για την αρκαδική ποίηση του τέλους του 18^{ου} αιώνα. Οι λόγιοι στράφηκαν σε αυτά τα *«κραυγαλέα αναστενάγματα»* της εποχής, όπως σημειώνει ο Λέανδρος

³⁹ Βλ. Φραντζή Α. (επιμ.), *Μισμαγιά. Ανθολόγιο φαναριώτικης ποίησης κατά την έκδοση Ζήση Δαούτη (1818)*, Αθήνα: Εστία, 1993, σ. 16.

⁴⁰ Αυτόθι, σ. 11-14.

Βρανούσης⁴¹, τονίζοντας την ανεπάρκεια αισθήματος και την αδυναμία ενσωμάτωσης των λογίων της εποχής σε αυτά.

Φαναριώτικα ιστορικά, γεωγραφικά, περιηγητικά-ταξιδιωτικά, αυτοβιογραφικά κτλ. έργα σε έμμετρη μορφή παρουσιάζουν αναλογίες με αντίστοιχα έργα της οθωμανικής λογοτεχνίας⁴². Ο Δαπόντες δεν υιοθέτησε ξενόφερτα μετρικά σχήματα αλλά μυήθηκε στον εκκλησιαστικό κανόνα και στην προγενέστερη μετρική παράδοση. Δεν είναι ευρωπαϊστής μετρικά, όσο κι αν ταξίδεψε, σπούδασε και έζησε στο εξωτερικό. Ο Δαπόντες παρουσιάζει διαφορετικές μετρικές επιλογές συγκριτικά λόγου χάρη με τον ομότεχνό του Θωμά Βελάστη. Το έργο με τίτλο *Περί Θυμού* (1774) του Βελάστη είναι πλούσιο σε παρατονισμούς, διασκελισμούς, συνιζήσεις και έρχεται στον αντίποδα με τον *Κήπο Χαρίτων*. Η διαφορά έγκειται στο ότι ο Βελάστης προτίμησε τη συνιζήση σε μεγάλο βαθμό έναντι του χασμωδιακού Δαπόντε.

Στον *Κήπο Χαρίτων* εντοπίζεται ένα στιχουργικό παιχνίδι, τα λεγόμενα αλφαβητάρια. Το αλφαβητάρι περιοριζόταν σε δύο στίχους και έχει τις καταβολές του στη βυζαντινή γραμματεία⁴³. Στον στίχο π.χ. «εν έτει άλφα, ψι, και ζι, εν Κωνσταντινουπόλει» (IX, 267) του *Κήπου Χαρίτων*, τα αριθμητικά στοιχεία παρατίθενται αλφαβητικώς. Παρόμοια και στον στίχο «επιλόν, μι, άλφα και ψι μηνός Φεβρουαρίου» (III, 301).

---

⁴¹ Βλ. Βρανούσης Λ.Ι. (επιμ.), *Οι Πρόδρομοι*, Αθήνα: Ζαχαρόπουλος, 1955, σ. η'-θ'.

⁴² Βλ. ενδεικτικά Σαρηγιάννης Μ., «Οι Φαναριώτες και η οθωμανική παράδοση: Επιδράσεις και στεγανά, 17ος-18ος αιώνες» στο Σαλακίδης Γ. (επιμ.), *Τουρκολογικά. Τιμητικός τόμος για τον Αναστάσιο Κ. Ιορδάνογλου*, Θεσσαλονίκη: Σταμούλης, 2011, σ. 320-321. Πρβλ. Chatzipanagioti- Sangmeister J., «Old Tunes, New Tunes: (Re-)Defining the “Phanariot verses” of the Greek Enlightenment», *The Historical Review* 10, (2013), p. 168-169.

⁴³ Βλ. Κυριακίδης Σ., *Το δημοτικό τραγούδι. Συναγωγή μελετών*, Αθήνα: Νεοελληνικά μελετήματα, 1978, σ. 213-214 όπου γίνεται λόγος για το αλφαβητάριο και την βυζαντινή προέλευσή του.

1.4. Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ⁴⁴ (19ος-20ός αι.) ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ

Η κριτική πρόσληψη του έργου ενός συγγραφέα ή ποιητή, καθώς και η αξιολόγησή του έγκειται σε ιδεολογικά και πολιτισμικά συμφοραζόμενα εξέτασής του. Το ενδιαφέρον μελέτης μετατοπίζεται από τον δημιουργό και το κείμενο στον δέκτη της λογοτεχνικής διαδικασίας. Ένα λογοτέχνημα επιδέχεται ποικίλων αναγνώσεων, ανάλογα με τις σκέψεις, αντιλήψεις του δέκτη, τα ερωτήματα που θέτει κτλ.

Αρχικά, θα πρέπει να αναφέρουμε τα εξω-κειμενικά τεκμήρια διαμόρφωσης μιας λογοτεχνικής κριτικής. Ο χωρο-χρόνος, οι δεσπύζουσες ιδεολογικές συνιστώσες, η ευρύτερη κοινωνικο-πολιτική κατάσταση διαμορφώνουν ιδέες και αντιλήψεις. Σε καιρούς όπου ήταν κυρίαρχο λόγου χάρη το γλωσσικό ζήτημα, η γλώσσα ήταν το βασικό κριτικό κριτήριο αξιολόγησης των κειμένων. Το κριτήριο αξιολόγησης των κειμένων στην εποχή του Παλαμά και της γενιάς του '80 ήταν πέρα από τη γλώσσα, η επικράτηση μετρικών φαινομένων της σολωμικής παράδοσης και η ανανέωση του στίχου.

Η λογοτεχνική κριτική είναι ένα ενδιαφέρον πεδίο στο οποίο εξετάζονται τόσο οι κριτικές και ιδεολογικές συνιστώσες των κριτικών, όσο και οι μετρικολογικές, μορφολογικές, γλωσσικές επιλογές του Δαπόντε μέσα από το κριτικό λογοτεχνικό πρίσμα. Η απήχηση⁴⁵ που είχε το συνολικό έργο του Δαπόντε από το αναγνωστικό κοινό της εποχής του ήταν μεγάλη.

Ο Χαρίσιος Μεγδάνης χρησιμοποίησε στο μετρικολογικό εγχειρίδιό του με τίτλο *Καλλιόπη παλινοστούσα ή περί ποιητικής μεθόδου* (1819) παραδείγματα στίχων από έργα του Δαπόντε για τη μελέτη των

---

⁴⁴ Ο όρος «λογοτεχνική κριτική» παρουσιάζει προβλήματα ορισμού. Περισσότερα βλ. Hawthorn J., *Εκκλειδώνοντας το κείμενο*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2012, σ. 20-59. Για το θέμα της πρόσληψης του Δαπόντε από τη μετέπειτα κριτική και ποίηση βλ. ενδεικτικά Κακριδής Φ.Ι., «Παρατηρήσεις στην ποιητική του Καισάριου Δαπόντε», *Δωδώνη [Φιλολογία]* 34, (2005), σ. 26.

⁴⁵ Βλ. Μπάκανος Ι.Π., *Αθανάσιος Χριστόπουλος (1772-1847). Κείμενα Κριτικής για τα Λυρικά. Νεοελληνικός Διαφωτισμός- Κριτική και ποίηση (1811-2001)*, Θεσσαλονίκη: Σταμούλης, 2011, σ. 41.

μετρικολογικών φαινομένων⁴⁶. Η θέση του Δαπόντε στο λογοτεχνικό κανόνα του 18^{ου} αιώνα αναδεικνύεται ως μείζονα μέσα στο μετρικολογικό εγχειρίδιο του Μεγδάνη. Η επιλογή του Μεγδάνη ως προς την παράθεση στίχων από έργα του Δαπόντε στηρίχθηκε στον ηθοπλαστικό χαρακτήρα των στίχων του Δαπόντε, μιας κύριας ιδεολογικής συνιστώσας των ποιητών του 18^{ου} αιώνα, αλλά και στην ανάδειξη της συνέχειας μετρικών φαινομένων και σχημάτων από την προγενέστερη ποιητική παράδοση.

Από τις δεκαετίες του 1880 κυριαρχούσαν νέες ζυμώσεις στο λογοτεχνικό χώρο της νεοελληνικής γραμματείας. Τα λογοτεχνικά αιτήματα της εποχής έθεσαν στο περιθώριο τους ρομαντισμούς του παρελθόντος. Η δημοσίευση λόγου χάρη των ποιητικών συλλογών *Στίχοι* του Νικολάου Καμπά και *Ιστοί Αράχνης* του Γεωργίου Δροσίνη όρισαν την απομάκρυνση από τα ρομαντικά στερεότυπα της πεντηκονταετίας 1830-1880, καθιερώνοντας τη δημοτική ως κυρίαρχη γλωσσική νόρμα. Στην εικοσαετία 1880-1900 τα οράματα περί εθνικής αναζωογόνησης ήταν ορατά στον λογοτεχνικό ορίζοντα. Το γλωσσικό πρόβλημα ήταν μείζονος σημασίας στην πνευματική ζωή του τόπου.

Ο Δαπόντες έτυχε επιφυλακτικής έως και αρνητικής κριτικής για τη μετρική του. Το 1903 ο Κωστής Παλαμάς θεωρούσε κεφαλαιώδες στοιχείο την ανάδειξη μεγάλων προσωπικοτήτων του Νεοελληνικού Διαφωτισμού λ.χ. τον Κοραή, δεδομένου του άρθρου που έγραψε για τον Κοραή και τη ρίμα. Αυτές οι προσωπικότητες, κατά τον Παλαμά ήταν σημαντικές για το μεταβατικό χαρακτήρα του λογοτεχνικού⁴⁷. Ο Παλαμάς⁴⁸ χαρακτήρισε τον Δαπόντε «πεζολόγο όσο και πολυγράφος, [ο οποίος] δεν έχει καμιά αξία ποιητική». Κύρια επιδίωξη του Παλαμά ήταν η ρυθμική ανανέωση του δεκαπεντασύλλαβου στίχου. Επομένως, ο Δαπόντες ήταν αντίθετος στις μετρικές απόψεις του Παλαμά περί ρυθμικότητας και

---

⁴⁶ Βλ. Μεγδάνης Χ., *Καλλιόπη παλινοστούσα ή περί ποιητικής μεθόδου*, Βιέννη: εκδ. Schienerer J., 1819, σ. 77-80, 88-89, 95. Κατά την Φραντζή η πλούσια στιχουργική παραγωγή του Δαπόντε σε συνδυασμό με τον μεικτό χαρακτήρα του εγχειριδίου του Μεγδάνη με στόχο την ανανέωση της παράδοσης αιτιολογεί την προτίμηση του Μεγδάνη στον Δαπόντε. Περισσότερα βλ. Φραντζή Α., «Καλλιόπη Παλινοστούσα ή Περί Ποιητικής Μεθόδου» του Χαρίσιου Μεγδάνη (1819)», *Παλίμνηστον* 6/7, (1988), σ. 193-194.

⁴⁷ Βλ. Παλαμάς Κ., *Άπαντα*, τ. ΙΓ', Αθήνα: Γκοβόστης, 1903, σ. 34-38.

⁴⁸ Βλ. Παλαμάς Κ., *Άπαντα*, τ. ΣΤ', Αθήνα: Γκοβόστης, 1903, σ. 52.

ανανέωσης. Η «μετρική πρόοδος⁴⁹» που επεδίωκε, θα ήταν εφικτή με την αποδέσμευση της νεοελληνικής ποίησης από τις στιχουργικές επιλογές των ποιητών της φαναριώτικης και αθηναϊκής ποιητικής παράδοσης.

Το 1936 ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος⁵⁰ υιοθέτησε τις γραμματολογικές παλαμικές έννοιες π.χ. «πρόδρομος», «επτανησιακή σχολή» κτλ. Η κριτική του Παναγιωτόπουλου⁵¹ για τον Δαπόντε, όπως διαπιστώνεται παρακάτω, έχει ως άξονές της τον κοσμοπολιτισμό, την ειλικρίνεια και το βάθος των αναζητήσεων του τελευταίου

«Ο Δαπόντες, παρά τα μεγάλα του ελαττώματα, και δή τήν άκατάσχετον φλυαρίαν του, ήτις τόν έμποδίζει νά ύποβάλη είς σοβαράν κατεργασίαν τάς έμπνεύσεις του, έχει καί άξιολόγους άρετάς. Είμαι είλικρινής παρατηρητής καί πολύτιμος συλλογέυς πληροφοριών περί προσώπων και πραγμάτων, χρησιμωτάτων είς τούς μεταγενεστέρους».

Οι παραπάνω αρνητικές αξιολογικές κρίσεις αφορούν, όπως διαπιστώνουμε, στιχουργικά ελαττώματα και γλωσσικά μειονεκτήματα του Δαπόντε ευρύτερα. Η γλωσσική αδεξιότητα, οι μετρικές αβλεψίες και οι ατεχνίες (προχειρότητα, πλατειασμοί κτλ.) για τις οποίες επικρίθηκε ο Δαπόντες, συνέτειναν στην περιθωριοποίησή του και απομάκρυνσή του για πολλά χρόνια από τον λογοτεχνικό κανόνα.

Το 1942 ο μελετητής και κριτικός Νίκος Βέης⁵² χαρακτήρισε την ομοιοκαταληξία του Δαπόντε ως «κακή Ομφάλη του κελλίου του». Με όρους μυθολογίας χαρακτηρίζεται η ρίμα του Δαπόντε ως «κακή Ομφάλη». Η Ομφάλη στη μυθολογία ήταν βασίλισσα των Λυδών, την οποία υπηρέτησε ο Ηρακλής, όντας τελικά έρμαιο της ίδιας και των υπηρεσιών της. Ως άλλος Ηρακλής, ο μοναχός και λόγιος ποιητής Δαπόντες εγκλωβίστηκε, κατά τον Βέη, στη ρίμα του, υπηρετώντας την. Ο Βέης υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής του δημοτικιστικού κινήματος και ήταν

---

⁴⁹ Περισσότερα για το θέμα και την κριτική στάση Παλαμά βλ. Γαραντούδης Ε., «Η μετρική θεωρία του Παλαμά» στο *Νεοελληνικά Μετρικά*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2004, σ. 165-166.

⁵⁰ Βλ. Παναγιωτόπουλος Ι.Μ., *Στοιχεία ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Αθήνα: Τυπογραφία Κύκλου, 1936, σ. 80-81.

⁵¹ Αυτόθι, σ. 78.

⁵² Βλ. Βέης Α.Ν., «Τα «Άνθη Νοητά» του Κωνσταντίνου-Καيسάριου Δαπόντε και τα Μοναστήρια της Πελοποννήσου», *Νέα Εστία* 32, 373, (1942), σ. 15.

ριζοσπαστικός ως προς τις νεωτεριστικές ιδέες της εποχής του. Στην ίδια γραμμή κινήθηκε και η κριτική του Βρανούση⁵³ το 1955

«*Η έμμετρη αφήγηση με τις σχοινοτενείς ζευγαρωτές ρίμες, το ηθικοδιδασκτικό περιεχόμενο, διανθισμένο κάπου-κάπου μ' ευτράπελες διηγήσεις, η εξιστόρηση αξιομνημόνευτων συμβάντων με νουθετικό πάντα επιμήθιο, όλα, συνεχίζουν χωρίς καμμία ανανέωση τη μεσαιωνική παράδοση της γραμματείας μας.*».

Το 1966 ο ιστορικός της νεοελληνικής λογοτεχνίας Ηλίας Βουτιερίδης⁵⁴ χαρακτήρισε τους στίχους του Δαπόντε πλαδαρούς και τις ομοιοκαταληξίες κοινές, ωστόσο επαίνεσε την οξεία παρατηρητικότητα του Δαπόντε. Ο Βουτιερίδης στη *Σύντομη Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (1000-1930)* στοχεύει σε ποικίλης φύσεως προβλήματα, παρά σε μια καταλογράφηση έργων και προσώπων. Το πρόβλημα που αντιμετώπιζε ο Βουτιερίδης ήταν η ένταξη προσώπων και έργων στο σχήμα της ποιητικής εξέλιξης⁵⁵. Το σολωμικό πνεύμα και ο δημοτικισμός στάθηκαν ιδεολογικές και κριτικές συνιστώσες περί αξιολόγησης των έργων και δημιουργών.

Ο ιστορικός της λογοτεχνίας Λίνος Πολίτης⁵⁶ το 1978 στην πρώτη έκδοση της *Ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* αναφέρθηκε στην προχειρότητα, την πλαδαρότητα και τον πλατειασμό των στίχων του Δαπόντε ως δείγματα ενός λαϊκότροπου ύφους. Παρόλα αυτά, κατά τον Πολίτη, ο θυμοσοφικός, χιουμοριστικός και διδακτικός χαρακτήρας του Δαπόντε έδωσε μια ευχάριστη νότα μέσα στην ατέλειωτη ροή των στίχων. Για τον πλατειασμό και τον μακρόσυρτο ρυθμό των στίχων του Δαπόντε

---

⁵³ Βλ. Βρανούσης Λ.Ι. (επιμ.), *Οι Πρόδρομοι*, Αθήνα: Ζαχαρόπουλος, 1955, σ. η', [προλογικό σημείωμα].

⁵⁴ Βλ. Βουτιερίδης Η., *Σύντομη ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας 1000-1930*, Αθήνα: Παπαδήμας, 1966, σ. 240-242.

⁵⁵ Βλ. Αποστολίδου Β., *Ο Παλαμάς ως ιστορικός της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, ΑΠΘ, 1991, [διδακτορική διατριβή], σ. 318.

⁵⁶ Βλ. Πολίτης Λ., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1998, σ. 92.

έκανε λόγο κι ο Mario Vitti⁵⁷ το 1978. Ο τελευταίος μάλιστα κάνει μία οξεία κριτική για τον Δαπόντε

«προσπάθησε να αποδώσει σε σίχους οποιοδήποτε θέμα, αδιαφορώντας τελείως για το ποιητικό όργανο [...] είναι μάταιο να περιμένει κανείς ότι ο Δαπόντες θα μεταδώσει και τον ελάχιστο παλμό ζωής».

Επιπλέον, ο Vitti υποστήριξε ότι ο Δαπόντες τεχνοτροπικά είναι πλησιέστερα στη φαναριώτικη ποιητική παράδοση παρά στην αναγεννησιακή κρητική ποιητική παράδοση.

Το 1987 ο Ανδρέας Καραντώνης⁵⁸ χαρακτήρισε τον Δαπόντε έναν «πεζολόγο Οδυσσέα της εποχής του». Ως προς την ποιοτική αξία η φαναριώτικη ποιητική παραγωγή έχει χαρακτηριστεί από τον Ανδρέα Καραντώνη πενιχρή και υποδεέστερη της προγενέστερης ποιητικής παράδοσης, δηλαδή της δημόδους λογοτεχνίας και της κρητικής λογοτεχνίας της ακμής, δηλαδή ο Δαπόντες συνεχίζει τη μετρική παράδοση του στίχου διαχρονικά (από τα θρηνητικά τραγούδια της Άλωσης, την δημόδη παράδοση και το ακριτικό έπος, την κρητική λογοτεχνία της ακμής) έως την εποχή του.

Ο Αγγέλου⁵⁹ στην έκδοση του *Κήπου Χαρίτων* αναφέρει ότι οι παλαιότεροι κριτικοί του Δαπόντε ήταν «πρόθυμοι να [τον] διαγράψουν από τον χώρο της ποίησης [...] αποδοκιμάζουν, με ειρωνικούς μάλιστα χαρακτηρισμούς» καθώς ήταν φορείς υποκειμενικών αισθητικών κριτηρίων και δεν έλαβαν υπόψη τους την επιτυχία του συγγραφέα στην εποχή του. Πάνω στο θέμα της εκφραστικής επιμέλειας ο Αγγέλου ανέφερε στην έκδοσή του ότι αντιμετώπισε δυσκολίες στην προσπάθειά του να αποδώσει το κείμενο λόγω

---

⁵⁷ Βλ. Vitti M., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: Οδυσσέας, 2008, σ. 140.

⁵⁸ Βλ. Καραντώνης Α., *Φαναριώτικη και Επτανησιακή ποίηση*, Αθήνα: Επικαιρότητα, 1987, σ. 29.

⁵⁹ Βλ. Αγγέλου Α. (επιμ.), *Καισάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου και Σίας Α.Ε., 1997, σ. σ. 139. Πρβλ. Vitti M., «Τα Φαναριώτικα Στιχουργήματα» στο [Συλλογικό], *Φαναριώτικα και Αστικά Στιχουργήματα στην εποχή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού*, Χατζηπαναγιώτη-Sangmeister I. - Καρανάσιος Χ. - Karppler M. - Χοτζάκογλου Χ. (επιμ.), Αθήνα: Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών, 2013, σ. 23. Πρβλ. Αθανασοπούλου Α., «Μετρικά ζητήματα στη Φαναριώτικη ποίηση» στο [Συλλογικό], *Ζητήματα Νεοελληνικής Φιλολογίας. Μετρικά. Υφολογικά. Κριτικά. Μεταφραστικά*, Πρακτικά ΙΔ΄ Διεθνούς Επιστημονικής Συνάντησης, Μνήμη Ξ.Α. Κοκόλη, 2014, σ. 235, 252.

των «αβλεψιών και των γλωσσικών αυθαιρεσιών του Δαπόντε». Για τους παλαιότερους κριτικούς, μελετητές και ιστορικούς της νεοελληνικής λογοτεχνίας, το κριτικό επιχείρημα για τον Δαπόντε είναι μορφικό, γλωσσικό και μετρικολογικό. Τέλος, παρατηρείται ότι οι αποτιμήσεις των γραμματολόγων της γενιάς του τριάντα δεν έχουν μεγάλη απόσταση από την κριτική του Παλαμά.

Ο Σαββίδης ανέφερε σε σχετικό σημείωμα του οπισθόφυλλου του *Κήπου Χαρίτων* ότι στόχευε στη «γραμματολογική αποκατάσταση του Δαπόντε στη συνείδηση των νεότερων, αποκάλυπτον λογίων είτε ευλαβών αναγνωστών» και ήταν αυτός ο οποίος ανέδειξε τον Δαπόντε ως ποιητή του 18^{ου} αιώνα. Στο οπισθόφυλλο του *Κήπου Χαρίτων* χαρακτηρίζει τον Δαπόντε και τον Βιτσέντζο Κορνάρο «δεσπόζουσες ποιητικές μορφές του ελληνικού 18^{ου} αιώνα» λόγω της έκδοσης του *Ερωτόκριτου* τον 18^ο αιώνα. Ουσιαστικά, ο πρώτος μελετητής που ανέδειξε τον Δαπόντε και τον ενσωμάτωσε στον λογοτεχνικό κανόνα τον 20^ό αιώνα ήταν ο Σαββίδης. Μέσα από την ανάδειξη του έργου του Δαπόντε δινόταν το έναυσμα για μελέτη όχι μόνο του έργου του Σκιαθίτη δημιουργού, αλλά και ολόκληρης της ποιητικής παραγωγής του 18^{ου} αιώνα. Στο σημείωμα του Σαββίδη⁶⁰, το οποίο πλαισιώνει τον *Κήπο Χαρίτων* τονίζεται η γλωσσική ευρηματικότητα του Δαπόντε και ο γλωσσικός πλούτος της σύνθεσης. Η γλώσσα του Δαπόντε είχε ηθικο-διδασκτικές στοχεύσεις για την εποχή της, πράγμα που προκάλεσε εντύπωση στον Σαββίδη. Η μνήμη σε συνδυασμό με τα ποικίλα συναισθήματα του Δαπόντε διατυπώθηκαν σε έναν προσωπικό γραμματειακό λόγο (αυτοβιογραφία) και με ένα ευρηματικά πολυσύνθετο γλωσσικό εργαλείο.

Ένας άλλος μελετητής, ο Ευθύμιος Σουλογιάννης⁶¹ χαρακτήρισε τους στίχους του Δαπόντε «βάλαμο στην ψυχή όσων φυσικά είχαν πρόσβαση σε έντυπα και σε βιβλιοθήκες». Για τον Σουλογιάννη η στιχουργία του Δαπόντε

---

⁶⁰ Βλ. Σαββίδης Γ.Π. (φιλ. επιμ.), *Καيسάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Ερμής, ³1995, σ. 423.

⁶¹ Βλ. Σουλογιάννης Ε.Θ., «Καيسάριος Δαπόντες (1714-1784). Η ζωή, η μόρφωση και οι γνωριμίες του», *Θησαυρίσματα* 34 (2004), σ. 457. Πρβλ. Κεχαγιόγλου Γ., «Η ιστοριογραφία ως όχημα συνειρμικής συναφήγησης και εγκιβωτιστικής παρέκβασης: Το λογοτεχνικό παράδειγμα της ασύμμετρα διασκεδαστικής *Βίβλου Βασιλειών* του Καيسάριου Δαπόντε» στο Kotzabassi S. – Mavromatis G. (Hrsg.), *Realia Byzantina*, v. 19, Berlin: Walter de Gruyter, 2009, σ. 48 για τα «προχειρογραμμένα πονήματα» του Σουλογιάννη.

είχε ηθικές στοχεύσεις. Φαναριώτικες ποιητικές συνθέσεις όπως το *Περί Θυμού* του Βελάστη, ο *Αθέσθης*, ο *Δαβίδ* του Κατσαίτη, καθώς και έργα του Δαπόντε επαναξιολογήθηκαν από τη σημερινή κριτική. Οι ανθολογίες του 20^{ού} αιώνα επαναπροσδιόρισαν τη θέση των ποιητών του 18^{ου} αιώνα στον λογοτεχνικό κανόνα (Πολίτης, Αποστολίδης, Μπαρλάς, Κόκκος, Φραντζή κτλ.).

Στα τέλη του 20ού αιώνα ο Νάσος Βαγενάς⁶² ανέφερε ότι «Ο Δαπόντες, εκτός από προικισμένος αφηγηματικός, υπήρξε και αξιόλογος λυρικός ποιητής». Επιπλέον, οι μελετητές Αναστασία Αθήνη και Γιάννης Ξούριας⁶³ σημείωσαν πρόσφατα ότι ο δεκαπεντασύλλαβος στίχος του Δαπόντε δίνει την εντύπωση ότι περιορίζει τον ίδιο τον δημιουργό εντός του μετρικού σχήματος που χρησιμοποίησε, με συνακόλουθο περιορισμό στη σκέψη και όσα γράφει. Ουσιαστικά, πρόκειται για «αισθητική εξάντληση του μετρικού σχήματος». Ωστόσο, αυτή η μετρική κι «αισθητική εξάντληση», σύμφωνα με τους παραπάνω μελετητές αίρεται με τη συγγραφή ενός άλλου έργου του Δαπόντε με τίτλο *Κανών περιεκτικός πολλών εξαιρέτων πραγμάτων των εις πολλές πόλεις, και νήσους, και έθνη, και ζώα γνωσμένων* (1778), ένα παραϋμνογραφικό έργο γραμμένο στο σύστημα των ωδών. Επιπλέον, ο θυμόσοφος χαρακτήρας και το ηθικο-διδασκτικό στοιχείο των αφηγήσεων του Δαπόντε σε συνδυασμό με το ποικίλο υλικό (μυθικό, ιστορικό κτλ.), το οποίο αποθησαύριζε συνεχώς, εκτονώθηκαν στον πολιτικό στίχο.

Σύμφωνα με τους παραπάνω μελετητές, ο Δαπόντες προεκτείνει τον φαναριώτικο κύκλο της Πόλης (Ιωάννης Ρίζος, Ευγένιος Βούλγαρης κτλ.) στο πλαίσιο των λαϊκών δημιουργών και των ριμάδων της εποχής, δηλαδή των έμμετρων, προφορικών κι επικαιρικών λαϊκών αφηγήσεων των αστικών κέντρων του φαναριώτικου κόσμου. Με αφορμή τον *Κήπο Χαρίτων* η Μαριλίζα Μητσού⁶⁴ εστίασε στον γλωσσικό πλούτο

---

⁶² Περισσότερα βλ. Βαγενάς Ν., *Η ειρωνική γλώσσα. Κριτικές μελέτες για τη νεοελληνική γραμματεία*, Αθήνα: Στιγμή, ³2004, σ. 157-161.

⁶³ Βλ. Αθήνη Σ. – Ξούριας Γ., *Νεοελληνική Γραμματεία. 1670-1830*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015, σ. 100, 113.

⁶⁴ Βλ. Μητσού Μ., «Το στέρεο ξανακοίταγμα του Δαπόντε από τον Γ.Π. Σαββίδη», <<http://www.skopelos.net/gr/culture/dapontes-03.htm>>, (προσπελάστηκε 22/03/2017).

του Δαπόντε και στη ρυθμική δεξιοτήτά του ως προς την χρήση της θύραθεν και εκκλησιαστικής παράδοσης, αναδεικνύοντας τη σημαντική συμβολή του Σαββίδη στον επαναπροσδιορισμό της θέσης του Δαπόντε στον λογοτεχνικό κανόνα. Οι νεότεροι μελετητές επαναξιολόγησαν τον Δαπόντε και εστίασαν στην τεχνοτροπία και τις υφολογικές αρχές του Σκοπελίτη δημιουργού.

Η πρόσληψη της ποίησης μέσα από τη μουσική, ή αλλιώς η μελοποίηση είναι ένα ευρύτερο πολιτισμικό θέμα, καθώς παρουσιάζεται το καλλιτεχνικό προϊόν μέσα από τη μουσική και το τραγούδι. Σύμφωνα με τον Robert Jaus⁶⁵ ο όρος «πρόσληψη» συναρτάται με την κοινωνική υφή της τέχνης, καθώς ένα έργο μελετάται εντός του περιβάλλοντος που το δημιούργησε, με τις επιδράσεις του, όσο και με τον αποδέκτη ο οποίος επαναπροσδιορίζει τη φύση του καλλιτεχνήματος διαχρονικά. Το υποκείμενο διαβάσει μια μελοποιημένη εκδοχή του καλλιτεχνήματος. Η μουσική πρόσληψη έχει διαμεσολαβητικό χαρακτήρα, καθώς καθιστά ενεργή τη συμμετοχή του δέκτη στο νόημά⁶⁶ της. Στην περίπτωση μας, η μελοποίηση στίχων του *Κήπου Χαρίτων* έχει ένα πολυεπίπεδο χαρακτήρα, με κοινωνιολογικές και πολιτισμικές διαστάσεις.

Η ρυθμική δεξιοτεχνία του Δαπόντε επιβεβαιώνεται κι από την πρόσφατη μελοποίηση στίχων του *Κήπου Χαρίτων* το 2012. Συγκεκριμένα, έγινε μελοποίηση στίχων από την ενότητα με τίτλο «Εγκώμιον ερημίας και μοναχικής διαγωγής», σε μουσική επιμέλεια και ερμηνεία του Χρήστου Τσιαμούλη. Η μελοποίηση περιλαμβάνεται στον δίσκο τραγουδιών με τίτλο *Άθος ο εμός* του Τσιαμούλη. Οι σποραδικοί στίχοι του Εγκωμίου που μελοποιήθηκαν, περιγράφουν τη μοναστική ζωή στη νήσο Πιπέρι με έναν λυρικό κι αισιόδοξο τόνο στις περιγραφές της φύσης. Η ερμηνευτική εκτέλεση φέρει ένα παραδοσιακό ηχόχρωμα και δη των δημοτικών και

---

⁶⁵ Βλ. Jaus R., *Pour une esthétique de la reception*, Paris: Gallimard, 1978, p. 244-255.

⁶⁶ Βλ. Papanikolaou D., *Singing Poets. Literature and popular music in France and Greece*, London: Legenda, 2007, p. 7.

νησιώτικων τραγουδιών. Ωστόσο, οι χασμωδίες των στίχων διατηρούνται ακέραιες στη μελοποίηση και αποδίδονται με φωνητικές παύσεις δίχως να παραβιάζονται. Συμπερασματικά, η μελοποίηση επιβεβαιώνει τη μουσική ευφονία και τη ρυθμική εντελέχεια των στίχων από τον *Κήπο Χαρίτων* του Δαπόντε.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

ΜΕΤΡΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΣΤΟΝ *ΚΗΠΟ ΧΑΡΙΤΩΝ*

2.1. ΜΕΤΡΟ, ΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΟΣ

Ο *Κήπος Χαρίτων* είναι γραμμένος σε πολιτικό⁶⁷ στίχο. Ο Δαπόντες παραθέτει στον κατάλογο της συγγραφικής του δραστηριότητας και τη στιχουργία, σε ένα ποιητικό αυτοσχόλιο στον στίχο «και ύμνους και εγκώμια, και διά στιχουργίας» (V, 40). Μέσω της στιχουργικής τέχνης θα αποδοθούν οι ύμνοι, τα εγκώμια και οι αφηγήσεις του. Ο μοναδικός μετρικός τόνος του δευτέρου ημιστίχου στη λέξη «στιχουργίας» τονίζει ιδιαίτερα τη σημασία που είχε η στιχουργική τέχνη για τον Δαπόντε. Στην παρούσα ποιητική σύνθεση που μελετάμε, εντοπίζονται «τέλεια⁶⁸» δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα. Στροφικά συμπλέγματα δεν παρατηρούνται εφόσον είναι μια εκτενής αφηγηματική σύνθεση. Ο Δαπόντες περιέχει το νόημα που θέλει να εκφράσει μέσα στον στίχο.

Ο δεκαπεντασύλλαβος στίχος για πολλούς αιώνες ήταν ο προτιμότερος στίχος της γραπτής και προφορικής ποίησης και αποτελείται από δύο ημιστίχια οκτώ και επτά συλλαβών, με την τομή να πέφτει μετά την όγδοη συλλαβή. Πρόκειται για ένα αυστηρά προκαθορισμένο ως προς το μήκος μέτρο, το οποίο ορίζει τα όρια των ημιστίχιων και τους αριθμητικούς μετρικούς συνδυασμούς. Η δέκατη τέταρτη συλλαβή είναι υποχρεωτικά τονισμένη, όπως τονισμένη πρέπει να είναι η έκτη ή η όγδοη συλλαβή του στίχου. Το κέντρο της μετρικής έντασης στον στίχο είναι η δέκατη τέταρτη συλλαβή. Στο πρώτο ημιστίχιο η μετρικά τονισμένη συλλαβή είναι η όγδοη, με την έκτη συλλαβή να είναι ρυθμική. Το ταίριασμα των συλλαβών είναι ανάλογο του συντακτικού ή και σημασιολογικού παραλληλισμού ανάμεσα στα ημιστίχια της ελληνικής προφορικής ποίησης. Το μέτρο δεν είναι δεσμευτικό ως προς την συντακτική σειρά των λέξεων και ο Δαπόντες διέπεται από μια συντακτική ελευθερία σε όλη την ποιητική σύνθεση. Η

---

⁶⁷ Περισσότερα για μια ανασκόπηση του πολιτικού στίχου βλ. ενδεικτικά Beaton R., *The Medieval Romance*, London and New York: Routledge, ²1996, p. 97.

⁶⁸ Για τον ορισμό του δεκαπεντασύλλαβου δίστιχου ως «τέλειου» βλ. Κυριακίδης Σ., *Το δημοτικό τραγούδι. Συναγωγή μελετών*, Αθήνα: Νεοελληνικά μελετήματα, 1978, σ. 114.

έκταση των στίχων του Δαπόντε παρουσιάζει ποικιλία ως προς την κατανομή των τόνων. Στους πρώτους στίχους της σύνθεσης:

«Χριστέ, βοήθει μοι να πω τα κατά τον Σταυρόν Σου,

και τα κατά τον δούλον του προς τον Αλέξανδρόν Σου» (I, 1-2) παρατηρούμε τέσσερις τόνους στον πρώτο στίχο και στον δεύτερο στίχο πάλι τέσσερις τόνους. Παρά τον μικρό αριθμό των τονισμένων συλλαβών είναι εμφανές ότι πρόκειται για ιαμβικό μέτρο. Ένας τυπικός δεκαπεντασύλλαβος στίχος περιλαμβάνει τέσσερις μετρικές λέξεις⁶⁹, δύο σε κάθε ημιστίχο. Καθεμία από τις μετρικές λέξεις αποτελείται από μια σειρά μορφημάτων, φωνημάτων κτλ. τα οποία σχηματίζουν μια σειρά συλλαβών και εν τέλει τις λέξεις με τις τονικές εγκλίσεις ή προκλίσεις, εκεί όπου ο τόνος πέφτει μόνο σε αυτές τις συλλαβές. Η γλώσσα χωρίζει τις λέξεις σε ομάδες συλλαβών οι οποίες σχηματίζουν μια ευρύτερη ενότητα π.χ. «τον δούλον σου» οι οποίες είναι τρεις λέξεις. Έχει σημασία σε ποια συλλαβή πέφτει ο τόνος και ποιος τόνος είναι κυρίαρχος, τότε κάνουμε λόγο για τις φωνολογικές λέξεις⁷⁰. Στον στίχο *«Χριστέ, βοήθει μοι να πω τα κατά τον Σταυρόν Σου»* ο μετρικός παρατονισμός της δέκατης συλλαβής, ως απόκλιση από τις νόρμες του δεκαπεντασύλλαβου, είναι δείγμα ότι έχουμε έντεχνη προσωπική ποίηση, προκειμένου να δώσει μια ρυθμική ποικιλία.

Στο παραπάνω δίστιχο, το πρώτο ημιστίχο αποτελείται από δύο μετρικές λέξεις, όπως προκύπτει στην πλειοψηφία των πρώτων ημιστιχίων του δεκαπεντασύλλαβου στίχου. Στο πρώτο ημιστίχο του πρώτου στίχου το συλλαβικό μοντέλο είναι 4 και 3, με τόνους στη δεύτερη και τέταρτη συλλαβή τη στιγμή που και στο πρώτο ημιστίχο του δεύτερου στίχου παρατηρούμε παρόμοιο μοντέλο. Συνεπώς, παρατηρείται μια τονική ισορροπία του πρώτου δίστιχου της σύνθεσης.

Το ρυθμικό μοντέλο είναι υπεύθυνο για την κατανομή και εναλλαγή των τόνων στον στίχο και δη της τονικής πραγμάτωσης σε έναν

---

⁶⁹ Βλ. Mackridge P., «The Metrical Structure of the Oral Decapentasyllable», *Byzantine and Modern Studies* 14, (2000), p. 205.

⁷⁰ Αυτόθι, p. 206. Κατά τον Peter Mackridge ο τόνος μιας φωνολογικής λέξης παίζει τον ίδιο ρόλο στον προφορικό λόγο με τον τόνο της μετρικής λέξης του δεκαπεντασύλλαβου στίχου.

επιθυμητό χρόνο⁷¹. Ο δεκαπεντασύλλαβος έχει σταθερές τονικές θέσεις (έκτη, όγδοη, δέκατη τέταρτη συλλαβή). Πρόκειται δηλαδή για ένα σταθερό μετρικό μοντέλο. Στον *Κήπο Χαρίτων* παρατηρείται μια κανονική επανάληψη ηχητικών και γραμματικο-συντακτικών ενοτήτων (προβλέψιμος ρυθμός). Ο ρυθμός είναι μια κίνηση σε δεδομένο χρόνο, ο οποίος καθορίζεται από περιοδικότητα και επανάληψη. Τα μετρικά σχήματα συνδέονται με σχήματα λόγου (λ.χ. επαναλήψεις, ισόκωλα, παρηχήσεις κτλ.).

Η άρθρωση αυτών πραγματώνεται στη βάση της διαπλοκής του τόνου και της συλλαβής, μιας εξισωτικής σχέσης ηχητικών και γραμματικο-συντακτικών ενοτήτων (σχήματα λόγου). Ο ρυθμός στην σύνθεση διαπιστώνεται στο συνταίριασμα της ομοιοκαταληξίας, των δομικών μορφών των στίχων, των ήχων, των εικόνων, των νοημάτων και του μέτρου. Τα ποσοτικά επίπεδα μελέτης του έργου ως προς τον ρυθμό διαπλέκονται με τα ποιοτικά επίπεδα του ρυθμού, όπως είναι ο συναισθηματικός κόσμος του ποιητή, το ύφος, οι εικόνες, οι εντάσεις, τα βιώματα, οι απόψεις κτλ.

Οι ρυθμικοί τόνοι της σύνθεσης πέφτουν άλλοτε στην πρώτη και άλλοτε στη δεύτερη συλλαβή. Στην πρώτη περίπτωση δημιουργείται η αριθμητική πρόοδος 1-6-10-14. Στη δεύτερη περίπτωση οι ρυθμικοί τόνοι πέφτουν πάντα στη δεύτερη συλλαβή και σε κάθε δύο συλλαβές το ξαναγύρισμα του τόνου γίνεται αυστηρά σε κανονική απόσταση, 4-8-12. Στον στίχο XI, 464 της «Ιστορίας του Πολυκράτους» παρατηρείται το εξής: ο τελευταίος τόνος του ημιστιχίου είναι μετρικός όταν έχουμε τόνο στην έκτη και όγδοη συλλαβή, με τον τόνο της έκτης να είναι ρυθμικός

«το ήμισυ από αυτά, // αυτός να τα ορίζη».

2 4 6 8 10 12 14

Η σύμπτωση του ρυθμικού με τον μετρικό τόνο γίνεται σε κάθε ζυγή συλλαβή. Ρυθμικοί τόνοι είναι όλοι, όμως η όγδοη συλλαβή και η δέκατη τέταρτη φέρουν τους μετρικούς τόνους. Οι τόνοι είναι ευέλικτοι και ο

---

⁷¹ Η χρονική διάσταση στην έννοια του ρυθμού προήλθε από τον Πλάτωνα. Για την ετυμολογική εξέλιξη της έννοιας του ρυθμού γραμματολογικά βλ. Benveniste E., *Problèmes de linguistique générale*, Paris: Gallimard, 1966, p. 327-335.

ρυθμικός τόνος ως προς τις ζυγές συλλαβές κινείται ελεύθερα. Εκτός από τους δύο μετρικούς υποχρεωτικούς τόνους των ζυγών συλλαβών του στίχου και εκτός από τη συμφυή με το ιαμβικό μέτρο τάση τονισμού της συλλαβής του πρώτου ημιστιχίου, τόνος μπορεί να υπάρξει και στις μονές συλλαβές του, εκτός από εκείνες που έπονται των μετρικών τόνων.

Αρκετά συνηθισμένος στην προφορική και στη γραπτή έμμετρη ποίηση είναι ο τονισμός της πρώτης συλλαβής του ιαμβικού μέτρου ή ημιστιχίου ως ρυθμικός. Ο Δαπόντες είχε στη διάθεσή του το γλωσσικό υλικό, το οποίο έχει τους δικούς του κανόνες οργάνωσης ανεξάρτητων του μετρικού συστήματος. Ο ποιητικός ρυθμός συναντά τον γλωσσικό ρυθμό και συναρτάται με το νόημα και τα σημαίνοντα. Ο ρυθμός στην ποιητική σύνθεση που μελετάμε έχει μια λειτουργική χρηστικότητα καθώς διατηρεί αμείωτη την αναγνωστική εγρήγορση απέναντι στον στίχο και υπηρετεί το ρόλο της σύνθεσης ως φορέα σημασίας. Το αποτέλεσμα είναι η έκπληξη που δημιουργείται κάθε φορά στην ανάγνωση των στίχων της σύνθεσης.

Αρκετοί στίχοι του *Κήπου Χαρίτων* τονίζονται στην πρώτη ή στην ένατη συλλαβή ή και στις δύο μαζί. Ως εκ τούτου, η τονική ποικιλία του στιχουργήματος είναι αξιοσημείωτη. Στην περίπτωση κατά την οποία μια λέξη επαναλαμβάνεται και στην οποία τονίζεται η πρώτη συλλαβή, τότε και η πέμπτη και η ένατη συλλαβή του στίχου τονίζονται μαζί, π.χ. στον στίχο «*Πού Άγιοι; Πού Άγγελοι; Πού η Αθανασία;*» (IX, 151). Όταν μια λέξη δεν μπορεί να σταθεί στον λόγο, επαναλαμβάνεται όπως παρατηρούμε στο προηγούμενο παράδειγμα. Η λέξη «Πού» εκλαμβάνεται ως μια ερωτηματική μετρική λέξη από μόνη της στον λόγο. Η τριμερής δομή του στίχου δίνει ένα σήμα στους αναγνώστες και ακροατές ότι η λέξη «πού» θα επαναληφθεί εντός των ημιστιχίων.

Στους στίχους «*και τα πουλάκια και αυτά να σε κλωθογυρίζουν*» (V, 128) και «*πορφύρα χρυσοϋφαντος μεγαλοπρεπεστάτη*» (XVI, 517) παρατηρείται ένας μετρικός τόνος στο δεύτερο ημιστίχιο. Στο επιθετικό σύνολο του δεύτερου παραδείγματος που παραθέτω δίνεται έμφαση στο δεύτερο επίθετο, το οποίο καταλαμβάνει ολόκληρο το δεύτερο ημιστίχιο του στίχου. Το ρήμα «κλωθογυρίζουν» είναι μια λεξιπλασία λυρικής υφής του φυσικού μικρόκοσμου του Δαπόντε. Και στην περίπτωση του Δαπόντε ο ρυθμός του μικρόκοσμου ταυτίζεται με τη νόρμα του μέτρου, έχοντας μια

ανθρωπολογική και κοσμολογική αφετηρία, όντας ομόλογος με το ρυθμό του μακρόκοσμου⁷². Ο ρυθμός του στίχου (V, 128) που παρέθεσα, δημιουργείται λόγω της παρουσίας μιας πολυσύλλαβης και σύνθετης λέξης («κλωθογυρίζουν»). Ως εκ τούτου, ο μετρικός ρυθμός συναντά τον γλωσσικό ρυθμό και αφομοιώνεται. Με όρους μεταφοράς ο ρυθμός του παραπάνω στίχου έχει μια κυματοειδή ροή, βγαίνοντας από τα όρια του ρυθμού του φυσικού πεζού λόγου.

Στην ενότητα με τίτλο «Περί της ταφής του μεγάλου Αλεξάνδρου» παρατηρείται σε μεγάλο ποσοστό ένας μόνος τόνος στο δεύτερο ημιστίχιο, για να τονιστεί, πιστεύω, η μοναδικότητα της περιγραφής των αντικειμένων-δώρων της ταφής. Ο μοναδικός τόνος στο δεύτερο ημιστίχιο του ποιήματος παρατηρείται κυρίως σε μετοχές και επίθετα. Σύνθετες λέξεις οι οποίες είναι οι μοναδικές μετρικές λέξεις στα ημιστίχια είναι ποιητικές λέξεις οι οποίες δεν χρησιμοποιούνται στον καθημερινό λόγο. Ο Δαπόντες θα είχε επίγνωση του χωρισμού των σε δύο ξεχωριστές τονισμένες λέξεις (π.χ. κλώθο-γυρίζουν ή μεγάλο-πρεπεστάτη).

Ο στίχος «ο τόπος να μοσχοβολά, τα δέντρα να μυρίζουν» (V, 127) έχει ακριβώς τέσσερις τόνους. Η ευτυχία και πληρότητα που αισθάνεται ο Δαπόντες τον καθιστούν έναν λυρικό ποιητή που καταφάσκει στη ζωή. Η επιλογή ενός ταυτόσημου ρηματικού ζεύγους σε έναν μόνο στίχο είναι δηλωτική της πληρότητας που αισθάνεται ο ποιητής στη φύση. Το ρήμα «μοσχοβολά» είναι πιο λυρικής υφής από το κοινόχρηστο ρήμα «μυρίζουν». Ο ρυθμός κυλά αβίαστα και αρμονικά. Η διπλή νοηματική επανάληψη και η πρόταξη της όσφρησης εντείνουν τη συναισθητική εμπειρία του ποιητή. Ο συγκεκριμένος στίχος του Δαπόντε λόγω της ψυχικής φόρτισης, αγαλλίασης και ανάτασης, αποπνέει μια ελαφρότητα.

Στον *Κήπο Χαρίτων* παρατηρούνται πραγματικοί τόνοι σε ουσιαστικά, επίθετα, προθέσεις κτλ. αλλά και σε λέξεις δίχως γραμματικό

---

⁷² Για την ομόκεντρη ρυθμικότητα του μικρόκοσμου και μακρόκοσμου της πλάσης σε συνάρτηση με τον ποιητικό ρυθμό βλ. Πολίτου-Μαρμαρινού Ε., «Η ποίηση και η πεζογραφία στα πλαίσια μιας συγκριτικής ποιητικής: η έννοια του ρυθμού» στο [Συλλογικό], *Πρακτικά Ογδούου Συμποσίου Ποίησης. Ποίηση και Πεζογραφία*, Πανεπιστήμιο Πατρών 1-3 Ιουλίου 1988, Σκαρτσής Σ.Α. (επιμ.), Πάτρα: Αχαϊκές εκδόσεις, 1990, σ. 116.

τόνο όπως οι προθέσεις δια, μετά, κατά, πριν κτλ. Μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες λέξεις με ή χωρίς τόνο, επηρεασμένες από το φαινόμενο της έγκλισης του τόνου είναι οι εξής περιπτώσεις: η δισύλλαβη μορφή άρθρων με τελικό ε, το οποίο προστίθεται, π.χ. «τον-ε» (XI, 496) και (11, 720) κ.ο.κ., η δισύλλαβη μορφή «οπού», δηλαδή που, ως άρθρο και ως αναφορικός σύνδεσμος, οι προθέσεις από, κατά, αμή (=μα) π.χ. στο (IV, 50) κ.ο.κ. Στη σύνθεση εντοπίζονται και τονισμένες μονοσύλλαβες λέξεις: αν, μια, πλιό, πού κτλ.

Σημαντική είναι η πυκνότητα των μετρικών λέξεων και η κατανομή των τόνων στον στίχο. Ο παρακάτω στίχος έχει τρεις μετρικές θέσεις, π.χ. «της φυλακής τα βάσανα δια να λησμονήσης», (XI, 354), αλλού δύναται να έχει πέντε μετρικές θέσεις π.χ. «Πού προσευχή η νοερά; Όλα τα εναντία.» (IX, 142) ή κι επτά μετρικές θέσεις που είναι και το μέγιστο στον *Κήπο Χαρίτων*, π.χ. στον στίχο «Κανόνας πού; Μετάνοιες πού; Πού πλέον κομποσχοίνι;» (IX, 127). Κατά μέσο όρο οι περισσότεροι στίχοι του έργου έχουν τέσσερις με πέντε μετρικές θέσεις. Συμπερασματικά, η τονική και ρυθμική ποικιλία του *Κήπου Χαρίτων* αίρει τη μονοτονία και έχουμε για μια ισορροπημένη μετρικά και ρυθμικά ποιητική σύνθεση. Οι φαναριώτικες μετρικές συνιστώσες είχαν ως ιδιών τους την προτίμηση της χασμωδίας για τη διατήρηση της φθογγολογικής αυτοτέλειας της γλώσσας.

Πολλές φορές το πρώτο ημιστίχιο σχηματίζεται από οριοθετημένες φράσεις ή προτάσεις. Στο δίστιχο:

«τόσο πολλά 'ναι τα κακά. Απ' τα πολλά δε ένα
άκουσε, σε παρακαλώ, και να με κλαις εμένα» (IV, 53-54)

ο πρώτος στίχος διασκελίζεται τη στιγμή που ο δεύτερος στίχος εσωκλείει μια πρόταση. Αξίζει να σημειωθεί η συμμετρία στην κατανομή του τόνου και ο εσωτερικός ρυθμός που υπογραμμίζεται στα ημιστίχια. Ο τονισμός της όγδοης συλλαβής και ιδίως μιας ρηματικής ενότητας εντός σημείων στίξης γίνεται για λόγους έμφασης του περικειμένου.. Παρόμοια στον στίχο «οπού εις είκοσι σωστούς μήνας η αφεντιά της» (IV, 89) παρατηρούμε τον εμφατικό τονισμό της τέταρτης συλλαβής, με τον Δαπόντε να τονίζει το χρονικό διάστημα κατά το οποίο παρέμεινε φυλακισμένος.

Οι περισσότερες λέξεις του έργου τονίζονται κανονικά και δίνεται ένας ιδιαίτερος ρυθμός⁷³ με τη βοήθεια του περιεχομένου των λέξεων. Η προσπάθεια του Δαπόντε να συνταιριάζει το μέτρο με τον φυσικό τόνο των λέξεων και το γενικό ρυθμό είναι άξια αναφοράς. Η σειρά των λέξεων είναι φυσική και όχι συμβατική στο έργο. Η φυσικότητα και η απλότητα μετρικά και υφολογικά είναι δύο από τις αρετές που διέπουν τον *Κήπο Χαρίτων* του Δαπόντε.

Παρόλα αυτά μια αναπαιστική επίδραση, παρόλο που δεν εντοπίζεται στον *Κήπο Χαρίτων*, διαφαίνεται στον στίχο «για να με μάθη, τρίτον δε, της ταπεινοφροσύνης», (IV, 95). Στο παράδειγμα που παρέθεσα παρόλο που δεν υπάρχει πραγματικός τόνος στις πρώτες τρεις συλλαβές. Η λέξη «ταπεινοφροσύνη» αποτελεί τον τρίτο άξονα της αναμορφωτικής διάπλασης του Δαπόντε, απότοκο της παραμονής του στην φυλακή και τη μόνη λέξη του δεύτερου ημιστίχιου, η οποία τονίζεται emphaticά.

Ο οκτασύλλαβος του δεκαπεντασύλλαβου είναι άλλοτε οξύτονος και άλλοτε προπαροξύτονος. Στο πρώτο ημιστίχιο ο τόνος άλλοτε πέφτει στη λήγουσα π.χ. «ζωής», (XI, 456) και άλλοτε στο ίδιο ημιστίχιο του ίδιου στίχου ο τόνος πέφτει στην προπαραλήγουσα π.χ. «πέλαγος» (XI, 456). Συνεπώς, το πρώτο οκτασύλλαβο ημιστίχιο του ιαμβικού δεκαπεντασύλλαβου στίχου παρουσιάζει δύο μορφές, μια οξύτονη και μια προπαροξύτονη που εναλλάσσονται. Μια ιδιαίτερη περίπτωση παραλληλισμού διακρίνουμε στον στίχο «αποθαμένος, ζωντανός, τί να το πω, δεν θέλει» (IX, 118) όπου στο πρώτο ημιστίχιο, με την παρουσία του ρήματος «θέλει», ενισχύεται ο τονισμός της ένατης συλλαβής.

Τέλος, παρατηρείται μια τονική ιδιομορφία και χρήση του δεκαπεντασύλλαβου στίχου στον *Κήπο Χαρίτων*. Οι τόνοι πέφτουν στις μονές συλλαβές σε όλους τους στίχους του δέκατου όγδοου κεφαλαίου, π.χ. «Τον Σταυρόν Σου εις εμένα έδωκες, τον μιρόν και εμένα στον Σταυρόν Σου έδωκες, τον ιερόν» (XVIII, 15-16).

---

⁷³ Για τις διαφορές ρυθμού και μέτρου στο πλαίσιο της πρακτικής διανομής του τόνου και τις λογοτεχνικές και γλωσσολογικές προεκτάσεις των όρων βλ. Hollander J., *Vision and Resonance. Two senses of poetic form*, New York: Oxford University Press, 1975, p. 135-136. Πρβλ. Jakobson R., «Closing Statement: Linguistics and Poetics» in Sebeok T.A., *Style in Language*, Cambridge: MIT Press, 1960, p. 364.

Η συστηματική χρήση του τροχαϊκού δεκαπεντασύλλαβου τοποθετείται χρονολογικά στα μισά του 18^{ου} αιώνα αλλά χρήση μαρτυρείται και νωρίτερα, ήδη από το 1562 σε επωδούς ενός μουσικού κώδικα της Μονής Ιβήρων που ανακάλυψε ο Γρηγόρης Στάθης. Στην περίπτωση του Δαπόντε ο τροχαϊκός δεκαπεντασύλλαβος δεν έχει ξενόφερτες επιρροές συγκριτικά με αντίστοιχους φαναριώτικους που φέρουν ξενόφερτες επιρροές σύμφωνα με τον μελετητή Samuel Baud-Bovy⁷⁴.

Η τονική ακολουθία 3-7-9-15 είναι όμοια στα τροχαϊκά δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα του δεκάτου ογδόου κεφαλαίου του *Κήπου Χαρίτων*. Πιο αναλυτικά στα πρώτα ημιστίχια τονίζονται αντίστροφα και χιαστί όμοιοι συντακτικοί όροι («Σταυρόν», «εμένα», «εσένα») και στα δεύτερα ημιστίχια παρατηρείται τονισμός σε όμοιους συντακτικά όρους («έδωκες», «μιαρόν»- «ιερόν»). Ακόμη και η θέση της εξωτερικής χασμωδίας είναι ίδια ανάμεσα στην όγδοη και ένατη συλλαβή. Τονικοί, μετρικοί και συντακτικοί παραλληλισμοί προσδίδουν μια ρυθμικότητα στο δίστιχο. Συνεπώς, η αναλογία και ο παραλληλισμός ως προς τη μετρική και τη γλωσσική διάρθρωση είναι εμφανή.

Η έντονη κυριαρχία του ρυθμού, η τονικότητα και οι παρατονισμοί επιβάλλονται από τη σχέση μορφής-περιεχομένου. Ο παρατονισμός δεν είναι ένα στιχουργικό ελάττωμα, αλλά είναι ένα αισθητικό εργαλείο για τον Δαπόντε. Παρατονισμοί παρατηρούνται σε μεγάλο βαθμό στον *Κήπο Χαρίτων* αλλά και σε αντίστοιχα ποιήματα του 18^{ου} αιώνα, όπως στο ποίημα με τίτλο *Περί Θυμού* του Βελάστη που αναφέραμε παραπάνω. Ένα παράδειγμα στίχου με έναν μόνο παρατονισμό είναι ο στίχος «σαν το πουλί πλιό έπεσα, πεσών εταπεινώθην» (IV, 5) όπου είναι ευδιάκριτη η σχέση μορφής- περιεχομένου. Το σημασιολογικό περιεχόμενο του στίχου αντικατοπτρίζεται μετρικά με παρατονισμό, επειδή επιτείνεται η δραματικότητα και η ψυχική ένταση του Δαπόντε.

---

⁷⁴ Βλ. Baud Bovy S., «Ένας Φαναριώτικος στίχος: ο τροχαϊκός δεκαπεντασύλλαβος», *Νέα Εστία* 108, 1276, (1980), σ. 1225-1226.

2.2. ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΞΙΑ

Στόχος του παρόντος υπο-κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει μερικά αποτελέσματα και προτάσεις που απορρέουν από την επισκόπηση της ρίμας στον *Κήπο Χαρίτων*. Είτε οξύτονη, είτε παροξύτονη, είτε προπαροξύτονη, μια ρίμα είναι ρυθμική.

Η ρίμα των στίχων του *Κήπου Χαρίτων* είναι απλή⁷⁵ και ζευγαρωτή. Τα τελευταία τονισμένα φωνήεντα των στίχων ριμάρουν και ως εκ τούτου δημιουργείται ένας ηχητικός και τονικός παραλληλισμός⁷⁶. Η ηχητική σύμπτωση δημιουργεί τις βάσεις για τη ρυθμικότητα της ρίμας λόγω της περιοδικής επανάληψης και εμφάνισής της, πράγμα που απαντά στον *Κήπο Χαρίτων*. Η περιοδική εμφάνιση ποικίλων ομοιοκαταληξιών συντελεί στην ποικίλη ρυθμικότητα της σύνθεσης. Η ομοιοκαταληξία αποτελεί υφολογικό παράγοντα και είναι άξια προσοχής ως προς την ανάλυση της εσωτερικής δομής και ποιητικής ενός μεμονωμένου έργου, όπως είναι ο *Κήπος Χαρίτων*. Στη μελέτη της ρίμας από φωνολογική πλευρά ενδιαφέρουν οι ήχοι, οι λέξεις και οι συνδυασμοί των λέξεων. Η εντύπωση που προκαλεί η ρίμα οφείλεται και σε άλλα δύο μετρικά φαινόμενα, την στίξη και τον διασκελισμό. Σύμφωνα με τον μελετητή Χ.Λ. Καράογλου⁷⁷, η καταγραφή των λέξεων ρίμας πρέπει να γίνεται με τη στίξη τους. Το φαινόμενο της ομοιοκαταληξίας αφορά στην πράξη⁷⁸ στίχους και όχι λέξεις. Ωστόσο, η ρίμα συνεισφέρει στην οργάνωση της λεξικο-σημασιολογικής πληροφορίας στο διανοητικό λεξικό.

Το φωνητικό επίπεδο της ποίησης και οι επαναλήψεις όμοιων ήχων ενδιέφεραν και ενδιαφέρουν την έντεχνη ποίηση διαχρονικά. Η διαφορά με την ομοιοκαταληξία έγκειται στο γεγονός ότι συντελείται στο

---

⁷⁵ Η διάκριση της απλής ρίμας από την πλούσια έγκειται στην εξής διαφορά. Όταν δύο λέξεις ριμάρουν και η ρίμα καλύπτει πάνω από δύο φθόγγους-τονισμένα φωνήεντα της λέξης είναι πλούσια. Στην περίπτωση όπου η ρίμα καλύπτει μόνο τα τελευταία φωνήεντα των λέξεων που ριμάρουν είναι απλή. Στον *Κήπο Χαρίτων* η ρίμα είναι απλή. Περισσότερα για την απλή και πλούσια ρίμα βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 67-68.

⁷⁶ Η ρίμα είναι το αποτέλεσμα φωνητικών επαναλήψεων. Βλ. Girolamo di C., *Teoria e prassi della versificazione*, Bologna: Soc. ed. Il Mulino, 1976, p. 67.

⁷⁷ Βλ. Καράογλου Χ.Λ., «Προτάσεις για ένα ριμάριο Καβάφη» στο Βαγενάς Ν. (επιμ.), *Νεοελληνικά Μετρικά*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2004, σ. 240.

⁷⁸ Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 21-23.

τέλος των στίχων η ομοηχία. Η ομοιοκαταληξία ως στιχουργικό φαινόμενο και ως τεχνοτροπικό σχήμα προκλήθηκε από το δίστιχο. Συνεπώς, η ομοιοκαταληξία συνέτεινε στη γέννηση⁷⁹ του δίστιχου ως ποιητικής μορφής. Η εμφάνιση της ομοιοκαταληξίας ανιχνεύεται για πρώτη φορά τον 14^ο αιώνα και συγκεκριμένα στην ποίηση του Στέφανου Σαχλίκη. Η ομοιοκαταληξία περιλαμβάνει τις τελευταίες λέξεις του στίχου και επηρεάζει όλο τον στίχο, στην περίπτωση δε του δεκαπεντασύλλαβου όλο το δίστιχο.

Στον *Κήπο Χαρίτων* εντοπίζουμε ομόηχες ρίμες, δηλαδή τμήματα λέξεων ομόηχων με το τελικό τμήμα άλλων λέξεων. Ως εκ τούτου, η θέση της ομοιοκαταληξίας είναι σταθερή και ευδιάκριτη. Λόγου χάρη η ομοιοκαταληξία στο ένα σκέλος ενσωματώνει τμήμα λέξης του δεύτερου σκέλους: «ξεύρω-εύρω» (II, 113-114), «Παλαιολόγος-λόγος» (VIII, 185-186), «εκπλαγήναι-είναι» (XI, 97-98), «συμπάθη-πάθη» (XI, 449-450), «διαβόλου-όλου» (II, 633-634), «μεγάλο-άλλο» (XV, 249-250), «Εφέσω-έσω» (XVI, 413-414) κ.ο.κ. Στη ρίμα «ξεύρω-εύρω» έχουμε το φαινόμενο της ένδειας, δηλαδή της αφαίρεσης φωνήεντος, «ξεύρω» αντί ηξεύρω. Όλες οι παραπάνω ρίμες συμπίπτουν ηχητικά και διαφέρουν σημασιολογικά. Πρόκειται για «ομοιοκαταληξίες-ηχώ⁸⁰», οι οποίες απαντούν διάσπαρτες σε όλο τον *Κήπο Χαρίτων*.

Η διάκριση του ηχητικού και νοηματικού επιπέδου είναι μια τεχνητή συνθήκη. Στους στίχους:

«τα φλωριά μέσ' απ' τα σακκιά μιλούν και τον-ε κράζουν,
ωσάν γαδάροι οι δικοί και φίλοι ας φωνάζουν» (XI, 497-498)

δίνεται η αίσθηση του αντιλάλου στο πλαίσιο της επικοινωνιακής πράξης που περιγράφεται. Τα ρήματα «κράζουν»- «μιλούν»- «φωνάζουν» επιτείνουν την ένταση του μεταφορικού σχήματος περί της εξάρτησης του Πολυκράτη από τα χρήματα.

⁷⁹ Για την «εισδοχή της ρίμας με την εμφάνιση του δίστιχου» βλ. Πολίτης Α., *Το δημοτικό τραγούδι*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2011, σ. 151.

⁸⁰ Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 51. Οι «ρίμες ηχώ» ονομάζονται και «παρα-ρίμες (pararhymes)» οι οποίες είναι σκόπιμα ατελείς. Περισσότερα βλ. Hobsbaum P., *Metre, Rhythm and Verse Form*, London and New York: Routledge, 2006, p. 143. Πρβλ. Watson G. (ed.), *The State of Stylistics*, Amsterdam: Poetics and Linguistic Association, 2008, p. 184 όπου «partial rhymes», όταν μια τονισμένη συλλαβή ριμάρει με μια αδύναμη ή και αντίστροφα.

Οι «ομοιοκαταληξίες με προσθήκη⁸¹» είναι το αντίστροφο της ομοιοκαταληξίας-ηχώ. Η προσθήκη συντελείται στην πρώτη λέξη της ρίμας και προκύπτει η δεύτερη λέξη π.χ. «βάλλει-προσβάλλει» (I, 83-84), «έχω-μετέχω» (II, 49-50), «άλλος-μεγάλος» (II, 63-64), «έχει-τρέχει» (VII, 336-337), «Άδη-ομάδι» (IX, 233-234), «χωρίον-εγχωρίων» (X, 63-64), «ώρας-χώρας» (XI, 127-128), «λέγω-κλαίγω» (XI, 277-278), «Ηρακακομοίρα» (XV, 259-260), «θεία-αληθεία» (XVI, 248-249) κ.ο.κ. Υπογραμμίζουμε την ετυμολογική συγγένεια της ρίμας-ηχώ «συμπάθη-πάθη» (XI, 449-450) ή την παρετυμολογική σχέση της ρίμας με προσθήκη «Άδη-ομάδι» (IX, 233-234).

Η διαφορά των δύο υποκατηγοριών της ρίμας που αναφέραμε, έγκειται ακόμη και στον αριθμό των συμφώνων: π.χ. «έχει-τρέχει» (VII, 336-337) ή στον αριθμό των συλλαβών μαζί με το σύμφωνο το οποίο η ρίμα ενσωματώνει π.χ. «μεγάλο-άλλο» (XV, 249-250), «χαρίτων-ήτον» (V, 113-114) κ.ο.κ. Η τυπολογική κατάταξη της ρίμας συμβάλλει στην καλύτερη δυνατή προσέγγιση του φαινομένου και της σημασιολογικής και φωνητικής απόστασης των λέξεων ως προς τη θέση τους στα συμφραζόμενα του κειμένου. Η μικρή πολλές φορές ηχητική διαφορά της ρίμας ηχούς και ρίμας με προσθήκη υπονομεύει εν μέρει την ποικίλη και πλούσια φύση της ρίμας του *Κήπου Χαρίτων*. Όμως, η σημασιολογική και ηχητική ποικιλία των λέξεων ρίμας χαρακτηρίζουν τη ρίμα του Δαπόντε ενδιαφέρουσα, αίρουν τη μονοτονία και τυχόν μεμονωμένες περιπτώσεις υπονόμευσής της. Όμοιες ηχητικά ρίμες με διαφορά στον πρώτο φθόγγο παρατηρούμε π.χ. στο ζεύγος «λίθος-μύθος» (XI, 79-80). Μια ενδιαφέρουσα περίπτωση ρίμας είναι το ζεύγος «πανώλης-Πόλις» (XI, 115-116). Η παρήχηση του π και η ποικιλία των φθόγγων πα- και πο- είναι ιδιαίτερες σημαντικές για να τονιστεί το θανατικό στην Πόλη τα χρόνια της περιόδου του Δαπόντε.

Εξαιρετικά σπάνια είναι η εύρεση ομοιοκατάληκτων ποιημάτων με ομοιοτέλευτες λέξεις σε θέση ρίμας. Στον *Κήπο Χαρίτων* εντοπίζονται ομοιοτέλευτες λέξεις σε θέση ρίμας στις ενότητες «Ευχή εις τον Χριστόν υπέρ εαυτού ως εκπροσώπου της μητρός αυτού» και «Ευχή εις την

---

⁸¹ Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 55.

Θεοτόκον υπέρ της μητρός αυτού». Οι ρίμες «τέκνον» και «μάννα» επαναλαμβάνονται προκειμένου να τονιστεί το περιεχόμενό τους.

Ο Δαπόντες αξιοποίησε το διμερές δομικό σχήμα της ρίμας. Επιπλέον, γραμματικές καταλήξεις κι αποφθεγματικές ρήσεις διατυπώθηκαν σε ρίμες. Στην περίπτωση του Δαπόντε η επανάληψη στίχων με ίδια ρίμα θα ήταν εύκολη υπόθεση για τη σύνθεση μιας εκτενούς αφηγηματικής σύνθεσης, όπως ο *Κήπος Χαρίτων*. Η επανάληψη της ρίμας «δικαίως-αλλέως» παρατηρείται πέντε φορές και είναι χαρακτηριστική της ψυχικής έντασης του Δαπόντε και της αυτο-κριτικής του για τις δίκαιες τιμωρίες που πρέπει να υποστεί:

*«έτσι με πρέπει τώρα, ναι, το πυρ, όντως δικαίως,
το πυρ το ατελεύτητον, δεν γίνεται αλλέως'
έτσι με πρέπει τώρα, ναι, το σκότος, και δικαίως,
το σκότος το εξώτερον, δεν γίνεται αλλέως'
έτσι με πρέπει τώρα, ναι, ο σκόληξ, και δικαίως,
ο σκόληξ ο ακοίμητος, δεν γίνεται αλλέως'
έτσι με πρέπει τώρα, ναι, Τάρταρος και δικαίως,
Τάρταρος ο ψυχρότατος, δεν γίνεται αλλέως'
έτσι με πρέπει τώρα, ναι, και ο βρυγμός, δικαίως,
ο των οδόντων, και κλαυθμός, δεν γίνεται αλλέως» (IX, 221-230).*

Η επανάληψη λέξεων με παρόμοιο σημασιολογικό περιεχόμενο μέσα από την ανεστραμμένη σειρά παράθεσής τους στους στίχους επιτείνει το ακουστικό αποτέλεσμα και φιλτράρει στη συνείδηση του ποιητικού υποκειμένου το αίτημα περί αυτο-τιμωρίας. Η αναφορά, ως ρητορικό τέχνασμα υπογραμμίζει τον επαναληπτικό χαρακτήρα λέξεων και φραστικών ενοτήτων του αποσπάσματος, ωστόσο λειτουργεί καίρια στην εξατομίκευση των λεξικών και γραμματικών ενοτήτων. Η επανάληψη εξατομικευμένων λέξεων ή σειράς φράσεων είναι πιο διακριτή έναντι του γραμματικού παραλληλισμού που τη συνοδεύει. Στο παραπάνω απόσπασμα φαίνεται μια διακριτή φωνολογική ενότητα η οποία υποδεικνύεται από το πλαίσιο της αφήγησης. Η περιοδική επανάληψη των φωνηέντων α, ι και ε στο παραπάνω απόσπασμα πραγματώνεται στο ηχητικό-φωνητικό επίπεδο. Η ρυθμική δομή και οι διαφορές ως προς τις επιθυμητές λύσεις αυτο-τιμωρίας υπογραμμίζονται με κίτρινη σημείωση ως εξής:

«έτσι με πρέπει τώρα, ναι, **το πυρ**, όντως δικαίως,
το πυρ το ατελεύτητον, δεν γίνεται αλλέως’
έτσι με πρέπει τώρα, ναι, **το σκότος**, και δικαίως,
το σκότος το εξώτερον, δεν γίνεται αλλέως’
έτσι με πρέπει τώρα, ναι, **ο σκώληξ**, και δικαίως,
ο σκώληξ ο ακοίμητος, δεν γίνεται αλλέως’
έτσι με πρέπει τώρα, ναι, **Τάρταρος** και δικαίως,
Τάρταρος ο ψυχρότατος, δεν γίνεται αλλέως’
έτσι με πρέπει τώρα, ναι, και ο **βρυγμός**, δικαίως,
ο των οδόντων, και **κλαυθμός**, δεν γίνεται αλλέως» (IX, 221-230).

Οι ρίμες «δικαίως-αλλέως» σχηματίζουν στον αναγνώστη την εντύπωση ενός ποιητικού υποκειμένου που δυσφορεί και αναζητά δίκαιες λύσεις προκειμένου να αυτο-τιμωρηθεί για τις πράξεις του. Οι ρίμες υποδεικνύουν την επίγνωση της άσχημης κατάστασης στην οποία βρίσκεται ο Δαπόντες, μη έχοντας κανένα διέξοδο. Ο Δαπόντες αναφέρει πρώτα την λύση («το πυρ», «το σκότος», «ο σκώληξ», «Τάρταρος», «βρυγμός», κλαυθμός») και στον επόμενο στίχο προσθέτει έναν ποιοτικό επιθετικό προσδιορισμό («ατελεύτητον», «εξώτερον», «ακοίμητος», «ψυχρότατος», «ο των οδόντων»).

Η αναζήτηση λέξεων ρίμας από τον μελετητή και αναγνώστη ενός έργου γίνεται αυτόματα, δίχως να εστιάζει στο κλιτικό ή γραμματικό γένος ενός ονοματικού, ρηματικού κτλ. τύπου, αλλά στη μορφολογική αναπαράσταση της λέξης και στο τελευταίο τονισμένο φωνήεν των λέξεων ρίμας. Παραδείγματος χάριν οι ρίμες «είδα-ελπίδα» (IX, 15-16), «αιώνα-αλησμόνα» (IX, 259-260) κ.ο.κ. Παραδείγματα πλούσιας ομοιοκαταληξίας, δηλαδή πλήρους ηχητικής ομοιότητας, όπου εκτός από το τελευταίο τονισμένο φωνήεν, εκτείνεται και στο προηγούμενο καθώς και στο σύμφωνο ή στα σύμφωνα που ακολουθούν, ανιχνεύονται στην ποιητική σύνθεση. Λόγου χάρι «αυτόν αναζητώντας-αυτή επιθυμώντας» (XIV, 55-56) ή «είναι η μικροτάτη-είναι η γλυκυτάτη» (XIV, 21-22). Πλούσια ομοιοκαταληξία ομωνύμων εντοπίζεται σπάνια στην ποιητική σύνθεση, π.χ. τα ζεύγη «χαίρει-χέρι» (II, 43-44), (IV, 193-194), «σύκο-σήκω» (V, 271-272), «οι δύο-ιδίω» (VIII, 179-180), «χήρας-χείρας» (VII, 130-131, VIII, 77-78). Πρόκειται για ομόηχες λέξεις με διαφορετικό σημασιολογικό

περιεχόμενο⁸². Η ηχητική ομοιότητα των λέξεων καθίσταται δυσδιάκριτη για τον αναγνώστη του κειμένου λόγω της διαφορετικής τους γραφής. Ο χαρακτηριστικός ήχος των δύο ρυθμικών λέξεων ρίμας τη στιγμή που εκτείνεται σε ένα μονό σύμφωνο πριν το τονισμένο φωνήεν, είναι αισθητός. Η πρόσληψη της ρίμας με το αυτί και η πρόσληψη με το μάτι διαφέρουν. Σε μερικές περιπτώσεις ουσιαστικών, η ρίμα σε αιτιατική πτώση είναι πλούσια, π.χ.:

«ήλθα, ξεκαβαλίκεψα μ' όλην την συνοδιά μου,
ως όντας υποκείμενον εις το Ξηροποτάμου» (VIII, 7-8).

Η λέξη «συνοδιά μου» έχει διπλό φωνηεντικό ήχο λόγω της συμφοράς του ι με το α. Ταυτόσημο ζεύγος ρίμας εντοπίζεται λ.χ. το ζεύγος «επιθυμούμεν –λαχταρούμεν» (X, 95-96). Η δεύτερη ρίμα επιτείνει την ψυχική ένταση και βούληση του ποιητικού υποκειμένου σχετικά με την μελλοντική συνάντησή του με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο:

«να σε ιδώ, να με ιδής, καθώς επιθυμούμεν,
να σ' ευφρανθώ, να μ' ευφρανθής, καθώς το λαχταρούμεν».

Οι ομοιοκαταληξίες του *Κήπου Χαρίτων* είναι παροξύτονες λόγω του υποχρεωτικού τονισμού στην δέκατη τέταρτη συλλαβή. Μια παροξύτονη ομοιοκαταληξία είναι πιο ενδιαφέρουσα από μια οξύτονη λόγω της έκτασης που καλύπτει η πρώτη, ως προς τον αριθμό δηλαδή των στίχων που περιπλέκει⁸³. Οι ρίμες του Δαπόντε δεν είναι περίπλοκες και επιπλέον εκμεταλλεύεται την ευκολία που προσφέρουν οι λεγόμενες «γραμματικές ομοιοκαταληξίες⁸⁴», π.χ. «διηγούμαι-καυχούμαι» (III, 1-2), «ψυχωμένο-καημένο» (VII, 316-317), «κατοικούμεν-περιπατούμεν» (II, 279-280) κ.ο.κ. Οι παραπάνω ρίμες με καταλήξεις είναι, κατά τον Κοκόλη⁸⁵, οι λιγότερο «έξυπνες» και «σημαίνουσες» ομοιοκαταληξίες.

Το ρηματικό ζεύγος «διηγούμαι-καυχούμαι» (III, 1-2) ή το τετραμερές ρηματικό ζεύγος «εταπεινώθην-εκακώθην-φυλακώθην-

---

⁸² Αποδίδονται και ως «οπτικές ρίμες». Για τον όρο βλ. Ufot B.G., «Phonology and Stylistics: A Phonaesthetic Study of Gray's Elegy Written in a Country Churchyard», *Sciedu Press* 2 2, (2013), p.119.

⁸³ Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 60.

⁸⁴ Αυτόθι, σ. 91-92.

⁸⁵ Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., «Ομοιοκαταληξία και νόημα (η μία φορές του άλλου;)», *Παρατηρητής* 5, (1988), σ. 102.

εγυμνώθην» (IV, 5-8) είναι γραμματικές ομοιοκαταληξίες οι οποίες σχηματίστηκαν μόνο με τις γραμματική κατάληξη –ουμαι και –ωθην αντίστοιχα. Τα παρακάτω ρήματα είναι του ίδιου γραμματικού μέρους του λόγου, του ίδιου χρόνου, προσώπου, αριθμού καθώς και του ίδιου συντακτικού επιπέδου. Στους στίχους:

*«σαν το πουλί πλιό έπεσα, πεσών εταπεινώθην,
ταπεινωθείς επτώχυνα, πτωχύννας εκακώθην,
έφυγα, εξορίσθηκα, πιάσθηκα φυλακώθην,
κ' έτσι απ' όλα τα καλά αξίως εγυμνώθην»*

παρατηρείται μια συντακτική και γραμματική ομοιότητα στις ρίμες (ίδιο πρόσωπο, χρόνος, φωνή κτλ.). Το τετραμερές ρηματικό ζεύγος «εταπεινώθην-εκακώθην-φυλακώθην-εγυμνώθην» είναι μια ασυνήθιστη επιλογή γραμματικής ρίμας στο έργο του Δαπόντε. Πρόκειται για έναν γραμματικό παραλληλισμό στη βάση του μορφολογικού και συντακτικού παραλληλισμού, που δύναται να έχει και σημασιολογικό παραλληλισμό⁸⁶. Η γραμματική επανάληψη πήρε τη θέση της ρίμας, με τον φωνολογικό παραλληλισμό να είναι αναπόφευκτος.

Η σχέση ανάμεσα στις γραμματικές και ρυθμικές δομές του παραπάνω αποσπάσματος αποδίδονται με τον όρο «grammetrics⁸⁷» (γραμματικο-μετρικά), δηλαδή μια μετρική δομή στίχων περικλείει τη συντακτική δομή των προτάσεων. Η σύνταξη και το μέτρο συνταιριάζονται προκειμένου να επιτευχθούν οι διακριτές ενότητες νοήματος. Η σειρά των σημείων στίξης σηματοδοτεί το τέλος των γραμματικών ενοτήτων, οι οποίες παράγονται από τις φωνολογικές ενότητες έκαστου στίχου (τόνοι, ρίμες και αριθμός συλλαβών) για να προκύψει μια περιοδικότητα στην κατανομή των παύσεων στο τέλος των στίχων.

Το λογοτεχνικό νόημα του παραπάνω αποσπάσματος δεν δύναται να αποχωριστεί από τον επαναλαμβανόμενο ήχο που προκύπτει από τις ρίμες καθώς κι από τη μορφή των λέξεων του κειμένου. Η οπτική

---

⁸⁶ Ο γραμματικός παραλληλισμός είναι ταυτόχρονα και σημασιολογικός. Περισσότερα για το θέμα βλ. Jakobson R., «Grammatical Parallelism and its Russian Facet», *Language* 42 2, (1966), p. 399-429.

⁸⁷ Βλ. Simpson P., *Stylistics. A resource book for students*, London and New York: Routledge, 2004, p. 113. Πρβλ. Wesling D., *The Scissors of Meter. Grammetics and Reading*, Michigan: The University of Michigan Press, 1996, p. 81, 145.

εξέτασης του παραπάνω αποσπάσματος γίνεται υπό το πρίσμα της φωνητικής-σημασιολογικής σειράς των όρων. Η δύναμη της ανθρώπινης επίγνωσης και έκφρασης συναρτάται με τους μορφολογικούς παραλληλισμούς του γλωσσικού συστήματος. Τα «γραμματικο-μετρικά» εξηγούν στην περίπτωση του παραπάνω αποσπάσματος το γιατί, το πως και πού μια έντονη εμπειρία, στην περίπτωσή μας του Δαπόντε, είναι ύψιστη στη λυρική ποίηση. Μέσα από το ψαλίδισμα της γραμματικής και του μέτρου είναι εμφανής η ένταση κι επίγνωση μιας κατάστασης. Το περιεχόμενο των ρημάτων του αποσπάσματος είναι αρκετό για να καλύψει τον ιστό του λόγου, αλλά αρκετά ισχύο για να καλύψει τις νωπές μνήμες από την τραγική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει το ποιητικό υποκείμενο.

Ο Κωνσταντίνος Θ. Δημαράς⁸⁸ χαρακτήρισε τους δεκαπεντασύλλαβους στίχους του *Κήπου Χαρίτων* προϊόντα «μνημοτεχνίας». Το πλαίσιο στο οποίο χαρακτηρίζονται οι στίχοι του έργου που μελετάμε, δείγματα «μνημοτεχνίας», έγκειται, κατά τον Δημαρά, στην ακόρεστη επιθυμία του Δαπόντε να αποθησαυρίζει γνώσεις, εντυπώσεις και πληροφορίες⁸⁹. Μία εκ των πρακτικών λειτουργιών⁹⁰ του μέτρου από ιστορική άποψη είναι η μνημοτεχνία. Το μέτρο γίνεται το μέσο της απομνημόνευσης των πράξεων που πρόκειται να εκτεθούν από τον δημιουργό. Η επανάληψη της ρίμας με τη συνέργεια του μέτρου, στην περίπτωση που μελετάμε, θα βοηθούσαν τον ποιητή να συγκρατήσει στίχους φόρμουλες και σταθερά στιχουργικά σχήματα. Λόγου χάρη στο παραπάνω παράδειγμα η επανάληψη της κατάληξης -ωθην, η σταθερή χρήση του ίδιου ρηματικού γένους, προσώπου, φωνής, οι ετυμολογικές συγγένειες θα δημιούργησαν το κατάλληλο έδαφος για την ανάπτυξη της «μνημοτεχνίας». Η μνημοτεχνική χρήση της ομοιοκαταληξίας έχει επαναληπτικό⁹¹ χαρακτήρα τόσο στον δημιουργό, όσο και στον αναγνώστη.

---

⁸⁸ Βλ. Δημαράς Κ.Θ., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: Γνώση, ⁹2000, σ. 152.

⁸⁹ Κατά την Λίζυ Τσιριμώκου ο Ν.Γ. Πεντζίκης είναι «γνήσιος απόγονος» του Δαπόντε ως προς το θέμα της οργάνωσης και τακτοποίησης ενός «άναρχου» δομημένου υλικού, δίνοντας ως παράδειγμα προς σύγκριση το έργο με τίτλο του Πεντζίκη με τίτλο *Αρχιτεκτονική της σκόρπιας ζωής του* (1963). Περισσότερα βλ. Τσιριμώκου Λ., *Εσωτερική Ταχύτητα*, Αθήνα: Άγρας, 2000, σ. 129.

⁹⁰ Βλ. Carter R. – Simpson P. (eds), *Language, Discourse and Literature. An Introductory Reader in Discourse Stylistics*, London and New York: Routledge, 2005, p. 239-240.

⁹¹ Παρόμοια και στις μισμαγιές βλ. Φραντζή Α. (επιμ.), *Μισμαγιά. Ανθολόγιο φαναριώτικης ποίησης κατά την έκδοση Ζήση Λαούτη (1818)*, Αθήνα: Εστία, 1993, σ. 15.

Δεδομένης της κανονικής εναλλαγής ζευγαρωτής ομοιοκαταληξίας, δηλαδή του σχήματος της ζευγαρωτής ομοιοκαταληξίας ααβγγ, μια ρίμα επαναλαμβάνεται ξαφνικά τέσσερις φορές ολόδια. Αποτέλεσμα αυτής της επανάληψης είναι η διάψευση της προσδοκίας μας λόγω της εναλλαγής των ζευγαρωτών ομοιοκαταληξιών. Ο ποιητής μάς καλεί να ακούσουμε τα βάσανα που υπέστη κι έτσι προκύπτουν τέσσερις διαδοχικοί στίχοι με την ίδια ομοιοκαταληξία. Η επανάληψη της ρίμας οθιν δεν μπορεί να οφείλεται σε μετρική αβλεψία του ποιητή, παρά να είναι ηθελημένη. Υποστηρίζω ότι ο στόχος του ποιητή ήταν να τονίσει με ένταση και δραματικότητα τα όσα άσχημα υπέστη. Η τετραμερής έκταση της ρίμας θα βοηθούσε τον Δαπόντε να τονίσει δυσάρεστες όψεις του εγκόσμιου βίου του. Να σημειωθεί ότι οι λέξεις είναι ετυμολογικά συγγενικές «εταπεινώθην-ταπεινωθείς», «επτώχυνα-πτωχύννας», «έπεσα-πεσών».

Στους παρακάτω στίχους διαβάζουμε:

*«Με είπεν, ώρα του καλή, κι αυτήν την ιστορίαν.
«Ήτονε δύο ασκηταί», λέγει, «στην ερημίαν,
και, συνοδεύοντες ομού δια τυχούσαν χρείαν,
ήβρασι άσπρα περισσά εκεί μιά θημωνίαν» (VI, 85-88).*

Τα τετραπλά ζεύγη ρίμας είναι δηλωτικά της διάψευσης της προσδοκίας μας λόγω της αλυσιδωτής εναλλαγής τους. Ο ποιητής μάς καλεί να ακούσουμε την ιστορία δύο ασκητών στην έρημο. Η επανάληψη της ρίμας -ίαν είναι ηθελημένη, γιατί αν συνδέσουμε νοηματικά τις ρίμες με τη σειρά, δίχως να διαβάσουμε τους υπόλοιπους στίχους, θα προκύψει συνοπτικά η αρχή της ιστορίας που πραγματεύεται. Δηλαδή πρόκειται για μια ιστορία με άξονα χώρου την ερημιά, όπου η ανάγκη (χρεία) κάποιων ατόμων περαιώθηκε σε μια θημωνιά. Οι ρίμες οπτικά μοιάζουν, ακουστικά όμως οι δύο πρώτες και η τελευταία είναι τετρασύλλαβες και η τρίτη δισύλλαβη. Αυτό συνεπάγεται ότι η ρίμα «χρεία» είναι το κέντρο βάρους των αλυσιδωτών ομοιοκαταληξιών. Παρόμοια τετραπλά ζεύγη ρίμας παρατηρούμε στους παρακάτω στίχους:

*«και εις την σκήτην ν' ανεβής, ν' ακούσης λειτουργίαν,
και απ' την βρύσιν μου να πιης με την καλήν υγείαν,
και του Αγίου αυτουνού να κτίσης Εκκλησίαν,
και Σκοπελίτης άγιος να' ναι στην Μπογδανίαν» (IV, 39-42) και*

*«Ότι καθώς το σκότος και φως δεν έχουν κοινωνίαν,
ούτω πανούκλα και Σταυρός δεν έχουν συντροφίαν,
διότι αν οι δούλοι Του κάνουν θαυματουργίαν,
πολλώ μάλλον ο Βασιλεύς έχων την εξουσίαν!» (ΙΧ, 363-366).*

Οι γραμματικές καταλήξεις των ουσιαστικών είναι φωνηεντικά και ηχητικά πλούσιες.

Ζεύγη ρίμας με παρόμοιο σημασιολογικό περιεχόμενο παρατηρούμε στους επόμενους στίχους:

*«Και βλέποντας τους αδελφούς μόνον στην Εκκλησίαν,
την Κυριακή, και στο φαγί, κ' ευθύς στην μοναζίαν,
ζώντας κατά αλήθειαν με άκραν ησυχίαν,
εκείνο όπου ήθελα, και με αμεριμνησίαν» (V, 43-46).*

Οι τρεις τελευταίες ρίμες είναι ταυτόσημες, με τον Δαπόντε να επιζητεί την ηρεμία του μοναστικού βίου. Ηχητική επανάληψη της ρίμας ια έχουμε στους στίχους:

*«Είναι μεγαλοδύναμος η θεία παρθενία,
η ελεημοσύνη δε δύναμις όλη η θεία'
η μία είναι του Θεού πράξις και εργασία,
η άλλη των Αγγέλων Του αγάπη, ευθυμία» (III, 129-132).*

Οι τρεις ρίμες, πλην της ρίμας «θεία», είναι τετρασύλλαβες και πλαισιώνουν τη ρίμα «θεία» του δεύτερου στίχου. Η ρίμα «θεία» επαναλαμβάνεται δύο φορές στο παραπάνω παράδειγμα με ανάστροφη θέση στο επιθετικό σύνολο, δημιουργώντας ένα χιαστί σχήμα με το αντίστοιχο επιθετικό σύνολο του πρώτου στίχου. Το μήκος των παραπάνω στίχων υπογραμμίζει τη σημασία της συνήχησης και η φωνητική σχέση των ομοιοκαταληξιών συντελεί στην αρμονική ροή του στίχου. Η συνήχηση εστιάζει στους ήχους των φωνηέντων του κειμένου.

Μια ιδιαίτερη περίπτωση τετραπλής ρίμας και διπλού διασκελισμού των δίστιχων είναι οι παρακάτω στίχοι:

*«Τον μήνα δε τον Αύγουστον, από την Μπογδανίαν
πέρασε τον Σκαρλάτον μου πέρα εις την Βλαχίαν
η του Σταυρού μου δύναμις δια ευχαριστίαν,
δια την πλουσιόδωρον αυτήν ευεργεσίαν» (VII, 142-145).*

Οι ρίμες ενώνουν το νόημα των δίστιχων τη στιγμή που οι διασκελισμοί διαρρηγνύουν τη συντακτική και νοηματική αλληλουχία. Η Βλαχία και η Μπογδανία είναι σημασιολογικά συγγενικές ως Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και η ευχαριστία με την ευεργεσία είναι σημασιολογικά συγγενικές έννοιες. Το φωνήεν α εμφανίζεται επτά φορές στις ρίμες, το φωνήεν ε εμφανίζεται τέσσερις φορές και σε συνδυασμό με τα ένρινα και υγρά σύμφωνα μ, λ, ρ, δημιουργούν ένα πλούσιο ηχητικό σύμπλεγμα ομοιοκαταληξιών.

Έξι ζεύγη ρίμας τα οποία σχηματίζουν ένα κυκλικό σχήμα εντοπίζονται στους στίχους:

«Και με πλουμιά, όχι σαδέ, με άκραν ευμορφίαν,

καθό μορφή αγγελική, κατά την ιστορίαν,

ότι κεχριμπαρένιαν έχουσι θεωρίαν.

Ωσάν την είδα, πάραυτα ετρώθην την καρδίαν’

και η καρδιά η έρημη, δεν ζεύρω την αιτίαν,

γιατί έχει συμπάθειαν εις πάσαν ευμορφίαν» (VII, 308-313).

Η έννοια του ωραίου δίνεται μέσα από αλυσιδωτές ρίμες και σχηματίζει έναν κύκλο. Στην περίπτωση κατά την οποία δύο λέξεις έχουν αισθητή τη σημασιολογική απόσταση⁹² και είναι γραμματικές ομοιοκαταληξίες, η ρίμα είναι άξια προσοχής. Το φωνήεν ι εμφανίζεται οκτώ φορές στις ρίμες με την παρήχηση και κυριαρχία του κ να είναι ευδιάκριτη («καθό», «κεχριμπαρένιαν», «καρδίαν», «καρδιά»). Τα φθογγολογικά συμπλέγματα κα-, κε τοποθετούνται στην ίδια θέση, ο φθόγγος κα- επαναλαμβάνεται τρεις φορές και η επανάληψη γίνεται περισσότερο ρυθμική. Στο παραπάνω απόσπασμα η κανονικότητα, δηλαδή η σειρά εμφάνισης των φθόγγων στην αρχή των λέξεων παίζει σημαντικό ρόλο στη ρυθμικότητα των στίχων.

Στο παραπάνω απόσπασμα οι ετυμολογικά ίδιες λέξεις επιτείνουν τη ρυθμική λειτουργία της παρήχησης λόγω της περιοδικής επανάληψης των φθόγγων. Επιπλέον, στο απόσπασμα παρατηρείται μια ιδιαιτερότητα η οποία έγκειται στην φωνολογία της λέξης «καρδίαν-καρδιά». Στη λέξη

---

⁹² Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 94.

«καρδιά» έχουμε συμπροφορά των φωνηέντων ι και α. Πιθανότατα οι δύο λέξεις «καρδιά» και «καρδιά» να συνυπήρχαν στον προφορικό λόγο⁹³.

Μία ακόμη περίπτωση επαναλαμβανόμενης ρίμας οκτώ φορές και δη της κατάληξης ενον, και με τον ίδιο εναρκτήριο στίχο «*Χαίρε Τίμμε Σταυρέ, Ξύλον το ευλογημένον*» εντοπίζεται στο δέκατο όγδοο κεφάλαιο του *Κήπου Χαρίτων*. Η επανάληψη και οι παρηχήσεις προσδίδουν έναν ρυθμό στη δοξολογία του Δαπόντε για τον Τίμιο Σταυρό. Το λειτουργικό λεξιλόγιο και τα μετρικά σχήματα ανακαλούν την ομοτονία και ισοσυλλαβία της εκκλησιαστικής υμνογραφίας. Συγκεκριμένα: «*Χαίρε, Τίμμε Σταυρέ, Ξύλον το ευλογημένον, και τω αίματι Χριστού τω αχράντω βεβαμμένον. Χαίρε, Τίμμε Σταυρέ, Ξύλον το ευλογημένον, το βαστάσαν τον Χριστόν και Θεόν προσηλωμένον. Χαίρε, Τίμμε Σταυρέ, Ξύλον το ευλογημένον, το βλαστήσαν τον Χριστόν, άνθος κεχαριτωμένον. Χαίρε, Τίμμε Σταυρέ, Ξύλον το ευλογημένον, του Χειμμάρου της Μονής, και διαβεβοημένον*» (XVIII, 51-58).

Παρόμοια στο επόμενο παράδειγμα στίχων παρατηρείται επανάληψη της φραστικής ενότητας «Όλα τα εναντία» δώδεκα φορές και επανάληψη της ρίμας ια είκοσι τέσσερις φορές. Οι ομοιοκαταληξίες είναι τονικές, αλλά περιορίζονται σε δύο φωνήεντα (ι, α).

«*Πού αρετή; Πού η χρυσή εκείνη ησυχία;
Πού έρημος και μοναξιά; Όλα τα εναντία.
Πού η σαράντα ημερών Αγία Κοινωνία;
Πού η συχνή ξαγόρευσις; Όλα τα εναντία.
Πού η μελέτη των Γραφών, ανάγνωσις η θεία;
Πού Θηκαράς ψυχωφελής; Όλα τα εναντία [...]*» (IX, 130-152).

Η εσωτερική ομοιοκαταληξία «αρετή-χρυσή» και η πυκνή εμφάνιση του φαινομένου της συνήχησης (ι, ε, η, α) είναι δείγματα ενός αποσπάσματος ρυθμικής υφής. Η περιοδική επανάληψη της φράσης «Όλα τα εναντία» θέτει σε κίνηση το λεξιλογικό σχήμα της επαναφοράς και το ηχητικό σχήμα της

⁹³ Περισσότερα για την ιστορική ανασκόπηση και γλωσσολογική ανάλυση της λέξης «καρδιά –καρδιά» σε ποικίλα λογοτεχνικά κείμενα βλ. Browning R., *Medieval and Modern Greek*, Cambridge: Cambridge University Press, ²1983, p. 77.

συνήχησης, με φανερές για τον ρυθμό επιπτώσεις. Η παράθεση των αλυσιδωτών ερωταποκρίσεων είναι δηλωτική της ψυχικής μετάπτωσης του Δαπόντε ως προς την παραμέληση των μοναστικών διακονημάτων του λόγω της ενασχόλησής του με τη ζητεία που πραγματοποιούσε. Ο ρυθμός είναι έντονος και ακολουθεί τη ροή των απαντών ερωτημάτων. Οι ρίμες στο πρώτο σκέλος είναι λέξεις με θρησκευτικό και θετικό περιεχόμενο, ενώ η σταθερή και επαναλαμβανόμενη ρίμα στο δεύτερο σκέλος έχει αρνητικό και αντιθετικό περιεχόμενο. Η πάλη των ομοιοκαταληξιών ως προς το περιεχόμενο δημιουργεί μια ανοδική και καθοδική κίνηση στο ρυθμό, η οποία αντανακλά τον ψυχισμό του Δαπόντε. Επιπλέον, ο επαναληπτικός χαρακτήρας λέξεων ή φράσεων ρίμας διευκολύνουν τη μνήμη του Δαπόντε, αλλά και του αναγνώστη.

Η επανάληψη του ίδιου ήχου ρίμας πάνω από δύο φορές και συνεχόμενα, όπως μελετήθηκε στα παραπάνω αποσπάσματα, είναι αποτέλεσμα της δραστικής επιρροής που έχει η ηχώ ή η «ολορίμα⁹⁴» («*holorhyme*»), οι οποίες σχηματίζουν ένα ακουστικό παιχνίδι. Ηχητικοί λόγοι προσφέρουν ένα αισθητικό αποτέλεσμα στη ρίμα για λόγους σημασιολογικής απόστασης και μορφολογικής διαφοράς π.χ. «κ/ελλίων-θεμ/ελίων» (X, 141-142), με την τελευταία να είναι ρίμα με προσθήκη. Η επανάληψη και παρήχηση του λ είναι ιδιαίτερα έντονη. Ένα ιδιαίτερο παράδειγμα ρίμας με ιδιόμορφη μορφολογική διαφορά, αλλά με ίδια συντακτική λειτουργία είναι το ζεύγος «εις τα οσπίτιά τους-εις τ' αμπέλιά τους» (XI, 739-740). Η διατήρηση της χασμωδίας στην πρώτη ρίμα γίνεται για λόγους μετρικούς, ενώ στη δεύτερη ρίμα προτιμάται η έκθλιψη.

Πλούσιες ρίμες στον *Κήπο Χαρίτων* είναι οι ρίμες οι οποίες προέρχονται από διαφορετικά μέρη του λόγου π.χ. «πολυπλασιάση-πάσι» (I, 51-52), «γέρον-χαίρων» (I, 95-96), ρήματα με διαφορετικό πρόσωπο, φωνή, διάθεση π.χ. «εκοιμήθη-εδιαλαλήθη» (I, 77-78), συνδυασμοί ονομάτων με δεικτικές αντωνυμίες π.χ. «Κωνσταντίνον-εκείνον» (I, 99-100) κ.ο.κ. Υπάρχουν ρίμες οι οποίες γραμματικά προέρχονται από τις κτητικές,

---

⁹⁴ Βλ. Stewart G., *Reading Voices. Literature and the Phonotext*, California: University of California Press, 1990, p. 74.

αναφορικές, δεικτικές αντωνυμίες κτλ. και ως εκ τούτου δεν μπορούμε να τις χαρακτηρίσουμε πλούσιες λόγω του κοινόχρηστου χαρακτήρα τους:

«πηγαίνετε εις το καλό, δεν είναι για τ' εμένα».

Πήγαν και εις την ράμνον πλιό τα ζύλ' αναγκασμένα'» (V, 99-100) όπου το πρώτο σκέλος της ρίμας είναι τύπος αντωνυμίας. Οι ρίμες είναι γραμματικές και δίνουν την εντύπωση μιας επανάληψης της κατάληξης -ενα. Ο συνδυασμός μιας κτητικής αντωνυμίας με ένα ουσιαστικό είναι ένα άλλο παράδειγμα ρίμας αυτής της κατηγορίας π.χ. «αρχοντιές μου-αρχόντισσές μου» (V, 117-118).

Φωνητικά πλούσιες ρίμες είναι αυτές οι οποίες πληρούν τα φωνητικά κριτήρια π.χ. η ταυτότητα ενός ήχου περιορίζεται στη ρίμα ιας:

«Μ' έβαλε και εσύνθεσα εκ της Κοσμογονίας

έως Γεννήσεως Χριστού της θείας και αγίας

κατά σειράν στα πλιό καλά έργα και ιστορίας

πλιότερους παρά χίλιους στίχους επ' αληθείας» (II, 163-166).

Ο διπλός διασκελισμός του τετράστιχου συντελεί στον σχηματισμό τεσσάρων πλούσιων σε φωνήεντα ομοιοκαταληξιών. Ο διασκελισμός αφενός διαρρηγνύει τη συντακτική και νοηματική συνοχή των στίχων, αφετέρου ενοποιεί σε φωνητικό επίπεδο τις τέσσερις ρίμες. Το φωνήεν α εμφανίζεται έξι φορές, το φωνήεν ι εμφανίζεται πέντε φορές, το φωνήεν ο εμφανίζεται τρεις φορές με τα υγρά και ένρινα φωνήεντα λ, ρ αντίστοιχα να συντελούν σε ένα πλούσιο ηχητικό αποτέλεσμα. Η παρήχηση του γ στον στίχο 164 και η παρήχηση του λ στον στίχο 166 ενισχύουν το αισθητικό αποτέλεσμα της ρίμας.

Εσωτερικές «ομοιοκαταληξίες»⁹⁵, δηλαδή λέξεις, οι οποίες ριμάρουν εντός του ίδιου στίχου ή και διαδοχικών, είναι συχνές στην ποιητική σύνθεση και ασύμμετρα κατανεμημένες. Εσωτερική ομοιοκαταληξία εννοιολογικά συγγενικών λέξεων εντοπίζεται στον στίχο 164, στις ρίμες «θείας» και «αγίας». Η φωνητική ταυτότητα λέξεων που ριμάρουν σε μορφολογική σύμπτωση, όταν σχηματίζονται από μετοχές με κατάληξη π.χ. -ενη, παρατηρείται στο ζεύγος «αρρωστημένη-

---

⁹⁵ Βλ. Browning R., *Medieval and Modern Greek*, Cambridge: Cambridge University Press, 1983, p. 69-70.

καταφαγωμένη» (X, 57-58). Εσωτερική ομοιοκαταληξία εντοπίζεται στον στίχο XI, 235 «*Εἰς τούτο μέσα, το λοιπόν, εἶν' Ἐκκλησία μία*». Το ζεύγος «Ἐκκλησία-μία» είναι ηχητικά όμοιο λόγω της φωνηεντικής ποικιλίας που έχει (ι, α).

«Ρίμες-μωσαϊκό⁹⁶» εντοπίζονται σε διάσπαρτα σημεία του κειμένου π.χ. «κομποσχοίνι-σου χύνει» (V, 157-158), «τάξει-προστάξει» (IX, 247-248) κ.ο.κ. και είναι δείγματα πλούσιας ρίμας. Ξενόγλωσσες ρίμες παρατηρούμε στα ζεύγη π.χ. «Ἰγγλιτέραν (Αγγλία) -ετέραν» (XI, 153-154) και «θείω -περντίο» (per Dio), (XI, 765-766). Στο ζεύγος ρίμας «θείω -περντίο» παρατηρείται μια «*φωνητική υφολογία*⁹⁷», δηλαδή πρόκειται για διαφορετικές φωνητικές και μορφολογικές ποιότητες λόγου, οι οποίες έχουν το ίδιο όμως σημασιολογικό περιεχόμενο. Ο Δαπόντες μετέγραψε στην ελληνική γλώσσα το λατινικό-ιταλικό προθετικό σύνολο per Dio ως «περντίο». Στο δίστιχο των παραπάνω ομοιοκαταληξιών:

«ὄλα δε Χριστιανικά, ὄλα ελέει θείω»

εδώ κανείς δεν κατοικεί, κανείς άλλος, περντίο» η λέξη «περντίο» έχει θέση επίκλησης στο όνομα του θείου. Ο Δαπόντες δεν προτίμησε την φράση ελέω Θεού, αλλά «ελέει θείω» με δύο δοτικές πτώσεις στη σειρά, με τη ρίμα «θείω» να είναι μια δοτική προσωπική χαριστική κοντά σε λέξη που δηλώνει ωφέλεια. Το παραπάνω ζεύγος είναι ένα παράδειγμα μιας εναλλασόμενης ως προς το βαθμό τονικής έντασης ρίμας, δηλαδή περιλαμβάνει μια λέξη τονικά ισχυρή («περντίο») και μια λέξη τονικά αδύναμη («θείω»). Στα παραπάνω παραδείγματα δημιουργείται μια έντονη προσδοκία στο πρώτο σκέλος της ρίμας και στη συνέχεια εκτονώνεται στο δεύτερο σκέλος, ξαφνιάζοντας τον αναγνώστη («*δυσεκπλήρωτη προσδοκία*⁹⁸»).

Φωνητικό παιχνίδι παρατηρείται στους επόμενους στίχους με το ρητορικό σχήμα της παρονομασίας να είναι ευδιάκριτο. Δύο τετρασύλλαβα ρήματα έχουν διαφορετικό ήχο, όμως δίνουν την εντύπωση μιας ομόηχης

⁹⁶ Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 49-50.

⁹⁷ Κατά τον Ullman «η υφολογία του ήχου έχει ένα ικανοποιητικό, πετυχημένο και ελιτίστικο αποτέλεσμα». Περισσότερα βλ. Coupland N., *Style. Language Variation and Identity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007, p. 46.

⁹⁸ Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 117.

ρίμας λόγω της όμοιας χρήσης της παρήχηση του θ και του ρ εκ μέρους του Δαπόντε:

*«έλεγαν, και με δίκαιον με το να μ' εθωρούσαν
ώς τόσο ν' αγωνίζομαι και έτσι εθαρώσαν»* (IX, 43-44).

Η διαφορά στις ρίμες έγκειται στο διαφορετικό φωνήεν και την σχέση με τα σύμφωνα που έπονται. Παρόμοια και στο ζεύγος «ευτρεπίσει ευπρεπίσει» (XV, 157-158). Ηχητική ομοιότητα έχουμε στο ζεύγος «Νιοχώρι-εχώρει» (IX, 63-64) με τη φωνητική σχέση των δύο λέξεων να διαφέρει ως προς τα φωνήεντα και τα σύμφωνα που προηγούνται στο πρώτο σκέλος της ρίμας.

Πέρα από το ηχητικό πεδίο, πλούσιο αισθητικό αποτέλεσμα ρίμας προσφέρει η παρακάτω ομοιοκαταληξία:

*«Τόσο σε λέγω μοναχά' ότι επ' αληθείας
ο Σταυρός ήτον εις εμέ Κέρας της Αμαλθείας»* (VII, 378-379).

Η παρήχηση του θ και του λ σε συνδυασμό με την εμφάνιση του φωνήεντος α πέντε φορές ενισχύει το φωνητικό παιχνίδι ομοιότητας των ομοιοκαταληξιών σε επίπεδο ήχου, δίνοντας παράλληλα την οπτική εντύπωση ενός αναγραμματισμού της δεύτερης ρίμας. Το αισθητικό αποτέλεσμα στη ρίμα δεν οφείλεται μόνο στη σημασιολογική απόσταση και τη μορφολογική διαφορά, αλλά και στον διασκελισμό. Ως εκ τούτου, οι ηχητικές σχέσεις των λέξεων ρίμας εντός διασκελισμού ενισχύουν το αισθητικό αποτέλεσμα της ρίμας.

Στην παραπάνω περίπτωση ρίμας ανιχνεύουμε αυτό που αποκαλεί ο Ξενοφώντας Κοκόλης⁹⁹ «κανονικό απροσδόκητο», δηλαδή η πρώτη λέξη της ρίμας δεν προμηνύει κάτι για τη συνέχεια και η δεύτερη λέξη της ρίμας συμπληρώνει με τρόπο απρόβλεπτο το αδιάφορο πρώτο σκέλος. Για τον Δαπόντε ο Σταυρός ήταν σύμβολο δύναμης, πληρότητας, αφθονίας και ευημερίας και διατυπώνεται με την μεταφορά «Κέρας της Αμαλθείας». Παρόμοια στο ζεύγος ρίμας «Σαράντα-εις τα πάντα» (VIII, 39-40) το δεύτερο σκέλος της ρίμας εμφανίζει μορφολογική, συντακτική, σημασιολογική διαφορά από το πρώτο σκέλος. Επιπλέον, η ανακάλυψη εκ μέρους μας λέξεων που ενσωματώνονται στις ρίμες ή προστίθενται προκαλεί εντύπωση λόγω της σημασιολογικής και ηχητικής απόστασης των

---

⁹⁹ Αυτόθι, σ. 118-119, 121.

λέξεων ρίμας. Μέσα από την ανάλυση της ρίμας του Δαπόντε, το σημείο γίνεται φορέας επιμέρους ανάλυσης και εξέτασης. Στη ρίμα του Δαπόντε τα φυσικά αντικείμενα και οι αφηρημένες έννοιες ριμάρον, δηλαδή τα σημεία και τα σημαίνοντα ριμάρον. Ο ρόλος της ρίμας είναι να αναδείξει αυτά τα σημεία στον αναγνώστη.

Η ομοιοκαταληξία είναι ένας συντελεστής φυσικότητας, ευφωνίας και κατ' επέκταση αισθητικής λειτουργίας. Ο Δαπόντες αποθησαύριζε λέξεις που του επίσυραν την προσοχή, διατηρώντας ωστόσο τη φυσική πλευρά τους, ανεξάρτητα από τη σημασία τους. Ο ανεξάντλητος γλωσσικός πλούτος του *Κήπου Χαρίτων* συντείνει, όπως διαπιστώνουμε, σε έναν ποικίλο φωνηεντικό και συμφωνικό πλούτο. Ο William Wimsatt¹⁰⁰ έχει υποστηρίξει ότι οι λέξεις μιας ομοιοκαταληξίας λόγω της ηχητικής ποικιλίας τους, δημιουργούν ένα αμάλγαμα των «*δεδομένων της αίσθησης και της λογικής*». Βάσει αυτής της άποψης, στην ποιητική σύνθεση που μελετάμε, τα ακουστικά και νοητικά ερεθίσματα βρίσκονται σε μια διαλεκτική σχέση. Ως εκ τούτου, η ρίμα του Δαπόντε υπηρετεί αυτή την διαλεκτική σχέση.

Επιπλέον, υποστηρίζω ότι η ομοιοκαταληξία στάθηκε πηγή τέρψης¹⁰¹ για τον Δαπόντε καθώς η εύρεση διαφορετικών ιδεών, με όμοιο ήχο (αισθητή ενότητα), υποβάλλει την αίσθηση της τέρψης και την αποφυγή της μονοτονίας. Οι ρίμες του Δαπόντε προκαλούν ένα ευχάριστο αποτέλεσμα στον αναγνώστη. Λόγω της ιδιαίτερης στιχουργικής επιμέλειας του Δαπόντε ως προς την ομοιοκαταληξία, στα τονισμένα φωνήεντα των στίχων διαχέεται μια αίσθηση προσμονής. Η πρώτη ρίμα επικυρώνει την προσμονή για να επαναληφθεί ο ίδιος τόνος με τη δεύτερη ρίμα η οποία την εκτονώνει, προκαλώντας ένα αισθητικό αποτέλεσμα ευφωνίας. Ο Δαπόντες εκφράζεται με ευκολία και απλότητα. Ωστόσο, μελετήσαμε παραπάνω το τετραμερές ζεύγος ρίμας ποικίλων ρηματικών τύπων έκδηλων της δυσφορίας του Δαπόντε. Η ψυχική μετάπτωση του Δαπόντε μείωσε δραστικά και το ευχάριστο αποτέλεσμα της ρίμας. Συμπεραίνουμε ότι η

---

¹⁰⁰ Βλ. Wimsatt W.K., «One relation of rhyme to reason» in Wimsatt W.K.- Beardsley M.C., *The verbal icon: studies in the meaning of poetry*, Kentucky: University of Kentucky Press, 1954, pp. 153-166.

¹⁰¹ Για το θέμα βλ. Κοκόλης Ξ.Α. «Η ομοιοκαταληξία» στο Βαγενάς Ν. (επιμ.), *Νεοελληνικά Μετρικά*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2004, σ. 68-69.

ομοιοκαταληξία του Δαπόντε δεν είναι μια παθητική μετρική δύναμη του ίδιου, αλλά μια ενεργητική, φυσική και αυθόρμητη μετρική δύναμη.

Οι ρίμες του Δαπόντε σημασιολογικά διαφέρουν, μορφολογικά και συντακτικά είναι ως επί το πλείστον παράλληλες. Κατά τον Κοκόλη¹⁰² η σημασιολογική απόσταση δεν αποτελεί όμως πάντοτε παράγοντα χαρακτηρισμού μιας ρίμας ως ικανοποιητικής. Η σημασιολογική ποικιλία των λέξεων ρίμας της σύνθεσης παρουσιάζει ενδιαφέρον από πλευράς γραμματικών ειδών, λεξιπλασιών κτλ., με την ευρυμάθεια του Δαπόντε να αναδεικνύεται μέσα από τις επιλογές των λέξεων που επιλέγει για να ριμάρουν. Ως προς τα παραπάνω, όλη η ποιητική σύνθεση έχει μοναδικά και ευρηματικά δίστιχα που ριμάρουν.

Ο χρόνος, ο οποίος μεσολαβεί ανάμεσα στις λέξεις που ομοιοκαταληκτούν, εξαρτάται από το μέγεθος του στίχου, τη στίξη, τη ρίμα, τον ρυθμό και τον τρόπο ανάγνωσης. Στην ομοιοκαταληξία του *Κήπου Χαρίτων* μεσολαβεί χρόνος έως και δεκατρείς συλλαβές ανάμεσα στις ρίμες, πράγμα που ισχύει σε όλα τα δεκαπεντασύλλαβα κείμενα και είναι σταθερός.

Η δεξιοτεχνία του Δαπόντε και η τεχνική γνώση του φαινομένου φέρουν επιδράσεις από την προγενέστερη ποιητική παράδοση (δημώδη άσματα, ριμάδες, κρητική λογοτεχνία της ακμής, εκκλησιαστική παράδοση κτλ.). Η ρίμα στον *Κήπο Χαρίτων* υπηρετεί, μέσω του μνημοτεχνικού χαρακτήρα της, ηθικο-διδασκικούς σκοπούς για τον αναγνώστη. Ο αναγνώστης της εποχής του Δαπόντε θα μπορούσε εύκολα να συγκρατήσει τις ρίμες του Δαπόντε και ενδεχομένως να τις αποστηθίσει. Οι ρίμες του Δαπόντε βάση των παραδειγμάτων που παρέθεσα παραπάνω δεν προϋπέθεταν ένα εξειδικευμένο αναγνωστικό κοινό, αλλά απευθύνονταν σε όλους με στόχο την τέρψη και την ωφέλεια, όπως αναφέρεται στο εξώφυλλο της παρούσας ποιητικής σύνθεσης. Η ρίμα του Δαπόντε παρουσιάζει ακόμη κι έναν διττό χαρακτήρα: ως φαινόμενο είναι μια τεχνητή συνθήκη που κατακερματίζει τον λόγο σε ρυθμικά και ηχητικά

---

¹⁰² Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 94-95.

μορφώματα την οποία εκμεταλλεύτηκε στο μέτρο του δυνατού για να παρουσιάσει, όμως, με απλό και φυσικό τρόπο τα βιώματά του.

Επιπλέον, ο ρόλος της ρίμας στον *Κήπο Χαρίτων* έχει πληροφοριακό και περιγραφικό χαρακτήρα. Ο Δαπόντες κινήθηκε στον αστικό και αγροτικό χώρο¹⁰³. Οι εμπειρίες του άστεως είναι πλούσιες σε συμβάντα, γεγονότα και έθεταν την φιλοπεριέργεια του Δαπόντε συνεχώς σε εγρήγορση. Παραπάνω έγινε λόγος για τις τετραπλές ρίμες «εταπεινώθην-εκακώθην-φυλακώθην-εγυμνώθην» (IV, 5-8). Η ρίμα στο συγκεκριμένο τετράστιχο μεταδίδει τη δυσάρεστη αίσθηση που προκάλεσε το περιστατικό της φυλακής στον Δαπόντε.

Στο παρακάτω απόσπασμα η τετραπλή ρίμα ελον αναδεικνύει την ηχητική ποιότητα των συμφώνων π, σ και θ, ως δείγμα μιας ηχητικά επαναληπτικής ρίμας. Η λέξη «Σκοπέλων» είναι η εναρκτήρια λέξη του τετραπλού σχήματος ρίμας. Το φωνήεν ω επαναλαμβάνεται ρυθμικά:

«και τρίτον ο θαυματουργίς επίσκοπος Σκοπέλων

Άγιος Αναστάσιος και πρέσβυς Θέω πέλων.

Τοσαύτα μεν περί της νήσου των Σκοπέλων,

παράνω δεν μπορώ να πω, και έχοντας και θέλων» (XIV, 49-50).

Στον αντίποδα, στο παρακάτω τετραπλό ζεύγος ρίμας ουσαν, η ρίμα «προσελθούσαν» είναι η καταληκτήρια λέξη. Η ηχητικά επαναλαμβανόμενη ρίμα ενισχύει το φαινόμενο της παρήχησης (π, μ, φ), με το φωνήεν ο να είναι κυρίαρχο ρυθμικά:

«δεν έβγαλε, δεν έδιωξε την Πόρνην προσελθούσαν,

και τους αχράντους πόδας Του κρατούσαν και φιλούσαν.

Και συ διώχνεις, τίμιε Πάτερ, μετανούσαν,

και εξαγορευθήναι σοι εν πίστει προσελθούσαν;» (XV, 77-80).

Σε άλλο σημείο οι ρίμες «πανώλης-Πόλις» (XI, 115-116) αναφέρονται στο ιστορικό συμβάν του πλήγματος της Κωνσταντινούπολης από την πανώλη στα 1760. Αλλού η ρίμα μεταδίδει την αίσθηση της σωματικής κόπωσης του Δαπόντε από την ζητεία:

«Εγλίτωσα όμως θαρρώ, μ' αυτήν την τυραννίαν,

---

¹⁰³ Για το ρόλο της ρίμας και τη σχέση της με τον αστικό και αγροτικό χώρο βλ. Πολίτης Α., «Οι Ρίμες. Έμμετρες αφηγήσεις περιστατικών», *Τετράδια Εργασίας Κ.Ν.Ε.-Ε.Ι.Ε.* 15, (1995), σ. 81.

τύραννον μεγαλύτερον πολλά, την ποδαλίαν» (XI, 105-106).

Οι ρίμες έχουν χωροταξικό χαρακτήρα και μεταφέρουν τα αισθήματα του Δαπόντε για τη λειτουργία του σχολείου στην Σκόπελο:

*«Και το σχολείον άνοιξε, και συν Θεώ ανθούσεν,
ήλθαν και ξένοι μαθηταί, όθεν ευδοκιμούσεν»* (I, 63-64).

Ός εκ τούτου, η ρίμα έχει οργανωτικό χαρακτήρα ως προς τον χωρο-χρονικό άξονα της αφήγησης. Η ανάκληση των προσωπικών εμπειριών ενισχύει τον ρόλο της ρίμας στην αφήγηση. Η ρίμα του Δαπόντε έχει διδακτικό χαρακτήρα ως προς τις αναμορφωτικές προσλαμβάνουσες του έγκλειστου χώρου:

*«για να με μάθη, τρίτον δε, την ταπεινοφροσύνην,
και τέταρτον, τα δάκρυα, πέμπτον, την σωφροσύνην»* (IV, 95-96).

Οι ρίμες στα παραπάνω ενδεικτικά παραδείγματα αφηγούνται πραγματικά περιστατικά της ζωής του Δαπόντε. Με τη βοήθεια της ανάμνησης η ρίμα γίνεται πιο ακριβής στην απόδοσή τους και έχουν την αμεσότητα που επιτάσσει η αληθοφάνεια του προσωπικού λόγου. Στους στίχους:

*«Το ίδιο έλεγα κ'εγώ πολλάκις στον Θεόν μου'
και ήμουν προς τον Κύριον όλο ευχαριστία,*

και είχε μίαν ηδονήν άρρητον η καρδιά» (V, 124-126), ο Δαπόντες απευθύνεται στο θείο και τονίζει την ψυχική πληρότητα που κομίζει ο ίδιος από αυτή την επαφή.

Ο *Κήπος Χαρίτων* έχει ρίμες πληροφοριακού και επεξηγηματικού χαρακτήρα. Ειδικότερα στις αρχαιόμυθες ιστορίες του Πολυκράτη και της «Ταφής του Αλεξάνδρου» οι ρίμες του Δαπόντε είναι περιγραφικές. Ο πληθωρικός χαρακτήρας της ρίμας του Δαπόντε στηρίζεται στην ελεύθερη, εκ μέρους του δημιουργού, ενδελεχή εξιστόρηση μυθικών ιστοριών.

Σε πολλά και διάσπαρτα σημεία του κειμένου οι ρίμες παρακολουθούν την προσωπογραφία του Δαπόντε και είναι σήματα αυτο-αναφοράς. Ενδεικτικά θα αναφέρω ορισμένους στίχους-παραδείγματα αυτής της αυτο-αναφορικής λειτουργίας της ρίμας όπου ο Δαπόντες δηλώνει ρητά το αξίωμά του ως γραμματέα και την εύνοια που έτυχε κοντά στον ηγεμόνα Κωνσταντίνο Μαυροκορδάτο:

«κ'εγώ μαζί με λόγου του, καθό Γραμματικός του,

κατά την τάξιν δεύτερος, όμως αγαπητός του» (II, 17-18).

Ο Δαπόντες πέρα από τα κρατικά αξιώματα, είχε και ποιητικές δεξιότητες οι οποίες αναφέρονται εν είδη αυτο-αναφορικών ομοιοκαταληξιών:

«Μ' όλα αυτά κι άλλα πολλά, οπού και χρονογράφων
με είχε τον αυτόν καιρόν, ου μόνον στιχογράφων» (II, 235-236).

Η ποικίλη στιχουργική δραστηριότητα του Δαπόντε διατυπώνεται εν είδη αυτο-αναφοράς:

«ζηγώντας και συνθέτοντας λόγους και ιστορίας
και ύμνους και εγκώμια, και διά στιχοργίας» (V, 39-40).

Το αμείωτο ενδιαφέρον του Δαπόντε για τα τεκταινόμενα του τόπου του είναι συναισθηματικά φορτισμένο. Οι παρακάτω στίχοι είναι χαρακτηριστικοί τη στιγμή που ο Δαπόντες βρίσκεται ενώπιον ερειπίων ενός βυζαντινού κάστρου στη Σάμο:

«Τα' βλεπα και εθαύμαζα, κ' ελεεινολογούσα
το γένος μας το τωρινό, και εδακρυρούσα» (XI, 41-42).

Οι ρίμες ξεδιπλώνουν τον συναισθηματικό κόσμο του Δαπόντε. Η χριστιανική οπτική του βυζαντινού παρελθόντος έχει τις ρίζες της στο παρόν. Η λέξη «γένος» του παραπάνω δίστιχου χρησιμοποιείται ακριβώς με την ίδια σημασία από τον Πατριάρχη Σαμουήλ Χαντζερή¹⁰⁴ στα 1767 «και ημείς, το μέγα ποτέ και επιφανές των Ελλήνων γένος». Το βυζαντινό παρελθόν ήταν η ενθύμηση των πάλαι ποτέ ένδοξων χρόνων και ιδεολογικά επηρέασε τις γενιές πριν τον Κοραή. Οι λέξεις «εμείς» και «γένος» όριζαν την θρησκευτική και ομόθρησκη ταυτότητα της συλλογικότητας¹⁰⁵. Το περιεχόμενο του δίστιχου υποβάλλει την ιδέα μιας εθνικής συλλογικής αναγέννησης¹⁰⁶. Η αναγέννηση του Βυζαντίου ήταν μια ρητορική που ενίσχυαν οι εκκλησιαστικοί κύκλοι του 18^{ου} αιώνα, κατευθύνοντας το ποιμνίο στην υιοθέτηση αυτής της πεποίθησης.

---

¹⁰⁴ Βλ. Βαλέτας Γ., *Λόγοι πατριωτικοί απλοσύνθετοι, για τη σκλαβιά της γυναίκας και για το χαλασμό του γένους, στηλιτευτικοί της προίκας και τον εμπορικού γάμου, κηρυγμένοι στα 1767 από τον πατριάρχη Σαμουήλ Χαντζερή*, Αθήνα: Βιβλία Πηγής, 1948, σ. 55-56, 85, στο έργο του Χαντζερή *Διαταγαί γάμων*.

¹⁰⁵ Βλ. Πολίτης Α., *Το δημοτικό τραγούδι*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2011, σ. 356.

¹⁰⁶ Για τις πεποιθήσεις του Δαπόντε περί εθνικής αναγέννησης και ρόλου του Βυζαντίου βλ. Hatzopoulos M., «From resurrection to insurrection» in Beaton R. – Ricks D. (eds), *The Making of Modern Greece: Nationalism, Romanticism and the uses of the past (1797-1896)*, London and New York: Routledge, 2016, p. 84-85.

Στα παρακάτω σημεία του κειμένου οι ρίμες είναι περιγραφικές, με τον ποιητή να δυσφορεί και να στηλιτεύει τα κακώς κείμενα της εποχής του:

«Ιδού, λοιπόν, τρισάθλιοι καιροί και πικραμένοι

και χρόνοι κακορρίζικοι και σεσημειωμένοι.

Άπειρα τα των εθνικών κακά κ' οι μοχαθηρίες,

Ασήκωτα τα βάρητα και οι στενοχωρίες.

Άπιστα τα Χριστιανών, γεμάτα πονηρίας

αποίμαντ', ακυβέρνητα και τα της Εκκλησίας» (ΧΙΙ, 115-120).

Τα σύμφωνα κ, μ, σ είναι κυρίαρχα στο απόσπασμα. Τέσσερις στίχοι αρχίζουν με το φωνήεν α («Άπειρα-Ασήκωτα-Άπιστα-αποίμαντ' [α]»), με τις τρεις εκ των τεσσάρων λέξεων να εμφανίζουν παρήχηση του συμφώνου π. Ο ήχος του φωνήεντος ι επαναλαμβάνεται τρεις φορές με τη μόνη διαφορά να είναι μορφολογική και ορθογραφική απει-, απι-, αποι-. Η ηχητική επανάληψη δημιουργεί μια αποτελεσματική ρυθμική συνθήκη στο απόσπασμα. Η περιοδική επανάληψη του ίδιου ηχητικά φθόγγου παίζει σημαντικό ρόλο στη ρυθμική λειτουργία της συνήχησης. Παρετυμολογικά συγγενικές λέξεις όπως «Άπιστα» και «αποίμαντ' [α]» ενισχύουν τη ρυθμικότητα των στίχων.

Παρακάτω ο Δαπόντες συνεχίζει να στηλιτεύει την εποχή του:

«Γεννήκαμεν φιλάργυροι, φίλαντοι, αλαζόνες,

άσπονδοι, υπερήφανοι, ψεύσται, απατεώνες,

ανόσιοι, διάβολοι, βλάσφημοι, πατραλοΐαι,

τετυφωμένοι, προπετείς, οργίλοι, μητραλοΐαι,

επίορκοι, φιλήδονοι, πόρνοι, μοιχοί, προδόται,

αρσενοκοΐται, φθονεροί, λοΐδοροι, οινοπόται,

και είτι άλλο σαν αυτά ο Παύλος μάς προλέγει

δια ημάς τους τωρινούς ανθρώπους και μας κλαίγει» (ΧΙΙ, 241-248).

Οι ρίμες είναι περιγραφικές του νωθρού¹⁰⁷ συγκαιρινού του Δαπόντε κοινωνικού ιστού. Ο Δαπόντες δεν παίρνει απόσταση από την εποχή του και

---

¹⁰⁷ Οι παρατηρήσεις του Antony Smith, τις οποίες παραθέτω, χαρακτηρίζουν πλήρως την οπτική του Δαπόντε του αποσπάσματος: «They are relatively optimistic about this world, but profoundly unhappy with their place in it, or rather their lack of it. Their concerns are relatively local; they aim to rectify a particular anomaly. Admittedly, it is a serious anomaly in their eyes and causes them grievous pain;». Βλ. περισσότερα Smith A.D., *Nationalism and Modernism*, London and New York: Routledge, 1998, p. 110.

με την χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου μετέχει του συνόλου. Κριτήριο ύπαρξης του υφολογικού παράγοντα είναι η αποκωδικοποίηση του μηνύματος που προσδοκά ο αναγνώστης. Ο Δαπόντες τονίζει και επαναλαμβάνει με μεταφορές, υπερβολές κτλ. και η κριτική του για την εποχή του πηγάζει από τις προθέσεις και την ιδιοσυγκρασία του¹⁰⁸. Ο Δαπόντες μέσα από την κοινωνική κριτική, αποκωδικοποιεί την οπτική του για τον εξωτερικό κόσμο.

Μνείες περί φιλαργυρίας γίνονται σε πολλά έργα του Δαπόντε αλλά και στον *Κήπο Χαρίτων* ως αιτία της φυλάκισής του. Ο Δαπόντες δεν θέτει τον εαυτό του εκτός των αρνητικών χαρακτηρισμών που παραθέτει διότι κι ο ίδιος στον εγκόσμιο βίο του έδειξε ανάλογες συμπεριφορές. Λόγου χάρη η «οργή Κυρίου» εκδηλώνεται, κατά τον Δαπόντε, με την εμφάνιση ασθενειών ως απόρροια της αθλιότητας του κόσμου (XII, 124). Ο αποπροσανατολισμός του πλήθους κι ο σκοταδισμός είναι τα σημεία της κοινωνικής κριτικής του Δαπόντε:

*«Σκότος παντού, φως πουθενά, τυφλά περιπατούμεν’
μεσάνυχτ’ αρμενίζομεν, πού πάμε δεν θωρούμεν»* (XII, 127-128).

Ο θρήνος του Δαπόντε στα παραπάνω αποσπάσματα για την αδικία και διαφθορά του κόσμου είναι χαρακτηριστικός των στιγμάτων της ορθόδοξης κοινωνίας. Παρόμοια με τον Δαπόντε, ο ποιητής Μανώλης Σκλάβος στο στιχούργημά του *Η Συμφορά της Κρήτης* απέδωσε τον μεγάλο σεισμό στην Κρήτη το 1508 στη θεία οργή λόγω των αμαρτιών των ανθρώπων του καιρού του. Οι ρίμες των παραπάνω αποσπασμάτων εντείνουν την ψυχική ένταση του Δαπόντε. Οι μετοχές, τα ουσιαστικά και τα επίθετα εν είδη ρίμας έχουν περιγραφικό και αξιολογικό χαρακτήρα της συγκαρινής του Δαπόντε ηθικής και μιχεβιορικής ανθρώπινης υπόστασης.

Άλλοτε η ρίμα έχει αποφθεγματικό χαρακτήρα και λαμβάνει διαστάσεις προσωπικού *credo* π.χ.:

*«Θάλασσα δε, πυρ, και γυνή, στον κόσμον κακά τρία,
και διά τούτο, αδελφέ, σ’ αυτά κουφά αφτία»* (IV, 227-228), απηχώντας αυτούσια τη ρήση του κωμωδιογράφου Μενάνδρου.

---

¹⁰⁸ Η προβολή των συναισθημάτων μέσα στο λόγο δείχνουν τις προθέσεις και ξεδιπλώνουν τα πιστεύω του δημιουργού. Βλ. Riffaterre M., «Criteria for Style Analysis», *Word* 15 1, (1959), p. 157, 161-162.

Ο Δαπόντες απευθύνεται ρητά σε πολλά σημεία του έργου του στον έτερο του επικοινωνιακού πλαισίου (Μαυροκορδάτο ή αναγνώστες). Χαρακτηριστική αυτο-αναφορά σχετικά με τα πρόσωπα στα οποία ο Δαπόντες απευθύνεται υπάρχει στους στίχους:

*«Όταν ο Πάρις άρπαξε (αλλά ακροασθήτε
με προσοχήν, ακροαταί, παρακαλώ να ζήτε,
και μάθετε τί γίνονται απ' την μισαργυρίαν,
ως είδετε τί έγιναν απ' την φιλαργυρίαν)» (XVI, 573-574).*

Ο Δαπόντες αιτείται της προσοχής του κοινού του, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως ακροατές. Η ομοιοκαταληξία του Δαπόντε ορίζει προγραμματικά τα όρια του κοινού του.

Συμπερασματικά, έχουν μελετηθεί εκτενώς οι συνδυασμοί των συλλαβών, τα μορφήματα δηλαδή τις γραμματικές καταλήξεις, τα φωνήματα, και ολόκληρες ρίμες του *Κήπου Χαρίτων*. Η ρίμα της σύνθεσης υπηρετεί ευφωνικούς και ρυθμικούς σκοπούς. Η παρουσία ίδιων ήχων και η επανάληψή τους δημιουργούν μια ισορροπία στη μετρική του έργου. Η ποικιλία της συντακτικής θέσης των λέξεων ρίμας της σύνθεσης είναι εντυπωσιακή. Αφενός η ρίμα του *Κήπου Χαρίτων* έχει φωνολογικό, σημασιολογικό, μορφολογικό και συντακτικό χαρακτήρα, αφετέρου έχει υφολογικό και πραγματολογικό χαρακτήρα με ποικίλες όψεις (αυτο-αναφορικές, περιγραφικές, θρησκευτικές κτλ.).

2.3. ΙΣΟΜΕΤΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΣΚΕΛΙΣΜΟΣ

Ο νόμος της ισομετρίας ισχύει και στον *Κήπο Χαρίτων*¹⁰⁹ του Δαπόντε. Η ισομετρία του έργου φέρει πολλά κοινά με τη δημοτική ποίηση, εφόσον η ισομετρία είναι ίδιον της δημοτικής ποίησης. Ουσιαστικά, αυτή είναι η βάση όλη της ποίησης ανεξάρτητα από τον βαθμό πυκνότητας των διασκελισμών. Η ανάπτυξη ενός συντακτικού όρου (υποκείμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός κτλ.) όταν καλύπτει ολόκληρο τον στίχο, τότε διέπει την αρχή της ισομετρίας. Η ισομετρία των στίχων ενοποιεί τον λόγο με την κίνηση. Παράβαση αυτής είναι ο διασκελισμός για τον οποίο θα κάνουμε λόγο παρακάτω. Ο διασκελισμός παρατηρείται στη γραπτή ποίηση, αλλά και στον *Κήπο Χαρίτων*.

Η δομή του δεκαπεντασύλλαβου στίχου χαρακτηρίζεται από μια συντακτική αυτονομία είτε στίχου είτε ημιστιχίου. Στη γραπτή ποίηση αυτή η αυτονομία υπονομεύεται με την εμφάνιση τομής μετά την όγδοη συλλαβή, η οποία μπορεί να αποδυναμωθεί ή να καταργηθεί σε κάποιες ειδικές περιπτώσεις, όπως π.χ. στον στίχο πέντε του «Ερωτικού Λόγου» του Σεφέρη «τα λόγια που άγγιζαν και σμίγαν το αίμα σαν αγκάλη». Στον *Κήπο Χαρίτων* το τέλος του ημιστιχίου σηματοδοτείται με το τέλος της λέξης. Τα τμήματα του λόγου έχουν σημασιολογική και συντακτική ανεξαρτησία τις περισσότερες φορές (π.χ. χωρίζονται ρηματικές και ονοματικές φράσεις, ρηματικοί όροι κτλ.) αλλά ενδέχεται πολλές φορές η τομή να πέφτει σε σημεία που το συντακτικό νόημα μένει μετέωρο εξαιτίας της π.χ. στον στίχο «απάνω στην παραμονήν // Σταυρού μου του Αγίου» (XII, 80) ή στον στίχο «Εξήντα τέσσερα σωστά // μουλάρια το τραβούσαν» (XVI, 441). Το μέτρο υπακούει όμως στους γλωσσικούς κανόνες και δη στις φωνοσημασιολογικές γλωσσικές μονάδες. Τα δύο τμήματα του στίχου «εξήντα τέσσερα» και «σωστά μουλάρια» με διαφορετικό αριθμό συλλαβών πλουτίζουν τον ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο ρυθμό.

---

¹⁰⁹ Βλ. Κακλαμάνης Σ., «Ο Κωνσταντίνος (Καισάριος) Δαπόντες και η φαντασία της Σαντορίνης (1650) στο [Συλλογικό], *Λόγος και Χρόνος στη Νεοελληνική Γραμματεία (18ος-19ος αιώνας)*, Πρακτικά Συνεδρίου προς τιμήν του Αλέξη Πολίτη, Κακλαμάνης Σ. – Καλοκαιρινός Α. – Πολυχρονάκης Δ. (επιμ.), Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2015, σ. 89-90.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ισομετρικής ταλάντευσης αντιθέτων, δηλαδή όταν τα αντίθετα δεν χωρίζουν τα νοήματα των ημιστίχιων, αλλά μέσω της συζυγίας τα ενώνουν σε μία πληρέστερη και ευρύτερη εικόνα, παρατηρείται στο πρώτο δίστιχο του ενδέκατου κεφαλαίου. Συγκεκριμένα, υφίσταται ένα είδος παραλληλισμού του νοήματος των ημιστιχίων:

*«Πολλὰς νήσους ἐγύρισα, χώρας καὶ πολιτείας
Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, Ἑυρώπης καὶ Ἀσίας»* (XI, 1-2).

Η στερεοτυπική φόρμουλα Ανατολή και Δύση δημιουργεί μια ισομετρική ισορροπία. Η μεγάλη γραμματική ενότητα έχει μια δομική ισορροπία (π.χ. φράσεις) κι η ταυτότητα του γραμματικού γένους των στοιχείων δομής είναι ίδια (ουσιαστικά). Ο παραλληλισμός μορφής και περιεχομένου¹¹⁰ τείνει να μετατεθεί¹¹¹ από τον μεμονωμένο στίχο του δημοτικού τραγουδιού στο ομοιοκατάληκτο δεκαπεντασύλλαβο δίστιχο. Το δίπολο έχει ρυθμικό αποτέλεσμα και συνακόλουθα νοηματικό ως προς την αντίθεση των σημείων του ορίζοντα. Ο δυαδισμός και το πέρασμα στην πολλαπλότητα με την επανάληψη αποτελεί παραλληλισμό δύο στοιχείων ή ομάδας στοιχείων. Ένα ακόμη παράδειγμα ισομετρικού παραλληλισμού:

*«Κ' ἡ μέλισσα εἰς τὰ πουλιά εἶναι ἡ μικροτάτη
ἀλλ' ὅμως ἡ μελόπιτα εἶναι ἡ γλυκυτάτη»* (XIV, 21-22)

με τα δεύτερα ημιστίχια να έχουν παρόμοια σύνταξη. Η έννοια του ισομετρικού παραλληλισμού αποδίδει επακριβώς το εμφανές μετρικό και σχηματικό φαινόμενο του στίχου στα παραπάνω παραδείγματα. Στον στίχο «τέλος το τελειότατο, καλά τε και κακά μου» (I, 10) παρατηρείται παραλληλισμός στο δεύτερο ημιστίχιο. Τριμερές και ισοσκελισμένο σχήμα παρατηρείται λόγου χάρη στον στίχο «πότε δε και λαχανικά, πρασάκια και σκορδάκια» (V, 111).

Ο Δαπόντες στον *Κήπο Χαρίτων* υμνεί τον Τίμιο Σταυρό στο δέκατο όγδοο κεφάλαιο με εμφανείς επιδράσεις από του Χαιρετισμούς στον

---

¹¹⁰ Η μορφή (εμφάνιση) και το περιεχόμενο (πραγματικότητα) είναι άρρηκτα δεμένα. Πρόκειται για μια σχέση μηνύματος (υπόστασης) και ύφους. Περισσότερα για το θέμα βλ. Barthes R., «Style and its image» in Chatman S. (ed.), *Literary Style: A Symposium*, London and New York: Oxford University Press, 1971, p. 4-6.

¹¹¹ Περισσότερα για το θέμα βλ. Γαραντούδης Ε., «Νεοελληνική μετρική και μετρικολογία» στο [Συλλογικό], *Ελλάς. Η ιστορία και ο πολιτισμός του ελληνικού έθνους από τις απαρχές μέχρι σήμερα*, τ. Β', Αθήνα: Εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, 1998, σ. 557.

Τίμιο Σταυρό που διαβάζονται την ημέρα της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου). Το υφολογικό τέχνασμα του παραλληλισμού στο συγκεκριμένο κεφάλαιο δημιουργεί μια συντακτική αυτονομία¹¹² των ημιστιχίων. Ο Σουλογιάννης¹¹³ υποστηρίζει ότι ο Δαπόντες ενδιαφέρθηκε για το είδος της παραϋμνογραφίας. Η εμφάνιση παρωδιών των μορφών της λειτουργικής ποίησης ήταν ένα φαινόμενο το οποίο έκανε την εμφάνισή του στους τελευταίους βυζαντινούς αιώνες.

Η παραϋμνογραφία¹¹⁴ ως όρος δεν χαρακτηρίζει μόνο την αλλοίωση του γραμματολογικού είδους των λειτουργιών υμνογραφικών κειμένων, αλλά τη διαφορετική λειτουργία που εξυπηρετούσε κάθε φορά λ.χ. για τη σύνθεση ηθικο-διδασκτικών έργων, όπως στην περίπτωση του Δαπόντε. Ο Δαπόντες χρησιμοποίησε μορφές της λειτουργικής ποίησης προκειμένου να διδάξει τους φιλομαθείς αναγνώστες του. Η πληθώρα εγκυκλοπαιδικών, μυθολογικών, ιατρικών κτλ. γνώσεων υπηρετεί τις στοχεύσεις της παραϋμνογραφίας. Ωστόσο, η παραϋμνογραφία καλλιεργήθηκε από κληρικούς και μοναστικούς κύκλους ανά τους αιώνες. Ωστόσο, ο Δαπόντες, όντας βαθιά θρησκευόμενος ήταν εξοικειωμένος με τη λειτουργική πράξη. Το γεγονός ότι ο Δαπόντες απευθύνεται σε ανθρώπους που ενδεχομένως να μην είχαν καμία σχέση με τη θρησκευτική ζωή ή να αντιπροσώπευαν την άρνησή της, όπως ισχυρίζεται παρακάτω

*«Άπιστα τα Χριστιανών, γεμάτα πονηρίας
αποίμαντ', ακυβέρνητα και τα της Εκκλησίας»* (ΧΙΙ, 119-120)

ενδεχομένως να δημιουργεί ένα πολιτιστικό πρόβλημα για τις στοχεύσεις της παραϋμνογραφίας. Η θρησκεία έπαιζε καταλυτικό ρόλο στη σκέψη του Δαπόντε κι αποτελούσε συνήθεια του βίου του. Ως εκ τούτου, η

---

¹¹² Βλ. Κοτζάμπαση Σ. (επιμ.), Lauxtermann M.D., *Οι απαρχές του ρυθμού. Ένα δοκίμιο για τον πολιτικό στίχο και άλλα βυζαντινά μέτρα*, Καλτσογιάννη Ε. (μτφρ.), Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2007, σ. 116.

¹¹³ Περισσότερα για το θέμα βλ. Σουλογιάννης Ε., «Ο Καισάριος Δαπόντες και το έργο του *Φανάρι Γυναικών*» στο Gálvez G.I. (ed.), *Grecia y la Tradición clásica*, Actas del II Congreso de Neohelenistas de Iberoamérica, VII Jordanas de Literature Neogriega (La Laguna, 30 de octubre-3 de noviembre de 2001), Servicio de publicaciones, Universidad de la Laguna, 2002, p. 715. Για την παραϋμνογραφία του του Δαπόντε στο έργο *Κανόνας πολλών εξαιρετών πραγμάτων* βλ. Μητσάκης Κ., «Βυζαντινή και Νεοελληνική παραϋμνογραφία», *Κληρονομία* 4, Β', (1972), σ. 337-338.

¹¹⁴ Για μια περιδιάβαση στο είδος της παραϋμνογραφίας βλ. Μητσάκης Κ., «Βυζαντινή και Νεοελληνική παραϋμνογραφία», *Κληρονομία* 4, Β', (1972), σ. 303, 304.

παραϋμνογραφία καταδεικνύει την σχέση του εκκλησιαστικού και λαϊκού στοιχείου¹¹⁵.

Στους στίχους της ενότητας «Ύμνος έτερος»:

«Χαίρε, Τίμμε Σταυρέ, η της Ερυθράς Θαλάσσης
κλεις το πάλαι κραταιά, της τον Ισραήλ σωσάσης» (XVIII, 11-12)

ο Δαπόντες μιμείται το λεξιλόγιο, το μέτρο και το ύφος των αντίστοιχων Χαιρετισμών, υπηρετώντας την ισοσυλλαβία και την ομοτονία¹¹⁶ της βυζαντινής υμνογραφίας. Η δομική οργάνωση των στίχων κατά ζεύγη είναι ευδιάκριτη στους χαιρετισμούς του Δαπόντε.

Ο Δαπόντες διδάχτηκε την βυζαντινή μουσική τέχνη¹¹⁷ όταν εγκαταστάθηκε στο Άγιον Όρος. Η θεολογική εμβάθυνση του Δαπόντε είναι αισθητή στο δέκατο όγδοο κεφάλαιο του *Κήπου Χαρίτων* με τους δοξαστικούς ύμνους και τους χαιρετισμούς στον Τίμμο Σταυρό. Ως εκ τούτου, ο μελετητής Ευδόκιμος Ξηροποταμηνός¹¹⁸ αναφέρει για τον Δαπόντε ότι «[...] αίρεται εις ύψος αφθάστου μεγαλείου ευσεβείας και ευλαβείας προς την Παναγίαν, τον Τίμιον Σταυρόν [...]».

Η έντεχνη ποίηση παραβιάζει πολλές φορές την παραπάνω αυτοτέλεια με την εμφάνιση του διασκελισμού. Όταν οι μετρημένες συλλαβές λόγω της ύπαρξης ομοιοκαταληξίας δεν επιτρέπουν την ολοκλήρωση του νοήματος στο πλαίσιο του στίχου και περισσεύουν, τότε

¹¹⁵ Βλ. ενδεικτικά Λέκκας Κ. - Ρωμανού Μ. - Δραγούμης Ν. – Μάμαλης Ν., «Διαλεκτικές σχέσεις και εξωτερικές επιρροές της Ορθόδοξης Εκκλησιαστικής Μουσικής» στο [Συλλογικό], *Τέχνες II: Επισκόπηση Ελληνικής Μουσικής και Χορού: Ελληνική Μουσική Πράξη – Αρχαίοι και Μέσοι Χρόνοι*, τ. Β', Πάτρα: ΕΑΠ, 2003, σ. 265-266.

¹¹⁶ Η ισοσυλλαβία και η ομοτονία είναι κύρια χαρακτηριστικά της βυζαντινής υμνογραφίας. Βλ. Δετοράκης Θ., «Πρόδρομες μορφές Νεοελληνικής στιχουργίας σε βυζαντινούς ύμνους» στο Παναγιωτάκης Ν.Μ. (επιμ.), *Αρχές της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Συνεδρίου «Neograeca Medii Aevi» (Βενετία, 7-10 Νοεμβρίου 1991), τ. Α', Βενετία: Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, αρ.14, 1993, σ. 171.

Ο Δαπόντες υποστηρίζω ότι διάβασε ποικίλα υμνολογικά και υμνογραφικά έργα του Ιωάννη Δαμασκηνού, του Ανδρέα Κρήτης και του Ρωμανού Μελωδού τα οποία βρίσκονται και σήμερα στη βιβλιοθήκη της Μονής Ξηροποτάμου. Περισσότερα για τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής υμνογραφίας Για το περιεχόμενο της βιβλιοθήκης της Μονής Ξηροποτάμου ως προς τα υμνογραφικά έργα βλ. Lambros S.P., *Catalogue on the Greek Manuscripts of Mount Athos*, v. I, Cambridge: Cambridge University Press, 1895, σ. 200-202, 204, 206-209. Για τα υμνογραφικές συνθέσεις του Δαπόντε όπως σώζονται στα χειρόγραφα της Μονής Ξηροποτάμου βλ. αυτόθι, ό.π. 219-223, 225-226, 228.

¹¹⁷ Βλ. Παπαδόπουλος Γ.Ι., *Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν εκκλησιαστικής μουσικής και οι από των αποστολικών χρόνων άχρι των ημερών ημών ακμάσαντες επιφανέστεροι μελωδοί, υμνογράφοι, μουσικοί και μουσικολόγοι*, Αθήνα, χ.έ., 1890, σ. 309.

¹¹⁸ Βλ. Ξηροποταμηνός Ε., *Η εν Αγίω Όρει Άθω Ιερά, Βασιλική*, Θεσσαλονίκη: Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Σεβασμία Μονή του Ξηροποτάμου, 1926, σ.81.

καθίσταται απαραίτητη η επιλογή του διασκελισμού από τον δημιουργό. Η συντακτική συνοχή των όρων του λόγου που διασκελίζονται έχει άλλοτε έντονο και άλλοτε μόλις αισθητό βαθμό¹¹⁹. Όταν τα συντακτικά στοιχεία¹²⁰ καταλαμβάνουν περισσότερη έκταση στον πρώτο στίχο, τότε πρέπει να επεκταθούν και να ολοκληρωθούν στον επόμενο ή επόμενους στίχους. Όταν ο διασκελισμός συμβαίνει στο πρώτο σκέλος της ρίμας ξαφνιάζει τον αναγνώστη και δημιουργεί ένα αίσθημα αγωνίας για όσα θα ειπωθούν στη συνέχεια. Ο διασκελισμός δημιουργεί ένας είδος ασυνέχειας στη ροή της ανάγνωσης τόσο στο συντακτικό όσο και στο νοηματικό επίπεδο. Το τέλος του στίχου σηματοδοτεί ένα μετρικό και γραμματικό κλείσιμο, αφετέρου διαπιστώνεται μια συνθήκη ασυνέχειας¹²¹. Η κανονικότητα του μέτρου στον *Κήπο Χαρίτων* κόβει πολλές φορές τον κάθε στίχο σε ολόκληρες και ισορροπημένες προσωδιακές ενότητες, περικλείοντας ατελείς συντακτικές ενότητες και σε συνδυασμό με το ρυθμικό μοντέλο, υποβάλλεται μια εντύπωση διακοπτόμενης κίνησης.

Στίχος με διασκελισμό είναι ένας αντιφατικός όρος¹²², καθώς αυτό το οποίο κάθε φορά διασκελίζεται, δεν είναι ο στίχος αλλά η γραμματική κατηγορία (πρόταση ή περίοδος). Ο διασκελισμός επιφέρει αλλαγές και στην ανάγνωση των στίχων όπου παρατηρείται το φαινόμενο. Προς το τέλος του στίχου η φωνή έχει έναν καταβατικό ρυθμό και έπειτα αναβατικό στον επιτονισμό του εκφωνήματος που έπεται. Ο επιτονισμός έρχεται να συμπληρώσει το δίπτυχο μέτρο και σύνταξη. Στον *Κήπο Χαρίτων* παρατηρούνται προτάσεις οι οποίες διασκελίζονται και φράσεις εκτός των ορίων του στίχου, οι οποίες διακόπτουν την κανονική και προσδοκώμενη ροή του λόγου. Ως εκ τούτου, ο διασκελισμός δημιουργεί μια «μετέωρη

---

¹¹⁹ Για τους βαθμούς συνοχής στους διασκελισμούς βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 100-101.

¹²⁰ Βλ. Κυριακίδης Σ., *Το δημοτικό τραγούδι. Συναγωγή μελετών*, Αθήνα: Νεοελληνικά μελετήματα, 1978, σ. 229, 252-258.

¹²¹ Για την οριζόντια διάταξη των στίχων και τα προσωδιακά σχέδια εν είδη εικαστικών και μουσικών μεταφορών στο πλαίσιο της ασυνέχειας βλ. Widdowson H.G., *Practical Stylistics: an approach to poetry*, Oxford: Oxford University Press, 1992, p.51.

¹²² Περισσότερα για τον διασκελισμό βλ. ενδεικτικά Μαρμαρινού-Πολίτου Ε., «Διασκελισμός και ελεύθερος στίχος» στο Βαγενάς Ν. (επιμ.), *Η ελευθέρωση των μορφών. Η ελληνική ποίηση από τον ελεύθερο στίχο (1880-1940)*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 1996, σ. 45.

αναγνωστική παύση¹²³» εξαιτίας της μη ολοκλήρωσης του νοήματος στο στίχο. Υπάρχουν διαβαθμίσεις της έντασης του διασκελισμού ανάμεσα στο μέτρο, τις παύσεις και τη συνέχεια της γραμματικής. Ο διασκελισμός έχει ως αποτέλεσμα την παραβίαση της ισομετρίας της μορφής και του περιεχομένου του στίχου.

Μια περίπτωση εσωτερικού διασκελισμού παρατηρείται όταν η τελευταία λέξη του πρώτου ημιστιχίου είναι μέρος φραστικής ενότητας ή πρότασης και είναι τοποθετημένη πριν την τομή π.χ. «*μαζί με όλα τα νησιά // εις τον ζυγόν δουλείας*» (XI, 379). Τέτοιου είδους φραστικές ενότητες δεν μπορούν να χωριστούν. Ένα άλλο παράδειγμα όπου σύντομες φραστικές ενότητες τίθενται πριν την τομή παρατηρούμε στον στίχο «*Βλέπεις, λοιπόν, κι άλλα πολλά // άξια θεωρίας*» (XI, 377). Ένα παράδειγμα δεκαπεντασύλλαβου στίχου όπου η κίνηση της ανάγνωσης του στίχου καθρεφτίζει την γρήγορη κίνηση του αναβάτη παρατηρείται στον στίχο «*ημέρα καβαλίκεψε κ' εκεί πάλιν πηγαίνει*» (III, 44). Στις παραπάνω περιπτώσεις, η εντύπωση μιας ενότητας που διασκελίζεται είναι αισθητή.

Η τομή υπονομεύεται από συντακτικά ρήγματα στον στίχο είτε στο πρώτο είτε στο δεύτερο μισό του στίχου, χωρίζοντάς τον σε άνισα και ανοίκεια συντακτικά μέρη, λ.χ. στο δίστιχο:

«*Και τον Ιανουάριον // στην Πόλιν εγώ φθάνω*

εις τε τριάντα του αυτού, και την τιμήν λαμβάνω» (I, 71-72).

Το ρηματικό σύνολο διασπάται «εγώ φθάνω» διασπάται από το προθετικό σύνολο «εις τε τριάντα του αυτού». Ο χρονικός προσδιορισμός τίθεται στον δεύτερο στίχο για να του δοθεί έμφαση.

Μια φραστική ενότητα πάνω στην τομή δύναται να λειτουργεί ως συνδετικός αρμός των ημιστιχίων στον στίχο «*τον πρώτον χρόνον του Σουλτάν // Μαχμούτ της βασιλείας*» (I, 75). Λαμβάνοντας υπόψη μας την τομή ως μια συντακτική παύση, γίνεται αντιληπτή η σχέση της φυσικής γλώσσας και του μετρικού σχήματος.

---

¹²³ Βλ. Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993, σ. 140-141. Πρβλ. Beccaria G.L., *L' autonomia del significante. Figure del ritmo e della sintassi, Dante, Pscoli, D' Annunzio*, Torino: Einaudi, 1989, p. 59 όπου σε δική μου μετάφραση «ο διασκελισμός είναι μια παραμόρφωση του κανονικού και συνηθισμένου επιτονισμού της γλώσσας».

Στον στίχο «να ανεβούμεν στο κελί, και τον καφέ να πιούμεν» (X, 94) αντικατοπτρίζεται ζωνρά η πράξη που επρόκειτο να λάβει χώρα. Ο Δαπόντες απευθύνεται στον συνομιλητή του Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο στο σημείο αυτό, αλλά και μέσω προσφωνήσεων σε όλη την έκταση του έργου, δημιουργώντας ένα διαλεκτικό πλαίσιο επικοινωνίας. Η διαλογικότητα προϋποθέτει την ύπαρξη του έτερου στο επικοινωνιακό πλαίσιο. Στην περίπτωση μας, ο Δαπόντες δημιουργεί ένα φανταστικό επίπεδο συνομιλίας με τον Μαυροκορδάτο, συντείνοντας στη δραματικότητα και ζωντάνια του υποθετικού διαλόγου τους.

Ένα παράδειγμα κανονικού ως προς τη συνοχή διασκελισμού είναι λόγου χάρη το δίστιχο:

*«το πως η δύναμις Θεού όντως, εν αληθεία
γίνεται, τελειώνεται όλη εν ασθενεία»* (VI, 169-170)

όπου το ρήμα προτάσσεται στην αρχή του επόμενου στίχου, με την επιρρηματική πρόθεση να είναι στο τέλος του προηγούμενου στίχου. Ο Δαπόντες θέλει να δείξει τον καταλυτικό ρόλο περαιώσης της θεϊκής δύναμης με την χρήση δύο επιτελεστικών ρημάτων. Παρόμοια και στα παρακάτω δίστιχα το ρήμα προτάσσεται στην αρχή του επόμενου στίχου:

*«ο χρυσός στέκει και μιλεί, και πλιό Αριστοτέλης
ακούεται; Κοντολογίς, χρυσέ μου, τί τα θέλεις;»* (XI, 505-506)

όπου το ρηματικό σύνολο διασπάται (υποκείμενο - ρήμα) αλλά και

*«Να πνίγομαι στον ιδρώτα, και τα ποδάριά μου
να τρέμουσι, να κόφτωνα κι αυτά τα γόνατά μου»* (IX, 103-104)

όπου το ρηματικό σύνολο διασπάται (υποκείμενο – ρήμα).

Η παραβίαση της ισομετρίας συντελείται με διάφορους τρόπους. Το τέλος ενός ημιστιχίου οριοθετείται με το τέλος της λέξης. Όταν μια φράση κατέχει το κεντρικό νόημα του στίχου, δηλαδή ένα ουσιαστικό συνοδευμένο από ένα επίθετο, λόγου χάρη στο παρακάτω κανονικό ως προς τη συνοχή διασκελισμό:

*«και σαν εις ένα καθαρόν
καθρέφτην τον κοιτάζεις»* (I, 20-21),

το οποίο είναι παράλληλα κι ένα ποιητικό αυτοσχόλιο του Δαπόντε εν είδη μεταφοράς για τον εσωτερικό κόσμο του. Η διάσπαση των παραπάνω ενοτήτων δεν υφίσταται στις αναγνωστικές πρακτικές. Στην περίπτωση μιας

πρότασης που έχει κεντρική θέση στον στίχο και είναι χωρισμένη με σημεία στίξης παρουσιάζεται το ίδιο φαινόμενο με τα παραπάνω, λόγου χάρη στον στίχο «εις το σχολειό, είπα εγώ, για να με διορίση» (I, 118).

Μια συντακτική – νοηματική τομή είναι ισχυρότερη της μετρικής τομής όταν το ρήμα, το υποκείμενο, το αντικείμενο ή ο προθετικός προσδιορισμός γεφυρώνει τα δύο ημιστίχια π.χ. στον στίχο τριακόσια εβδομήντα εννιά του έβδομου κεφαλαίου:

«Τόσο σε λέγω μοναχά' ότι επ' αληθείας
ο Σταυρός ήτον εις εμέ Κέρας της Αμαλθείας» (VII, 378-379).

Ο προθετικός προσδιορισμός διασπάται από τη συντακτική ενότητα του ρηματικού συνόλου για να λόγους εμφατικούς. Οι ρίμες και ο διασκελισμός αναδεικνύουν εμφατικά τη λέξη «Σταυρός». Σύμφωνα με τη Ναταλία Δεληγιαννάκη¹²⁴, η διατάραξη της τομής από μια φραστική ενότητα ή πρόταση στον στίχο συνοδεύει διασκελισμό. Παρόμοια, και η νοηματική-συντακτική διατάραξη του δίστιχου οφείλεται σε διασκελισμό

Δεν παρατηρείται διασκελισμός π.χ. στην περίπτωση όπου ένα υποκείμενο καλύπτει έναν ολόκληρο στίχο όπως παρατηρούμε στον στίχο τριακόσια εξήντα τέσσερα του έβδομου κεφαλαίου «Και δυο κολόνες κωχιαστές αυτός μας είχε στείλει» ή καλύπτει ένα δίστιχο ή και δύο δίστιχα, όπως στους παρακάτω στίχους του τρίτου κεφαλαίου, όπου εντοπίζονται κανονικοί ως προς τη συνοχή διασκελισμοί και διαταραγμένες τομές, λόγω της δυσφορίας του ποιητή για τον φθόνο:

«Τόσο δε λέγω μοναχά εγώ με συντομίαν'
δια το πλήθος των καλών, δια την ευτυχίαν,
ο φθόνος εγεννήθηκεν. Ότι η ευτυχία
πολλές φορές φθόνον γεννά, φθόνον τη αληθεία.» (III, 13-16).

Το υποκείμενο «ευτυχία» και το ρηματικό σύνολο «πολλές φορές φθόνον γεννά» διασπώνται για να δηλωθεί η συχνότητα και ο επαναληπτικός χαρακτήρας του φθόνου. Η επανάληψη των λέξεων «φθόνος» και «ευτυχία» δημιουργούν ένα ηχητικό παιχνίδι. Η φωνηεντική κυριαρχία του α, του έ, του ο και η παρήχηση του φ και θ δημιουργούν ένα πλούσιο ηχητικό

¹²⁴ Βλ. Δεληγιαννάκη Ν., «Ο διασκελισμός στον *Ερωτόκριτο*» στο Βαγενάς Ν. (επιμ.), *Νεοελληνικά Μετρικά*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2004, σ. 120.

αποτέλεσμα. Η λόγια υφή του παραπάνω αποσπάσματος είναι χαρακτηριστική στον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται ένας συντακτικός όρος.

Σε ένα ακόμη παράδειγμα κανονικών ως προς τη συνοχή διασκελισμών σε στίχους από την ενότητα με τίτλο «Περί της Ταφής του Μεγάλου Αλεξάνδρου», οι επιθετικοί προσδιορισμοί και το υποκείμενο περιγράφουν την μεγαλοπρέπεια των δώρων της ταφής εντός διασκελισμών:

*«Το δε κουβούκλιον αυτό ήτον-ε σκεπασμένον
απ' έξωθεν ολάκερον, και περιβεβλημένον
με την πορφύρα, δυνατά εύμορφην, πλουμισμένη,
με άνθη, λούλουδα χρυσά, όλην εξυφασμένην» (XI, 520-524).*

Στα παραπάνω παραδείγματα αλυσιδωτών διασκελισμών, οι δύο διαδοχικοί διασκελισμοί ανά δίστιχα είναι κανονικοί ως προς τον βαθμό έντασης και οι μετασκελισμοί είναι πλήρεις επιθετικών προσδιορισμών. Ο ρυθμός είναι γρήγορος με τους συνεχόμενους διασκελισμούς. Ο Δαπόντες εκθειάζει τη μεγαλοπρέπεια της ταφής του Αλεξάνδρου με περιγραφές των δώρων, οι οποίες δεν μπορούν να περιοριστούν στα όρια του δίστιχου. Το παραπάνω απόσπασμα είναι πλούσιο σε σύμφωνα με το π, λ, μ, β να κυριαρχούν ηχητικά.

Όπως μας θυμίζει η Δεληγιαννάκη¹²⁵ η γαλλική μετρική χρησιμοποιεί τους όρους «rejet» και «contre-rejet» οι οποίοι αποδίδονται στα ελληνικά ως προσκελισμός και μετασκελισμός αντίστοιχα. Η νοηματική διάσπαση του δίστιχου ορίζει τη φύση του διασκελισμού. Ο προσκελισμός δύναται να εκληφθεί ως διασκελισμός, διαταράσσοντας την ενότητα του στίχου και την ισομετρία του π.χ. στους στίχους:

*«Και πρώτον είναι το πολύ το Τίμιον το Ξύλον
Ξηροποτάμου της Μονής, παντί των κόσμω δήλον» (XVI, 77-78).*

Οι επεξηγήσεις έπονται του υποκειμένου της περιγραφής. Η σχετικά ευρεία χρήση τους στο έργο δημιουργεί μια μεγάλη αναταραχή ή ασυμφωνία ανάμεσα στη συντακτική, στη μετρική και ρυθμική ενότητα του στίχου. Με την παρουσία του διασκελισμού διαρρηγνύεται, όπως αναφέραμε, η

---

¹²⁵ Αυτόθι, σ. 122.

γραμματικο-συντακτική συνέχεια των λέξεων. Λόγου χάρη στους παρακάτω στίχους έχουμε έναν κανονικό ως προς τη συνοχή διασκελισμό:

*«Στην Πόλιν όντας, άκουσα πως ένας Χιώτης έχει
μάρμαρο ένα εύμορφο. Καισάριος και τρέχει» (VII, 36-37).*

Ο πρώτος στίχος δεν περικλείει ένα πλήρες νόημα και συμπληρώνεται στον επόμενο στίχο, τονίζοντας εμφατικά τα ονοματικά σύνολα που έπονται. Ο παραπάνω διασκελισμός είναι κανονικός και επαρκώς έντονος. Στο συγκεκριμένο δίστιχο έχουμε έναν σύντομο μετασκελισμό. Ο μετασκελισμός (σύντομο ημιστίχιο ή οκτασύλλαβος) ολοκληρώνει το νόημα του προηγούμενου στίχου λίγο μετά την αρχή του επόμενου στίχου, δημιουργώντας μια συντακτική τομή πριν την κανονική και προσδοκώμενη τομή του στίχου. Εξετάζοντας τη λειτουργία του διασκελισμού ως προς τη συνοχή των λέξεων που διασπά, στο συγκεκριμένο δίστιχο παρατηρείται ότι σε όσο μικρότερο τμήμα του επόμενου στίχου πραγματώνεται ο διασκελισμός, τόσο μεγαλύτερη είναι η αποτελεσματικότητά του¹²⁶, ιδιαίτερα αν ακολουθεί στίξη και μάλιστα ισχυρή.

Η αποτελεσματικότητα του μετασκελισμού εξαρτάται από όσα έπονται στον στίχο και τη λειτουργία της τομής. Ο ρυθμός επηρεάζεται όταν ο μετασκελισμός είναι σύντομος και η τομή διαταράσσεται. Στο επόμενο δίστιχο που παρατίθεται η ομοιοκαταληξία είναι αισθητή στον διασκελισμό τη στιγμή που ο μετασκελισμός καλύπτει όλο τον στίχο:

*«ήλθε, λοιπόν, η μάνα μου, και ήλθεν η καημένη
κάτω από την Σκόπελο, γραία και χηρεμένη» (IV, 65-66).*

Αυτό το παράδειγμα είναι χαρακτηριστικό του διασκελισμού όπου η σύντομη πρόταση είναι πάνω στην τομή. Ο Δαπόντες θυμάται το ταξίδι της μητέρας του στην Πόλη, όταν ο ίδιος βρισκόταν στην φυλακή. Οι ρίμες και ο διασκελισμός επιτείνουν την ψυχική ένταση του Δαπόντε. Αφενός ο διασκελισμός διαρρηγνύει τη συντακτική αλληλουχία και αφετέρου οι ρίμες έχουν ενοποιητικό ρόλο ως προς την απόδοση της ψυχικής μετάπτωσης.

---

¹²⁶ Βλ. Fowler R. (ed.), *Essays on Style and Language. Linguistic and Critical Approaches to Literary Style*, London: Routledge and Kegan Paul, 1966, p. 88.

Εσωτερικό διασκελισμό εντός μετασκελισμού παρατηρούμε π.χ. στο παρακάτω δίστιχο:

*«και γιατρικό δεν βρίσκουνταν, αλλ' ούτε ενεργούσε
μέσα στην μύτην γιατρικό, στο μέτωπον απάνω» (IV, 170-171).*

Το ρήμα διαχωρίζεται από τον τοπικό προσδιορισμό για να ενταθεί η περιγραφή της ασθένειας. Οι σύντομες φραστικές ενότητες και η τομή του στίχου εντείνουν τη δραματικότητα της περιγραφής του Δαπόντε, ο οποίος μάταια αναζητούσε κάποιο φάρμακο για την ίαση της συζύγου του Μαριόρας. Ο ρυθμός έχει μια ασθματική κίνηση. Η διαμεσολάβηση του διασκελισμού και του εσωτερικού διασκελισμού είναι ένα μεθοδευμένο μετρικό τέχνασμα του δημιουργού, μια μετρική επιδεξιότητα προκειμένου να τονίσει τη συναισθηματική φόρτιση που έχει, επηρεάζοντας έντονα και τον ρυθμό.

Η λειτουργία των ονοματικών¹²⁷ προτάσεων, δηλαδή των ειδικών, βουλευτικών, πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων που επέχουν θέση υποκειμένου, αντικειμένου, προσδιορισμού κτλ. είναι σημαντική στη μελέτη του διασκελισμού.

Παράδειγμα δευτερεύουσας ονοματικής πλάγιας ερωτηματικής πρότασης που τελειώνει πάνω στην τομή είναι εμφανές στους στίχους:

*«δεν είπε, γιατί άκουεν οι Άγιοι Σαράντα
τί τον μιλούσαν άνωθεν, έτοιμοι εις τα πάντα» (VIII, 39-40)*

ή παράδειγμα δευτερεύουσας ονοματικής επιθετικής πρότασης σε θέση αντικειμένου με αποφθεγματικό και χριστιανικό χαρακτήρα η οποία διασκελίζεται και ολοκληρώνεται νοηματικά στον επόμενο στίχο:

*«Και επληρώθη το ρηθέν «Ο Κύριος μωραίνει
ον βούλεται αποθανείν λαόν, και αποθαίνει» (IV, 35-36).*

Ο Δαπόντες επικρίνει τους Χιώτες που δεν κράτησαν τον Τίμιο Σταυρό στο νησί μέχρι να αντιμετωπιστεί το θανατικό, και το αποτέλεσμα ήταν να τιμωρηθούν για την ασεβή συμπεριφορά τους. Στην περίπτωση κατά την οποία μια δευτερεύουσα πρόταση είναι συντακτικά υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση ή προσδιορισμός και καλύπτει τον στίχο δεν

---

¹²⁷ Βλ. Δεληγιαννάκη Ν., «Ο διασκελισμός στον *Ερωτόκριτο*» στο Βαγενάς Ν. (επιμ.), *Νεοελληνικά Μετρικά*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2004, σ. 123.

μπορούμε να ισχυριστούμε ότι υφίσταται διασκελισμός. Το μεταβατικό ρήμα ενδέχεται να μείνει μετέωρο στο τέλος του προηγούμενου στίχου, η ισομετρία παραβιάζεται και ανιχνεύεται κανονικός διασκελισμός ως προς τη συνοχή. Λόγου χάρη στους στίχους:

*«Ο Πολυκράτης πίστευσε' μίαν ημέρα παίρνει
τους άρχοντας και στον γιαλό κάτω εκεί τους φέρνει»* (XI, 419-420).

Στο παρακάτω δίστιχο ο μετασκελισμός είναι εμφανής:

*«Τόσα ελογαριάζαμεν' με δέκα, δεκατρία,
να γένη όλος ο Ναός, όλη η Εκκλησία-»* (VI, 113-114).

Η δευτερεύουσα πρόταση προτάσσεται στον επόμενο στίχο για να τονιστεί ο σκοπός της ζητείας του Δαπόντε.

Σπάνια στον *Κήπο Χαρίτων* είναι η περίπτωση ενός αναπτυγμένου ονοματικού αντικειμένου εν είδη αλυσιδωτού διασκελισμού, αφήνοντας το ρήμα μετέωρο. Έντονος ως προς τη συνοχή διασκελισμός παρατηρείται στο παρακάτω δίστιχο:

*«Γύρω τριγύρω εις αυτό // ήτونه κολλημένος
ένας ποδόγυρος χρυσός και καταπυκνωμένος
με κρόσσα χρυσαφένια, οι δε κλωστές ως ένα
δικό μου δάκτυλο χοντρές, όλες, βεβαιωμένα».* (XVI, 477-480).

Ο σύντομος μετασκελισμός ακολουθείται από μια φραστική ενότητα η οποία καλύπτει τον υπόλοιπο στίχο. Η φραστική ενότητα πέφτει πάνω στην τομή. Ωστόσο, η τομή δεν αποδυναμώνεται στον πρώτο στίχο του παραπάνω δίστιχου. Τα άνισα μέρη επηρεάζουν τον ρυθμό του δεκαπεντασύλλαβου στίχου. Ο απροσδόκητος ρυθμός που δημιουργείται αποκτά ένα αξιόλογο βάρος στον στίχο. Οι πλεονασμοί «χρυσός» και «χρυσαφένια» εντείνουν εμφατικά την αξία των δώρων στο παράδειγμά μας. Η έκταση του διασκελισμού πέρα από το δίστιχο, στο παραπάνω παράδειγμα, είναι αποτέλεσμα μιας συναισθηματικής έξαρσης του Δαπόντε για το μεγαλείο των δώρων της ταφής του Αλεξάνδρου.

Ένα παράδειγμα διασκελισμού με ανάστροφη θέση ομοιοκαταληξιών παρατηρείται στους στίχους:

*«Εις τα ποδάρια του θρονιού εκεί ήτον εκείνη
η λάρναξ η ολόχρυσος, η του λειψάνου κλίνη.
Ήτونه όλη μάλαμα, και όλη δουλεμένη*

γλυπτά, και μία ευμορφιά υπερεπαινεμένη.

Από τα πλιό εξάϊρετα αρώματα η κλίνη

Όλη γεμάτη ήτονε, η θήκη πες εκείνη» (XVI, 507-512).

Οι ρίμες «κλίνη» κι «εκείνη» είναι όμοιες μετρικά, δηλαδή παρατηρούνται επτά γραμματικές συλλαβές και τρεις μετρικές συλλαβές. Ωστόσο, η αρχή και το τέλος του αποσπάσματος σχηματίζουν έναν ανάστροφο κύκλο ομοιοκαταληξιών. Ο διασκελισμός στους στίχους 509 και 510 ενισχύει το σημασιολογικό βάρος της ρίμας «υπερεπαινεμένη». Επιπλέον, η τομή στον στίχο 510 αυτονομεί σημασιολογικά, μετρικά και συντακτικά την επιθετική μετοχή, με τον Δαπόντε να θαυμάζει τη χρυσή λάρνακα του μεγάλου στρατηλάτη.

Ένας σύντομος μετασκελισμός δύναται να απομονώσει την φραστική ενότητα στην αρχή του πρώτου ημιστίχιου του δεύτερου στίχου. Η ενότητα δεν είναι απόλυτο να εκληφθεί ως μια νέα φραστική ενότητα, αλλά μπορεί να συνδέει οπτικά τον στίχο μετά τον μετασκελισμό:

«Μέσον του θρόνου και αυτής, ήτον εκεί βαλμένα

του Αλεξάνδρου τ' άρματα, τα μήπω νικημένα» (XVI, 519-520).

Στους παρακάτω στίχους διαβάζουμε:

«Μ' έβαλε και εσύνθεσα εκ της Κοσμογονίας

έως Γεννήσεως Χριστού της θείας και αγίας

κατά σειράν στα πλιό καλά έργα και ιστορίας

πλιότερους παρά χίλιους στίχους επ' αληθείας» (II, 163-166).

Ο Δαπόντες παραθέτει ένα αυτο-αναφορικό σχόλιο όσον αναφορά τις στιχουργικές δραστηριότητές του επί Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου. Ο διασκελισμός που παρατηρείται πάνω στο χρονικό μόριο «έως» είναι έντονος, επειδή τα μόρια είναι δείκτες λειτουργίας και δεν είναι πλήρεις και αυτόνομες λέξεις στον λόγο. Η παροξύτονη ρίμα που δημιουργείται παρουσιάζει ενδιαφέρον παρόλο που είναι μικρής έκτασης.

Ο διασκελισμός ως μετρικό φαινόμενο, όπως αναφέραμε παραπάνω, διαρρηγνύει τη συντακτική-νοηματική συνέχεια των στίχων. Η ένταση του φαινομένου εξαρτάται από την έκταση κατά την οποία συντελείται το φαινόμενο. Στην περιγραφή των δώρων της ταφής του Αλεξάνδρου εντοπίζεται ένας μακρύς και έντονος μετασκελισμός.

Συγκεκριμένα στους παρακάτω στίχους παρατηρείται μια σειρά αλυσιδωτών διασκελισμών:

*«Το δε κουβούκλιον αυτό ήτον-ε σκεπασμένον
απ' έξωθεν ολάκερον, και περιβεβλημένον
με την πορφύρα, δυνατά εύμορφην, πλουμισμένην,
με άνθη, λούλουδα χρυσά, όλην εξυφασμένην» (XVI, 521-524).*

Λόγου χάρη ο σύντομος μετασκελισμός «περιβεβλημένον» ως αυτόνομη συντακτική και νοηματική ενότητα στο τέλος του στίχου, δημιουργεί μια ισχυρή και αυτόνομη νοηματική και συντακτική τομή στο δεύτερο ημιστίχιο. Ο σύντομος μετασκελισμός, όπως αναφέραμε παραπάνω, ολοκληρώνει το νόημα του στίχου στην αρχή του επόμενου στίχου.

Ο βαθμός δραστικότητας του διασκελισμού εξαρτάται από τη λειτουργία της τομής. Ο ρυθμός του κειμένου είναι κανονικός όταν ο διασκελισμός σχετίζεται με διαταραγμένη τομή. Στο παρακάτω δίστιχο:

*«Εσύ, ως βλέπω, περπατείς δια να ξεγυμνώνης
τον κόσμον όπου περπατείς, και να τον χαρατσώνης» (VIII, 35-36)*

ο μετασκελισμός φέρει ένα κεντρικό ρήμα στο νόημα του στίχου. Η τομή υπονομεύεται καθώς ο Δαπόντες θυμάται την αρνητική κρίση του Σκαρλάτβοδα για την φύση της ζητείας.

Φραστικές ενότητες που καλύπτουν έναν ολόκληρο στίχο εντοπίζονται στο δίστιχο:

*«Κ' εμένα δεν ηθέλησεν η άσπλαγχνη καρδιά μου
να την-ε φέρω να μ' ιδή, να έλθη εμπροστά μου» (IV, 80-81).*

Ο Δαπόντες, όντας φυλακισμένος, αρνήθηκε να δει τη μητέρα του. Η κριτική που ασκεί στον εαυτό του ο εν είδη αυτοσχόλιου είναι έντονη. Μια φραστική ενότητα δύναται να εκληφθεί ως γέφυρα των ημιστιχίων στον έντονο ως προς τη συνοχή διασκελισμό του επόμενου δίστιχου:

*«Λάδι, κρασί ορέχθηκες; Λέγε του λογιισμού σου
το ξίδι, ναι, και την χολήν του Ιησού Χριστού σου» (V, 173-174).*

Ο Δαπόντες αναφέρεται στην εικόνα του Εσταυρωμένου Ιησού με τον σπόγγο ξιδιού που του δόθηκε. Η ρηματική ενότητα επιτείνει τον διασκελισμό.

Δύο όμοιες συντακτικά φραστικές ενότητες εντοπίζονται στο ύψιστο ως προς τη συνοχή διασκελισμού δίστιχο:

*«πήγαινε εις τα σπήλαια, πήγαινε στα κελλία
των παλαιών των Ασκητών, παλάτια τα θεία» (V, 139-140).*

Ο Δαπόντες προτρέπει τον συνομιλητή του (Αλέξανδρο ή αναγνώστη) να αναζητά φυσικούς και μοναστικούς χώρους για προσευχή. Η τεχνική των παράλληλων φραστικών ενοτήτων επιτείνει την ένταση και τον ρυθμό του δεκαπεντασύλλαβου.

Η σύνδεση του ρήματος με τα αντικείμενα είναι καθοριστική της ενίσχυσης της νοηματικής και συντακτικής τομής στο πρώτο ημιστίχιο, λόγω έντονου ως προς τη συνοχή διασκελισμού. Ενδεικτικά στους στίχους:
*«είχα την συναναστροφήν την διά των βιβλίων
των Αποστόλων των σοφών και των λοιπών Αγίων» (V, 52-53)*

τα άνισα μέρη του δίστιχου επηρεάζουν τον ρυθμό του δεκαπεντασύλλαβου. Η γενική πτώση παρατηρείται σε πέντε λέξεις, ένα γραμματικό φαινόμενο σπάνιο στον *Κήπο Χαρίτων*. Η φυσική ομορφιά της νήσου Πιπέρι και η απλότητα της καθημερινής ζωής σε συνδυασμό με την πνευματική ενάσκηση του Δαπόντε στην συγκεκριμένη νήσο, έρχεται ως απότοκο από την αναγνωστική επαφή του Δαπόντε με βιβλία Αγίων και Αποστόλων.

Στο επόμενο δίστιχο η προστακτική εκφέρεται με τους ρηματικούς τύπους «δώσε» και «δος», επιτείνοντας την ένταση του διασκελισμού και τον ρυθμό του δεκαπεντασύλλαβου στίχου:

*«Αυτοί και τον Σκαρλάτβοδα, λοιπόν, τον είπαν' «Δώσε,
δος πάλιν τον Καισάριον, και τον Ναόν μας σώσε'» (VIII, 69-70).*

Ο δημοτικός κι αρχαϊκός τύπος του ρήματος δίνω είναι ένας συντακτικός πλεονασμός που επιτείνει την αναγκαιότητα οικονομικής ενίσχυσης του εγχειρήματος του Δαπόντε.

Στο παράδειγμα που ακολουθεί γίνεται λόγος για την ανοικοδόμηση του ναού της Μονής Ξηροποτάμου η οποία υλοποιήθηκε δίχως την οθωμανική βούλα, αλλά με την συνδρομή των πιστών και του Δαπόντε. Η επενέργεια του διασκελισμού νοηματικά και μετρικά είναι αισθητή:

*«Και είδε, κ' εστοχάσθηκε με άκραν απορίαν
δια το μεγαλείον της αυτήν την Εκκλησίαν,
και μάλιστα οπού αυτή και εθεμελιώθη
δίχως φερμάνι παντελώς, και αποτελείώθη» (VIII, 55-58).*

Ο μετασκελισμός του στίχου πενήντα έξι είναι φορτισμένος λόγω της νοηματικής σχέσης του με τον προηγούμενο στίχο. Η ύπαρξη του μετασκελισμού αιτιολογεί εμφατικούς σκοπούς, καθώς ο Δαπόντες θέλει να αποδεσμεύσει το εγχείρημά του από την οθωμανική πολιτική («φερμάνι», μετωνυμία για την απόδοση της οθωμανικής εξουσίας).

Ένας σύντομος μετασκελισμός ενδέχεται να συνοδεύεται από μια πρόταση η οποία ολοκληρώνεται στο πρώτο ημιστίχιο, δίνοντας μια ισχυρή τομή. Π.χ. στους στίχους:

*«Ότι εγώ απόλαυσα όλα τα αγαθά μου
εδώ στην ψεύτικη ζωή, όλα η αφεντιά μου»* (IX, 231-232).

Μια περίπτωση μετασκελισμού είναι, όταν μια αναφορική πρόταση είναι στην αρχή του πρώτου ημιστίχιου και με αυτόν τον τρόπο θεραπεύεται ο ρυθμός. Π.χ. στους στίχους:

*«οπού, να με πιστεύσετε, ήτον αποθαμένος
από θανάσιμη βλογιά, και πλιό απηλπισμένος»* (VIII, 157-158) ή στο παρακάτω δίστιχο όπου η αναφορική πρόταση είναι στο δεύτερο ημιστίχιο του διασκελισμού:

*«να έλθω εις τον Άθωνα, οπού εις τον καιρόν μου
δεν ήλθα, και να ‘πιστραφώ στο Μοναστήριόν μου»* (V, 311-312).

Παρόμοια στους στίχους:

*«Πρέπει να ζεύρης, όμως δε, πως μόλις να γυρίση
ημέρες εις τριάκοντα, εδώ να καταντήση»* (V, 349-350) και στους
*«Μ’ όλα αυτά κι άλλα πολλά, οπού και χρονογράφον
με είχε τον αυτόν καιρόν, ου μόνο στιχογράφον»* (II, 235-236).

Το αυτο-αναφορικό σχόλιο του Δαπόντε είναι δηλωτικό των ιδιοτήτων, ως στιχουργού αλλά και ως χρονογράφου όπως εξηγεί στη συνέχεια του κειμένου. Ο μετασκελισμός εν είδη αναφορικής πρότασης στο δεύτερο ημιστίχιο, ολοκληρώνεται στον επόμενο στίχο στο πλαίσιο αυτο-αναφορικών στίχων:

*«ανεπιός του Σεβαστού, οπού τα δυο βιβλία
τυπώσας μας εχάρισε, μαθήσεως ταμεία»* (I, 129-130).

Παρόμοιο παράδειγμα με τα παραπάνω είναι οι αυτο-αναφορικοί και κανονικοί ως προς τη συνοχή διασκελιζόμενοι στίχοι:

«Εγώ δε, θάρρος περισσό, και ζεύροντας πως χαίρει

στους στίχους, *τρέχω, στιχουργώ, και δίνω τους το χέρι*» (II, 43-44).

Είναι φανερό ότι η στιχουργική τέχνη του Δαπόντε ήταν η πηγή τέρψης για τον Κωνσταντίνο Μαυροκορδάτο. Ακόμη ένα παράδειγμα αναφορικής πρότασης στο πρώτο ημιστίχιο του δεύτερου στίχου για λόγους έμφασης:

*«αντί δε της μετά Θεού θείας συνομιλίας
οπού απόλαυσεν Αδάμ, είχα Γραφάς τας θείας'»* (V, 247-248).

Οι προτάσεις ενώνονται με τον μετασκελισμό. Ο μετασκελισμός ακολουθείται από έναν αντιθετικό σύνδεσμο, επισυνάπτεται σε αυτόν και τον προσδιορίζει. Ως εκ τούτου, ο μετασκελισμός σχηματίζει ένα ξεχωριστό ημιστίχιο μαζί με τον αναφορικό σύνδεσμο. Πρόκειται για έναν οκτασύλλαβο μετασκελισμό:

*«όστις εστάθη ως προχθές, λογιάζω διακόσοι
χρόν' είναι οπού έπεσεν, είναι δεν είναι τόσοι'»* (XVI, 431-432).

Μετασκελισμός υποτακτικής πρότασης στο δεύτερο ημιστίχιο παρατηρείται στον πρώτο στίχο του παρακάτω δίστιχου:

*«Εγώ όμως το κνώδαλο, για να με ζωγραφίσουν
σ' ένα πανί, επλήρωσα, άξιος να με φτύσουν»* (XVI, 289-290).

Η δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση διαχωρίζεται συντακτικά και νοηματικά από το επιρρηματικό προθετικό σύνολο για να ενταθεί η ψυχική φόρτιση του Δαπόντε. Οι αυτοαναφορικοί στίχοι που παραθέτει ο Δαπόντες για την εξωτερική του εμφάνιση είναι χαρακτηριστικοί της ψυχικής του μετάπτωσης στο παρόν της αφήγησης. Παρόμοιο παράδειγμα μετασκελισμού δευτερεύουσας επιρρηματικής τελικής πρότασης εντοπίζεται στους παρακάτω αυτο-αναφορικούς στίχους:

*«Και με προστάζει εις τιμήν αυτών να τον συνθέσω
στίχους' κ ' εσύνθεσα αυτούς διά να τα πανέσω»* (II, 67-68) και
*«Και με μηνά πως εις αυτό απάνω να συνθέσω
ένα και μόνο δίστιχο, καθώς εγώ μπορέσω»* (II, 119-120).

Ο Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος στέκεται η αφορμή για να ενεργοποιηθεί η στιχουργική δεξιότητα του Δαπόντε. Ως εκ τούτου, το δίστιχο θα γίνει η βάση της στιχουργικής τέχνης του Σκοπελίτη δημιουργού.

Όταν μια αναφορική πρόταση, εξαρτημένη από έναν μετασκελισμό, καλύπτει όλο τον στίχο, είναι προβληματική τη στιγμή που ο μετασκελισμός είναι λέξη ασήμαντη, π.χ. ένας χρονικός προσδιορισμός:

*«Τώρα δε οπού έλαβαν τα διαβήματά μου
τέλος το τελειότατον, καλά τε και κακά μου’
τώρα οπού τελείωσεν η περιήγησίς μου
εκείν’ η πολυχρόνιος και η πολυειδής μου» (I, 9-12).*

Το αντικείμενο του ένατου στίχου «τα διαβήματά μου» είναι μια βασική νοηματική μονάδα του δεύτερου ημιστίχιου και νοηματικά συμπληρώνει τον επόμενο στίχο ο οποίος είναι εκκρεμής. Η λειτουργία του πρώτου ημιστίχιου ως οκτασύλλαβος μετασκελισμός είναι ευδιάκριτη στο επόμενο παράδειγμα, ενός έντονου ως προς τη συνοχή διπλού διασκελισμού:

*«τον εσυμβούλευσεν σοφώς δια του γράμματός του
(ότι εκείνος πρόβλεπε πως μία ευτυχία
ωσάν αυτή έχει κακά τέλη τη αληθεία)» (XI, 414-415).*

Η αναφορική πρόταση είναι αντικείμενο του ρήματος «εσυμβούλευσεν» και προτάσσεται στους επόμενους στίχους για να τονιστεί το περιεχόμενο του γράμματος.

Η περίπτωση κατά την οποία ο μετασκελισμός βρίσκεται στο πρώτο ημιστίχιο, το νόημά του ολοκληρώνεται στο δεύτερο ημιστίχιο, δηλαδή στο τέλος της μετρικής ενότητας και φτάνει ως την τομή του επόμενου στίχου είναι χαρακτηριστική στους παρακάτω στίχους:

*«Ιδού οπού τα κατ’ εμέ πάντα μετ’ ακριβείας
τα γράφω, καθώς αγαπάς, εν είδει ιστορίας» (I, 16-17).*

Το αυτοαναφορικό σχόλιο του Δαπόντε για τον ιστορικό χαρακτήρα των γραφομένων του είναι σημαντικό για τον προσδιορισμό του ειδολογικού γένους στο οποίο ανήκει ο *Κήπος Χαρίτων*, το οποίο αποτελεί αντικείμενο προς διερεύνηση. Ο διασκελισμός στο παραπάνω δίστιχο ταυτίζεται με τη μετρική τομή και δημιουργεί έναν σύντομο μετασκελισμό. Ο μετασκελισμός υφίσταται μια καθοριστική επίδραση από τη μετρική τομή. Το νόημα της διασκελιζόμενης πρότασης ολοκληρώνεται στο τέλος της επόμενης παροξύτονης οκτασύλλαβης μετρικής ενότητας.

Ο οκτασύλλαβος μετασκελισμός συνοδεύεται από ένα ισόμετρο ημιστίχιο π.χ. στους στίχους:

*«Πολλά νήσους εγύρισα, χώρας και πολιτείας
Ανατολής και Δύσεως, Ευρώπης και Ασίας» (XI, 1-2).*

Η παύση, η οποία υπονομεύεται στο τέλος του στίχου που διασκελίζεται και έρχεται με μια καθυστέρηση του ημιστίχου, ενισχύει την τομή. Η μετρική ένταση ανήκει στον οκτασύλλαβο μετασκελισμό του δεύτερου στίχου. Η έντονη γεωγραφική κινητικότητα του Δαπόντε καθρεφτίζεται μετρικά με δύο ισόμετρους οκτασύλλαβους μετασκελισμούς.

Το δεύτερο ημιστίχιο έχει επιθετικούς προσδιορισμούς και επεξηγήσεις στους στίχους:

*«Εγώ δε ο καλότυχος, έχοντας στο πλευρόν μου
όπλον το κραταιότατον, τον Τίμιον Σταυρόν μου»* (XIII, 179-180).

Ο Δαπόντες μακαρίζει την ατομική ευτυχία του λόγω της θείας επενέργειας του Τιμίου Σταυρού. Οι επεξηγήσεις αποτελούν ανεξάρτητα συμπληρώματα, δεν υπονομεύουν όμως τη μετρική λειτουργία του μετασκελισμού ως οκτασύλλαβου. Η λειτουργία του διασκελισμού στον *Κήπο Χαρίτων* είναι χρηστική εφόσον τα συμπληρώματα των στίχων έχουν προσθετικό ή επεξηγηματικό χαρακτήρα. Ο επιτονισμός, ή αλλιώς η έμφαση σε κάτι εκ μέρους του ποιητή έχει κάποιο σκοπό και στην παραπάνω περίπτωση να εξάρει την θεία επενέργεια του Τιμίου Σταυρού.

Ιδιαίτερη περίπτωση διασκελισμού είναι οι παρακάτω στίχοι λόγω της ανυπαρξίας ρηματικού τύπου:

*«και η Σείμαρις γυνή, αυτού, Βαβυλωνίων
τειχών πρώτη κτιόρισσα, των υπερθαυμασίων-»* (VI, 211-212).

Οι επιθετικοί προσδιορισμοί και οι επεξηγήσεις προσθέτουν πληροφορίες για το μυθικό πρόσωπο που αναφέρεται. Οι λέξεις ριμάρουν αλλά δεν έχουν κάποια σημασιολογική σχέση. Η ικανοποιητική ομοιοκαταληξία η οποία σχηματίζεται, οφείλεται στη βοήθεια του διασκελισμού. Άλλες φορές η κλητική προσφώνηση είναι καθοριστική για την τομή του στίχου:

*«και τα εξής...Κι ο Ηγεμών την φόρεσε και πάλιν
την γούνα, ήγουν, μπετζαδέ, και τούτην σαν την άλλην»* (III, 361-362).

Το συμπλήρωμα που ακολουθεί μετά την κλητική προσφώνηση είναι απαραίτητο αφενός για την ολοκλήρωση του νοήματος και αφετέρου για την άρση της σύγκρισης που μπορεί να νοηθεί ως προς την ποιότητα των ενδυμάτων. Ο διασκελισμός δημιουργεί μια ικανοποιητική ρίμα η οποία ηχητικά είναι σχεδόν ομόηχη καθώς επαναλαμβάνει αυτούσιο το σκέλος αλιν.

Τα σχήματα παραλληλισμού που προκύπτουν πολλές φορές από διασκελισμούς, δεν αναιρούν τη ρυθμικότητα του κειμένου. Διευκολύνουν την ποιητική σύνθεση και υπηρετούν κάποιον σκοπό, όπως διαπιστώνεται στο υμνολογικού περιεχομένου δέκατο όγδοο κεφάλαιο. Π.χ. στους στίχους έντεκα και δώδεκα του οικείου κεφαλαίου και της ενότητας «Ύμνος έτερος»:

*«Χαίρε, Τίμει Σταυρέ, η της Ερυθράς Θαλάσσης
κλεις το πάλοι κραταιά, της τον Ισραήλ σωσάσης».*

Ο διασκελισμός διαρρηγνύει ρυθμικά τους στίχους, με συνακόλουθη παραβίαση της ισομετρίας. Η συνοχή ως προς τον διασκελισμό είναι έντονη:

*«Τόσο δε λέγω μοναχά εγώ με συντομίαν’
δια το πλήθος των καλών, δια την ευτυχίαν
ο φθόνος εγεννήθηκεν. Ότι η ευτυχία
πολλές φορές φθόνον γεννά, φθόνον τη αληθεία» (III, 13-16).*

Η επανάληψη της λέξης «φθόνος» τρεις φορές και η ένταση του διπλού διασκελισμού επιτείνει τη δραματικότητα της αφήγησης. Ως εκ τούτου, οι διπλοί διασκελισμοί στεγάζονται κάτω από την εναρκτήρια πρόταση του Δαπόντε, ο οποίος σκοπεύει να δώσει έμφαση και να τονιστεί μια ρήση με διαχρονικές διαστάσεις. Παρόμοια στους αυτο-αναφορικούς στίχους:

*«Εδώ με εβοήθησε πολλά ο Κωνσταντίνος
Δουδέσκουλος, ο Βόρνικος, Κλήμης δε νυν εκείνος’
Τράπεζαν την Πνευματικήν σ’ αυτόν προσφωνημένην
την έχω, καθό βοηθόν, και επιγεγραμμένην» (VIII, 89-90).*

Ο Κωνσταντίνος Δουδέσκουλος¹²⁸ ήταν κρατικός αξιωματούχος των Ηγεμονιών και φιλικό πρόσωπο του Δαπόντε. Το έργο του Δαπόντε με τίτλο *Τράπεζα Πνευματική* είναι αφιερωμένο στον Δεδουλέσκο. Οι λέξεις «Δουδέσκουλος» και «την έχω» είναι σύντομοι μετασκελισμοί.

Υπάρχουν περιπτώσεις, σπάνιες μιν, στον *Κήπο Χαρίτων* στις οποίες ο Δαπόντες μεταφέρει αυτούσια διαλογικά μέρη (πλάγιος λόγος), διακόπτοντας την αλληλουχία των νοημάτων και χωρίς τη μεσολάβηση του διασκελισμού:

---

¹²⁸ Περισσότερα για τον Κωνσταντίνο Δεδουλέσκο και τις σχέσεις του με τον Δαπόντε βλ. Σάθας Κ.Ν., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, τ. Γ’, Βενετία: Τύποις του Χρόνου, 1872, σ. 199.

«και παραχθείς λέγει ευθύς' «Κοίταξε την δουλειά σου,
Σέχη, και μην παραστρατής από τα όριά σου» (III, 245-246). Η δομή των
στίχων αντανακλά την οργή του Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου έναντι του
Σέχη. Παρόμοια στο δίστιχο:

«και λέγει με' «Γραμματικέ, δος τ' άσπρα πίσω όλα,
κ' έπαρ' τ' απ' την κάμαρα μου, μη ζημιωθείς μιά φόλα» (III, 363-364).

Ο Μαυροκορδάτος προστάζει τον Δαπόντε να επιστρέψει κάποια χρήματα
για να μη ζημιωθεί. Η προσταγή του Μαυροκορδάτου ενισχύεται από έναν
ημι-διασκελισμό που συνδέει τις δύο προστακτικές.

Ως προς τη συνοχή διασκελισμού, οι περισσότερες περιπτώσεις
διασκελισμών είναι κανονικές καθώς παρατηρείται διάσπαση του
υποκειμένου από το αντικείμενο, του ουσιαστικού από το επίθετο, των
προσδιορισμών κτλ. Σε μικρότερο βαθμό η συνοχή είναι έντονη, δηλαδή
έχουμε διάσπαση του άρθρου από το όνομα κτλ. Ο διασκελισμός της
ποιητικής σύνθεσης γίνεται στο πρώτο σκέλος της ρίμας. Η αναγνωστική
προσδοκία εκπληρώνεται με την ολοκλήρωση του δεύτερου σκέλους της
ρίμας.

Η καταμέτρηση των διασκελισμών στον *Κήπο Χαρίτων* είναι
κατά προσέγγιση 4% του συνολικού αριθμού των στίχων της σύνθεσης. Η
μελέτη των στίχων εντός των συμφραζομένων του κειμένου συντελεί στην
καλύτερη δυνατή προσέγγιση του φαινομένου και χειρισμού του από τον
Δαπόντε. Η χρήση του διασκελισμού μέσα από τα παραπάνω παραδείγματα
που παρέθεσα, ευελπιστώ να κάλυψε στο μέγιστο βαθμό τις περιπτώσεις και
υπο-περιπτώσεις του φαινομένου. Ο διασκελισμός σε ένα μακροσκελές
έργο, όπως ο *Κήπος Χαρίτων*, λόγω του δεκαπεντασύλλαβου στίχου,
συμβάλλει στην αποφυγή της μονοτονίας και συνακόλουθα στη συντακτική
και ρυθμική ποικιλία της σύνθεσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από την ανάλυση των μετρικολογικών του *Κήπου Χαρίτων* προκύπτουν ορισμένα συμπεράσματα. Αρχικά, στο πρώτο μέρος της εργασίας έγινε μια παρουσίαση του περιεχομένου της ποιητικής σύνθεσης και της εκδοτικής δραστηριότητας που έτυχε, προκειμένου να εισαχθεί ο αναγνώστης στο ιστορικό, θεματικό και εκδοτικό πλαίσιο της ποιητικής σύνθεσης. Στη συνέχεια και μέσα από τη μελέτη της στιχουργικής τέχνης του Δαπόντε έγινε αντιληπτό ότι ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος στίχος του Δαπόντε δέχτηκε ποικίλες επιρροές τόσο από την προγενέστερη ποιητική παράδοση (βυζαντινή, δημώδη κτλ.) όσο κι από τη σύγχρονή του (φαναριώτικη). Η λογοτεχνική κριτική (19^{ος}-20ός αι.) διατύπωσε ποικίλες απόψεις για τη μετρική του Δαπόντε. Στην αρχή κυριαρχούσε μια προκατάληψη εναντίον της μετρικής του Δαπόντε λόγω του γλωσσικού ζητήματος που κυριαρχούσε, ενώ τις τελευταίες δεκαετίες ο Δαπόντες κρίθηκε πιο αντικειμενικά, μακριά από τις αγκυλώσεις του γλωσσικού φανατισμού κι αναδείχθηκε στο λογοτεχνικό προσκήνιο από νεώτερους μελετητές όπως ο Γ.Π. Σαββίδης, Βαγενάς κτλ.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας διαπιστώθηκε ότι η τονική ποικιλία της ποιητικής σύνθεσης συντείνει στη ρυθμική ποικιλία της. Επιπλέον, οι ποικίλοι φωνητικοί, φωνολογικοί, μορφολογικοί, συντακτικοί, σημασιολογικοί συνδυασμοί είναι πολλοί αριθμητικά και δημιουργούν πολλές φορές απροσδόκητα αποτελέσματα στον ρυθμό.

Μέσα από τις κατηγοριοποιήσεις της ομοιοκαταληξίας προέκυψαν ποικίλες ομάδες λέξεων ρίμας ως προς τους φωνολογικούς, μορφολογικούς και σημασιολογικούς συσχετισμούς. Η ηχητική επανάληψη των τελικών ήχων κι ο φωνητικός πλούτος του *Κήπου Χαρίτων* καθιστούν τις ρίμες του Δαπόντε μοναδικές κι ευρηματικές ως προς τη γλωσσική, γραμματική, φωνολογική, φωνηεντική, συντακτική και μορφολογική ποικιλία. Διαπιστώθηκε ακόμη ότι η ρίμα στον *Κήπο Χαρίτων* συμβάλλει στην ανάπτυξη περισσότερων και ειδικότερων σημασιών. Η ρίμα, ως συμβολική κατασκευή στον *Κήπο Χαρίτων*, δύναται να χαρακτηριστεί ως ένα πολιτισμικό εγχείρημα. Ιδωμένος σε κοινωνιο-πολιτισμικές βάσεις, ο φωνολογικός και σημασιολογικός ρόλος της ρίμας συνέβαλε στη λειτουργία

της ρίμας ως υφολογικού μηχανισμού. Επιπλέον, συγκροτήθηκε το ριμάριο του *Κήπου Χαρίτων*, το οποίο είναι οργανωμένο αλφαβητικά και πλαισιωμένο με γραφήματα, για να καταστεί δυνατή η παρουσίαση της συχνότητας των λέξεων ρίμας στη σύνθεση και να αναδειχθεί η ρυθμική, τονική, μορφολογική και φωνολογική ποικιλία της σύνθεσης, καθώς και ο γλωσσικός πλούτος της.

Η σύνδεση της σύνταξης με τη μετρική ενότητα και υπο-ενότητα του στίχου ή ημιστιχίου βοήθησαν αφενός στην καλύτερη μελέτη του διασκελισμού και της ισομετρίας, καθώς και στη μελέτη της σχέσης μορφής και περιεχομένου. Η ισομετρία του Δαπόντε φέρει επιδράσεις από την προγενέστερη ποιητική παράδοση (δημοτική ποίηση, ισομετρία των έργων της κρητικής αναγέννησης κτλ.), δίνοντας φαινομενικά μια ομοιότητα ως προς αυτό το φαινόμενο. Ο διασκελισμός με τις διαβαθμίσεις του καθορίζει σε μεγάλο βαθμό πολλά σημεία της αφήγησης της σύνθεσης και είναι απρόβλεπτος ρυθμικά. Επιπλέον, η σχέση του διασκελισμού με τις ρίμες της σύνθεσης αναδεικνύει τον άρρηκτο δεσμό των δύο μετρικολογικών φαινομένων μέσα στην αφήγηση, συμβαδίζοντας με τις προθέσεις του δημιουργού κάθε φορά.

Το τρίπτυχο της εργασίας στιχουργική-υφολογία-ποιητική ανέδειξε τη στιχουργική τέχνη του Δαπόντε και τους υφολογικούς μηχανισμούς που προέκυψαν από τα μετρικά φαινόμενα που μελετήσαμε, με τα παραπάνω να έχουν στόχο τη συγκρότηση μιας μοναδικής ρυθμικά και αισθητικά προσωπικής ποιητικής του 18^{ου} αιώνα, όπως είναι ο *Κήπος Χαρίτων*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΜΕΤΡΙΚΗΣ

Γαραντούδης Ε. (επιμ.), *Βιβλιογραφία Νεοελληνικής Μετρικής*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2000

Δημητρακόπουλος Σ., *Νεοελληνική Λογοτεχνία*, Αθήνα: Τυπογραφείο Τσέβδος, 1978

Κοκόλης Ξ.Α., *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*, Αθήνα: Στιγμή, 1993

Σκαρτσής Σ., *Μια πρακτική εισαγωγή στην ανάλυση της ποίησης*, Αθήνα: Πατάκης, 1984

Σπαταλάς Γ., *Η στιχουργική τέχνη. Μελέτες για τη νεοελληνική μετρική*, Γαραντούδης Ε.- Κατσιγιάννη Α. (επιμ.), Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 1997

Σταύρου Θ., *Νεοελληνική Μετρική*, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1974

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αγγέλου Α. (επιμ.), *Καισάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου και Σίας Α.Ε., 1997

Αθήνη Σ. – Ξούριας Γ., *Νεοελληνική Γραμματεία. 1670-1830*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

[Συλλογικό], *Αρχείο Πεπαρηθιακών Μελετών*, τ. Α', Αθήνα: Κλείνιας ΕΠΕ, 1997

Αποστολίδου Β., *Ο Παλαμάς ως ιστορικός της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, ΑΠΘ, 1991, [διδακτορική διατριβή]

[Συλλογικό], *Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά*, Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Βυζαντινών Μελετών, 1988

Βαγενάς Ν. (επιμ.), *Η ελευθέρωση των μορφών. Η ελληνική ποίηση από τον ελεύθερο στίχο (1880-1940)*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 1996

_____, *Νεοελληνικά Μετρικά*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2004

_____, *Η ειρωνική γλώσσα. Κριτικές μελέτες για τη νεοελληνική γραμματεία*, Αθήνα: Στιγμή, ³2004

Βαλέτας Γ., *Λόγοι πατριωτικοί απλοσύνθετοι, για τη σκλαβιά της γυναίκας και για το χαλασμό του γένους, στηλιτευτικοί της προίκας και τον εμπορικού γάμου, κηρυγμένοι στα 1767 από τον πατριάρχη Σαμουήλ Χαντζερή*, Αθήνα: Βιβλία Πηγής, 1948

Βουτιερίδης Η., *Σύντομη ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας 1000-1930*, Αθήνα: Παπαδήμας, 1966

Βρανούσης Λ.Ι. (επιμ.), *Οι Πρόδρομοι*, Αθήνα: Ζαχαρόπουλος, 1955

Γεδεών Μ., *Εορτολόγιον Κωνσταντινοπόλιτου Προσκυνητού*, Κωνσταντινούπολη: Εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου, 1904

Δημαράς Κ.Θ., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*, Αθήνα: Γνώση, ⁶1975

_____, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα: Ερμής, ⁵1989

_____, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: Γνώση, 2000

[Συλλογικό], *Ελλάς. Η ιστορία και ο πολιτισμός του ελληνικού έθνους από τις απαρχές μέχρι σήμερα*, τ. Β΄, Αθήνα: Εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, 1998

[Συλλογικό], *Ζητήματα Νεοελληνικής Φιλολογίας. Μετρικά. Υφολογικά. Κριτικά. Μεταφραστικά, Πρακτικά ΙΔ΄ Διεθνούς Επιστημονικής Συνάντησης*, Μνήμη Ξ.Α. Κοκόλη, 2014

Gálvez G.I. (ed.), *Grecia y la Tradición clásica*, Actas del II Congreso de Neohelenistas de Iberoamérica, VII Jordanas de Literature Neogriega (La Laguna, 30 de octubre-3 de noviembre de 2001), Servicio de publicaciones, Universidad de la Laguna, 2002

Hawthorn J., *Ξεκλειδώνοντας το κείμενο*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2012

[Συλλογικό], *Ιόνιος Λόγος. Επιστημονική περιοδική έκδοση*, τ. Α΄, Κέρκυρα: Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, 2007

Καραντώνης Α., *Φαναριώτικη και Επτανησιακή ποίηση*, Αθήνα: Επικαιρότητα, 1987

Καραφύλλης Γ., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Φιλοσοφικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Gutenberg, 2008

Κιτρομηλίδης Π., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*, Νικολούδη Σ. (μτφρ.), Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2000

Κοτζάμπαση Σ. (επιμ.), Lauxtermann M.D., *Οι απαρχές του ρυθμού. Ένα δοκίμιο για τον πολιτικό στίχο και άλλα βυζαντινά μέτρα*, Καλτσογιάννη Ε. (μτφρ.), Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2007

Kotzabassi S. – Mavromatis G. (Hrsg.), *Realia Byzantina*, v. 19, Berlin: Walter de Gruyter, 2009

Κυριακίδης Σ., *Το δημοτικό τραγούδι. Συναγωγή μελετών*, Αθήνα: Νεοελληνικά μελετήματα, 1978

Lazaridis A.D. – Barras V. – Birchler T. (eds), Bouvier B., *Βουκόλεια Mélanges*, Paris: Belles-Lettres, 1995

Lambros S.P., *Catalogue on the Greek Manuscripts of Mount Athos*, v. I, Cambridge: Cambridge University Press, 1895

[Συλλογικό], *Λόγος και Χρόνος στη Νεοελληνική Γραμματεία (18ος-19ος αιώνας)*, Πρακτικά Συνεδρίου προς τιμήν του Αλέξη Πολίτη, Κακλαμάνης Σ. – Καλοκαιρινός Α. – Πολυχρονάκης Δ. (επιμ.), Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2015

Μεγδάνης Χ., *Καλλιόπη παλινοστούσα ή περί ποιητικής μεθόδου*, Βιέννη: εκδ. Schnierer J., 1819

Μιχαηλίδης Α.Φ., *Υγειονομικά και προνοιακά Ιδρύματα της Χίου στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα*, [διδασκαρική διατριβή], Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιατρικής, 2008

Μπάκανος Ι.Π., *Αθανάσιος Χριστόπουλος (1772-1847). Κείμενα Κριτικής για τα Λυρικά. Νεοελληνικός Διαφωτισμός- Κριτική και ποίηση (1811-2001)*, Θεσσαλονίκη: Σταμούλης, 2011

Ξηροποταμηνός Ε., *Η εν Αγίω Όρει Άθω Ιερά, Βασιλική*, Θεσσαλονίκη: Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Σεβασμία Μονή του Ξηροποτάμου, 1926

Παϊζη- Αποστολοπούλου Μ., *Έλληνες λόγιοι του 18ου αιώνα αφανείς, άσημοι και διάσημοι σε διασταυρούμενες τροχιές*, Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών. Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών 96, 2007

Παλαμάς Κ., *Άπαντα*, τ. ΣΤ΄, Αθήνα: Γκοβόστης, 1903

_____, *Άπαντα*, τ. ΙΓ΄, Αθήνα: Γκοβόστης, 1903

Παναγιωτάκης Ν.Μ. (επιμ.), *Αρχές της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Συνεδρίου «Neograeca Medii Aevi» (Βενετία, 7-10 Νοεμβρίου 1991), τ. Α΄, Βενετία: Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, αρ.14, 1993

Παναγιωτόπουλος Ι.Μ., *Στοιχεία ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Αθήνα: Τυπογραφία Κύκλου, 1936

Παπαδόπουλος Γ.Ι., *Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν εκκλησιαστικής μουσικής και οι από των αποστολικών χρόνων άχρι των ημερών ημών ακμάσαντες επιφανέστεροι μελωδοί, υμνογράφοι, μουσικοί και μουσικολόγοι*, Αθήνα, χ.έ., 1890

Πασχαλίδης Σ.Α., «Η αυτόγραφη νεομαρτυρολογική Συλλογή του μοναχού Καισάριου Δαπόντε (1713-1784)» στο *Νεομαρτυρολογικά Σύμμεικτα Α΄*, Θεσσαλονίκη: Μυθονία, 2012

Πολίτης Α., *Το δημοτικό τραγούδι*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2011

_____, *Το μυθολογικό κενό. Δοκίμια και σχόλια για την Ιστορία, τη Φιλολογία, την Ανθρωπολογία και άλλα*, Αθήνα: Πόλις, 2000

Πολίτης Α., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1998

[Συλλογικό], *Πρακτικά Δ' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*, Γρανάδα, 9-12 Σεπτεμβρίου, 2010: Ταυτότητες στον ελληνικό κόσμο (από το 1204 έως σήμερα), τ. Γ', Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών

[Συλλογικό], *Πρακτικά Ογδούτου Συμποσίου Ποίησης. Ποίηση και Πεζογραφία*, Πανεπιστήμιο Πατρών 1-3 Ιουλίου 1988, Σκαρτσής Σ.Α. (επιμ.), Πάτρα: Αχαϊκές εκδόσεις, 1990

Σαββίδης Γ.Π. (φιλ. επιμ.), *Καισάριος Δαπόντες. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Ερμής, ³1995

Σάθας Κ.Ν., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, τ. Γ', Βενετία: Τύποις του Χρόνου, 1872

Σαλακίδης Γ. (επιμ.), *Τουρκολογικά. Τιμητικός τόμος για τον Αναστάσιο Κ. Ιορδάνογλου*, Θεσσαλονίκη: Σταμούλης, 2011

Σοφοκλέους Γ., *Καισάριου Δαπόντε. Κήπος Χαρίτων*, Αθήνα: Εκ του Τυπογραφείου Ερμού, 1880

[Συλλογικό], *Τέχνες II: Επισκόπηση Ελληνικής Μουσικής και Χορού: Ελληνική Μουσική Πράξη – Αρχαίοι και Μέσοι Χρόνοι*, τ. Β', Πάτρα: ΕΑΠ, 2003

Τομανάς Β. (επιμ.), *Οι Σκοπελίτες. Κωνσταντίνος Δαπόντες ο μετονομασθείς Καισάριος. Μύθοι. Παύλος Νιρβάνας. Νησιώτικα διηγήματα*, Θεσσαλονίκη: Νησίδες, 1994

Τσιριμώκου Λ., *Εσωτερική Ταχύτητα*, Αθήνα: Άγρας, 2000

[Συλλογικό], *Φαναριώτικα και Αστικά Στιχουργήματα στην εποχή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού*, Χατζηπαναγιώτη-Sangmeister I. - Καρανάσιος Χ. - Kappler M. -Χοτζάκογλου Χ. (επιμ.), Αθήνα: Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών, 2013

Φραντζή Α. (επιμ.), *Μισμαγιά. Ανθολόγιο φαναριώτικης ποίησης κατά την έκδοση Ζήση Δαούτη (1818)*, Αθήνα: Εστία, 1993

Vitti M., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: Οδυσσέας, ³2008

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Beaton R., *Folk Poetry of Modern Greece*, Cambridge: Cambridge University Press, 1980

_____, *The Medieval Romance*, London and New York: Routledge, ²1996

Beaton R. – Ricks D. (eds), *The Making of Modern Greece: Nationalism, Romanticism and the uses of the past (1797-1896)*, London and New York: Routledge, ²2016

Beccaria G.L., *L' autonomia del significante. Figure del ritmo e della sintassi, Dante, Pscoli, D' Annunzio*, Torino: Einaudi, 1989

Beck H.G., *Geschichte der Byzantinischen Volksliteratur*, München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1971

Benveniste E., *Problèmes de linguistique générale*, Paris: Gallimard, 1966

Browning R., *Medieval and Modern Greek*, Cambridge: Cambridge University Press, ²1983

Carter R. – Simpson P. (eds), *Language, Discourse and Literature. An Introductory Reader in Discourse Stylistics*, London and New York: Routledge, 2005

Chatman S. (ed.), *Literary Style: A Symposium*, London and New York: Oxford University Press, 1971

Coupland N., *Style. Language Variation and Identity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007

Fowler R. (ed.), *Essays on Style and Language. Linguistic and Critical Approaches to Literary Style*, London: Routledge and Kegan Paul, 1966

Gharib G. – Toniolo E.M. (eds), *Testi Mariani del Secondo Millennio. 1. Autori orientali (secc. XI-XX)*, Roma: Città Nuova, 2008

Girolamo di C., *Teoria e prassi della versificazione*, Bologna: Soc. ed. Il Mulino, 1976

Hobsbaum P., *Metre, Rhythm and Verse Form*, London and New York: Routledge, 2006

Hollander J., *Vision and Resonance. Two senses of poetic form*, New York: Oxford University Press, 1975

Jaus R., *Pour une esthétique de la réception*, Paris: Gallimard, 1978

Papachristou P.A., *The three faces of the Phanariots: An inquiry into the role and motivations of the Greek nobility under Ottoman Rule, 1683-1821*, Simon Fraser University, 1988, [master]

Papanikolaou D., *Singing Poets. Literature and popular music in France and Greece*, London: Legenda, 2007

Peckham R.S., *National Histories, Natural States. Nationalism and the Politics of place in Greece*, London - New York: I.B. Tauris Publishers, 2001

Sebeok T.A., *Style in Language*, Cambridge: MIT Press, 1960

Simpson P., *Stylistics. A resource book for students*, London and New York: Routledge, 2004

Smith A.D., *Nationalism and Modernism*, London and New York: Routledge, 1998

Stewart G., *Reading Voices. Literature and the Phonotext*, California: University of California Press, 1990

Suparaku S., *Albanità in Ebollizione. Studio delle dinamiche dell' identità e delle rappresentazioni sociali degli Albanesi nella transizione tra epoca modern e postmoderna*, Università Ca' Foscari Venezia, 2013, [tesi di dottorato]

Tziouvaras C., *Religious Traditions: Islam in the Balkans*, University of Macedonia, Thessaloniki, 2012, [master thesis]

Watson G. (ed.), *The State of Stylistics*, Amsterdam: Poetics and Linguistic Association, 2008

Wesling D., *The Scissors of Meter. Grammetics and Reading*, Michigan: The University of Michigan Press, 1996

Wimsatt W.K.- Beardsley M.C., *The verbal icon: studies in the meaning of poetry*, Kentucky: University of Kentucky Press, 1954

Widdowson H.G., *Practical Stylistics: an approach to poetry*, Oxford: Oxford University Press, 1992

ΑΡΘΡΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΑ

Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε., «Γεώργιος Χρυσόγονος Τραπεζούντιος: νέα στοιχεία για τον βίο και το έργο του», *Ιόνιος Λόγος*, τ. 3 (2011), σ. 11-68

Βέης Α.Ν., «Τα *Άνθη Νοητά* του Κωνσταντίνου-Καισάριου Δαπόντε και τα μοναστήρια της Πελοποννήσου», *Νέα Εστία* 32, 373, (1942), σ. 13-23

Baud Bony S., «Ένας Φαναριώτικος στίχος: ο τροχαϊκός δεκαπεντασύλλαβος», *Νέα Εστία* 108, 1276, (1980), σ. 1225-1226

Γαλίτης Α.Γ., «Άγνωστος αυτόγραφος κώδιξ του Κωνσταντίνου-Καισάριου Δαπόντε», *Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ*, τ. 20, ανάτυπον, (1976), σ. 9-41

Κακριδής Φ.Ι., «Παρατηρήσεις στην ποιητική του Καισάριου Δαπόντε», *Δωδώνη [Φιλολογία]* 34, (2005), σ. 25-38

Κοκόλης Ξ.Α., «Ομοιοκαταληξία και νόημα (η μία φορέας του άλλου;);», *Παρατηρητής* 5, (1988), σ. 99-106

Λαμπιδής Ο., «Κωνσταντίνος Μανασσής και Καισάριος Δαπόντες», *Παρνασσός* 11, (1969), σ. 84-88

Mackridge P., «Διορθώσεις και προσθήκες στα γλωσσάρια στο Κ. Δαπόντε, *Κήπος Χαρίτων* (επιμ. Γ.Π. Σαββίδης, Αθήνα: Ερμής, 1995, και επιμ. Άλκης Αγγέλου, Αθήνα: Εστία, 1997)», υπό δημοσίευση

Μητσάκης Κ., «Βυζαντινή και Νεοελληνική παραϋμνογραφία», *Κληρονομία* 4, Β', (1972), σ. 303-364

Ξηροποταμηνός Μοναχός Ζαχαρίας, «Καισαρίου Δαπόντε, *Περί της ημετέρας σεβασμίας και βασιλικής μονής Ξηροποτάμου, παρά τίνων κτητόρων εκτίσθη*, και μία σημείωση: Δύο κείμενα που πρέπει να αποδοθούν στον συντάκτη τους», *Βυζαντινά* 33, (2014), σ. 387-421

Πολίτης Α., «Οι Ρίμες. Έμμετρος αφηγήσεις περιστατικών», *Τετράδια Εργασίας Κ.Ν.Ε.-Ε.Ι.Ε.* 15, (1995), σ. 79-90

Πολυβίου Μ.Δ., «Ο Καισάριος Δαπόντες και οι απεικονίσεις Νεομαρτύρων στο Καθολικό της Μονής Ξηροποτάμου», *Ελληνικά* 46, (1996), σ. 115-125

Σουλογιάννης Ε., «Καισάριος Δαπόντες (1714-1784). Η ζωή, η μόρφωση και οι γνωριμίες του», *Θησαυρίσματα* 34, (2004), σ. 447-457

Φραντζή Α., «Καλλιόπη Παλινοστούσα ή Περί Ποιητικής Μεθόδου» του Χαρίσιου Μεγδάνη (1819)», *Παλίμνηστον* 6/7, (1988), σ. 185-199

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ

Calotychos V., «Kazantzakis the Greek? Travel and Leisure, Hunger and Pathos, Localism and Cosmopolitanism Journeying», *Journal of Modern Greek Studies* 28 1, (2010), p. 189-217

Chatzipanagioti - Sangmeister J., «Old Tunes, New Tunes: (Re-)Defining the “Phanariot verses” of the Greek Enlightenment», *The Historical Review* 10, (2013), p. 161-188

Erbiceanu C., «Descripțiunea geografică a Daciei de Cesarie Daponte», *Biserica Ortodoxă Română, Revistă periodică eclesiastică* 5, (1890), p. 356–366

Jakobson R., «Grammatical Parallelism and its Russian Facet», *Language* 42 2, (1966), p. 399-429

Kitromilides P.M., «Byzance après Byzance. Revisited changing perspectives on Europe’s Byzantine heritage», Introductory Report to Plenary Session IV: «Image and Influence of Byzantium after 1453 in the Scholarly World and in the World at Large», *XIX International Congress of Byzantine Studies*, (1996), p. 8-11

_____, «'Balkan mentality': history, legend, imagination»,
Nations and Nationalism 2 2, (1996), p. 163-191

Mackridge P., «The Metrical Structure of the Oral Decapentasyllable»,
Byzantine and Modern Studies 14, (2000), p. 200-212

Riffaterre M., «Criteria for Style Analysis», *Word* 15 1, (1959), p. 154-174

Ufot B.G., «Phonology and Stylistics: A Phonaesthetic Study of Gray's
Elegy Written in a Country Churchyard», *Sciedu Press* 2 2, (2013), p. 110-
125

ΙΣΤΟΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

<<http://www.skopelos.net/gr/culture/dapontes-03.htm>>, (προσπελάστηκε
22/03/2017)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟ ΡΙΜΑΡΙΟ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ ΧΑΡΙΤΩΝ

Σύμφωνα με τον Χ.Λ. Καράογλου¹²⁹, σ' ένα ριμάριο αναγράφονται μόνο λέξεις ρίμας. Ωστόσο, η συγκρότηση ενός ριμαρίου παρουσιάζει ποικιλία (αλφαβητική σειρά, συχνότητα εμφάνισης της ίδιας ρίμας, φωνητική ρίμα κτλ.). Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε τη σχέση ήχου και σημασίας, καθώς και την τυπολογία της ρίμας.

Στη συνέχεια παρατίθεται ένας αλφαβητικός κατάλογος των λέξεων ρίμας του *Κήπου Χαρίτων*. Την πρώτη θέση έχει η τελική λέξη του πρώτου στίχου, τη δεύτερη θέση η τελική λέξη του δεύτερου στίχου, την τρίτη θέση ο αριθμός του κεφαλαίου και την τέταρτη θέση ο αριθμός του δεύτερου στίχου που ριμάει. Στις περιπτώσεις όπου παρατηρούμε αυτούσια τη ρίμα στο πρώτο σκέλος και πάνω από δύο φορές, η ταξινόμηση γίνεται με αλφαβητική σειρά βάση της ρίμας του δεύτερου σκέλους. Ο φωνητικός και φωνηεντικός πλούτος της ρίμας του *Κήπου Χαρίτων* είναι ευδιάκριτος. Τέλος, παραθέτω ενδεικτικά ορισμένες γραφηματικές αναπαραστάσεις για την συχνότητα κάποιων λέξεων ρίμας.

ΑΔΑ	πεδιάδα	πρασινάδα	XI, 130
	Τρωάδα	αρμάδα	XI, 516
	Τρωάδα	παστάδα	XI, 594
	Τρωάδα	ριμάδα	XVI, 580
	χιλιάδα	αράδα	XVI, 156
ΑΛΑ	άλλα	μεγάλα	XI, 764, XV, 130, XVI, 564, 730, 1244
	γάλα	μεγάλα	IV, 226
	μεγάλα	άλλα	I, 108, VIII, 34, IX, 270, XIV, 82, XVI, 164, 224, 446, 558, 1218

¹²⁹ Περισσότερα βλ. Καράογλου Χ.Λ., «Προτάσεις για ένα ριμάριο Καβάφη» στο Βαγενάς Ν. (επιμ.), *Νεοελληνικά Μετρικά*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2004, σ. 235-237.

AMA	άμα	αντάμα	XVI, 34
	αντάμα	άμα	XVI, 1022
ANA	μάννα	μάννα	III, 580
ANTA	πάντα	Σαράντα	IX, 242
	σαράντα	πάντα	II, 268, VIII, 40, IX, 238, XVI,
	452		
	τριάντα	πάντα	XVI, 946
	τριάντα	σαράντα	IV, 174, IX, 114, XI, 608
APA	Καμάρα	ψωμάρα	III, 314
	τρομάρα	κατάρα	XI, 654
	χαρά	αρά	XVIII, 18
ΑΣΑ	μάσα	κάσα	II, 116
ATA	ανάθεμά τα	γεμάτα	XI, 500
	τρिसαναθεμά τα να τα		XI, 638
AYMA	τραύμα	θαύμα	II, 77
AYTA	τοσαύτα	τοιαύτα	XVI, 1240
AKIA	δισάκκια	φλωράκια	XI, 502
	νεράκια	αυλάκια	XI, 136
	παιγνιδάκια	παιδάκια	III, 296
	παιγνιδάκια	φαρμάκια	III, 368
	σκορδάκια	φλωράκια	V, 112
APIA	δοξάρια	κοντάρια	XIII, 220
	λιοντάρια	καθάρια	XVI, 496
	ποδάρια	καντάρια	XVI, 952

ΑΤΙΑ	μάτια	κομμάτια	V, 132
ΑΜΑΣ	γειτονιά μας	Παναγιά μας	IV, 268
	μουτσουναριά μας	πάπλωμά μας	VI, 122
	ορία μας	παιγνιδιά μας	III, 294
	ορία μας	υστερνά μας	XII, 250
	φανερά μας	ταπεινότητά μας	XVI, 140
ΑΡΧΑΣ	Πατριάρχας	αιρεσιάρχας	II, 104
ΑΣΑΣ	ανάθεμά σας	όνομά σας	XI, 626
	γηράσας	προφθάσας	V, 24
	λογαριάσας	χορτάσας	V, 8
ΑΡΧΕ	ιεράρχαι	Πατριάρχαι	III, 384
ΑΣΕ	πιάσε	φτιάσε	XI, 148
ΑΣΜΕ	ευρίσκοντάς με	ονειδίζοντάς με	II, 42
ΑΤΕ	επαινάται	καυχάται	IX, 206
	καυχάται	επαινάται	XVI, 154
	κοιμάται	συλλογάται	XII, 130
	κτυπάται	χαλάται	XVI, 540
	μετράται	οράται	XI, 74
	προτιμάται	καυχάται	XIV, 36
	χτυπάται	συλλογάται	XI, 562
ΑΔΕΣ	Αφεντάδες	Καπικεχαγιάδες	IX, 330
	Αφεντάδες	μιγάδες	IX, 348
	εκατοστάδες	χιλιάδες	VII, 24, IX, 166

	θεριστάδες	τρυγητάδες	XII, 24
	κατοστάδες	μανάδες	XIV, 134
	κοιλάδες	Αββάδες	V, 148
	κοιλάδες	πρασινάδες	XI, 20
	κρασάδες	πραγματευτάδες	XIV, 18
	λαμπάδες	ευμορφάδες	III, 410
	μασκαράδες	μαυράδες	XI, 44
	μυριάδες	χιλιάδες	XVI, 1220
	οκάδες	ευμορφάδες	IX, 276, 280
	χιλιάδες	μυριάδες	XVI, 11
	ψαράδες	τσαρουχάδες	X, 42
ABI	Εκάβη	λάβει	XI, 544
	λάβει	καράβι	XV, 386
AGI	αλάγι	εξεπλάγη	VII, 52
	εκάγη	πάγει	VII, 155
	εξαπλάγη	μετηλλάγη	III, 54
	Υπάγη	εφάγη,	III, 102
ADI	Άδι	ομάδι	IX, 234
	λιβάδι	ψεγάδι	XII, 150
	παξιμάδι	λάδι	V, 172
AZI	αγιάζει	βιάζει	XVI, 62
	αγκαλιάζει	πλησιάζει	XVI, 888
	αγοράζει	βάζει	VII, 233
	αναγκάζη	βιάζη	IV, 220
	διαβάζει	αδειάζει	VII, 139
	διαβάζει	λογαριάζει	VIII, 86
	εγκωμιάζει	διαβάζει	XIV, 12
	ησυχάζει	αλλάζει	XV, 308
	ησυχάζει	φονάζει	XV, 22
	κοιτάζει	εβγάζει	XI, 558

	κοιτάζει	δοξάζει	VII, 30
	κοιτάζει	φωνάζει	III, 236
	κολάζει	βιάζει	XVI, 64
	κοπιάζει	σπουδάζει	I, 146
	κοπιάζει	συνάζει	VII, 135, VIII, 82
	κράζει	βάζει	II, 126
	κράζει	κατασκευάζει	XI, 572
	κράζει	φωνάζει	XI, 70
	μπάζει	φωνάζει	XI, 682
	σταλάζει	στάζει	XI, 246
	σφιχταγκαλιάζει	κατεβάζει	XVI, 1098
	τρομάζει	κοιτάζει	XII, 33
ΑΘΙ	εβουβάθη	εστάθη	XV, 94
	ελωλάθη	εστάθη	XI, 486
	εστάθη	εχάθη	XIV, 128
	εχάθη	εστάθη	XIII, 324
	εχάθη	μετεστάθη	XIV, 122
	πάθη	μάθη	XVI, 690
	συμπάθη	πάθη	XI, 450
ΑΚΙ	αρνάκι	κοκκαλάκι	XIII, 228
	γραμματάκι	Γεωργάκη	IX, 292
	γραμματάκι	Σταυράκη	IX, 282
	κοκκαλάκι	διαβολάκι	III, 254
	κομματάκι	φαρμάκι	IX, 46
	κονάκι	ξενάκι	I, 132
	κρασάκι	τλουμάκι	XI, 232
	λακκάκι	νεράκι	XI, 242
	Νικολάκη	Φωτάκη	XI, 370
	ραβασάκι	Ιακωβάκη	IX, 286
	σοκάκι	γεροντάκι	XV, 140
	τσαπάκι	τσεκουράκι	V, 156
	Φαναράκι	λιγάκι	IX, 66

	χουλιαράκι	φαρμάκι	IV, 198
	ψωμάκι	γεροντάκι	XIII, 192
ΑΔΙ	άλλοι	μεγάλη	XVI, 418
	βάλει	μεγάλη	VII, 249
	βάλλει	προβάλλει	I, 84
	ζάλη	μεγάλη	XIII, 178
	κάλλη	μεγάλη	XI, 4
	κεφάλι	ζάλη	XIII, 70
	μεγάλη	βάλει	XIII, 328
	μεγάλη	κάλλη	V, 318, VI, 146, 158
	μεγάλη	κραιπάλη	XVI, 1090
	μεγάλη	υπερβάλλει	XVI, 288
	μεγάλη	φιάλη	XVII, 72
	μεγάλοι	άλλοι	IX, 34
	μεγάλοι	μεταβάλλει	XVI, 1308
	πάλι	βάλει	VI, 104
	πάλι	Κοντοσκάλι	IX, 86
	περιγιάλι	βγάλλει	XI, 426
	περιγιάλι	μεγάλη	V, 140
	σφάλλει	άλλη	VII, 303
	Τοπάλη	εβγάλλει	I, 102
	φιάλη	κάλλη	IX, 266
	φιάλη	μεγάλη	IX, 262, XVI, 136
	ψάλλει	μεγάλη	XI, 748, 758
ΑΜΙ	κάμει	προσδράμει	XVI, 1094
	κάμη	προσδράμη	XVI, 840
	κάμη	χαμάμη	III, 344
	χαμάμη	κάμει	III, 310
ΑΝΙ	αποθάνει	βυζάνει	XVI, 944
	γαϊτάνι	βοτάνι	III, 252
	εβγάνει	βλαστάνει	XV, 352

	εφάνη	λαμβάνει	XVI, 568
	κάνη	μανθάνη	XI, 724
	ντιβάνι	διαλαμβάνει	XII, 184
	πεθάνη	κάνει	XVI, 1162
	περιλαμβάνει	απολαμβάνει	IX, 28
	περιλαμβάνει	βλαστάνει	XVI, 252
	πιάνει	βάνει	XV, 296, 318
	πιάνει	κάνει	III, 256
	πιάνει	βάνει	XI, 476
	πιάνη	εφάνη	III, 42
	πλατάνοι	χάνει	XIV, 104
	στεφάνι	βάνη	V, 60
	Ταταρχάνη	κάνει	VII, 42
	Ταταρχάνη	φθάνει	III, 282
	φθάνει	πιάνει	XVI, 276
	φθάνει	πιάνη	XII, 100
	φτιάνει	φθάνει	XV, 300
	χάνι	βάνει	XI, 226
ΑΞΙ	αλλάξει	βαστάξει	XI, 300
	πετάξει	αρπάξει	XI, 510
	πετάξει	προφθάξει	XVI, 1028
	πράξει	φωνάξει	III, 92
	προστάξει	φυλάξει	XVI, 802
	προστάξει	φωνάξει	XVI, 1006
	ρημάξει	αρπάξει	XIII, 68
	σπουδάξει	διδάξει	I, 36
	τάξει	προστάξει	IX, 248
ΑΠΙ	αγάπη	μετετρέπη	XVIII, 40
ΑΡΙ	αμαξάρη	δοξάρι	XVI, 1032
	παληκάρη	κουμπάρη	XVI, 918
	ποδάρη	χάρη	III, 172

	Σαραντάρι	χάρη	VI, 68, VIII, 24
	Τατάροι	πάρει	XIII, 118
	Τατάροι	Φλεβάρη	VII, 153
	Τατάροι	ψάρι	XIII, 154
	Τσαγγάρη	Ιαγγάρη	XVI, 40
	Φανάρι	ποδάρη	IX, 52
	Φανάρι	Σπαθάρη	IX, 4
	ψάρι	κουρσάρη	XI, 616
	ψάρι	πάρη	XI, 436
ΑΣΘΙ	επιάσθη	εντροπιάσθη	XV, 258
	ονομάσθη	εσκεπάσθη	XVI, 278
ΑΣΙ	αγαλλιάσει	πάσι	XI, 708
	αγοράσει	πάσι	VII, 361
	Αναστάση	Γιάσι	VII, 321
	αποσκεπάσει	πιάση	XV, 256
	βιάσει	αναγκάσει	XV, 98
	Γιάσι	κατεξουσιάση	XIII, 86
	Γιάσι	πάσι	VII, 255, XIII, 176
	δάση	πιάση	III, 38
	ησυχάση	διαβάση	XVI, 1272
	Καμαράση	πάσι	III, 308
	πάσι	κατεβάση	VII, 283
	περάσει	χορτάσει	XII, 162
	πολυπλασιάση	πάσι	I, 52
	προβιβάση	Γιάσι	II, 242
	φθάσει	πιάση	XV, 332
	φθάση	κρεμάσει	XI, 512
	χάσει	πάσι	IX, 83
	χορτάση	δοξάση	XVI, 1274
	χτικιάσει	σκάσει	XI, 310
ΑΤΙ	γεμάτη	μάτι	IX, 360

	εκλαμπροτάτη	μεγαλοτάτη	XVI, 530
	ευμορφοτάτη	μεγαλοπρεπεστάτη	XVI, 518
	μικροτάτη	γλυκυτάτη	XIV, 22
	ολιγοτάτη	αναγκαιοτάτη	XIV, 24
	παλάτι	κράτει	XI, 422
	Πολυκράτη	εκράτει	XI, 482
AΦI	ελάφι	γράφει	XV, 248, XVI, 294
	ετάφη	ανετράφη	II, 212
AΧΘI	εταράχθη	ετινάχθη	XII, 182
AΥΣI	καύση	καταπαύση	V, 106
AΛIΝ	άλλην	μεγάλην	XII, 156
	μεγάλην	άλλην	XVI, 158, 200
	πάλιν	άλλην	III, 362, IV, 140, V, 110
	πάλιν	μεγάλην	IV, 136, V, 62, 336, VII, 56, 235, VIII, 4, 22, IX, 258, X, 50, XI, 204, 320, 752, XII, 10, 93, 190, XIII 272, 338, XVI, 26, 264, 1063
	φιάλην	μεγάλην	X, 18
APXIN	Ταγματάρχην	Περσάρχην	XIII, 202
ATIN	αψευδεστάτην	σοφοτάτην	XVI, 120
	εννάτην	δεκάτην	VI, 226
	Ισοκράτης	Ιπποκράτην	XI, 52
	Οδάτην	φιλάτην	XVI, 1036
AZIS	αναγαλλιάζης	δοξάζης	V, 134
	διαβάζεις	κοιτάζεις	I, 20
	δοξάζεις	αναβιβάζεις	XVI, 240
	εγκωμιάζεις	θαυμάζεις	XVI, 238
	κοιτάζεις	αναγαλλιάζεις	XVI, 234

	λογιάζεις	ξοδιάζεις	VI, 96
	σπουδάζεις	αναγκάζεις	XVI, 1358
AKIΣ	συχνάκις	πολλάκις	II, 22
AIΣ	άλλοις	αμφιβάλλεις	VIII, 202
	άλλοις	αμφιβάλλης	III, 366
	άλλοις	μεγάλης	IV, 164, 206
	ζάλης	μεγάλης	IV, 200
AMIΣ	κάμης	δράμης	IV, 210
	χαμάμης	κάμης	III, 306
ANIΣ	Ιωάννης	λαμβάνης	III, 192
	κάνεις	αμαρτάνεις	XV, 120
ANTIΣ	καρδιάν της	χαράν της	XI, 694
APIΣ	Βεστιάρης	χάρις	XIII, 114
	Καμινάρης	Σπαθάρης	III, 304
	Καμινάρης	χάρις	III, 142
	Σπαθάρης	χάρις	VIII, 94
APXIΣ	Πατριάρχης	Ιεράρχης	IX, 182, X, 126
ASIΣ	Θαλάσσης	σωσάσης	XVIII, 12
	καλαράσης	διαβάσης	III, 346
	ξεράσης	γηράσης	XI, 366
	ξεχάσης	ονομάσης	XI, 364
	παρησιάσης	εξετάσης	XVI, 1198
	φθάσης	πιάσης	XVI, 232
	φθάσης	πλαγιάσης	XI, 358
	φτιάσης	πάσης	II, 112
	χτικιάσεις	χάσης	XI, 356

ΑΤΙΣ	αφεντιά της	εδικά της	IV, 90
	βιά της	αφεντιά της	XV, 370
	γενναιότητάς της	αφεντιά της	XI, 712
	γόνατά της	καρδιά της	XV, 314
	εμπροστά Της	προστάτης	IV, 242
	ευμορφιά της	καλά της	XI, 156
	θεοσεβεστάτης	υστάτης	II, 38
	καρδιά της	ομμάτιά της	XV, 144
	κοντά της	αφεντιά της	XVI, 980
	λαμπρότητά της	προνόμιά της	XI, 146
	μόλεμά της	καμώματά της	XIV, 4
	νερά της	αιφνίδια της	XV, 244
	νερά της	Μοναστήριά της	XIV, 28
	Οδάτης	ευμορφοτάτης	XVI, 988
	όνομάτης	ευμορφοτάτης	XVI, 1060
	όνομά της	κατόρθωμά της	XV, 54
	όραμά της	αίτημά της	VIII, 168
	ποτάμιά της	βοϊδοπρόβατά της	XIV, 78
	σκάλισμά της	αρχαιότητά της	XVI, 114
	σκάλισμά της	στόλισμά της	XVI, 110
σουτζούκιά της	κλήματά της	XIV, 80	
στράτευμά της	ακόλουθά της	XVI, 808	
χέρια της	κουραμά της	VI, 150	
ΑΓΟ	υπάγω	φάγω	XIII, 288
ΑΖΟ	αδειάζω	κοιτάζω	V, 66
	αλλάζω	εφησυχάζω	XII, 4
	απαριάζω	κατατρανιάζω	XI, 732
	διαβάζω	τάζω	XV, 112
	θαυμάζω	δοξάζω	III, 222
	κοιτάζω	θαυμάζω	VII, 353, XI, 132
	κοιτάζω	συνάζω	XII, 18
	λογαριάζω	λογιάζω	XI, 744

	λογιάζω	δοξάζω	XVI, 1248
	λογιάζω	θαυμάζω	XVI, 570
	λογιάζω	κοιτάζω	III, 229-230, XI, 624
	λογιάζω	τάζω	XI, 262
ΑΛΟ	άλλο	αμφιβάλλω	XI, 18, 162, XVI, 552
	άλλο	μεγάλο	III, 48, IV, 64, VII, 295, XI, 26, 96, 224, XII, 104, XVI, 118, 350, 390, 408, 472, 906, 922
	άλλο	σφάλλω	VII, 335
	μεγάλο	άλλο	III, 214, V, 342, VIII, 130, XI, 170, XIII, 124, XV, 184, 250, XVI, 438, 622, 936, 1206
	μεγάλο	σφάλλω	VIII, 208, XV, 404
	παρακαλώ	λαλώ	XVIII, 10
	ψάλω	άλλο	III, 284
	ψάλλω	βάλω	X, 90
ΑΝΟ	απάνω	κάνω	III, 404, XVI, 398
	απάνω	πιάνω	IV, 172
	απάνω	συμπεράνω	XVI, 396
	κάνω	λαμβάνω	II, 92, VI, 42
	Πάνω	Γραικοβενετσάνω	VIII, 98
	παραπάνω	κάνω	XIV, 52
	παραπάνω	συμπεράνω	XIII, 314
	πιάνω	απάνω	IV, 180
	φθάνω	λαμβάνω	I, 72
	χάνω	βάνω	VII, 329
ΑΞΟ	βαστάξω	στάξω	VII, 319
ΑΣΟ	αγιάσω	περάσω	X, 54
	ησυχάζω	περάσω	IX, 80
	ονομάσω	παρομοιάσω	XVI, 406
	περάσω	ξεχειμάσω	X, 52
ΑΣΤΡΟ	κάστρο	αστρο	XI, 36

ΑΤΟ	αποκάτω	επροσκυνάτω	XVII, 44
	εκοιμάτω	επαρηγοράτω	XVI, 1124
	εκοιμάτω	εφωτοπεριχάτω	XIII, 138
	ηγαπάτω	ετιμάτω	III, 76
	Κονσουλάτω	εζήτησάτω το	II, 250
ΑΦΤΟ	γράφω	σκάφω	V, 50
ΑΥΣΟ	απολαύσω	χορτάσω	IX, 198
	καταπαύσω	αναπαύσω	XI, 142
ΑΚΟΝ	δράκων	λάκκων	III, 74, 98
ΑΛΟΝ	άλλον	μεγάλων	II, 128, VI, 160, XVI, 6, 562
	άλλων	μεγάλων	XI, 564, XVI, 608
	μάλλον	μεγάλων	XII, 238
	μεγάλων	άλλον	V, 216, 328, XV, 56
	μεγάλων	άλλων	XI, 84
	μεγάλων	άλλων	XV, 14
	μεγάλων	μάλλον	IX, 188
ΑΝΟΝ	Δραγουμάνων	μεγιστάνων	VII, 215
ΑΝΤΟΝ	μαρτυρησάντων	πάντων	III, 328
ΑΡΟΝ	Τατάρων	Χάρον	XIII, 167
ΑΣΤΡΟΝ	κάστρον	άστρον	III, 406
ΑΤΟΝ	ανάθεμά τον	γεμάτων	XVI, 1298
	γονάτων	Πιλάτων	V, 168
	γραμμάτων	ανάθεμά τον	III, 350
	θαυμάτων	τεράτων	XIII, 298

	μαθημάτων	χρημάτων	I, 120
	ομμάτων	πραγμάτων	XI, 396, XVI, 76
	πάτον	γεμάτων	XI, 478
	πραγμάτων	παραδειγμάτων	XVI, 66
ΑΦΟΝ	Τάφον	αγράφων	VII, 119
	χρονογράφων	στιχογράφων	II, 236
ΑΛΟΣ	άλλος	μεγάλος	II, 64, III, 56, VI, 98, VIII, 100, IX, 32, XI, 652, XII, 12, XVI, 348, 554, 658
	άλλος	μεγάλως	III, 388, XVII, 64
	κάλλος	άλλος	IX, 202
	μεγάλως	άλλος	XI, 394
	μεγάλος	κάλλος	XVI, 426
	μεγάλως	κάλλος	XIV, 64, XV, 354
ΑΜΟΣ	Σάμος	άμμος	XI, 158
ΑΝΟΣ	Δραγουμάνος	μεγιστάνος	XII, 96
ΑΤΟΣ	γεμάτος	Μαυροκορδάτος	III, 244
	κράτος	πλάτος	III, 207
ΑΧΟΣ	πάχος	Βλάχος	XIV, 76
ΑΜΟΥ	αγαθά μου	αφεντιά μου	IX, 232
	ακροατά μου	Σάμου	XI, 144
	Άρχοντά μου	Ξηροποτάμου	IV, 46
	αρχοντιά μου	υπάρχοντά μου	XVI, 744
	αφεντιά μου	καρδιά μου	I, 140, IV, 274
	Δέσποτά μου	Ξηροποτάμου	IX, 184
	Δέσποτά μου	μούτσουνά μου	XV, 36
	Δέσποτά μου	παιδικά μου	XVI, 788
	Δέσποτά μου	σιμά μου	XII, 82
	διαβήματά μου	κακά μου	I, 10

διαβήματά μου καρδιά μου XVII, 30
 δικά μου βρακιά μου XVI, 1184
 ζερβά μου δικά μου VI, 76
 ιδρωτά μου γηράματά μου VII, 133, VIII, 80
 ιδρωτά μου Δέσποτά μου VI, 222
 καλά μου κακά μου IV, 50
 καρδιά μου εμπροστά μου IV, 80
 κραταίωμά μου αγίασμά μου XVIII, 74
 Κυρά μου καταντιά μου XV, 154
 νεότητά μου γηρατειά μου XII, 234
 Ξηροποτάμου ακροατά μου VII, 36
 Ξηροποτάμου Άρχοντά μου V, 314, VI, 134, VIII, 132,
 164, 204

Ξηροποτάμου Δέσποτά μου VIII, 194, XVII, 28
 Ξηροποτάμου καρδιά μου X, 108
 Ξηροποτάμου Χλωροποτάμου XIV, 62
 ομμάτιά μου ακροατά μου XII, 232
 οντά μου Άρχοντά μου I, 142
 οντά μου Δέσποτά μου XI, 762
 ποδάριά μου γόνατά μου IX, 104
 ποδάριά μου Λυτρωτά μου XV, 30
 Σάμου ακροατά μου XI, 168
 Σάμου Άρχοντά μου XI, 312
 Σάμου γέροντά μου XI, 756
 συνοδιά μου Ξηροποτάμου VIII, 8
 τζεβαερικά μου ακριβά μου XI, 684
 φορέματά μου καλά μου V, 274
 χρυσά μου στοχάσου XVI, 1012

ANOY Ιωάννου κοιράνου IV, 22

ANTOY ευλάβειάν του ωφέλειάν του III, 184
 συμφοράν του κακομοιριάν του XVI, 1114
 χαράν του καρδιάν του XII, 144

ΑΣΜΟΥ	επιστολάς μου ευχάς μου	III, 418
ΑΣΟΥ	αφεντιά σου όνομά σου	XVI, 1352
	γενεά σου κάμωμά σου	XI, 728
	γόνατά σου στάσου	V, 166
	δουλειά σου όριά σου	III, 246
	Εκλαμπρότητά σου αγαθά σου	VII, 247
	θελήματά Σου όνομά Σου	XVI, 1260
	καλά σου όνομά σου	V, 198
	μήνυμά σου καρδιά σου	XVI, 1038
	Μοναστήριά Σου θαύματά Σου	XI, 322
	ομμάτιά σου ποδάριά σου	IX, 24
	όνομά Σου μεγαλοπρέπειά Σου	XVIII, 46
	πράγματά σου χάρισμά σου	XVI, 666
	τωρινά σου υβρίσματά σου	XVI, 1186
	φαμέλιά σου καρδιά σου	XVI, 668
	χάρισμά σου στάσου	VII, 351
ΑΤΟΥ	αδελφιά του όνειρά του	III, 26
	ασθενεία του συμπτώματά του	XVI, 1294
	άρχοντά του κοντά του	XVI, 1176
	αφτιά του αχαμνά του	XVI, 776
	αχορταγιά του άντερά του	VII, 189
	βοήθειά του αρχοντόπουλά του	IX, 18
	βρακιά του κυρά του	XVI, 1118
	γειτόνισσά του αντίκριτά του	XI, 24
	γηρατειά του χαρά του	XVI, 662
	έμπροστά του κοιλιά του	XVI, 160
	ενδοξότητά του πανιά του	XI, 454
	επίλοιπά του Μοναστήριά του	XVI, 342
	ευμορφιά του αμπέλιά του	X, 112
	ευμορφιά του συλλογικά του	XVI, 876
	Ευφράτου γλυκυτάτου	XIV, 92

θαυμασιότερά του	στερεότερά του	XVI, 166
θωριά του	έρωτά του	XVI, 1314
κάθισμά του	καλά του	XVI, 328
κατάστιχά του	σφάκελά του	XI, 666
κοντά του	αφεντιά του	XI, 458
κοντά του	Καπικεχαγιά του	III, 280
λόγιά Του	όνομά Του	IX, 168
λοιπά Του	θελήματά Του	V, 310
μαλλιά του	μουστάκιά του	XVI, 302
ματιά του	καρδιά του	XVI, 1312
μητρυιά του	καρδιά του	XVI, 1366
μητρυιά του	παρηγοριά του	XVI, 1310
νεότητά του	ευμορφιά του	XVI, 818
ξόανά του	πράγματά του	XVI, 376
όνομά του	αφεντιά του	XI, 664, XVI, 920
όνομά του	εμπροστά του	XVI, 1306
όνομά του	θωριά του	VII, 355
όνομά του	καλά του	XVI, 1378
όνομά του	κυρά του	XVI, 942
όνομά του	σιμά του	VI, 234
όνομά του	τόλμημά του	XVI, 1386
όνομά του	ωραιότητά του	III, 78
παλάτιά του	τάγματά του	XVI, 174
παπαδιά του	έρωτά του	XVI, 884
πλουσιότητά του	υπερθαυμαστά του	XVI, 440
Πρωτάτου	σπηλιά του	XVI, 44
σιμά του	ποδάριά του	XVI, 950
σκληρότητά του	μουτσουναριά του	XVI, 890
σφάκελά του	σκοτεινά του	XI, 622
σωστά του	αθωότητά του	VII, 203
φρόνιμά του	λόγιά του	XVI, 312
φωλιά του	αφεντιά του	III, 66
χέριά του	καλά του	VII, 197
ωραιότητά του	Άρχοντά του	XVI, 546

ΑΧΟΥ	φιλομονάχου	Μονομάχου	X, 12
ΑΖΟΥΝ	αρπάζουν	ρημάζουν	XI, 662
	βάζουν	κατεβάζουν	XVI, 256
	κατεβάζουν	εμπάζουν	XI, 348
	κατεβάζουν	κατασκευάζουν	XI, 346
	κράζουν	φονάζουν	XI, 498
	ονομάζουν	θαυμάζουν	XI, 124
	πλησιάζουν	θαυμάζουν	XVI, 982
	σκάζουν	κατασκευάζουν	XVI, 254
ΑΝΟΥΝ	κάνουν	λαμβάνουν	XVI, 984
	πεθάνουν	χάνουν	XIII, 44
	φθάνουν	κάνουν	XVI, 202
ΑΣΟΥΝ	φθάσουν	σκάσουν	XVI, 218
	φθάσουν	σκεπάσουν	IX, 312
	χάσουν	αγοράσουν	XV, 160
ΑΥΣΟΥΝ	κατακαύσουν	παύσουν	XVI, 640
ΑΛΟΥΣ	άλλους	μεγάλους	V, 32, VII, 277, XIII, 108, 112
	μεγάλους	άλλους	XI, 342
ΑΝΟΥΣ	πλατάνους	μεγιστάνους	V, 290
ΑΝΤΟΥΣ	χαράν τους	συντροφιάν τους	XIII, 330
ΑΡΟΥΣ	γαδάρους	Τατάρους	XIII, 173
	κουρσάρους	Τατάρους	XIII, 172
ΑΤΟΥΣ	αμπέλιά τους	περιβόλιά τους	XI, 140
	ανάμεσά τους	δικά τους	XII, 154

ανάμεσά τους πύκνωμά τους XVI, 186
 αφεντιά τους σκέπασμά τους XIII, 116
 αχρειότητά τους ματαιότητά τους X, 398
 βοήθειά τους αμαρτήματά τους VIII, 102
 γενεά τους χερίά τους XVI, 598
 Μαυροκορδάτους σωζάτους X, 6
 οσπίτιά τους αμπέλιά τους XI, 740
 παιδιά τους άρματά τους XIII, 136
 παιδιά τους βυζιά τους XVI, 974
 παιδιά τους σιμά τους XIII, 18
 παχύτητά τους χαρτιά τους XII, 146
 πελέκημά τους ιερογλυφικά τους XVI, 188
 περιβόλιά τους πολυέξοδά τους X, 30
 σπιτάλιά τους καλά τους X, 8
 σπίτιά τους αμπάριά τους XIV, 107
 ύψωμά τους πλευρά τους XVI, 190
 φελόνιά τους ψαλτικά τους XVII, 40
 φόρτωμά τους παιδιά τους XI, 772

EA	βασιλέα	αναγκαία	XVI, 1334
	βασιλέα	αρχαία	V, 56
	βασιλέα	ελαία	V, 76
	βασιλέα	Ηρακλέα	XVI, 550
	βασιλέα	νέα	XVI, 834
	βασιλέα	πλέα	XVI, 784
	ελαία	βασιλέα	V, 78
	Πρωτέα	βασιλέα	XII, 14
	ωραία	αρχαία	XVII, 6
	ωραία	πλατέα	XVI, 506
	ωραία	νέα	IX, 271-272, XVI, 682
EKA	γυναίκα	δέκα	XVI, 820, 966, 992, 1354
ENA	αρματωμένα	οπλισμένα	XVI, 490

βαλμένα	νικημένα	XVI, 520
βαμμένα	βεβαιωμένα	XI, 362
βεβαιωμένα	ειρημένα	XI, 210
βεβαιωμένα	ένα	XVI, 1300
βεβαιωμένα	καθένα	II, 168
βεβαιωμένα	κεκρυμμένα	XVI, 138
γραμμένα	αρραβωνιασμένα	IV, 252
διηρημένα	αραδιασμένα	XVI, 444
δοξασμένα	κανένα	III, 6
δυστυχισμένα	καταφρονημένα	XIII, 34
ειρημένα	εμένα	IX, 186
ειρημένα	κανένα	XIII, 188
εμένα	αναγκασμένα	V, 100
εμένα	βεβαιωμένα	XVI, 740
εμένα	γεγραμμένα	III, 390
εμένα	εσένα	VII, 291, X, 106, XV, 72
εμένα	καθένα	X, 110
εμένα	κανένα	V, 268
εμένα	μαζωμένα	V, 84, 92
εμένα	σταυρωμένα	III, 238, IX, 76
ένα	βεβαιωμένα	III, 210, XI, 66, XII, 112, XV, 174, XVI, 480, 1208
ένα	εμένα	IV, 54
ένα	καημένα	XI, 600
ένα	κανένα	XII, 138
εσένα	εμένα	XI, 270, XVI, 714, 1192
εσένα	κανένα	V, 150
ευλογημένα	χαριτωμένα	II, 70
καημένα	μερωμένα	XVI, 968
καθένα	φυλαγμένα	VII, 289
καθένα	χρυσογραμμένα	XVI, 502
κανένα	βεβαιωμένα	XIV, 88
κανένα	εμένα	XV, 128, XVI, 566, 1326
κανένα	ένα	XVI, 996

	καταπεπυκνωμένα στολισμένα	XVI, 180
	καρφωμένα ζωγραφισμένα	XVI, 484
	καταστολισμένα καθένα	XVI, 392
	κομμένα δεμένα	XIII, 122
	κομμένα θαμπωμένα	XVI, 764
	κτισμένα καθένα	XI, 40
	λιθοκεντημένα καθένα	XVI, 458
	μένα εσένα	IX, 178
	ουδένα εμένα	II, 194
	πενηταένα εμένα	IV, 128
	σεσημειωμένα γεγραμμένα	XII, 256
	στημένα δοξασμένα	XVI, 498
	στολισμένα φορτωμένα	XVI, 454
	στρωμένα χαριτωμένα	XI, 360
	χαρισμένα κάθε ένα	VII, 359
	χυμένα γεμισμένα	XI, 480
ΕΡΑ	ημέρα εσπέρα	VII, 69
	ημέρα θυγατέρα	IV, 132
	θυγατέρα ευμορφοτέρα	XV, 266
	θυγατέρα ωραιότερα	XV, 252
	μετριοτέρα ολιγοτέρα	XII, 114
	μικροτέρα καλλιοτέρα	XIV, 26
	μικροτέρα μεγαλητέρα	XVI, 184
	παλαιοτέρα σκληροτέρα	XVI, 298
	πατέρα δαιμονομητέρα	III, 122
	πατέρα μητέρα	III, 12, IV, 230, XV, 286
	πέρα μέρα	XIV, 86
ΕΣΑ	Ρωμαίισσα μέσα	III, 260
ΕΝΙΑ	καλαϊένια χωματένια	XV, 406
	πατζαχρένια μαρμαρένια	XVI, 108

ΕΑΝ	αναγκαίαν	δικαίαν	IV, 88
	βασιλέαν	δικαίαν	XVI, 734
	δικαίαν	αναγκαίαν	VII, 195
ΕΡΑΝ	ημέραν	εσπέραν	VII, 245
	Ιγγλιτέραν	ετέραν	XI, 154
	ωραιότεραν	θυγατέραν	XV, 340
ΕΑΣ	βασιλέας	Αχιλλέας	V, 102
	βασιλέας	ελαίας	V, 82
	βασιλέας	τελευταίας	XI, 448
	βασιλέας	φονέας	XVI, 1230
	βασιλέας	ωραίας	XII, 142
ΕΝΑΣ	καθένας	φρένας	XI, 76
ΕΡΑΣ	εσπέρας	ημέρας	XIII, 146
	Ιγγλιτέρας	ημέρας	XVI, 862
	Πατέρας	αστέρας	XVII, 54
	πατέρας	ημέρας	VII, 371
	τέρας	αστέρας	XI, 710
	τέρας	ημέρας	XVI, 858
ΕΣΜΑΣ	φωτιές μας	εμπόδισές μας	XVI, 750
ΕΡΕ	χαίρε	φέρε	X, 154
ΕΝΕΣ	αντρειωμένες	θυμωμένες	XI, 610
	βαλμένες	καημένες	XIII, 16
	ηγαπημένες	δεμένες	XI, 30
	θηριακωμένες	πελεκημένες	XI, 94
	καταπλουμισμένες	στολισμένες	XVI, 476
	πλουτισμένες	στολισμένες	XVI, 456
	σκαμένες	γεμισμένες	XI, 244

	στολισμένες	αρματομένες	XI, 596
EPEΣ	αέρες	ημέρες	XVI, 358
	ημέρες	Πατέρες	XIII, 294
	θυγατέρες	ημέρες	IX, 164
	πατέρες	αστέρες	XVI, 21-22, 368
EBI	ανέβη	εκατέβη	XVI, 230
	εισέβη	ξέβη	XVI, 654
EΓI	λέγει	κλαίγει	XV, 118
	λέγη	κλαίγει	XVI, 1338
	προλέγει	κλαίγει	XII, 248
EI	νέοι	βορδοναρέοι	XVII, 38
	Πατριαρχέοι	νέοι	X, 122
	σπουδαίοι	χυδαίοι	XI, 50
EKI	μισοστέκει	παρέκει	XII, 58
	στέκει	παρέκει	XIV, 84
EΛI	αμπέλι	θέλει	IX, 118
	αμπέλι	μέλι	V, 94
	θέλει	τέλη	II, 96
	σκουτέλι	θέλει	III, 138
ENI	ακουμπισμένη	αναμμένη	XIII, 302
	ακουμπισμένη	λιωμένη	XIII, 312
	αναθεματισμένη	λαοκαταραμένη	XI, 630
	ανταμωμένοι	εξορκισμένοι	XVI, 634
	αποθαμένοι	γραμμένοι	XVI, 10
	αρματομένοι	στολισμένοι	XVI, 548
	αρρωστημένη	καταφαγωμένη	X, 58
	αφανισμένοι	καταδικασμένοι	XII, 60

βαφτισμένη	καημένη	IV, 134
βγαίνει	υπαγαίνει	XV, 344
γένει	μένει	XV, 394
γένει	πλαταίνει	VII, 377
γένη	ανταμωμένοι	XIII, 218
γένη	αποθαμένοι	XI, 282
δεδοξασμένη	τεθεωμένη	XVIII, 48
διαβαίνει	πηγαίνει	XI, 344
διαφεντευμένοι	υπαγαίνει	XVI, 602
δουλεμένη	υπερεπαινεμένη	XVI, 510
εγνωσμένοι	θεοδοξασμένοι	XVI, 56
Ελένη	ντροπιασμένη	XVI, 584
εμπαίνει	εβγαίνει	VII, 279
εμπαίνει	παίρνει	VII, 81
ερχομένη	πηγαίνει	III, 44
ερωτοπληγωμένοι	ονειραγαπημένοι	XVI, 856
εισεβαίνει	εμπαίνει	V, 364
ετοιμασμένοι	αποφασισμένοι	XIII, 216
θυμωμένη	τιμημένη	XI, 678
καημένη	πεθαίνει	IV, 78
καημένη	ξεμακραίνει	IV, 196
καημένη	τρομασμένη	XV, 348
καημένη	χηρεμένη	IV, 66
καημένοι	μένει	II, 248
καταβρεμένη	συλλογισμένη	XVI, 1026
κατεβαίνει	πηγαίνει	XII, 164
κατησχυμένοι	παροργισμένοι	XVI, 632
κλεισμένοι	μπαινοβγαίνει	VI, 106
κονεμένη	δοξασμένη	XIII, 42
κονεμένοι	οργισμένοι	XIII, 210
μένει	γένη	XIII, 236
μένη	αρματομένοι	XIII, 134
μένη	παρθένοι	XV, 288
μπαίνει	καλοπλυμένη	XIII, 262

μπαίνει	σωπαίνει	XVI, 314
μπαίνει	υπαγαίνει	VII, 85
μωραίνει	αποθαίνει	XIV, 136
ξακουσμένη	ισταμένη	XI, 106
ξακουσμένοι	κρεμασμένοι	XVI, 402
πηγαίνει	διψασμένη	XV, 62
πηγαίνει	εμπαίνει	XVI, 1096
πηγαίνει	μένει	XVI, 894
πηγαίνει	μένη	XVI, 1236
πηγαίνει	μπαίνει	XVI, 340
πικραμένοι	σεσημειωμένοι	XII, 116
σκαμμένοι	γεγραμμένοι	IX, 264
σκασμένη	σιδηροδεμένη	XI, 104
σκλαβωμένοι	μένει	XIII, 244
στερεμένη	πεθαίνει	IV, 74
στεφανωμένη	στολισμένη	XVI, 532
συναθροισμένοι	φοβισμένοι	XIII, 90
συσταίνει	στέλνει	I, 94
τιμημένη	στεφανωμένη	XI, 706
υδροπικιασμένη	καημένη	IV, 146
φορεμένοι	διορισμένοι	VI, 74
φυλαττομένη	λεγομένη	XVI, 84

ΕΠΙ   πρέπει   βλέπει   XI, 10

ΕΡΙ

ασκέρι	φέρη	XIII, 84
καντηλέρι	χαίρει	XIII, 300
μαχαίρι	χέρι	XVI, 770
Πιπέρι	διαφέρει	V, 236
Πιπέρι	μεσημέρι	V, 12
προσφέρει	μαγέροι	XI, 437
χαίρει	αναφέρει	V, 136
χαίρει	χέρι	II, 44
χέρι	ξέρει	XI, 722

	χέρι	χαίρει	IV, 194
EPNI	παίρνει	γυρωφέρνει	XVI, 932
	παίρνει	φέρνει	XI, 420, XVI, 1034
	φέρνει	παίρνει	XV, 282
ΕΣΙ	αρέσει	πέσει	I, 158
	Αφέωνταί σου λέλυνταί σοι		XV, 204
	ημπορέση	αναιρέση	XVI, 756
	ημπορέση	αρέσει	XVI, 646
	πέση	μέση	II, 28
	φορέση	ημπορέσει	XVI, 308
ΕΣΤΙ	Βουκουρέστι	Βουκουρέστι	II, 200
ΕΧΙ	έχει	περιέχει	II, 48, XI, 260
	έχει	τρέχει	VII, 337
	Σέχη	έχη	III, 264
	τρέχει	έχει	XI, 350
ΕΨΙ	παστρέψη	γιατρέψη	XI, 372
ΕΝΙΝ	δεμένην	τρομασμένην	XI, 702
	Ελένην	επιθυμισμένην	XVI, 614
	Ελένην	ξακουσμένην	XVI, 578
	ευφραινομένην	Φανερωμένην	XI, 316
	ζωγραφισμένην	εστρωμένην	X, 14
	καμένην	βαλμένην	VI, 204
	πλουμισμένην	εξυφασμένην	XVI, 524
	προσφωνημένην	αποδεδομένην	VIII, 96
	προσφωνημένην	επιγεγραμμένην	VIII, 92
	στολισμένην	ζωγραφισμένην	XVI, 908
	χαριτωμένην	ευλογημένην	X, 118

ΕΤΙΝ	Αυθέντην	ευεργέτην	XIII, 62
	ευργέτην	νομοθέτην	II, 226
ΕΛΙΣ	Αριστοτέλης	θέλεις	XI, 506, XIV, 102
ΕΝΙΣ	ανεβαίνεις	πηγαίνεις	XI, 334
	συντυχαίνεις	παθαίνεις	XV, 100
ΕΠΙΣ	βλέπεις	τέρπεις	XI, 174
ΕΡΕΙΣ	Αρταξέρξης	έξις	IX, 156
ΕΣΙΣ	αιρέσεις	ημπορέσης	II, 90
	συνθέσης	αργοπορέσης	II, 88
ΕΤΙΣ	Αυθέντης	νομοθέτης	II, 234
ΕΧΙΣ	Σέχης	έχεις	III, 224
ΕΨΙΣ	κονέψης	καρτερέψης	VI, 48
ΕΓΩ	λέγω	κλαίγω	XI, 278
ΕΝΙΟ	κρυσταλλένιο	φαρφουρένιο	VII, 367
	μαλαματιένο	τζεβαερένιο	XIV, 114, XVI, 464
	μαρμαρένιο	φιλντισένιο	XVI, 880
	πετρένιο	χαλκωματένιο	XVI, 870
ΕΛΝΟ	στέλνω	παίρνω	II, 124
	στέλνω	φέρνω	II, 266
ΕΝΟ	αιματωμένο	φαγωμένο	XV, 372
	ανεβαίνω	ανεβοκατεβαίνω	IX, 68
	ανεβαίνω	κατεβαίνω	VI, 40

ανοιγμένο	παινεμένο	III, 80
βεβαιωμένο	ονομασμένο	III, 174
βουλλωμένο	διορισμένο	VI, 220
εβγαίνω	κακιωμένο	VII, 271
εβγαίνω	πηγαίνω	IV, 256
Εσταυρωμένω	συνδοξαζομένω	XVII, 86
ευλογημένο	ευτυχισμένο	IX, 58
καθισμένο	απακουμπισμένο	XVI, 474
καημένο	μαγειρεμένο	XIII, 226
καημένο	σφαμένο	XI, 534
καπνισμένο	καμένο	XIII, 316
κυβερνημένο	συνηθισμένο	IV, 214
μπαίνω	παθαίνω	IX, 100
ξακουσμένην	υποκειμένην	VII, 8
ξεψυχισμένο	βαλσαμωμένο	XVI, 516
οργισμένο	υγιαίνω	IX, 111
πηγαίνω	ανεβαίνω	IX, 56
πηγαίνω	βουλλωμένο	XVI, 792
πηγαίνω	μολεμένο	VIII, 118
πλουμισμένο	νεοαλειμμένο	XIII, 206
ριμμένο	ματωμένο	XV, 372
σκεπασμένο	κεντημένο	XVI, 470
συνηθισμένο	αναμμένο	XIII, 290
σφαλισμένο	αποφασισμένο	XIII, 204
σφαμένο	σταλμένο	XI, 550
υπαγαίνω	μένω	II, 244
φυλαγμένο	μαρτυρημένο	III, 180
χρυσογραμμένο	φυλαγμένο	XVI, 94
χτισμένο	πεπαλαιωμένο	VIII, 10
ψαραγαπημένο	ξακουσμένο	XVI, 926
ψυχωμένο	καημένο	VII, 317

EPO

αναφέρω	ξέρω	XVI, 400
αναφέρω	προσφέρω	II, 34

	προσφέρω	χαίρω	II, 170
ΕΣΟ	Εφέσω	έσω	XVI, 414
	προσπέσω	παρακαλέσω	IV, 232
	συνθέσω	μπορέσω	II, 120
	συνθέσω	παινέσω	II, 68
	φορέσω	μπορέσω	V, 68
ΕΤΟ	ιδέ το	διάβασέ το	VI, 172
ΕΧΟ	έχω	μετέχω	II, 50, V, 22
	έχω	προστρέχω	I, 110
ΕΨΟ	γιατρέψω	εξολοθρέψω	X, 60
	παζαρέψω	γυρέψω	VII, 325
ΕΚΝΟΝ	τέκνον	τέκνον	III, 500
ΕΛΟΝ	Αγγέλων	πέλων	V, 250
	Αρχαγγέλων	Αγγέλων	XVIII, 8
	Αρχαγγέλων	θέλων	IV, 44
	Σκοπέλων	θέλων	VI, 188, 50
	Σκοπέλων	πέλων	IV, 24
	Σκοπέλων	πέλων	II, 86, XIV, 48
ΕΝΟΝ	αντρειωμένον	εξακουσμένον	XV, 234
	αποδοκιμασμένον	μεμακαρισμένον	XVIII, 18
	αποκεκρυμμένον	εξακουσμένον	XI, 180
	βαμμένον	ευλογημένον	XII, 86
	ειρημένον	ταιριασμένον	XVI, 896
	εμποδισμένον	γραμμένον	III, 8, 146
	επιγεγραμμένον	αφιερωμένον	X, 104
	επιγεγραμμένον	τεθαυμασμένον	XVI, 112
	Εσταυρωμένον	δοξασμένον	XIII, 252
	ευλογημένον	βεβαμμένον	XVIII, 52

ευλογημένον διαβεβοημένον XVIII, 58
 ευλογημένον κεχαριτωμένον XVIII, 56
 ευλογημένον προσηλωμένον XVIII, 54
 ζωσμένον περικεκυκλωμένον III, 414
 καημένον αγιασμένον III, 90
 καημένον κακομοιριασμένον XI, 636
 καημένον μισοφτιασμένον XVI, 1130
 καημένον χαψωμένον IX, 296
 Παρθένον ξένον IV, 234
 πεπαλαιωμένον γεγραμμένον V, 30
 περικεχρυσωμένον σηκωμένον XVII, 42
 πιασμένον αποσταλμένον V, 324
 πληγωμένον καταστημένον XI, 292
 προγεγενημένων ερχομένων XII, 258
 προκεκηρυγμένον εστηριγμένον XVIII, 20
 προορισμένον αποφασισμένον XI, 452
 προορισμένον περιορισμένον XI, 172
 σηκωμένον τρομασμένον III, 50
 σκεπασμένον περιβεβλημένον XVI, 522
 σχεδιασμένον δοξασμένον III, 408
 ταπεινωμένον επηρμένον XIII, 268
 υπναγαπημένων τυραννουμένων XVI, 986
 φυλαγμένον γραμμένον XVI, 940
 χαλασμένον κατακτημένον XI, 296
 ψωριασμένον καημένον V, 34

EON

αρχαίον Αθηναίων XI, 404
 αρχαίον Ωραίων XIV, 66
 βασιλέων αρχαίων VI, 132
 βασιλέων ενθέων XI, 110
 ιερέων γηραλέων VI, 56
 Καλογραίων γυναιών X, 26
 νέον γενναίων III, 62
 νέον ωραίων XVI, 710, 1042

	πλέον	αναγκαίον	XVI, 1112
	πλέον	τελευταίον	IV, 176
	Ρωμαίων	πλέον	IX, 60
	Ρωμαίων	ρωμαλέων	XVIII, 70
	σπηλαίων	τραχέων	XI, 184
	ωραίων	αρχαίων	VII, 103
EPON	γέρον	χαίρων	I, 96
	κλιτόν	σεπτόν	XVIII, 8
	μιαρόν	ιερόν	XVIII, 6
	Σταυρόν	καιρόν	XVIII, 4
ETON	κάθισέ τον	δόξασέ τον	XI, 152
	κοίταξέ τον	δίωξέ τον	III, 242
ΕΛΟΣ	τέλος	γέλως	XI, 258
ΕΝΟΣ	αναγκασμένος στενοχωρημένος		XVI, 990
	ανασκουμπωμένος ξεγνοιασμένος		V, 64
	απηλπισμένος χαμένος		XVI, 760
	αποθαμένος απηλπισμένος		VIII, 158
	αφιερωμένος αφορισμένος		XVI, 374
	βαλμένος Σταυρωμένος		IV, 182
	βεβαιωμένως καημένος		XI, 648
	γεμισμένος δοξασμένος		XVI, 504
	γένος ευτυχισμένος		XI, 526
	γένος ξένος		III, 218
	γραμμένος σημειωμένος		II, 118
	διαβολεμένος λυσσασμένος		XV, 264
	διψασμένος ιδρωμένος		XI, 332
	δοξασμένος γνωρισμένος		XVI, 382
	ειρημένος ευλογημένος		IX, 256
	εντροπιασμένος φυλακωμένος		IV, 76
	[ε]’ τοιμασμένος σκασμένος		V, 322

ευχαριστημένος ευεργετημένος IV, 270
 ζωγραφισμένος καθισμένος XVI, 486
 ιδρωμένος κομμένος VII, 95
 καημένος κρυωμένος XV, 312
 καημένος μαγιωμένος XVI, 586
 καημένος παγωμένος VII, 331
 καημένος πιασμένος XI, 614
 καημένος σφαμένος XI, 576
 καλοκαρδισμένος ευχαριστημένος XIII, 334
 κεκτημένος ονειδισμένος II, 62
 κολλημένος καταπυκνωμένος XVI, 478
 κολλημένος υψωμένος XVI, 384
 κομμένος πεθαμένος IX, 54
 κονεμένος προσταγμένος VIII, 16
 λωβιασμένος ιατρεμένος XV, 206
 λωβιασμένος καταβρωμισμένος XV, 142
 μεθυσμένος ονομασμένος XV, 384
 ξακουσμένος ζηλεμένος XVI, 1056
 ξακουσμένος πολυθαυμασμένος XIV, 112
 ξορισμένος προσταγμένος XIII, 264
 πεθαμένος καημένος XVI, 738
 πεθαμένος μαυρισμένος XVI, 774
 περικεκυκλωμένος κορονιασμένος XVI, 492
 πολυχρονεμένος αναπαμένος VIII, 32
 προσταγμένος οργισμένος VIII, 50
 προσταγμένος συστημένος I, 80
 σταλμένος καλοπληρωμένος IX, 328
 Σταυρωμένος Καρφωμένος XII, 84
 στεφανωμένος βουρλοπεριζωσμένος XVI, 320
 στημένος τετραγωνισμένος XVI, 500
 στρωμένος χαριτωμένος V, 298
 τελειωμένος βγαλμένος IV, 248
 τρομασμένος ηλλοιωμένος XIII, 320
 τυφλωμένος μαυρισμένος XI, 493

	φαρμακωμένος	αγανακτισμένος	VII, 2
	φορτωμένος	βιασμένος	VII, 97
	φορτωμένος	καημένος	XI, 468
	χλοϊσμένος	γεμισμένος	XII, 140
	χορτασμένος	πεινασμένος	VI, 202
ΕΟΣ	αλλέως	Βασιλέως	VIII, 18, XVI, 104
	αλλέως	νέος	III, 354
	Αχιλλέως	βασιλέως	XI, 556
	βασιλέως	αλλέως	XVI, 832
	βασιλέως	δικαίως	XI, 442
	Βασιλέως	ευθέως	XVIII, 26
	βασιλέως	κεραμέως	XVIII, 34
	βασιλέως	κλέος	XVI, 18
	Βασιλέως	ωραίος	XVIII, 28
	γενναίως	ματαίως	IX, 40
	δικαίως	αλλέως	IX, 230
	δικαίως	Βασιλέως	X, 10
	δικαίως	ευθέως	XI, 446, XII, 180, XVI, 1202
	εδαφιαίως	αλλέως	VI, 62, VII, 107
	ευθέως	αλλέως	XV, 392
	κορυφαίως	ενναίως	XVI, 606
	ματαίως	έως	II, 264
	ματαίως	νέος	XI, 214
	Μορέως	Οδυσσέως	XVI, 590
	Μωϋσέως	κλέος	XVIII, 10
	Πτολεμαίως	ευθέως	XVI, 430
	ταχέως	αλλέως	XI, 574
	χρέος	αλλέως	IX, 74
	χρέος	αναγκαίως	XVI, 1212
ΕΤΟΣ	έτος	φέτος	XI, 382
ΕΜΟΥ	αγαπητέ μου	αδελφέ μου	XV, 182
	Αλέξανδρέ μου	ποτέ μου	IV, 10

	ειπέ μου	μπεηζαδέ μου	XI, 352
	εισήκουσέ μου	εχάρισέ μου	VII, 251
	Θεέ μου	ποτέ μου	V, 228
	κακοφαίνεται μου	πιστεύσατέ μου	XIV, 8
	Κυρίε μου	αδελφέ μου	V, 212
	μπεηζαδέ μου	πίστεψέ μου	VI, 192, XV, 262
	μπεηζαδέ μου	ποτέ μου	I, 4
	μπεηζαδέ μου	χρυσέ μου	XV, 216
	ποτέ μου	πιστεύσατέ μου	XI, 8
	υιέ μου	Θεέ μου	XI, 178
	χρυσέ μου	ποτέ μου	VII, 301, IX, 192
	χρυσέ μου	Χριστέ μου	V, 210
ENOY	δυναμένου	τεταπεινωμένου	XVI, 222
	ευτυχισμένου	ξακουσμένου	XI, 410
	Παρθένου	ηγαπημένου	XI, 182
	προαποθαμένου	πολυχρονημένου	XII, 132
	προειρημένου	πολυτιμημένου	XI, 398
	υποκειμένου	προκειμένου	II, 160
EOY	Αρισταίου	αρχαίου	XV, 236
ΕΣΜΟΥ	αρχοντιές μου	αρχόντισσές μου	V, 118
ΕΤΟΥ	Λογοθέτου	ευεργέτου	IX, 338
ΕΝΟΥΝ	αναμένουν	απαντυχαίνουν	II, 246
	βγαίνουν	χορταίνουν	IX, 304
	μπαίνουν	ανεβαίνουν	XI, 700
	τυχαίνουν	γένουν	IX, 96
	υπαγαίνουν	κατεβαίνουν	III, 110
ΕΣΟΥΝ	χωρέσουν	μπορέσουν	IX, 310

ΕΧΟΥΝ	τρέχουν	έχουν	XIV, 90
ΕΨΟΥΝ	γυρέψουν	αφεντέψουν	V, 70
ΕΝΟΥΣ	απηλπισμένους	ιατρεμένους	XIII, 10
	δυστυχισμένους	οργισμένους	VI, 166
	καημένους	μαυρισμένους	XIII, 164
	καημένους	τεταπεινωμένους	VII, 213
	περιτριγυρισμένους	κατασφαλισμένους	XIII, 206
ΕΟΥΣ	Εβραίους	Ρωμαίους	XII, 98
	σπουδαίους	χουδαίους	I, 38
	Φαρισαίους	Εβραίους	XV, 76
ΕΥΤΡΑ	φονεύτρα	κλέφτρα	XI, 704
ΕΥΤΕΣ	κλέφτες	ψεύτες	XII, 38
ΕΥΙ	γυρεύει	μισεύει	XVI, 1050
	καβαλικεύει	μισεύει	XV, 336
	κινδυνεύει	κοντεύει	XI, 686
	μισεύει	ειρηγεύη	III, 28
	ξεπεζεύει	γυρεύει	III, 36
	πομπεύει	γυρεύει	XVI, 1100
	σκεύη	χορεύει	IX, 274
	χαδεύη	χορεύει	XVI, 930
ΕΥΘΙ	εξολοθρεύθη	επαστρεύθη	VIII, 122
	ονειρεύθη	ετοξεύθη	XVI, 850
ΕΥΡΙ	ηξεύρει	εύρη	XVI, 13, 74
ΕΥΣΙ	αυθεντεύση	προμηθεύση	II, 218
	περισσεύσει	κυριεύσει	XVI, 1070

	σκοπεύση	γιατρεύση	XVI, 1336
	συντροφεύση	εμπιστεύση	XVI, 708
EYPIΣ	ξέρεις	έρης	XVI, 168
EYΣIΣ	ζηλεύσης	προξενεύσης	XVI, 1348
EYΓO	μισεύγω	φεύγω	V, 264
EYO	βασιλεύω	γυρεύω	V, 90
	βασιλεύω	ειρηγεύω	V, 98
	συμβουλεύω	κολακεύω	XII, 16
	φυτεύω	αφεντεύω	V, 72
EYPO	ξέρω	έρω	II, 114, V, 226
EYOYN	δουλεύουν	κινδυνεύουν	XVI, 746
	δυναστεύουν	αυθεντεύουν	XIII, 276
	οκνεύουν	μνημονεύουν	XI, 198
	υπαντρεύουν	παζαρεύουν	XVI, 1020
EYPOYN	ηξέρουν	έρουν	XVI, 1054
EYΣOYN	πρεσβεύσουν	εξολοθρεύσουν	XII, 78
IA	αγία	Ευταξία	XII, 194
	αγία	θεία	XIII, 242
	αγία	ουρανία	XII, 198
	αγία	τελεία	XI, 218
	αγία	σεβασμία	XV, 172
	Αγρυπνία	Λειτουργία	XVI, 260
	Αθανασία	εναντία	IX, 152
	αιτία	εναντία	IX, 148
	αιτία	Παναγία	IV, 152

αιχμαλωσία	αιματοχυσία	VII, 34
αληθεία	αγία	III, 170
αληθεία	ασθενεία	VI, 170
αληθεία	Αυθεντία	III, 164
αληθεία	βασιλεία	V, 48, 104
αληθεία	δοξολογία	XVIII, 2
αληθεία	θεωρία	III, 240
αληθεία	ιστορία	V, 238, XI, 514
αληθεία	καρδία	IX, 16
αληθεία	μαρτυρία	VI, 126
αληθεία	μία	XIII, 278, XVI, 204
αληθεία	μεγαλεία	XV, 226
αληθεία	παιδεία	XVI, 250
αληθεία	πλοία	XIV, 106
αληθεία	πουγγία	VI, 118, IX, 254
αληθεία	τειχεία	XI, 38
αληθεία	τελεία	XV, 322
αληθεία	φλωρία	VII, 341
αμεριμνησία	εναντία	IX, 140
ανυπομονησία	αδιακρισία	II, 198
απολογία	Βλαχία	II, 214
αποστασία	ληηλασία	VII, 151
αρνία	παιδία	XVI, 972
αρρωστία	αδικία	XVI, 1324
Ασία	ευκολία	XI, 28
αστεία	καμία	XV, 396
ατιμία	ασχημία	I, 24
ατιμία	παροιμία	XVII, 66
βαθεία	εναντία	IX, 136
βασιλεία	δεσποτεία	XVI, 1264
Βασιλεία	πλουσία	VIII, 72
βιβλία	αληθεία	VIII, 128
βιβλία	καρδία	X, 128
βιβλία	ταμεία	I, 130

Βλαχομπογδανία βασιλεία		VI, 228
βοηθεία	αληθεία	I, 26
γερουσία	πραγματεία	X, 40
γυναικεία	αληθεία	XVI, 152
δεκατρία	Εκκλησία	VI, 114
διορία	ευκολία	XVI, 736
διορία	παρρησία	II, 224
διορία	προθυμία	VII, 121, VIII, 26
δοξολογία	τελεία	XV, 224
δυσωδία	δειλία	V, 234
εικοσιτρία	αγνοία	VIII, 44
Εκκλησία	Βασιλεία	XIV, 44
Εκκλησία	θεία	XVI, 248
Εκκλησία	καρδία	XI, 248
Εκκλησία	πουγγία	VI, 110
Εκκλησία	προθυμία	VI, 138
επιθυμία	φιλαργυρία	XI, 676
επιστασία	ηγουμενεία	VI, 186
εργασία	ευθυμία	III, 132
εργαστήρια	τσαντήρια	XIII, 148
ετοιμασία	Βασιλεία	VII, 12
ετοιμασία	χρεία	VII, 10
Ευαγγελιστρία	νησία	XIV, 30
ευκολία	πλατεία	XVI, 228
ευσπλαχνία	καμία	XI, 620
ευταξία	στοιχεία	XII, 220
ευτυχία	αληθεία	III, 16, VIII, 106, XI, 416
ευφημία	ευθυμία	I, 22
ευφημία	ευχαριστία	XVII, 68
ευχαριστία	καρδία	V, 126
ηλικία	σχολεία	I, 68
ησυχία	αληθεία	XI, 374
ησυχία	εναντία	IX, 130
θαυμασία	επαξία	VII, 299

θεία	ανθρωπεία	XI, 220
θεία	εναντία	IX, 134, 150
θεραπεία	εναντία	IX, 138
θεωρία	εναντία	IX, 146
ιστορία	αληθεία	XVI, 1062
ιστορία	κατηγορία	II, 186
Ιταλία	τρία	XVI, 142
κακία	αδικία	IV, 154
καμία	Ορθοδοξία	XI, 768
καμία	πολιτεία	IX, 204
καμπαναρία	μυρία	XVI, 178
καρδία	περιχαρία	XII, 160
κελλία	θεία	V, 142
κελλία	καρδία	XI, 216
κελλία	κορμία	XVI, 60
κελλία	μαρτυρία	X, 140
Κοινωνία	εναντία	IX, 132
ληηλασία	θεία	XIII, 72
λειτουργία	τελεία	VI, 64, XVII, 70
λογομαχία	διχοστασία	XIII, 222
μανζιλία	Βασιλεία	I, 98
μανζιλία	Βλαχία	IX, 334
μανία	επιθυμία	XVI, 1122
μεγαλεία	αληθεία	XI, 62
μεγαλεία	οικία	XVI, 468
μεγαλεία	παιδία	XVI, 1256
μεγαλοπρεπεία	Αλεξανδρεία	XVI, 428
μεσιτεία	προνοία	VIII, 172
μία	εργασία	X, 32
μία	θεωρία	XVI, 106, 124
μία	καρδία	IV, 266
μία	Παναγία	XI, 236
Μολδαβία	ακριβεία	II, 241
Μοσχοβία	αληθεία	XI, 16

Μπογδανία	αθλία	XIII, 66
νησία	αληθεία	IX, 180
νησία	Παναγία	XI, 324
ξενοδοχεία	πορτία	XVI, 150
οικονομία	ευταξία	XII, 216
ομοία	τελεία	VII, 109
παιδεία	μαρτυρία	VII, 225
παιδιά	βασίλεια	VII, 171
παιδιά	πουγγία	XVII, 84
παιδιά	τρία	I, 32
Παναγία	ευωχία	XVI, 262
Παναγία	ησυχία	XVI, 334
Παναγία	θεία	XIV, 46
παναγία	θυσία	XVIII, 50
Παναγία	Κυρία	IV, 238, 246
Παναγία	μαρτυρία	XVI, 126
Παναγία	νησία	V, 300
Παναγία	σωτηρία	XI, 238
παραμυθία	προστασία	XVIII, 82
παρθενία	θεία	III, 130
παρηγορία	υγεία	XVIII, 80
παρομία	αχρεία	X, 82
παροιμία	ευκολία	I, 122
παρουσία	ετοιμασία	XIII, 186
παρρησία	αθλία	XVI, 1074
παρρησία	αμαρτία	XVI, 1126, 1158
παρρησία	ιερουργία	XV, 190
παρρησία	σωτηρία	XIII, 250
πικρία	επιθυμία	V, 218
πλουσία	δεκατρία	VIII, 42
πουγγία	αχρεία	IX, 326
πουγγία	κακία	XIII, 94
πουγγία	τρία	VI, 200
πουγγία	χρεία	VII, 137, VIII, 84

Πουλχερία	Αγία	VIII, 166
πρωτεία	Αστρονομία	XVI, 388
Σπαθαρία	Αυθεντία	VI, 108
στοιχεία	αληθεία	XI, 284
συμφωνία	ευδαιμονία	II, 192
συνεργεία	συνοδία (το ι ως υπογεγραμμένη στη δεύτερη λέξη)	I, 60
συνεργείαι	(το ι είναι υπογεγραμμένη)	χαρτία VIII, 54
συνηγορία	σωτηρία	XVIII, 84
συνοδία	παρηρησία	VII, 50
συνοδία	φλωρία	VIII, 226
συνομιλία	εναντία	IX, 144
συντομία	αληθεία	XVII, 78
σχοινία	θηρία	XV, 390
σωτηρία	παρηγορία	II, 76
τειχία	τζαμία	XII, 106
τιμία	κατοικία	XIV, 32
τιμωρία	ταχεία	XVI, 1216
τρία	αληθεία	III, 212, IX, 314, XII, 210
τρία	αφτία	IV, 228
τρία	ηγεμονία	II, 26
τρία	κελλία	XVII, 10
τρία	σπαθία	III, 88
τρία	στοιχεία	XII, 196
τρία	υγεία	XVII, 58
τρία	χρεία	XVI, 1142
Τροία	βασιλεία	XI, 524, 532
τυραννία	αληθεία	V, 232
υγεία	βασιλεία	XVII, 48
υπαντρεία	αληθεία	XVI, 1018
φιλία	φιλαδελφία	XII, 56
φλωρία	αληθεία	VII, 285
φλωρία	κολακεία	II, 172
φρενοβλαβεία	καρδία	XVI, 1328

	χαιμαικοιτία	εναντία	IX, 142
	χειροτονία	κακία	IV, 58
	χρεία	κλαδία	IX, 116
	χωρία	μαντρία	XIII, 88
	Ψωμαθία	αληθεία	IX, 88
ΙΑΑ	είδα	ελπίδα	II, 30, IX, 216
	πατρίδα	είδα	XIV, 2
	πυραμίδα	είδα	XVI, 198
	σκαφίδα	προβοσκίδα	XVI, 960
ΙΚΑ	εβγήκα	αφήκα	XII, 252
	σύκα	γλύκα	V, 88
ΙΜΑ	βήμα	κρίμα	XIII, 128
	μνήμα	κλίμα	II, 204
	μνήμα	κρίμα	II, 206, XVI, 196
	μνήμα	κτήμα	II, 208
ΙΝΑ	Αικατερίνα	εκείνα	XVI, 460
	δείνα	εκείνα	XIII, 160
	εκείνα	κρίνα	V, 130
	μήνα	εκείνα	I, 126
ΙΝΤΑ	εξήντα	εβδομήντα	VI, 116
ΙΠΑ	είπα	τρύπα	XI, 234
ΙΡΑ	Ἦρα	κακομοίρα	XV, 260, 316
	σωτήρα	δοτήρα	II, 216
ΙΣΑ	αποχωρισθείσα	αποφαρнисθείσα	XII, 170
	ενθυμείσα	φοβηθείσα	XV, 60

ΙΤΣΑ	πατερίτσα	καρδίτσα	VII, 297
ΙΛΙΑ	πετραχήλια	καντήλια	VIII, 126
	σταφύλια	χίλια	XIV, 116
ΙΑΝ	αγαθοποιϊαν	παροιμίαν	II, 36
	αγρυπνίαν	ευθυμίαν	V, 362
	αδικίαν	μοιχείαν	XVI, 618
	αθανασίαν	σεβασμίαν	XVI, 286
	αθειαν	φιλαργυρίαν	XVI, 1172
	Αινείαν	ευχαριστίαν	XVI, 644
	αιτίαν	αδυναμίαν	XVI, 1292
	αιτίαν	ησυχίαν	XI, 604
	αιτίαν	ευμορφίαν	VII, 313
	αιτίαν	μεσιτεϊαν	XVI, 1082
	αιτίαν	συντροφίαν	XV, 306
	αιτίαν	φιλίαν	III, 108
	αιχμαλωσίαν	ληλασίαν	XIII 54
	αιωνίαν	φιλαργυρίαν	XVI, 678
	ακολουθίαν	Βενετίαν	IV, 36
	ακοσμίαν	αμφιβολίαν	XI, 302
	αμαρτίαν	αχρείαν	V, 354
	αμαρτίαν	σωτηρίαν	XV, 116
	αμφιβολίαν	αργοπορίαν	III, 206
	αμφιβολίαν	φιλανθρωπίαν	V, 296
	αντρείαν	δεκαετίαν	XVI, 638
	αζίαν	παιδείαν	VII, 243
	απιστίαν	αθειαν	XVI, 1152
	απορίαν	Εκκλησίαν	VIII, 56
	απορίαν	προσδοκίαν	XIII, 260
	αποστασίαν	Μπογδανίαν	XIII 60
	Αρβανιτίαν	Μολδοβλαχίαν	VIII, 14
	αργοπορίαν	βασιλείαν	XVI, 1374
	αργοπορίαν	ιστορίαν	XVI, 864
	αρρωστίαν	θείαν	XVI, 696

αρχοντίαν	Εκκλησίαν	IX, 172
αρχοντίαν	μοναξίαν	V, 224
Ασίαν	τιμίαν	XI, 12
Αυθεντίαν	αρρωστίαν	III, 166
Αυθεντίαν	Βλαχίαν	IX, 246
Αυθεντίαν	Μπογδανίαν	I, 164, VII, 177, IX, 336
Αυθεντίαν	ταλαιπωρίαν	XIII 52
αψηφισίαν	συντροφίαν	VII, 259
Βαβυλωνίαν	πλουσίαν	XVI, 1376
Βασιλείαν	πατριαρχίαν	VII, 73
βασιλείαν	σοφίαν	XVI, 1234
Βλαχίαν	απορίαν	I, 86
Βλαχίαν	Αυθεντίαν	V, 320, IX, 12
Βλαχίαν	Βασιλείαν	I, 150
Βλαχίαν	δορυφορίαν	VII, 161
Βλαχίαν	ησυχίαν	XV, 18
Βλαχίαν	κατοικίαν	XIII, 286
Βλαχίαν	μίαν	IV, 208
Βλαχίαν	Μπογδανίαν	I, 148, II, 16, VIII, 146, IX,

332

Βλαχίαν	οκτωμηνίαν	IX, 6
Βλαχίαν	παρηγορίαν	I, 112
Βλαχίαν	πολιτείαν	IV, 236
Βλαχομπογδανίαν	αιτίαν	VIII, 134
Βλαχομπογδανίαν	αχρείαν	V, 334
γειτονίαν	συχοθεωρίαν	XV, 364
Γραμματιτσίαν	αιτίαν	I, 156
Γραμματιτσίαν	Καμιναρίαν	II, 278
δικαιοπραγίαν	θεοφιλίαν	VII, 219
δορυφορίαν	εξαισίαν	VII, 18
Δραγουμανίαν	Μπογδανίαν	XIII 78
δυσκολίαν	κουφοτοπίαν	IX, 324
δυστυχίαν	ηλικίαν	XVI, 1344
Εκκλησίαν	αιωνίαν	VII, 307

Εκκλησίαν	απολογία	V, 332
Εκκλησίαν	Γερμανίαν	VII, 369
Εκκλησίαν	ζωγραφίαν	VIII, 212
Εκκλησίαν	καρδίαν	XI, 330, XV, 84
Εκκλησίαν	λειτουργίαν	XI, 34, XIII 130
Εκκλησίαν	μοναξίαν	V, 44
Εκκλησίαν	Μπογδανίαν	IV, 42
Εκκλησίαν	περιουσίαν	VIII, 136
Εκκλησίαν	τετραετίαν	IX, 344
ενορίαν	ανοησίαν	III, 332
εξορίαν	αιτίαν	VII, 147
εξορίαν	καρδίαν	V, 278
επιθυμίαν	καρδίαν	I, 46
επιθυμίαν	φιλοδοξίαν	XI, 470
ευεργεσίαν	ευχαριστίαν	VII, 239
ευθηνίαν	τοποθεσίαν	XIV, 60
ευθυμίαν	ερημίαν	XI, 318
ευκαιρίαν	προθυμίαν	XV, 346
ευκολίαν	πληροφορίαν	XI, 472
ευλογίαν	μαρτυρίαν	III, 330
ευμορφίαν	ηλικίαν	XV, 338
ευμορφίαν	ιστορίαν	VII, 309
ευνομίαν	ευγωνμίαν	II, 188
Ευταξίαν	συντροφίαν	XII, 206
ευτυχίαν	αφθονίαν	III, 114
ευτυχίαν	ιδίαν	IX, 176
ευτυχίαν	ουδεμίαν	III, 202
ευτυχίαν	Σαμίαν	XI, 730
ευχαριστίαν	ευεργεσίαν	VII, 145
ευχαριστίαν	καρδίαν	XV, 209
ευχαριστίαν	φιλοδωρίαν	VIII, 150
ηλικίαν	ευμορφίαν	XV, 362
ησυχίαν	αμεριμνησίαν	V, 46
ησυχίαν	αρμοδίαν	XII, 188

ησυχίαν	βίαν	XVI, 70
ησυχίαν	Παναγίαν	IV, 98
ησυχίαν	πατριαρχίαν	IV, 100
θαυμασίαν	θαυματουργίαν	V, 294
θαυματουργίαν	εξουσίαν	IX, 366
θείαν	οικίαν	XIII, 40
θεωρίαν	καρδίαν	VII, 311
Θυμοκλείαν	αφοβίαν	XI, 698
ιδίαν	δορυφορίαν	VI, 72
ιδίαν	ενορίαν	IX, 90
ιδίαν	ευτυχίαν	IX, 174
ιδίαν	χρείαν	IX, 72
ιστορίαν	αρμοδίαν	V, 74
ιστορίαν	Βλαχομπογδανίαν	X, 66
ιστορίαν	δειλίαν	VII, 227
ιστορίαν	ερημίαν	VI, 86
ιστορίαν	συντομίαν	I, 30
Ιταλίαν	πολυκαιρίαν	XVI, 672
κακίαν	δημιουργίαν	XI, 304
κακοποιίαν	τετραπλασίαν	VII, 191
καλοκαγαθίαν	δειλίαν	VIII, 38
καμίαν	λοιδορίαν	II, 58
καμία	προθυμίαν	XI, 692
Καμιναρίαν	συμφωνίαν	VII, 323
καρδίαν	αιτίαν	VII, 312
καρδιά	ευωδίαν	XVII, 14
καρδίαν	υγείαν	IX, 346, XVI, 1304
κατηγορίαν	ευκολίαν	XVI, 1196
κατηγορίαν	παιδείαν	XVI, 1138
κατηγορίαν	στηλογραφίαν	IX, 208
κατηγορίαν	χρείαν	XV, 410
κατοικίαν	χρείαν	XIII, 36
κοινωνίαν	συντροφίαν	IX, 364
κολακείαν	οικείαν	II, 174

κτηνοβατίαν	ειδωλοβατίαν	XVI, 904
Λειτουργίαν	Ακολουθίαν	IX, 126, XI, 200
λειτουργίαν	υγείαν	IV, 40
Λευκαδίαν	μίαν	XVI, 912
λίαν	αμαρτίαν	III, 118
λίαν	κατοικίαν	XVI, 272
λυσεντερίαν	αγίαν	IV, 150
Μακεδονίαν	ιδίαν	XVI, 970
μανζιλίαν	ακολουθίαν	IV, 138
μανζιλίαν	αμφιβολίαν	III, 186
μεσιτείαν	επιθυμίαν	II, 4
μίαν	βίαν	XII, 166
μίαν	εξαισίαν	III, 416
μισαργυρίαν	ελευθερίαν	XVI, 676
Μπογδανίαν	αιτίαν	II, 14, IV, 108
Μπογδανίαν	αιωνίαν	IV, 20
Μπογδανίαν	Αυθεντίαν	III, 312, IV, 110, VII 4, VII, 194, XVI, 938
Μπογδανίαν	Βλαχίαν	VII, 143, IX, 50
Μπογδανίαν	Δραγουμανίαν	II, 262
Μπογδανίαν	Εκκλησίαν	XIII, 284
Μπογδανίαν	εξορίαν	VII, 46
Μπογδανίαν	ερημίαν	V, 220
Μπογδανίαν	ζητείαν	V, 316
Μπογδανίαν	καρδίαν	VIII, 74
Μπογδανίαν	πολιτείαν	XII, 236
Μπογδανίαν	φιλίαν	IX, 10
Μπογδανοβλαχίαν	πολιτείαν	IX, 112
οπτασίαν	παντοίαν	XVI, 698
Παναγίαν	θείαν	IV, 202
Παναγίαν	ψαλμωδίαν	XVI, 48
Παναγίαν	σωτηρίαν	V, 246
παρθενίαν	αγίαν	III, 126
παροιμίαν	αγρίαν	IX, 108

παροιμίαν	ευποιίαν	VI, 212
παροιμίαν	Μπογδανίαν	III, 140
παρουσίαν	Εκκλησίαν	VIII, 30
παρουσίαν	ευχαριστίαν	VII, 125
παρρησίαν	αντιλογίαν	III, 198
παρρησίαν	φιλίαν	VII, 217
Πατριαρχίαν	ιδίαν	IX, 26
πλεονεξίαν	επιθυμίαν	XI, 688
πραγματείαν	πολιτείαν	X, 44
πικρίαν	Βλαχίαν	I, 104
πικρίαν	ιδίαν	XVIII, 14
πολυκαιρίαν	χρείαν	XVI, 816
πολυλογίαν	συνομιλίαν	X, 88
πολυφαγίαν	αηδίαν	X, 81
Πουλχερίαν	αντιλογίαν	VI, 128
πλουσίαν	εξαισίαν	VII, 117
προδοσίαν	ακαταστασίαν	XVI, 1136
προθυμίαν	βαρείαν	XVI, 810
προθυμίαν	Εκκλησίαν	XV, 88
προθυμίαν	ερημίαν	III, 40
προθυμίαν	καρδίαν	V, 348
προθυμίαν	ομιλίαν	V, 160
προθυμίαν	Συρίαν	XVI, 702
προθυμίαν	υπηρεσίαν	XVII, 60
Σηλυβρίαν	χρείαν	XVI, 872
σκλαβίαν	κακομοιρίαν	XIII 232
σοφίαν	ευκοσμίαν	XI, 306
Σπαθαρίαν	πολυκαιρίαν	III, 232
στιχουργίαν	θείαν	II, 20
συγκυρίαν	Αυθεντίαν	III, 182
συνομιλίαν	μίαν	IV, 116
συντομίαν	ευτυχίαν	III, 14
συντομίαν	μεγαληγορίαν	III, 372
συντομίαν	χαμαμίαν	III, 318

	Συρίαν	πλουσίαν	XVI, 688
	σωτηρίαν	θεογνωσίαν	XII, 8
	Τροίαν	ιστορίαν	XI, 538
	Τροίαν	πανουργίαν	XVI, 636
	τριφωνίαν	εννιαφωνίαν	III, 338
	τσερεμονίαν	αδιαντροπίαν	XVI, 1088
	τυραννίαν	ποδαλγίαν	IX, 106
	υγείαν	αιτίαν	VII, 223
	υγείαν	ευεργεσίαν	V, 182, XIII 14
	υγείαν	ησυχίαν	I, 14
	υπαντρείαν	ηλικίαν	XVI, 1002
	Υπεραγίαν	ιστορίαν	XI, 194
	Υπεραγείαν	υγείαν	IV, 144
	υπηρεσίαν	Βλαχίαν	V, 326
	φαντασίαν	Μπογδανίαν	I, 162
	φιλανθρωπίαν	Παναγίαν	IX, 236
	φιλανθρωπίαν	κενοδοξίαν	II, 12
	φιλίαν	ιδίαν	I, 114
	φιλίαν	καμίαν	XVI, 1140
	φιλοδωρίαν	αιχμαλωσίαν	VII, 157
	φιλοδωρίαν	Βλαχομπογδανίαν	III, 226
	φιλοπονίαν	φιλοσοφίαν	II, 6
	φιλοτιμίαν	πλουσίαν	IX, 318
	φορεσίαν	ευχαριστίαν	II, 24
	Χανίαν	Βασιλείαν	XIII 58
	χρείαν	θημωνίαν	VI, 88
	χρείαν	προθυμίαν	VII, 375
	χρείαν	υπηρεσίαν	XV, 408
ΙΚΑΝ	εκατεβήκαν	αφήκαν	XVII, 36
ΙΣΑΝ	παρατήσαν	ήσαν	XIII, 150
ΙΑΣ	αγίας	αιωνίας	II, 106

Αγίας	δακρυροΐας	IV, 190
Αγίας	Εκκλησίας	XIV, 42
Αγίας	Εφεσίας	XI, 196
Αγίας	Παναγίας	IX, 294
αγίας	παρθενίας	III, 204
Αινείας	ευνοίας	XVI, 642
Αινείας	περιχαρίας	XVI, 648
αιωνίας	Γραμματισίας	III, 400
ακριβείας	ιστορίας	I, 18
Αλεξανδρείας	Αντιοχείας	VI, 8
Αλεξανδρείας	ησυχίας	X, 136
Αλεξανδρείας	Καρίας	XVI, 412
Αλεξανδρείας	παρρησίας	X, 102
αληθείας	Αμαλθείας	VII, 379
αληθείας	αμαρτίας	IV, 48
αληθείας	Αυθεντίας	III, 352
αληθείας	καρδίας	III, 196
αληθείας	παντοίας	III, 156
αληθείας	σοφίας	XI, 90
αμαρτίας	ησυχίας	XV, 86
αμαρτίας	κακίας	XVI, 1150
αμαρτίας	Μπογδανίας	IV, 92
αμαρτίας	πολιτείας	V, 338, XV, 20
αμφιβολίας	αληθείας	III, 396
αμφιβολίας	Μπογδανίας	IX, 278
ανδρείας	σοφίας	XI, 102
αντιλογίας	Αντιοχείας	III, 392
αντιλογίας	απειθείας	XIII, 74
Αντιοχείας	αγίας	IV, 106
Αντιοχείας	ευλογίας	IV, 122
Αντιοχείας	ζωγραφίας	III, 386
απορίας	Εκκλησίας	XI, 22
ασεβείας	αθεοφοβίας	XVI, 1156
αστρονομίας	ιδίας	XVI, 360

Αυθεντίας	βασιλείας	IX, 102
Αυθεντίας	καρηβαρίας	V, 222
βασιλείας	αμφιβολίας	XVI, 1350
βασιλείας	εξουσίας	XVI, 768, 1222
βασιλείας	μετανοίας	II, 74
βασιλείας	πατριαρχίας	I, 76, VI, 6
βασιλείας	Τροίας	XVI, 600
βασιλείας	χρείας	XI, 548
Βενετίας	βίας	II, 254
βίας	αληθείας	VII, 99, XII, 44
Βλαχίας	αληθείας	X, 120
Βλαχίας	Αυθεντίας	I, 88
Βλαχίας	ευτυχίας	I, 116
Βλαχίας	Μολδαβίας	VI, 12
Βλαχίας	παντοίας	XVIII, 72
Βλαχίας	παρρησίας	VIII, 222
Γαλλίας	βασιλείας	XVI, 404
Γαλλίας	οικοδομίας	XVI, 148
Γαργαφίας	κυνηγεσίας	XV, 240
γενεαλογίας	Κοσμογονίας	II, 156
δουλείας	Αιγυπτίας	XI, 380
δυστυχίας	ατιμίας	XVI, 762
Εκκλησίας	αληθείας	VIII, 160
Εκκλησίας	ευλαβείας	VII, 343
Εκκλησίας	υγείας	III, 162
Εκκλησίας	Λιτανείας	XIII, 194
Εκκλησίας	Παναγίας	V, 14
Εκκλησίας	ενορίας	IX, 48
Εκκλησίας	οικίας	IX, 308
Εκκλησίας	συνηθείας	XI, 202
ελευθερίας	αγωνίας	XIII, 152
ενορίας	αληθείας	IX, 22
εξουσίας	αναξίας	XII, 200
εξουσίας	βασιλείας	XI, 112

εξουσίας	παρθενίας	III, 148
επταετίας	Παναγίας	V, 304
εργασίας	ευλαβείας	XVI, 1154
Ευαγγελιστρίας	αληθείας	V, 288
ευλαβείας	αληθείας	VIII, 120
ευλαβείας	Βλαχίας	III, 178
ευλαβείας	καρδίας	XV, 198
ευμορφίας	τοποθεσίας	XI, 6
ευτυχίας	αληθείας	V, 306
ευτυχίας	περιεργείας	III, 398
ευτυχίας	φρενοβλαβείας	IV, 16
ζωγραφίας	Σκωτίας	XVI, 860
ζωγραφίας	φαντασίας	XVI, 866
ησυχίας	ηλικίας	X, 148
θείας	απωλείας	XII, 208
Θετταλίας	επαρχίας	XVI, 242
θεωρίας	αληθείας	XI, 340
θεωρίας	δυστυχίας	XI, 378
ιδίας	αμφιβολίας	XVI, 410
ιδίας	επωνυμίας	XIV, 40
ιδίας	πολιτείας	X, 130
ιστορίας	αληθείας	II, 166, IX, 218
ιστορίας	στιχουργίας	V, 40
Καισαρείας	αγίας	I, 82
καρδίας	οικίας	XV, 202
καρτερίας	θεραπείας	XVI, 1072
Κασανδρείας	συντροφίας	VI, 16
Κοσμογονίας	αγίας	II, 164
Λειτουργίας	αληθείας	XV, 180
Λειτουργίας	ευλαβείας	XV, 186
λειτουργίας	θείας	V, 356
λειτουργίας	πλουσίας	IV, 254
Λειτουργίας	φιλίας	VI, 58
λεπτολογίας	τριετίας	V, 54

Λεχίας	ηλικίας	III, 324
Λεχίας	Ρωσίας	XVI, 1252
Μακεδονίας	Αρμενίας	XVI, 244
Μολδαβίας	ζωγραφίας	VIII, 214
Μοσχοβίας	βασιλείας	XIII, 212
Μπογδανίας	αληθείας	V, 4
Μπογδανίας	ιδίας	VII, 149
Μπογδανίας	Λαζίας	XVII, 8
Μπογδανίας	Μοσχοβίας	III, 382
Μπογδανίας	Ταταρίας	I, 92
Νεοκαισαρείας	βίας	VI, 30
οικίας	θρηνωδίας	XII, 64
ομοίας	παρρησίας	VII, 8
Οσίας	Αγίας	VII, 115
Ουγγροβλαχίας	συνοδίας	VI, 54
ουσίας	δημιουργίας	XIV, 100
Παναγίας	Ακολουθίας	XVII, 26
Παναγίας	αληθείας	XVI, 80, XVII, 12
Παναγίας	αμφιβολίας	XVII, 16
Παναγίας	αντιλογίας	XVII, 20
Παναγίας	ερημίας	X, 24
Παναγίας	θαυματουργίας	XIII, 308
Παναγίας	καρδίας	XVIII, 6
Παναγίας	φιλοδωρίας	XI, 754
περιχαρίας	περιεργίας	III, 420
Περσίας	ερημίας	V, 120
Περσίας	ονομασίας	XVI, 346
πλουσίας	ευεργεσίας	XIII, 6
πλουσίας	Θυμοκλείας	XI, 660
πλουσίας	μισθαποδοσίας	II, 190
πολιτείας	αθεοφοβίας	XIII, 2
πολιτείας	Ασίας	XI, 2
πολιτείας	ευλαβείας	XVI, 318
πολιτείας	χρείας	VI, 92

	πονηρίας	Εκκλησίας	XII, 120
	προθυμίας	Αλεξανδρείας	X, 144
	προθυμίας	ευλαβείας	IV, 240
	Προνοίας	καρδίας	I, 40
	Ρωσίας	αυθεντίας	XVII, 22
	Σεβαστείας	πραείας	XIII, 190
	Σερβίας	Προνοίας	XVI, 30
	σοφίας	εξουσίας	XVI, 226
	σοφίας	ευλαβείας	III, 58
	συμφωνίας	ησυχίας	I, 42
	συνομιλίας	θείας	V, 248
	συντελείας	αμφιβολίας	VIII, 220
	Συρίας	αιτίας	XVI, 806
	υγείας	ασθενείας	V, 260
	υπαντρείας	αιτίας	IV, 224
	Φεβρωνίας	ηλικίας	IV, 156
	Φραγκίας	αληθείας	VII, 339
	Χαιρωνείας	ελευθερίας	XI, 718
	χορείας	σοφίας	XI, 400
	χρονίας	Βλαχίας	VIII, 152
ΙΝΣΑΣ	Μονήν σας	ευχήν σας	VII, 281
ΙΡΑΣ	χείρας	γήρας	II, 202
	χήρας	χείρας	VII, 131, VIII, 78
ΙΣΑΣ	ελεεινολογήσας	αναθεματίσας	XVI, 758
	λαλήλας	γνωρίσας	II, 108
	μισήσας	αγαπήσας	V, 10
	περιπατήσας	συναθροίσας	VIII, 110
	ποιήσας	αχαριστήσας	VI, 36
	σεργιανίσας	αποχαιρετίσας	VI, 38
	χειροτονήσας	ποιήσας	III, 358

ΙΣΜΑΣ	ιερείς μας	Αρχιερείς μας	IX, 210
ΙΕ	Εκκλησῖαι	οικίαι	XI, 222
	πατραλοῖαι	μητραλοῖαι	XII, 244
ΙΚΕ	αφήκε	μπήκε	IV, 68
	εμπήκε	βγήκε	XV, 294
ΙΝΔΕ	τήνδε	ήδε	IV, 26
ΙΝΕ	είναι	γύναι	XI, 714
	είναι	εκπλαγήναι	XI, 98
	είναι	κλίνει	V, 200
	είναι	σταθήναι	XI, 100
	είναι	φονευθήναι	XVI, 594
	πίνε	είναι	III, 128
ΙΣΘΕ	αιτείσθε	είσθε	I, 106
ΙΤΕ	Αγιαννανῖται	Καμοκαλυβῖται	XVI, 296
	ακροασθήτε	ζήτε	XVI, 574
	εδιηγείται	εξηγείται	XI, 444
	Εσφιγμένῖται	Αγιοπαυλίται	XVI, 52
	Καυσοκαλυβῖται	Αγιορείται	XVI, 46
	παινείται	κείται	XI, 190
	τεχνῖται	επαινείται	XVI, 192
	Φιλοθεῖται	Κασταμονῖται	XVI, 50
ΙΓΕΣ	μύγες	ολίγες	XVI, 958
ΙΑΕΣ	ελπίδες	ασπίδες	XI, 578
	Καραμανλήδες	ευλαβήδες	IX, 62
	πεταλίδες	καρίδες	V, 116
	Πυραμίδες	είδες	XI, 118, XVI, 182

ΙΕΣ	ευεργεσίες	πολιτείες	VI, 100
	καρδίες	αιωνίες	XI, 628
	λειτουργίες	ευποιίες	III, 168
	μοχθηρίες	στενοχωρίες	XII, 118
	ναυμαχίες	ιστορίες	XVI, 494
ΙΝΕΣ	εκείνες	ακτίνες	XVI, 534
ΙΡΕΣ	πήρες	χείρες	II, 176
ΙΑΙ	δακτυλίδι	δίδει	XI, 440
	Παλαμήδη	Αρχμήδη	XI, 54
	σκοτίδι	φίδι	XI, 256
	ταξίδι	φίδι	XVI, 742
ΙΖΙ	αρχινίζει	καλοκαρδίζη	XV, 276
	γνωρίζει	κρεμνίζει	VII, 44
	γυρίζει	κοστίζει	IX, 302
	γυρίζει	μαυρίζει	XV, 380
	διασκορπίζει	αφανίζει	XIII, 234
	διορίζει	ανακαινίζει	II, 40
	διορίζει	αφορίζει	II, 102
	δογματίζει	αναθεματίζει	II, 94
	ελπίζει	ορίζει	II, 130
	ελπίζει	στηρίζει	II, 132
	ελπίζει	χαρίζει	II, 134
	ελπίζει	δογματίζει	II, 136
	ελπίζει	βαδίζει	II, 138
	ελπίζει	ανακαινίζει	II, 140
	ελπίζει	μετοικίζει	II, 142
	ελπίζει	γεμίζει	II, 144
	ελπίζει	διαιώνίζει	II, 146
	ελπίζει	γνωρίζει	II, 148
	ελπίζει	διορίζει	II, 150
	ελπίζει	αποφασίζει	II, 152

	ελπίζει	προθεσπίζει	II, 154
	εμποδίζει	γκαρίζη	XI, 496
	καθίζει	αρχινίζει	VII, 273
	κρημνίζει	ορίζει	XVI, 878
	ορίζει	γνωρίζει	VIII, 60
	ορίζει	δακρύζει	XV, 191
	ορίζει	χαρίζει	XII, 80
	σφογγίζει	εκστομίζει	XV, 200
	χαρίζει	ορίζει	XI, 465
	χωρίζει	γνωρίζει	XVI, 326
ΙΘΙ	αποκρίθη	απιλογήθη	XI, 716
	αποκρίθη	εκρίθη	XVI, 1290
	απροκρίθη	εστενοχωρήθη	XV, 114
	αποκρίθη	φοβήθη	XV, 70, 106
	γεννήθη	ιστορήθη	XI, 174
	εβουλήθη	ανεστήθη	VII, 129
	εγεννήθη	ετερατολογήθη	XVI, 978
	εγρικήθη	ενεργήθη	III, 286
	εδιηγήθη	εξομολογήθη	XVI, 892
	εδικαιολογήθη	απιλογήθη	VII, 275
	εκαυχήθη	απιλογήθη	XVI, 338
	ελυπήθη	εψυχοπονήθη	XII, 66
	ευλαβήθη	αποκρίθη	XV, 82
	θυμήθη	επροξενήθη	XII, 110
	θυμήθη	φοβήθη	IV, 70
	ιστορήθη	εδυνήθη	XVI, 1276
	φοβήθη	ευλαβήθη	XII, 68
ΙΚΙ	Θεσσαλονίκη	καταδίκη	IX, 358
	θήκη	μήκει	IX, 120
	καταδίκη	σκουλήκι	V, 230
	ξίκι	καϊκι	IX, 70
	προσθήκη	θήκη	II, 72

	σκουλήκι	μυρμήκι	VII, 48
	Στρατονίκη	σκουλήκι	XVI, 1080
ΙΑΙ	καντήλι	χείλη	IV, 186
	κοντύλι	στείλει	II, 122
	κοντύλι	χείλη	I, 16, V, 52
	οφείλει	μανζίλι	IX, 94
	πύλη	φίλοι	XV, 48
	στείλει	καντήλι	VII, 365
	στήλη	κοντύλι	XI, 64, 126
	στήλη	χείλη	XI, 82
	φίλοι	χείλη	XI, 492
	χείλη	κοντύλι	XV, 110
	χείλη	στείλει	XVI, 726
	χείλη	φίλοι	XVI, 626
ΙΜΙ	τιμή	εμή	XVIII, 14
ΙΝΙ	αγιοσύνη	μεγαλοσύνη	XI, 326
	απομείνει	εγίνη	IX, 250
	βαρύνει	αφήνει	XVI, 934
	δίνει	αφήνει	III, 60
	δίνη	αφήνη	XVI, 1224
	εκείνη	γίνει	XV, 334
	εκείνη	εγίνη	XV, 208, 320
	εκείνη	κακοσύνη	XII, 126
	εκείνη	κλίνη	XVI, 508
	ελεημοσύνη	αφήνει	X, 34
	ευφροσύνη	πίνη	V, 96
	καταπίνει	εγίνη	XII, 168
	κείνη	καμίνι	VII, 287
	κλίνη	εκείνη	XVI, 512
	κομποσχοίνι	οδύνη	IX, 128
	κομποσχοίνι σου	χύνει	V, 158

	κρίνει	καταισχύνει	XVI, 612
	μείνει	γίνη	X, 38
	Μιτυλήνη	εκείνοι	VI, 156
	πετρίνη	κοκκίνη	XI, 240
	πίνει	δίνει	XVI, 1048
	πληθύνει	σβήνει	XII, 264
	πλύνει	κείνει	XI, 554
	ψήνει	γίνη	XVI, 258
ΙΞΙ	ανοίξει	δείξει	XVI, 1180
	ανοίξη	[α]’ γγίξη	XV, 350
	ανοίξη	κηρύξη	XV, 246
	πλήξει	δείξει	XI, 268
ΙΡΙ	Μοναστήρι	διατήρει	XI, 338
	Μοναστήρι	νοικοκύρη	VIII, 198, XIII, 104
	Μοναστήρι	ποτήρι	XVI, 100
	Μοναστήρι	συντήρει	XI, 328
	ποτήρι	κροντήρι	XVI, 1014
ΙΣΘΙ	ανεκτίσθη	εχρηματίσθη	VI, 180
	εδαιμονίσθη	επεριοδίσθη	XI, 488
	επείσθη	αποχωρίσθη	XVI, 1372
	εσεισθη	αφορίσθη	XVI, 616
	εσυγχύσθη	φανίσθη	XII, 174
ΙΣΙ	αγανακτήσει	βοσκήσει	XII, 172
	αγαπήσει	απαντήσει	XVI, 836
	αγαπήσει	ατακτήσει	XVI, 828
	αγαπήσει	ξεψυχήσει	XVI, 910
	αγαπήσει	παραστρατήσει	XVI, 1066
	ακολουθήσει	καψαλίσει	XIV, 126
	ακολουθήσει	κρατήσει	XIV, 130
	ανακαινίσει	αργοπορήσει	VIII, 48

ανακαινίση	κρημνίσει	VIII, 210
αναστήση	ανακαινίση	XI, 528
αναχωρήσει	ζήση	V, 58
αναχωρήσει	καθίση	XV, 1338
απαντήσει	χαιρετίσει	IV, 258
απαντήση	εμποδίσση	XII, 70
αποκαταστήση	τιμήση	III, 276
απορήσει	απιστήσει	VI, 194
αποφασίσει	βοηθήση	XVI, 1166
αποφασίσει	προορίσει	XVI, 12214
αργήση	βοσκήση	XV, 270
αργήση	πολυχρονήση	IX, 288
αργοπορήση	σεργιανίση	XV, 278
αργοπορήση	συγχωρήση	IX, 284
αρρωστήση	αφήση	III, 160
αρρωστήση	ζήση	IX, 290
αρχινίση	καθοδηγήση	XV, 90
αρχινίση	ομιλήση	XV, 92
αρχινίση	φωτίση	IV, 2250
αφανίσει	διαγουμίση	XI, 656
αφανίση	εξοστρακίση	III, 24
βοηθήση	νικήση	XI, 606
βοηθήση	σείση	III, 124
γυρίση	καταντήση	V, 350
δανείση	ζήση	I, 58
διορίση	ακολουθήση	XVI, 70
δροσίση	σβήση	XVI, 842
εγχειρίση	γυρίση	XI, 460
εξάλισει	δαιμονίσει	III, 334
εκδικήση	τιμωρήση	XI, 568
εμποδίσση	εξηγήσει	II, 260
εμποδίσση	θελήση	XVI, 1226
ερευνήση	εμετρήση	VIII, 52
ευλογήσει	ευθυμήσει	III, 300

ευλογήση	ευτυχήση	VIII, 104
ευτρεπίσει	ευπρεπίσει	XV, 158
ζητήση	γνωρίση	XVI, 852
ζητήση	γυρίση	XVI, 592
ζητήση	ομιλήση	I, 48
θεατρίση	σωφρονίση	XI, 570
θελήσει	πολεμήση	XI, 720
θρηνήση	μετανοήση	XVI, 886
ισχύση	λιθοβολήση	XVI, 630
ισχύση	πασχίση	XI, 504
καθίση	εκατοντίση	XI, 760
καθίση	ζήση	XVI, 266
καθίση	μεθύση	XVI, 1086
κακίση	πολυλογήση	XV, 222
καλαναρχίσει	ζητήση	III, 272
καταφρονήση	παρατήση	XVI, 582
κρατήσει	χαρίσει	I, 34
κρατήση	ξαρρωστήση	XVI, 1363
κρατήση	φιλαργυρήση	VI, 94
κρημνίσει	λειτουργήσει	VIII, 188
κτίση	αργήση	XVI, 700
κυνηγήσει	αφήσει	XV, 254
λαλήσει	καθίσει	VI, 210
λυπήσει	αρρωστήση	XI, 430
λύσει	επληροφορήσει	VI, 196
λύσει	ξηγήση	XII, 186
μελετήση	αποστατήση	XI, 462
μεταγνωμήσει	αλισμονήσει	VI, 208
μηνύση	μιλήση	XI, 584
μιλήσει	γυρίσει	III, 188
μιλήση	κλείση	XI, 288
μιλήσει	διορίσει	VIII, 196
ξεφωνίσει	φοβερίσει	VIII, 62
ξεψυχήσει	λιποθυμήση	XII, 178

οικονομήση	ευδοκήσει	XV, 136	
ομιλήση	νομίση	XVI, 1164	
ονειδίση	κατηγορήση	XVI, 1148	
παρανομήσει	γνωρίσει	III, 322	
παραστρατήσει	μετανοήσει	III, 326	
παρηγορήση	τελευτήση	IV, 72	
πατήση	μηνύσει	III, 2778	
πιλαλήλη	ζητήση	XII, 90	
πολεμήση	ποιήση	XI, 466	
προξενήση	λυπήση	XI, 418	
προσκυνήση	αγαπήση	XVI, 874	
προσκυνήση	καθήση	XVI, 450	
προσκυνήση	κινήση	XVI, 462	
προσκυνήσει	ξομολογήση	XV, 68	
σεργιανίση	ξεμελαγχολήση	XV, 272	
συγχωρήσει	ελείσει	III, 298	
συγχωρήση	ευλογήση	XV, 104	
συγχωρήσει	κρίσει	VII, 187	
συστήση	διορίση	I, 118	
σηματίση	καταφρονήσει	XVI, 284	
τιμήση	χαρίση	XVII, 82	
υπηρετήσει	ευλογήσει	XII, 148	
φοβερίση	ενοχλήση	XVI, 352	
φροντίση	γυρίση	XII, 30	
φωτίση	γνωρίση	II, 182	
χαιρετίση	συνομιλήση	III, 228	
χαρίση	αργοπορήση	VII, 363	
χαρίση	διαγουμίσει	XI, 674	
χειροτονήσει	απλοχερίσει	III, 320	
ψηφήση	αφανίση	XVI, 354	
ψηφήση	αφήσει	VI, 90	
ψηφήση	μετρήση	XVI, 692	
ΙΤΙ	ζητεί	απαιτεί	XVIII, 12

	Κρήτη	μύτη	X, 86
ΙΧΙ	πήχη	τύχει	IX, 300
ΙΨΙ	λείψη	στύψη	V, 144
ΙΙΝ	οφθείην	αξιωθείην	II, 84
ΙΚΙΝ	Στρατονίκην	καταδίκην	XVI, 732
	Στρατονίκην	νίκην	XVI, 1316
ΙΝΙΝ	εμπιστοσύνην	φιλοφροσύνην	III, 4
	καλοσύνην	δικαιοσύνην	XII, 54
	κλίνην	κείνην	XVI, 1228
	μεγαλοσύνην	εκείνην	V, 186
	Μιτυλήνην	εκείνην	X, 84
	παραφροσύνην	κακοσύνην	XVI, 1110
	σελήνην	ευφροσύνην	V, 184
	σελήνην	φιλοφροσύνην	XVII, 56
	ταπεινοφροσύνην	σωφροσύνην	IV, 96
ΙΣΙΝ	βρύσιν	χύσιν	IV, 14
	φύσιν	κτίσιν	XVI, 902
ΙΤΙΝ	Ουρανοπολίτην	συνοδίτην	X, 76
	σκήτην	μύτην	IV, 34
	Σκοπελίτην	Αγιορείτην	X, 74
ΙΙΣ	κυρίοις	Ευαγγελίοις	II, 8
	πλουσίοις	παντίοις	III, 152
ΙΝΙΣ	εκείνοις	εμπιστοσύνης	XVI, 716
	φλογίνης	οδύνης	II, 82
ΙΝΤΙΣ	ακμήν της	ξεφάντωσίν της	XVI, 1004
	ευχήν Της	εορτήν Της	VI, 50

	τιμήν της	φύλαξίν της	XVI, 706
ΙΡΙΣ	νοικοκύρης	Βεζίρης	XII, 136
ΙΣΙΣ	ακολουθήσης	κινήσης	XVI, 718
	βασιλίσσης	ερωτήσης	XVI, 448
	βασιλίσσης	κτιτορίσσης	XVI, 116
	γνωρίσης	ορίσης	III, 302
	γνωρίσης	φύσεις	XVI, 362
	γρικήσης	φτύσης	IV, 52
	δοθείσης	προμελετηθείσης	V, 258
	εμποδίσσης	μιλήσης	XV, 176
	ευθυμήσης	λησμονήσης	XI, 354
	καθήσης	αγαπήσης	V, 178
	κινήσεις	κλίσεις	XVI, 364
	λαλήσης	παραιτήσης	XV, 108
	νομίσεις	σαστίσης	VI, 70
	περπατήσης	σεργιανίσης	V, 138
	προρρήσεις	προορίσεις	XVI, 1262
	στολίσης	κυβερνήσης	XVI, 720
	συμπαθήσης	ζητήσης	VII, 333
ΙΤΙΣ	Αθωνίτης	ερημίτης	XVI, 16
	ατή της	εδική της	XV, 168
	Ζωγραφίτης	Μικροαθωνίτης	XVI, 43
	ζωή της	βαφή της	IV, 272
	καταλύτης	κεραυνίτης	XVIII, 66
	κορμί της	ατή της	XII, 176
	μαζί της	αδελφή της	XVI, 914
	μαζί της	παιδί της	XV, 298
	μητροπολίτης	Σκοπελίτης	VI, 78
	μονοφυσίτις	Χαλκηδονίτις	II, 100
	Σκοπελίτης	παιδί της	XI, 164
	Σκοπελίτης	Πολίτης	III, 342, XIV, 14

	Σκοπελίτης	συντοπίτης	XIV, 38
	Σταγειρίτης	πρεσβύτες	XI, 254
	τεχνίτης	Οροίτης	XI, 474
	τιμή της	παιδί της	XIV, 10
	φαγή της	ζωή της	XVI, 1078
	φρίττης	κηρύττης	XI, 72, XVI, 466
ΙΧΙΣ	ψυχής	αρχής	XVIII, 2
ΙΖΟ	γνωρίζω	δακρύζω	IV, 84
	γνωρίζω	γυρίζω	XV, 134
	γυρίζω	γνωρίζω	XII, 2
	νομίζω	σεργιανίζω	X, 68
ΙΚΟ	σύκο	σήκω	V, 272
ΙΛΟ	μήλο	ξύλο	V, 270
ΙΝΟ	αφήνω	βαρύνω	XVII, 76
	αφήνω	δίνω	XVI, 796
	εκείνο	διακρίνω	XV, 124
	συγκρίνω	σμικρύνω	XVI, 220
ΙΕΟ	κηρύξω	δείξω	IV, 204
ΙΟ	Βυζαντίω	Κυρίω	III, 394
	Γιασίω	Βουκουρεστίω	VII, 77
	δύο	βίω	III, 134, XI, 192, XVI, 24
	δύο	Κυρίω	IX, 122, X, 116
	δύο	τρισαθλίω	IV, 2
	εχρίω	δακρύω	IV, 188
	θείω	βίω	XVI, 55
	θείω	περντίω	XI, 766
	Κυρίω	θείω	XIII, 326

οι δύο	ιδίω	VIII, 180
Πιπερίω	θείω	V, 240
Πιπερίω	χωρίω	V, 262

ΙΣΘ

αγαπήσω	στολίσω	XIV, 70
αναχωρήσω	ζήσω	IV, 148
αναχωρήσω	ξοστρακίσω	VIII, 148
αποχαιρετίσω	κινήσω	II, 256
αποχτήσω	κερδίσω	III, 150
αργήσω	κρημνίσω	III, 216
αφήσω	ζητήσω	XII, 6
γλιστρήσω	γυρίσω	V, 346
γνωρίσω	σκιρτήσω	VII, 58
διαλαλήσω	αφήσω	IV, 162
ευχαριστήσω	χαρίσω	XVI, 722
ζητήσω	αναχωρήσω	VI, 219
ζήσω	βοήσω	XVI, 1257
ζήσω	εθωρήσω	VII, 54
ζητήσω	καθίσω	VII, 6
κατοικήσω	αναχωρήσω	XII, 22
κατρακυλήσω	απολύσω	X, 92
κινήσω	αναχωρήσω	VIII, 114
κινήσω	γυρίσω	XI, 776
κολυμπήσω	μηνύσω	XVI, 928
μιλήσω	αφήσω	XII, 254
μιλήσω	ιστορήσω	XVI, 1266
μιλήσω	σαστίσω	IV, 262
μιλήσω	σεργιανίσω	XIV, 20
ομιλήσω	σιωπήσω	XIV, 6
περπατήσω	γυρίσω	VIII, 112
περπατήσω	σταματήσω	XVI, 1268
προτιμήσω	χαρίσω	XIV, 72
στήσω	στερήσω	XI, 160
συναθροίσω	γυρίσω	XII, 32

	υμνολογήσω	χαιρετήσω	XVIII, 3-4
	υπηρετήσω	ζήσω	XV, 150
	χαιρετίσω	περπατήσω	I, 74
	χαρίσω	εγχειρίσω	XI, 592
ΙΑΟΝ	Πυραμίδων	είδον	XVI, 372
ΙΑΟΝ	δήλον	Εύλον	IX, 170
	Νείλον	δήλον	XI, 138
	Εύλον	δήλον	VI, 184, XVI, 78
	Εύλον	ζήλον	VII, 165, IX, 316
	Εύλον	στύλον	XIII, 310
ΙΝΟΝ	Κωνσταντίνον	εκείνον	I, 100
	Λατίνων	εκείνον	VIII, 190
ΙΟΝ	αγγείον	γαλίον	XVI, 102
	αγγείον	δακρύων	XV, 196
	Αγίων	θείων	VII, 101
	Αγίων	τιμίων	XVI, 72
	αξίων	Αγίων	XI, 176
	αξίων	ανδρείων	XI, 408
	Ασσυρίων	Βαβυλωνίων	XVI, 684
	αχρείον	βίον	XV, 58
	αχρείον	Χίον	XIII, 254
	Βαβυλωνίων	υπερθαυμασίων	XVI, 212
	βιβλίων	Αγίων	V, 252
	εναντίον	Αγίων	XII, 240
	εναντίον	θηρίον	III, 82
	εναντίον	πλείον	VII, 221
	θείον	Χίον	X, 2
	θεμελίων	πρωτείων	XI, 150
	θηρίον	οικείων	III, 116
	θηρίον	παιδίον	III, 18

ιδίων	θεμελίων	V, 286
κελλίων	ιδίων	X, 132
κελλίων	πλησίων	V, 36, VI, 1102
κελλίων	θεμελίων	X, 142
Κωνσταντίνον	εκείνον	I, 70
μεγαλείον	επιγείων	XVIII, 36
μεγαλείον	οικείον	VII, 263
μελισσίων	θηρίον	VII, 183
μιλίων	οικείον	XVI, 344
μνημείον	βραβείον	II, 210
Μυστηρίων	θείον	V, 256
νησίων	Χίον	X, 46
οικείον	θείον	II, 178
παιδίον	θηρίον	XVI, 954
πεντακοσίων	αλατίων	VIII, 154
πεντακοσίων	Κυπρίων	XIV, 74
πλησίων	γροσίων	VII, 173
πλησίων	θείον	V, 16
πλησίων	κελλίων	X, 134
πλησίων	οικείον	XV, 146, XVI, 814
πλησίων	χρυσίων	VIII, 138
πλησίων	χωρίον	VI, 44, XI, 746
πλουσίων	βιβλίον	III, 10
πουλίων	Αγίων	V, 244
σημείον	Αγίων	XVIII, 38
σχολείον	εντοπίων	I, 54
σχολείον	παιδίον	I, 66
ταμείον	θείον	XVIII, 42
τειχίον	θηρίον	VII, 231
Χίον	θηρίον	XIII, 258
χρυσίων	πλείον	VIII, 142
χωρίον	ανδρείον	XIII, 162
χωρίον	εγχωρίων	X, 64
χωρίον	νηπίων	XIII, 158

	χωρίον	πλουσίων	XI, 738
	ωτίων	πλείον	VI, 136
ΙΡΟΝ	Ιβήρων	γύρον	X, 100
	Ιβήρων	φωστήρων	XVI, 28
ΙΣΟΝ	νήσον	ίσον	I, 56
ΙΤΟΝ	απορρήτων	κηρύττον	XIV, 98
	ήτον	μονοχίτων	XVI, 304
	κρείττων	ήτον	XVI, 208
	πενήτων	ήτον	IX, 162
	χαρίτων	ήτον	V, 114
ΙΤΟΡ	κτίτωρ	κοσμήτωρ	XVI, 20, 210
ΙΛΟΣ	ελπίδος	φροντίδος	II, 158
ΙΘΟΣ	λίθος	μύθος	XI, 80
ΙΛΟΣ	Ρωμύλος	δήλος	XVI, 674
ΙΝΟΣ	εκείνος	θρήνος	XI, 644, XII, 102
	εκείνος	κτήνος	XVI, 292
	Κωνσταντίνος	εκείνος	I, 152, VI, 176, VIII, 90, 178
	Ρηγίνος	εκείνος	XIV, 34
ΙΟΣ	αθλίως	επαξίως	IX, 220
	ακουσίως	αθλίως	XVI, 1346
	αχρείως	τελείως	XV, 310, XVI, 882
	βίος	παρομοίως	IX, 36
	εναντίως	τελείως	XI, 456
	ζωοποιός	τερατοποιός	XVIII, 54
	κυρίως	τελείως	XVI, 628
	ομοίως	θείως	IV, 112

	οποίος	αξίως	VIII, 12
	παρομοίως	αθλίως	XI, 580
	σπανίως	τελείως	IX, 98
	τελείως	αθλίως	XII, 52, 108
	τελείως	αιωνίως	XVI, 1246
	τελείως	οικείος	XVI, 1102
IXOY	ήχος	στίχος	III, 270
IZOY	λογίζου	αντρίζου	V, 164
ILOY	εκατονταπύλου	υψηλοτραχήλου	XVI, 206
	Κρεωφύλου	Χοιρίλου	XI, 402
IMOY	ζερβί μου	ζωή μου	III, 348
	κελλί μου	αδελφοί μου	XIII, 296
	μαζί μου	ψυχή μου	IV, 178
	παιδί μου	ζωή μου	XVI, 1340
	συλλογή μου	εδική μου	XII, 20
INOY	εκείνου	Κωνσταντίνου I,	138
	Κωνσταντίνου εκείνου		IX, 8, XVIII, 24
	Κωνσταντίνου Λατίνου		II, 184
	χαλκίνου	εκείνου	XVIII, 16
INMOY	ευχαρίστησίν μου	εδικήν μου	XVI, 1016
	ζωήν μου	δικήν μου	XVI, 1332
	ζωήν μου	κατάστασίν μου	IV, 12
	ζωήν μου	ψυχήν μου	XI, 642, XVI, 794
	καλογερικήν μου	εκλογήν μου	VI, 82
	κεφαλήν μου	δύναμίν μου	II, 232
	στόχασίν μου	ποθητήν μου	VII, 327
	υπόθεσίν μου	ψυχήν μου	IV, 244

ΙΝΣΟΥ	εδικήν σου	εξαγόρευσίν σου	XV, 102
	εκλεκτήν σου	θεικήν σου	XV, 26
	ευχήν σου	εδικήν σου	XVI, 798
	στέρησίν σου	ανάπαυσίν σου	II, 196
	τιμήν σου	στοργήν σου	XVI, 670
ΙΝΤΟΥ	αναζήτησίν του	σφαγήν του	III, 104
	αρετήν του	εξωτερικήν του	XVI, 8
	βασιλικήν του	δύναμίν του	XVI, 800
	δύναμίν του	τιμήν του	XVI, 728
	εορτήν του	τιμήν του	XV, 358
	επισκοπήν του	δικήν του	VII, 261
	ευχήν του	αρχήν του	XVI, 96
	ευχήν Του	επίσκεψίν Του	XIII, 292
	ευχήν Του	ισχύν Του	XIII, 256
	ευχήν του	τιμήν του	XVI, 146
	ευχήν του	ψυχήν του	I, 27-28, XVI, 330
	ζωήν του	θανήν του	II, 252
	θύμησίν του	γνώρισίν του	XVI, 844
	οικοδομήν του	στολήν του	XVI, 812
	Παράκλησίν του	ευχαρίστησίν του	XIII, 282
	πληγήν του	υπομονήν του	XVI, 782
	Σταύρωσίν Του	οργήν Του	XII, 88
	υπομονήν Του	τιμήν του	VI, 230
	φωνήν του	ακοήν του	III, 94
ΙΟΥ	Αγίου	θείου	III, 176
	αγίου	Κυρίου	V, 254, XV, 220
	Αινείου	Ασσυρίου	XVI, 572, 680
	Αινείου	θαυμασίου	XVI, 1242
	Ακρισίου	εξαισίου	XV, 284
	Αρκαδίου	θεμελίου	VI, 174
	Βυζαντίου	ιδίου	XVI, 420
	Βυζαντίου	νησίου	XVI, 280

γεφυρίου	ιδίου XVI, 394
Γεωργίου	Κυρίου XVI, 88
Γρηγορίου	Κυρίου XII, 124, XVI, 38
Διονυσίου	Βυζαντίου VI, 34
Διονυσίου	ιδίου XVI, 32
Δοχειαρίου	Βατοπεδίου X, 98
ηλίου	Κυρίου XIII, 280
Ησαΐου	Ασσυρίου XII, 76
Θεοδοσίου	Αγίου XI, 108
ιδίου	Αγίου VI, 4
ιδίου	κυνηγίου XV, 242
ιδίου	Μελετίου XV, 232
ιδίου	συνεδρίου XIII, 82
Ιππεκίου	Βυζαντίου IV, 114
Ιωαννικίου	εναντίου IX, 38
Καισαρείου	αχρείου XV, 16
Καισαρείου	Κυρίου VI, 182
κουβουκλίου	παβιονίου XVI, 526
Κυρίου	αγίου XVIII, 30
Κυρίου	αχρείου V, 194
Κυρίου	παιδίου V, 170
Κυρίου	παλιοτεχίου VII, 229
Κυρίου	συνεδρίου II, 56
Μαΐου	Κυρίου V, 308
Μαρτίου	θείου VIII, 20
Μαρτίου	Μοναστηρίου VIII, 6
Μελετίου	Μοναστηρίου I, 134
Μοναστηρίου	Αγίου VI, 20
Μοναστηρίου	ιδίου IV, 264
Μοναστηρίου	θεμελίου IX, 320
μουσείου	Αγίου XVI, 86
Νοεμβρίου	Κυρίου IV, 126, V, 280
Οκτωβρίου	Δημητρίου V, 20
Παΐσιου	πλουσίου IV, 120

παλατίου ιδίου XI, 424
 Παρθενίου Κυρίου VI, 10
 Ποκουαρίου Γιασίου IV, 18
 πλουσίου μαντείου XVI, 378
 Σεπτεμβρίου Αγίου XIII, 80
 Σεπτεμβρίου ιδίου XIII, 214
 Συνταγματίου τελείου II, 66
 σωτηρίου Απριλίου VII, 71
 σωτηρίου Ιουλίου X, 4
 σωτηρίου Μαΐου XIII, 336
 σωτηρίου Σεπτεμβρίου XV, 6
 Φεβρουαρίου Μελετίου III, 402

ΙΣΜΟΥ περιηγησίς μου διηγησίς μου I, 6, XV, 8
 περιήγησίς μου πολυειδής μου I, 12
 συμμαθητής μου προκοπής μου I, 160
 συνειδησίς μου κριτής μου V, 276
 τιμής μου ζωής μου III, 370

ΙΣΟΥ αρετή Σου χάριτί Σου XVIII, 44
 διαγωγή σου ζωή σου VII, 237
 εδικής σου τελευτής σου XII, 212
 θυμήσου παρηγορήσου V, 204
 ιατρικής σου ευσπλαχνίσου XVI, 1342
 κελί σου χαρτί σου V, 154
 Κροΐσου πολυχρύσου VIII, 140
 κυπαρίσσου Παραδείσου XVIII, 22
 περιποιήσου ενθυμήσου V, 188
 χαρτί σου θυμήσου V, 180
 χαρτί σου κελί σου V, 176
 ψαθί σου ενθυμήσου V, 190

ΙΣΤΟΥ αρίστου καλλίστου XI, 432
 Αρχιερείς του ιερείς του VII, 79

	αφιερωτής του ψυχής του	VII, 64
	διαφεντευτής του υπερασπιστής του	I, 90
	μαγικής του εδικής του	III, 266
	πομπής του αδελφής του	XV, 302
	Χριστού πιστού	XVIII, 16
ΙΤΟΥ	αγαπητική του ζωή του	XVI, 9916
	αγαπητική του ψυχή του	XVI, 854
	αυλή του περιοχή του	XIII, 126
	γιατρική του πρωτοδιδάσκαλοι του	XVI, 1302
	Θεσβίτου θαυμαστή Του	VI, 52
	θύτου συμπολίτου	X, 150
	Καλυβίτου ευχή του	XVI, 92
	μαζί του μονογενή του	XVI, 994
	μαλλί του κεφαλή του	V, 26
	νησί του ζουμί του	XIV, 16
	πολλή του ζουμί του	VII, 347
ΙΖΟΥΝ	αρχινίζουν κοντοκρημνίζουν	XI, 48
	νωρίζουν σαστίζουν	XIV, 94
	διορίζουν αποφασίζουν	XVI, 416
	κρημνίζουν κατεδαφίζουν	VIII, 174
	μυρίζουν κλωθογυρίζουν	V, 128
	ορίζουν κρημνίζουν	XIII, 274
	χαρίζουν ταγίζουν	IX, 160
ΙΣΟΥΝ	αργήσουν αφορίσουν	III, 360
	αφήσουν εγχειρίσουν	V, 340
	γνωρίσουν αγρικήσουν	XVI, 1010
	ζωγραφίσουν φτύσουν	XVI, 290
	θερίσουν αργήσουν	XII, 28
	κρατήσουν ψηφήσουν	XIV, 132
	ντύσουν γυρίσουν	XV, 164
	ονοματίσουν εψηφίσουν	XI, 68

	στήσουν	τιμήσουν	XVI, 1238
	τρυγήσουν	χασομερήσουν	XII, 26
ΙΝΟΥΣ	δερματίνους	εκείνους	V, 202
ΙΝΤΟΥΣ	απόφασίν τους	εμπόδισίν τους	XIII, 248
	άσπλαχνήν τους	ζωήν τους	XVI, 596
	ευχήν τους	τιμήν τους	XVI, 4
	περισσήν τους	τιμήν τους	XVII, 80
	προϋπάντησίν τους	υπερβολικήν τους	XVII, 34
ΙΟΥΣ	Βαβυλωνίους	παρομοίους	XVI, 367
	επιταφίους	ιδίους	IV, 142
	Καισαρίους	παρομοίους	VII, 207
	τετρακοσίους	εξακισχιλίους	VIII, 184
	χιλίους	επτακοσίους	I, 62, II, 2, 274, IV, 60, 124, 212, VI, 2, 190, IX, 2, X, 152, XIII, 76
ΙΤΟΥΣ	ζωή τους	τιμή τους	XVI, 748
ΟΑ	ζώα	σώα	XIII, 246
ΟΛΑ	όλα	φόλα	III, 364, VI, 224
ΟΜΑ	στρώμα	βρώμα	IX, 200
ΟΝΑ	Αγκώνα	Κρεμόνα	XVI, 144
	αιώνα	αλησμόνα	IX, 260
	αιώνα	Μακεδόνα	XVI, 282
	Βαβυλώνα	αγώνα	XVI, 560
	εικόνα	αιώνα	III, 380, VII, 315
	Ηγεμόνα	αγώνα	III, 190
	κορόνα	αιώνα	XVI, 528

ΟΝΤΑ	ζώντα	όντα	XVII, 24
ΟΞΑ	δόξα	τόξα	II, 230
ΟΡΑ	δώρα	τώρα	I, 124
	δώρα	ώρα	XVI, 98
	Πυθαγόρα	τώρα	XI, 264
	τώρα	Πυθαγόρα	XI, 277
	τώρα	ώρα	IV, 260, XI, 286, XVI, 90
	χώρα	ώρα	V, 292
ΟΣΑ	γλώσσα	τόσα	XI, 294, 298
	γρόσα	γλώσσα	VII, 181
	γρόσα	τρακόσα	XI, 770
	διακόσα	τόσα	XI, 750
	εξακόσα	επτακόσα	III, 316
	κάμποσα	κλώσα	V, 18
ΟΡΙΑ	μαστιχοχώρια	χώρια	X, 28
ΟΝΑΣ	ελαιώνας	αμπελώνας	XI, 14
	ελαιώνας	δαφνώνας	XIV, 110
ΟΝΜΑΣ	Βυζάντιόν μας	όνειρόν μας	XI, 32
	καιρόν μας	ριζικόν μας	X, 124
	μετόχιόν μας	Νεκτάριόν μας	VI, 26
	προκείμενόν μας	περίοδόν μας	VIII, 2
	σκοπόν μας	δικόν μας	IX, 322
ΟΝΤΑΣ	αναζητώντας	επιθυμώντας	XIV, 56
	ανυψώντας	προμηγνώντας	VII, 89
	απορώντας	σκιρτώντας	VI, 24
	αργοπορώντας	αναχωρώντας	V, 352
	βαστώντας	θωρώντας	VII, 87

	βαστώντας	όντας	XI, 336
	δηλοποιώντας	ζητώντας	VI, 46
	θεωρώντας	προνοώντας	XI, 518
	καρτερώντας	προϋπαντώντας	VII, 258
	κρατώντας	περπατώντας	VII, 83
	όντας	αγαπώντας	IV, 102
	όντας	δειλιώντας	XIII, 106
	όντας	ευλογώντας	XIV, 120
	όντας	ζητώντας	V, 42
	όντας	πληροφορώντας	XI, 252
	παρακαλώντας	όντας	V, 330
	παρατώντας	όντας	X, 62
	περνώντας	θεωρώντας	VI, 22
	πολεμώντας	παρατώντας	XVI, 1030
	προθεωρώντας	δειλιώντας	XVI, 1188
	τρυφώντας	ζητώντας	XIII, 4
ΟΡΑΣ	ώρας	χώρας	V, 284, XI, 128, 134, XI, 726, XIII, 208
ΟΣΜΑΣ	Σταυρός μας	μελισσοουργός μας	VII, 127
	Φώτιός μας	θαυμαστός μας	XVI, 300
	Χριστός μας	Θεός μας	VIII, 76
ΟΣΕ	δώσε	σώσε	VIII, 70
	επαινώ σε	αγαπώ σε	XVI, 712
ΟΤΕ	προδότηι	οινοπόται	XII, 246
	Σαμιώται	τότε	XI, 266
ΟΘΕΝ	Θεόθεν	παιδιόθεν	IX, 190
ΟΜΕΝ	ακουτισθόμεν	αξιωθόμεν	XV, 214

ΟΔΕΣ	σωτηριώδες	ευώδες	XVIII, 60
ΟΝΕΣ	αλαζόνες	απατεώνες	XII, 242
	λεγεώνες	αιώνες	XVI, 216
ΟΝΤΕΣ	ιδόντες	παρόντες	XVI, 664, 1200
	πιόντες	όντες	V, 360
ΟΓΙ	ωρολόγι	αρχοντολόγι	VII, 163
ΟΔΙ	βόδι	γελοιώδη	XV, 274
ΟΘΙ	ανεπληρώθη	εκαλοπληρώθη	VI, 206
	εδόθη	υψώθη	XVI, 1232
	εθεμελιώθη	αποτελειώθη	VIII, 58
	εκαταφαγώθη	εσκοτώθη	XV, 375
	εκενώθη	ελυτρώθη	XVIII, 64
	επροσηκώθη	εδόθη	III, 234
	εσηκώθη	ολιγώθη	XIV, 68
	ηγλιώθη	εθυμώθη	III, 194
	μεταμορφώθη	εχώθη	XV, 292
	υψώθη	εταπεινώθη	XVIII, 62
ΟΛΙ	Κωνσταντινούπολει	Μανόλη	IX, 268
	Κωνσταντινούπολει	όλη	VII, 14
	όλοι	διαβόλοι	III, 220
	Πόλη	όλοι	III, 340
ΟΝΙ	εικόνιο	σώνει	XII, 230
	επινόμι	γνώμη	XVI, 1380
	ηγεμόνι	Σολομώνι	II, 228
	μισερώνει	θανατώνει	XVI, 772
	ξαπλώνη	φανερώνει	XI, 390
	πετρώνει	θανατώνει	XI, 696

	πυρώνη	αναδακρυώνη	XVI, 1318
	σηκώνει	χώνει	XI, 60
	σκοτώνει	φαρμακώνει	XVI, 1108
	στερεώνει	ενδυναμώνει	XI, 92
	στεφανώνει	κατορθώνει	IV, 118
	στεφανώνει	υποχρεώνει	XV, 356
	φανερώνη	βεβαιώνη	XVI, 1320
	χαρμονή	διαμονή	XVIII, 48
	χιόνι	λιώνει	XVI, 268
	χρόνοι	θυμώνει	XVI, 310
	χρόνοι	λιώνει	XI, 46
ΟΝΜΙ	σεβαστόν μοι	περιποθητόν μοι	XIII, 240
ΟΠΙ	τόποι	ανθρώποι	XIII, 132
ΟΡΙ	Νιοχώρι	εχώρει	IX, 64
	Ξηροχώρι	Χλωροχώρι	XIV, 58
	Όρει	θεοφόροι	XV, 4
ΟΣΙ	ανακατώση	φανερώση	XVI, 1084
	απλώση	υψηλώση	VII, 205
	βαλσαμώσει	βουλλώσει	XVI, 780
	βουλλώσει	δώσει	XVI, 1178
	γλιτώσει	παλουκώση	VII, 241
	γλιτώσει	σώση	XV, 66
	γλιτώση	αντισταθώσι	XIII, 230
	γλιτώση	δώση	XV, 330
	γλιτώση	θανατώσει	XV, 290
	γλιτώση	τελειώσει	III, 96
	γνώση	εδώσει	III, 250
	γρόσι	δώση	XI, 406
	διακόσοι	τόσοι	VIII, 216, XVI, 432
	δώση	θαμπώσει	XI, 668

	δώση	πιστώση	VI, 198
	δώση	τόση	VII, 357
	ημερώση	εξιλεώση	XII, 72
	καταξιώση	δώση	IV, 38, IX, 240
	πληρώσει	δώσει	XVI, 900
	προδώσει	νοιώσει	XV, 388
	στεφανώση	δώση	VII, 253
	τελειώση	πόσοι	XVI, 556
	τόσοι	ώσι	XVI, 214
	υψώση	γλιτώση	XIII, 64
	φανερώση	παραδώση	VII, 159
	φανερώση	τόση	XVI, 1280
	φυλακώσει	σκοτώση	XVI, 1132
	χώσει	γλιτώση	XI, 586
ΟΤΙ	πρώτη	κρότοι	VII, 16
ΟΘΙΝ	εταπεινώθην	εκακώθην	IV, 6
	κατηξιώθην	ώφθην	II, 54
	φυλακώθην	εγυμνώθην	IV, 8
ΟΛΙΝ	πανώλην	Πόλιν	VIII, 116
	Πόλιν	όλην	IX, 20, 92, 342, 352, XIII, 140
ΟΜΙΝ	Ρώμην	γνώμην	XI, 120
ΟΣΙΝ	γνώσιν	τόσην	XVI, 650
	δόσιν	τόσην	XIII, 340
ΟΤΙΝ	οινοπότην	Δεσπότην	V, 206
	Σαμιώτην	Εγριπιώτην	X, 72
	Φαναριώτην	Χιώτην	X, 70
ΟΘΙΣ	κατηξιώθης	ετελειώθης	V, 208

ΟΛΙΣ	μόλις	πόλις	XVII, 18
	όλης	πόλις	XII, 218
	πανώλης	Πόλης	XI, 116, XII, 62
ΟΝΙΣ	Ζώνης	μόνης	XI, 314
	Ματρώνης	χρόνοις	X, 22
	ξεγυμνώνης	χαρατσώνης	VIII, 36
ΟΝΤΙΣ	αγαπητικόν της καημόν της		XV, 378
	αυθεντόπουλόν της δικόν της		XI, 560
	βασίλειόν της Ναόν της		XVI, 694
	εαυτόν της	μαντίλιόν της	XVI, 1044
	θάνατόν της	συνονόματόν της	XV, 360
	Καλόγηρόν της ορισμόν της		XV, 194
	καλύτερόν της πλουσιότερόν της		XI, 742
	Λαβύρινθόν της περιβόητόν της		XVI, 162
	λογισμόν της	αμαρτιών της	XV, 65
	μερτικόν της	δυνατόν της	VI, 152
	όνειρόν της	θεόν της	XVI, 686
	όνειρόν της	καημόν της	XVI, 846
	ορισμόν της	οσπίτιόν της	XV, 166
	πλευρόν της	όνειρόν της	XVI, 830
	πρόγονόν της	καημόν της	XVI, 1278
	σπίτιόν της	καιρόν της	XV, 188
σπίτιόν της	λογισμόν της	XV, 156	
στερεμόν της	καημόν της	XVI, 588	
ΟΣΙΣ	δώσης	σηκώσης	XI, 56
	δώσης	χρυσώσης	XVI, 3316
	ξαναδυναμώσης	δώσης	XI, 368
	σκλαβώσης	ταπεινώσης	XIII, 270
	τόσης	ξεστουπώσης	XVI, 1024
ΟΣΤΙΣ	αγαπητικός της έρωτός της		XVI, 848

καρδιογνώστης κρυφογνώστης XV, 132

ΟΤΙΣ	οινοπότης	πολυπότης	II, 52
	συμπατριώτης	Σαμιώτης	XI, 690
	ωραιότης	λαμπρότης	VI, 162
ΟΝΟ	ξημερώνω	απλώνω	IX, 154
	χαρατσώνω	πληρώνω	IX, 158
ΟΣΟ	ανταμώνω	σιμώνω	VI, 80
	δώσω	τόσο	VI, 214
	δώσω	κατορθώσω	VII, 291
	σηκώσω	κατορθώσω	XVI, 754
	τελειώσω	δώσω	XVI, 1270
	τελειώσω	φανερώσω	VII, 141, VIII, 88
	ΟΛΟΝ	Συνόδων	ανόδων
ΟΚΟΝ	Χριστοτόκον	Θεοτόκον	II, 98
ΟΛΟΝ	Αποστόλων	όλων	II, 276
ΟΜΟΝ	δρόμον	τρόμον	XVI, 804
	νόμον	ευγνώμων	II, 222
ΟΝΟΝ	αιώνων	μόνον	XVI, 1254
	ανδροφόνον	χρόνων	VIII, 46
	θρόνον	χρόνον	IV, 62, IX, 362
	μόνον	χρόνον	XIII, 96, 318, VIII, 144
	πόνον	φόνον	XI, 646
ΟΝΤΟΝ	Αρχόντων	όντων	XIII, 184
	αρχόντων	παρόντων	XVI, 1144
	μελλόντων	ορώντων	VI, 164
	παρόντων	ακουόντων	XVI, 610

	παρόντων	αρχόντων	XVI, 786
	πρόσωπών της	περισσόν της	XVI, 1046
	συνελθόντων	γερόντων	V, 358
	ψαλλόντων	όντων	VII, 90
ΟΞΟΝ	Ορθοδόξων	κακοδόξων	XVIII, 68
ΟΠΟΝ	ανθρώπων	κόπον	XVI, 194, 306
	ανθρώπων	τόπον	XII, 204, 214, XVI, 542
	ανθρώπων	τρόπον	II, 60, XI, 86
	τόπον	ανθρώπων	XI, 166
	τόπον	προσώπων	XI, 122
	τόπον	τρόπον	X, 16, XI, 658, XVI, 68
ΟΡΟΝ	αιμοβόρον	ψυχοφόρον	XI, 632
	ζωηφόρον	θεοφόρον	XVIII, 76
	Προπατόρων	τροπαιοφόρων	II, 162
	ρασοφόρον	χλοηφόρον	XVII, 46
	στεφηφόρον	νεκροφόρον	XVI, 538
ΟΣΟΝ	πόσον	Ρώσων	II, 238
ΟΣΤΟΝ	Αυθεντός των	σκοπός των	XIII, 98
ΟΓΟΣ	ευλόγως	λόγος	XIII, 224
	Παλαιολόγος	λόγος	VI, 178, VIII, 186
ΟΛΟΣ	όλως	αναμφιβόλως	V, 6
ΟΜΟΣ	αστρονόμος	όμως	XVI, 356
ΟΝΟΣ	αιώνος	Βαβυλώνος	XVI, 370
	Βαβυλώνος	αιώνος	XVI, 624
	ευγνωμόνως	Ηγεμόνος	VII, 167

	Ηγεμόνος	μόνος	XIII, 92
	Μακεδόνος	αιώνος	III, 20
	μεγαλοφώνως	ομοφρόνως	VII, 32
	μόνος	αιώνος	XVII, 88
	Ποσειδώνος	Στρυμόνος	XV, 230
	φθόνος	μόνος	III, 22, 120
	φθόνος	πόνος	IX, 42
	χρόνος	μόνος	XI, 490
ΟΝΤΟΣ	όντος	ελθόντος	X, 146
	όντως	Ξενοφώντος	XVI, 36
	Σολομώντος	όντος	XVI, 380
ΟΡΟΣ	ασπροφόρος	Σταυροφόρος	IX, 212
	λαμπροφόρος	ρασοφόρος	IX, 214
	όρος	Εωσφόρος	III, 86
ΟΒΟΥ	Μετσόβου	φόβου	III, 32
ΟΛΟΥ	Αποστόλου	διόλου	VI, 168
	διαβόλου	όλου	XI, 634
	καθόλου	διόλου	XII, 122
ΟΜΟΥ	Προδρόμου	νόμου	XIV, 118
ΟΝΜΟΥ	αδελφών μου	περισσόν μου	V, 368
	αδελφών μου	λογαριασμόν μου	VI, 112
	δάκτυλόν μου	καιρόν μου	XV, 28
	δικόν μου	σωτήριόν μου	V, 370
	εαυτόν μου	κακών μου	V, 2
	εγκόλπιον μου	προσκυνητόν μου	XVIII, 78
	εδικών μου	πατρικόν μου	V, 302
	θάνατόν μου	δικόν μου	XI, 640
	Θεόν μου	αμαρτιών μου	XV, 152
	θησαυρόν μου	κινημόν μου	XVI, 1174

καιρόν μου	δικόν μου	III, 288, IV, 56
καιρόν μου	εδικόν μου	VIII, 162
καιρόν μου	Θεόν μου	V, 124
καιρόν μου	Μοναστήριόν μου	V, 312
καιρόν μου	όνειρόν μου	IX, 196
κακόν μου	γιατρικόν μου	XVI, 752
καλόγηρόν μου	εφημέριόν μου	VI, 18
κειμήλιόν μου	θάνατόν μου	XVI, 1170
κονάκιόν μου	σκοπόν μου	VII, 113
μισεμόν μου	ερχομόν μου	VI, 84
Μοναστήριόν μου	κονάκιόν μου	XIII, 182
ουρανόν μου	δικόν μου	XVII, 52
πλευρόν μου	Σταυρόν μου	XIII, 180
πολυπόθητόν μου	οσπίτιόν μου	XVI, 790
προκείμενόν μου	περίοδόν μου	IX, 244, XVI, 2
Σκόπελόν μου	πατρικόν μου	XIII, 342
Σκόπελόν μου	Σταυρόν μου	XV, 2
Σταυρόν μου	Αδελφών μου	VI, 14
σταυρόν μου	εμαυτόν μου	VII, 349
Σταρόν μου	καιρόν μου	XI, 774
σταυρόν μου	καημόν μου	IV, 184
Σταυρόν μου	οφθαλμών μου	VII, 40, 62
ταξίδιόν μου	πολυκαιρινόν μου	XV, 12
υψηλότερόν μου	μεγαλύτερόν μου	III, 144
φίλτατόν μου	εδικόν μου	II, 258
φτωχικόν μου	Κύριόν μου	XV, 148

ΟΝΟΥ	διακόνου	χρόνου	I, 154
	θρόνου	φθόνου	XI, 114
	φθόνου	αδελφοκτόνου	III, 356

ΟΝΣΟΥ	εαυτόν σου	αποκατωθιόν σου	XVI, 236
	ενώπιόν Σου	υιόν Σου	XV, 24
	εχθρόν σου	σταυρόν σου	V, 152

σιτευτόν Σου ονειδισμόν Σου XV, 32
Σταυρόν Σου Αλεξανδρόν Σου I, 2
υιόν Σου πατρικόν Σου XV, 40
υιόν Σου ταπεινόν Σου XV, 38

ΟΝΤΟΥ

άνθρωπόν του Επίσκοπόν του VII, 269
Απόστολόν Του δικόν Του XI, 206
αρχιϊατρόν του μαραμόν του XVI, 1288
αρχοντικόν του ευλαβητικόν του IX, 14
βασίλειόν του εχθρών του III, 30
δάκτυλόν του καημόν του XI, 434
δικών του μυαλόν του XII, 94
εδικόν του μετόχιόν του I, 136
εαυτόν του ελαφρόν του XVI, 1116
εαυτόν του τζεβαερικόν του XVI, 778
θάνατόν του έξοδόν του XV, 44
θάνατόν του μνημόσυνον του III, 112, VII, 185
καημόν του κακόν του XVI, 956
κακοάγγελόν του υιόν του XV, 268
κακόν του αφανισμόν του VII, 199
λαιμόν του φοβερόν του III, 52
λαόν του εχθρών του XIII, 200
λαόν Του Σταυρόν Του XIII, 196
λείψανόν του ακριβόν του III, 100
μεγαλύτερόν του καημόν του II, 270
μελίσσιόν του δόσιμόν του VII, 123
Μοναστήριόν του εδικόν του X, 138
Ναόν του καλόν του X, 114
όμοιόν του παραπλήσιόν του XV, 50
ορισμόν του σερίφιόν του VIII, 200
παλάτιόν του τακίμιόν του VI, 66
παλάτιόν του τριγυρινών του VII, 111
πιστόν του μικρότερόν του XI, 522
ποίμνιόν του Θεόν του XII, 74

	σκέπαρνιόν του λαιμόν του	XVI, 322
	Σταυρόν Του αμπέλιόν του	IX, 124
	Σταυρόν Του εφετόν Του	XIII, 198
	σύντροφόν του περισσόν του	III, 70
	τρομασμόν του θάνατόν του	VIII, 68
	υιόν του καημόν του	XVI, 1286
	υιών του λαόν του	VI, 60, VII, 105
	χαράτσιόν του χρεωστούμενόν του	VIII, 27
ΟΠΟΥ	ανθρώπου προσώπου	XI, 376
	ανθρώπου τρόπου	XVI, 332
	Επισκόπου τόπου	VI, 28
ΟΡΟΥ	Ισιδώρου αθληφόρου	X, 20
ΟΣΜΟΥ	γέροντός μου πρωτόπλαστός μου	V, 266
	δικός μου σοφός μου	XVI, 1182
	Θεός μου ανδρός μου	IV, 160
	Θεός μου κόσμου	V, 80
	Ιάκωβός μου ομόπιστός μου	XIII, 144
	κόσμου ατός μου	XVI, 270
	Κύριός μου απατός μου	XIII, 304
	Κύριός μου κόσμου	VI, 130
	περίοδός μου τριγυρισμός μου	XV, 10
ΟΣΟΥ	αγαπητικός σου ορισμός σου	XVI, 1040
	Αυθεντός σου μοναχός σου	V, 196
	μικρότερός σου ιατρός σου	XVI, 1360
	οράματός σου ταπεινός σου	XII, 228
	ορισμός σου δικός σου	XV, 178
	υιός σου ακριβός σου	XVI, 1331
	υιός Σου έλεός Σου	XV, 42
	υιός Σου εμπρός Σου	XV, 34, XVI, 1370
ΟΣΤΟΥ	ακριβός του γράμματός του	XI, 414

	ανάξιός Του	έλεός Του	XIII, 322
	αξιώματός του	ονόματός του	XI, 508
	απατός του	όφελός του	XI, 618
	αυθεντός του	γυναικός του	XVI, 1104
	αφεντός του	ατός του	XI, 484
	Αφεντός του	βοηθός του	IX, 298
	Γραμματικός του	αγαπητός του	II, 18
	διάδοχός του	αγαπητός του	XVI, 1383
	ενταφιασμός του	λαμπρός του	XVI, 436
	ερχομός του	δικός του	II, 220
	ιατρός του	πατρός του	XVI, 1368
	μητρός του	παρόμοιός του	XV, 324
	μοναχός του	γαμπρός του	VIII, 176
	οδός του	Σταυρός του	XV, 46
	ταπεινός Του	ατός Του	IX, 350, XIII, 332
	ταπεινός Του	έλεός Του	XIII, 32, 56
	υιός του	διάδοχός του	XVI, 1384
ΟΝΟΥΝ	θανατώνουν	σκλαβώνουν	XI, 540
	τυφλώνουν	θανατώνουν	XI, 650
	φιλιώνουν	ημερώνουν	III, 64
ΟΣΟΥΝ	δώσουν	γλιτώσουν	XIII, 100
	εσηκώσουν	εγυμνώσουν	XV, 162
	θεμελιώσουν	σηκώσουν	VI, 120
ΟΜΟΥΣ	ώμους	νόμους	XVI, 660
ΟΝΟΥΣ	φιλελεημόνους	μόνους	XI, 736
	χρόνους	πόνους	V, 38
ΟΝΤΟΥΣ	αντρών τους	παιδιών τους	XI, 612
	θεόν τους	Ναόν τους	XVI, 898
	θεόν τους	τυφλωμόν τους	XV, 326

κακόν τους αφανισμόν τους XVI, 620

μνημόσυνόν τους δικόν τους XV, 382

όνειρόν τους καιρόν τους XVI, 868

ΟΠΟΥΣ κόλπους τρόπους II, 180

ΟΡΟΥΣ θεοφόρους σταυροφόρους XVII, 4

Όρους θεοφόρους XVI, 82

Όρους τριχίνοφόρους XVII, 2

στεφηφόρους Όρους VIII, 192

ΟΥΣΑ αγρυπνούσα επονούσα XII, 36

ακουμπούσα ούσα III, 376

απλοχερνούσα κυβερνούσα III, 262

απορούσα ρωτούσα IX, 194

εθαρρούσα καρτερούσα IV, 82

εκαθερνούσα πελεκούσα V, 108

εκρημνούσα πετούσα III, 374

ελεεινολογούσα εδακρυρροούσα XI, 42

εμιλούσα δειλιούσα III, 154

επαρακαλούσα εφιλούσα XVI, 1190

επερνούσα ευτυχούσα I, 144

επερπατούσα περνούσα VII, 265

επετούσα εβαστούσα III, 136

θωρούσα υπεραπορούσα III, 412

μπορούσα εθαρρούσα IV, 4

περπατούσα ημπορούσα I, 8

ΟΥΣΑΝ αντηχούσαν εκελαηδούσαν XVI, 422

απαντούσαν εχτυπούσαν XIII, 120

ασχημοφορούσαν ασχημομιλούσαν X, 48

βοηθούσαν επροσκυνούσαν VI, 154

εβοούσαν εβοηθούσαν VI, 142

εβοούσαν κατηγορούσαν XVI, 1128

εζούσαν εκατοικούσαν XVI, 58, 274
 εθωρούσαν εθαρρούσαν IX, 44
 εκακοποιούσαν αγαπούσαν XVI, 976
 εκαρτερούσαν επιθυμούσαν X, 56
 εκατοικούσαν θεοποιούσαν XVI, 170
 επαινούσαν εδειλιούσαν IV, 218
 επαρακαλούσαν εθαρρούσαν II, 32
 επροσκυνούσαν βαστούσαν XIII, 22
 επροσκυνούσαν ευχαριστούσαν XIII, 12
 επροσκυνούσαν τιμούσαν XVI, 434
 ευτυχούσαν ανθούσαν XIII, 38
 ευχαριστούσαν βοούσαν VIII, 108, IX, 354
 ευχαριστούσαν ευεργετούσαν VIII, 124
 εχωρούσαν εβαστούσαν IX, 78
 θωρούσαν απορούσαν XVI, 1160
 θωρούσαν αστρολογούσαν XVI, 386
 θωρούσαν αρχινούσαν XIII, 50
 καλαναρχούσαν διαλαλούσαν III, 268
 κατοικούσαν υμνούσαν XVI, 172
 κρατούσαν περιπατούσαν XI, 250
 μετανοούσαν προσελθούσαν XV, 80
 μοιρολογούσαν δειλιούσαν III, 106
 παρακαλούσαν περιπατούσαν XIII, 8
 πολεμούσαν αιματοκυλούσαν II, 10
 προσελθούσαν φιλούσαν XV, 78
 τραβούσαν περιπατούσαν XVI, 442

ΟΥΝΤΑΣ περιπατούντας ακολουθούντας VII, 20

ΟΥΣΜΑΣ καιρούς μας αδελφούς μας VIII, 218

ΟΥΜΕ διηγούμαι ενθυμούμαι XVII, 32
 διηγούμαι θυμούμαι XVII, 74
 διηγούμαι καυχούμαι III, 2

εγκαλούμαι θανατούμαι XVI, 1194
ευχαριστούμαι δυσαρεστούμαι XVI, 1210
θυμούμαι συλλογούμαι IX, 82
καταξιούμαι τιμούμαι II, 46
μετεωρισθούμε κολασθούμε III, 290

ΟΥΝΤΕ λησμονούνται κατηγορούνται XVI, 1092

συναριθμούνται μετρούνται XVI, 246

ΟΥΣΕ αγαπούσε εξητούσε XVI, 1362

αγαπούσε ζητούσε XV, 304

ακολουθούσε δορυφορούσε XVI, 544

αναλούσε εκαταντούσε XVI, 1282

ανθούσε εδημηγορούσε IV, 104

αποκοιμούσε μιλούσε XVI, 962

βαστούσε ημπορούσε XVI, 1064

βαστούσε τιμούσε XI, 530

εβοηθούσε οικοδομούσε XI, 88

εβοούσε εξητούσε XI, 581

εδειλιούσε ελιγοθυμούσε XVI, 1322

εδειλιούσε εχαμογελούσε XVI, 1134

εδηλούσε εσημειούσε XII, 202

εξητούσε ενεργούσε IV, 170

εξητούσε επαρακαλούσε VII, 267

εζούσε εκυβερνούσε XII, 134

εζούσε ομιλούσε XV, 74

εθαρρούσε αγαπούσε XVI, 1120

εθρηνούσε ζητούσε XVI, 1076

εκαρτερούσε επερνούσε XV, 368

εκατοικούσε βοσκούσε XI, 230

εκατοικούσε ζούσε XV, 228

εκατοικούσε ποθούσε I, 50

εκυνηγούσε ζούσε XV, 238

εκυνηγούσε περνούσε III, 34

εκυνηγούσε φιλοδωρούσε III, 68

ελαχταρούσε	αγρικούσε	XV, 328
εμελετούσε	διαπερνούσε	XVI, 424
εμισούσε	ελιγοθυμούσε	XV, 342
επαινούσε	περνούσε	III, 200
επεινούσε	εμαρτυρούσε	V, 122
επιθυμούσε	ημπορούσε	VII, 169
επροχωρούσε	εγεννοβολούσε	XVI, 822
ερωτούσε	στενοχωρούσε	XI, 672
εσυνομιλούσε	μηνούσε	VII, 211
ευτυχούσε	εβοηθούσε	III, 72
ευτυχούσε	ημπορούσε	XI, 388
εχαλούσε	εκαρτερούσε	VIII, 64
εχωρούσε	περνούσε	XVI, 824
θαρούσε	απορούσε	VIII, 66
θαρρούσε	εζητούσε	IX, 30
θαρρούσε	ζητούσε	III, 258
θωρούσε	βαστούσε	XI, 308
κατηγορούσε	εκαλούσε	XVI, 1106
κρατούσε	εβαστούσε	XVI, 488
λαχταρούσε	βαστούσε	VII, 345
μιλούσε	λαλούσε	XIII, 266
μιλούσε	παρακαλούσε	XVI, 1356
μπορούσε	εψευματούσε	VII, 209
μπορούσε	ζούσε	XVI, 1284
παρεξηγούσε	αλληγορούσε	VII, 201
περνούσε	χωρούσε	XI, 228
περπατούσε	ακτινοβολούσε	XVI, 536
ποθούσε	εζητούσε	I, 44
προθωρούσε	δειλιούσε	XVI, 826
προϋπαντούσε	εσκιρτούσε	VII, 60
προχωρούσε	χτυπούσε	IV, 168
ρωτούσε	επολυπραγμονούσε	XV, 126
υπηρετούσε	πετούσε	XV, 170
υστερούσε	εχαλούσε	XVI, 948

	φιλούσε	ενεργούσε	XVI, 964
	φιλούσε	μιλούσε	XVI, 1204
ΟΥΜΕΝ	απαρατούμεν	μπούμεν	XI, 272
	βγούμεν	πιούμεν	X, 94
	διαβούμεν	νικούμεν	VI, 124
	ελθούμεν	δούμεν	XV, 218
	επιθυμούμεν	λαχταρούμεν	X, 96
	θωρούμεν	ζούμεν	XII, 39
	καταπατούμεν	ζούμεν	XI, 58
	καταρασθούμεν	πούμεν	III, 292
	κατοικούμεν	περιπατούμεν	XI, 280
	περιπατούμεν	θωρούμεν	XII, 128
	περιπατούμεν	σωθούμεν	XVII, 62
	περιπατούμεν	χαθούμεν	XII, 42
	ποιούμεν	πονούμεν	XVI, 766
	ποιούμεν	τιμούμεν	XVI, 1008
	συνερισθούμεν	μιμηθούμεν	XV, 212
	τιμούμεν	κρατούμεν	XV, 400
	χρεωστούμεν	παρακινούμεν	IV, 222
ΟΥΣΕΝ	ανθούσεν	εμοσχοβολούσεν	XI, 384
	ανθούσεν	ευδοκιμούσεν	I, 64
	γρικούσεν	πετούσεν	XII, 158
	εκουβαλούσεν	επιστατούσεν	VI, 140
	εσυνεργούσεν	ελεούσεν	VI, 144
	ετυραννούσεν	στενοχωρούσεν	XVI, 838
	πετούσεν	αεροβατούσεν	XI, 386
	πονούσεν	στενοχωρούσεν	IV, 166
ΟΥΔΕΣ	καλιακούδες	αρκούδες	XI, 598
ΟΥΝΤΕΣ	φθονούντες	γρικόουντες	III, 84

ΟΥΣΕΣ	επεινούσες	επιθυμούσες	X, 78
	θωρούσες	απορούσες	XIII, 142
ΟΥΛΙ	δούλοι	ούλοι	XVI, 1052
ΟΥΣΙ	αγαπούσι	καταπατούσι	XII, 224
	ακολουθούσι	βοούσι	VII, 26
	ακολουθούσι	ποιούσι	XV, 122
	ακούση	εβγούσι	XI, 588
	ακούση	παρακούση	XVI, 724
	αναπληρούσι	οικοδομούσι	IX, 306
	αναστηθούσι	στερηθούσι	XIII, 48
	αναχωρούσι	πατούσι	XIII, 46
	ανεβούσι	ιδούσι	XI, 212
	ανοιχθούσι	πνιγούσι	XIII, 28
	απειλούσι	ελθούσι	XII, 260
	απλοχερνούσι	αγαπούσι	XVI, 324
	βαστούσι	εκυβερνούσι	XII, 192
	γελούσι	ανθούσι	XIII, 30
	διαπερνούσι	συμπροβοδούσι	VII, 28
	δυσκολευθούσι	εμπιστευθούσι	V, 344
	ελθούσι	διασκορπισθούσι	XI, 546
	ευρεθούσει	ανταμωθούσι	XV, 366
	ιδούσι	καλαναρχούσι	III, 336
	ιδούσι	χαρούσι	XVI, 1146
	καλαναρχούσι	λαλούσι	III, 274
	κολασθούσι	ελεούσι	X, 36
	κρυφθούσι	ιδούσι	XIII, 170
	κυνηγούσι	ειπούσι	III, 46
	λιγοθυμούσι	τρυπούσι	XIII, 20
	μαρτυρούσι	ομολογούσι	IX, 356
	μιλούσι	ζούσι	XI, 208
ξαπερνούσι	σταθούσι	XII, 48	
ξαπλωθούσι	χωρούσι	XI, 78	

	ξηραθούσι	καούσι	XIII, 256
	ομολογούσι	θωρούσι	XI, 186
	περιπατούσι	περικυκλούσι	VII, 22
	πληρωθούσι	προσκυνούσι	XI, 734
	πούσι	παρακινούσι	IV, 216
	πούσι	παρούσι	III, 158
	προδηλούσι	αποκοπούσι	XII, 263
	προσκυνούσι	μαρτυρούσι	III, 378
	προσκυνούσι	περνούσι	XI, 188
	σηκωθούσι	διαφθαρούσι	XII, 222
	φυλαχθούσι	πατούσι	XIII, 102
	χτυπούσι	ευφημούσι	XVI, 482
	χτυπούσι	μαζωχθούσι	XIII, 156
ΟΥΤΙ	τοσούτοι	τοιούτοι	VIII, 206
ΟΥΣΤΙΣ	υψηλούς της	πολλούς της	XVI, 176
ΟΥΤΙΣ	παιδιού της	πιστού της	XI, 566
ΟΥΝΤΟΝ	ηγούντων	δακρυροούντων	VII, 93
ΟΥΣΤΟΝ	Ναούς των	κοινούς των	XVI, 1058
ΟΥΤΟΝ	πλούτον	τούτον	IV, 94, XI, 536
	τοιούτον	πλούτον	XI, 428
	τοιούτον	τούτον	XVII, 50
	τούτον	πλούτον	II, 79
ΟΥΝΤΟΣ	συνεργούντος	Τραπεζούντος	I, 128
ΟΥΤΟΣ	ετούτος	πλούτος	XI, 590
ΟΥΜΟΥ	Σταυρού μου	Θεού μου	IX, 340

Σταυρού μου σεπτού μου VII, 75
Σταυρού μου στολισμού μου IX, 252
Σταυρού μου Χριστού μου XIV, 54
Χριστού μου Θεού μου XVIII, 32
Χριστού μου λαιμού μου III, 248

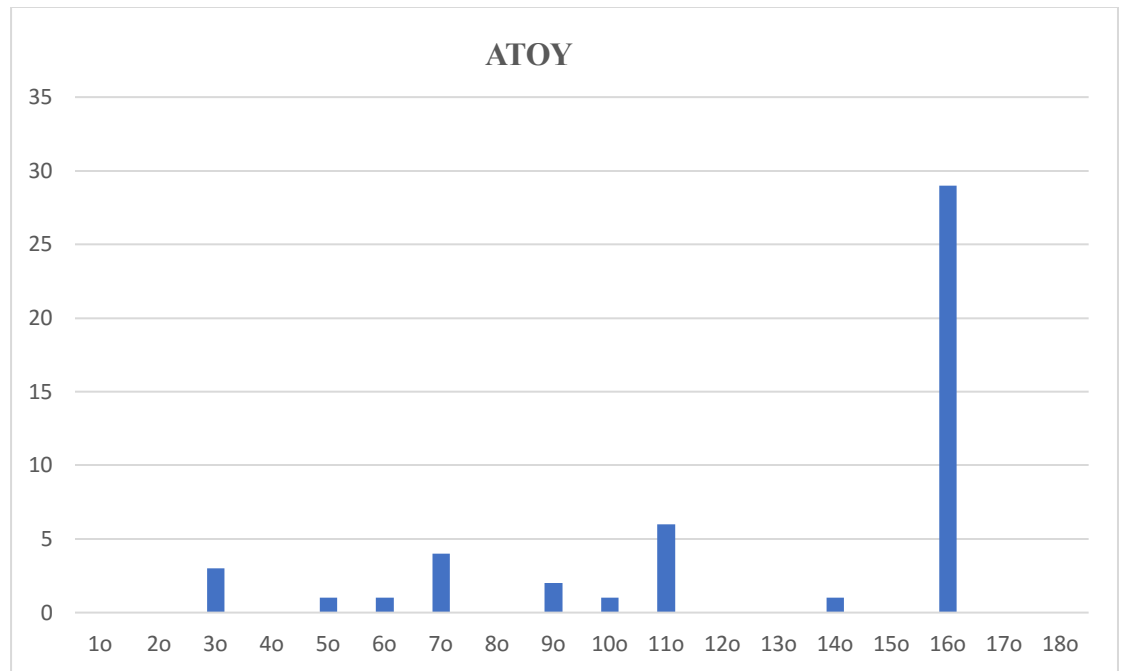
ΟΥΣΟΥ λογισμού σου Πλαστουργού σου V, 192
λογισμού σου Χριστού σου V, 174
Σταυρού σου σεπτού σου XIII, 24
υιού σου Θεού σου IV, 86
Χριστού σου εχθρού σου V, 214

ΟΥΣΤΟΥ δικούς του στρατηγούς του XVI, 998
θησαυρούς του δικούς του XI, 520, XVI, 656
στοχασμούς Του νους Του IV, 130
στρατηγούς του υιούς του XVI, 604

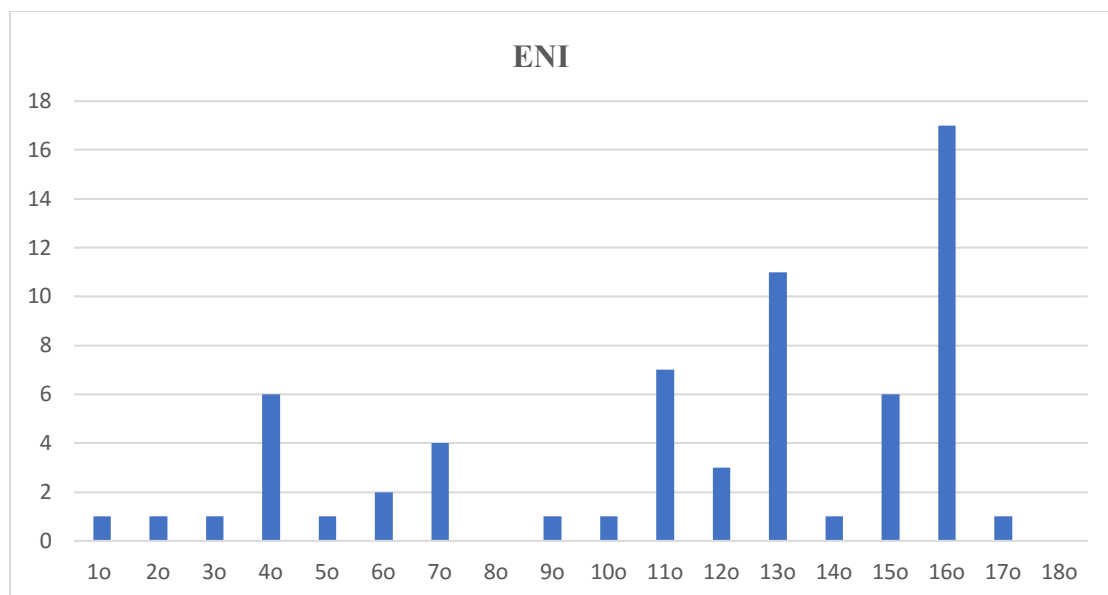
ΟΥΤΟΥ λουτρού του σαραγιού του VII, 373

ΟΥΣΜΟΥΣ οφθαλμούς μου νους μου V, 366

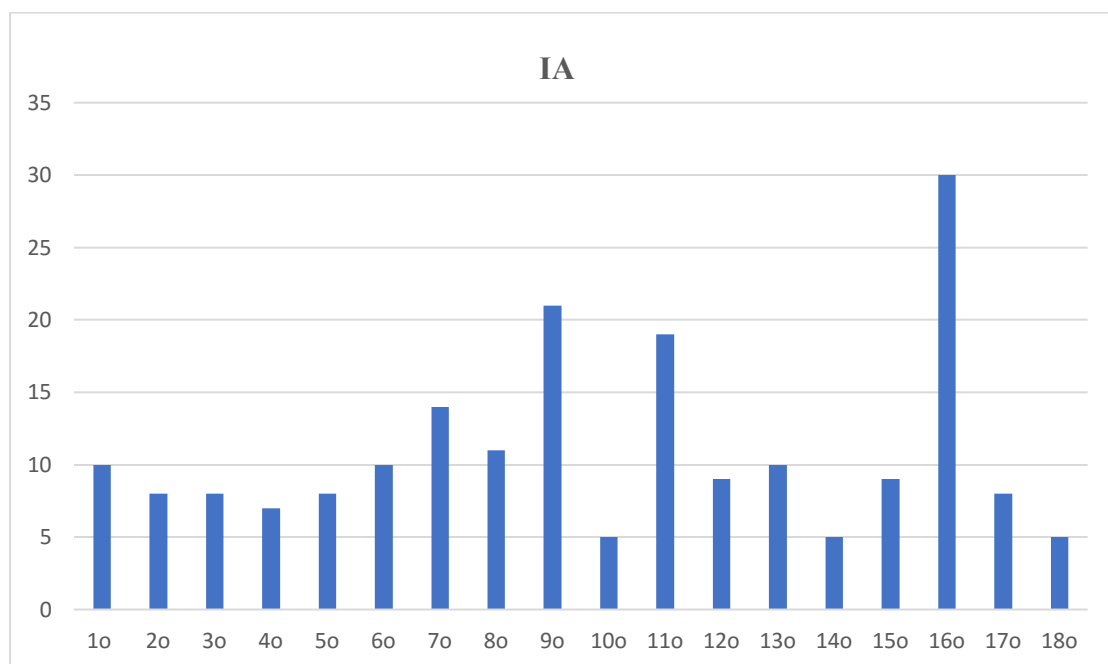
ΟΥΤΟΥΣ τοςούτους τηλικούτους V, 282

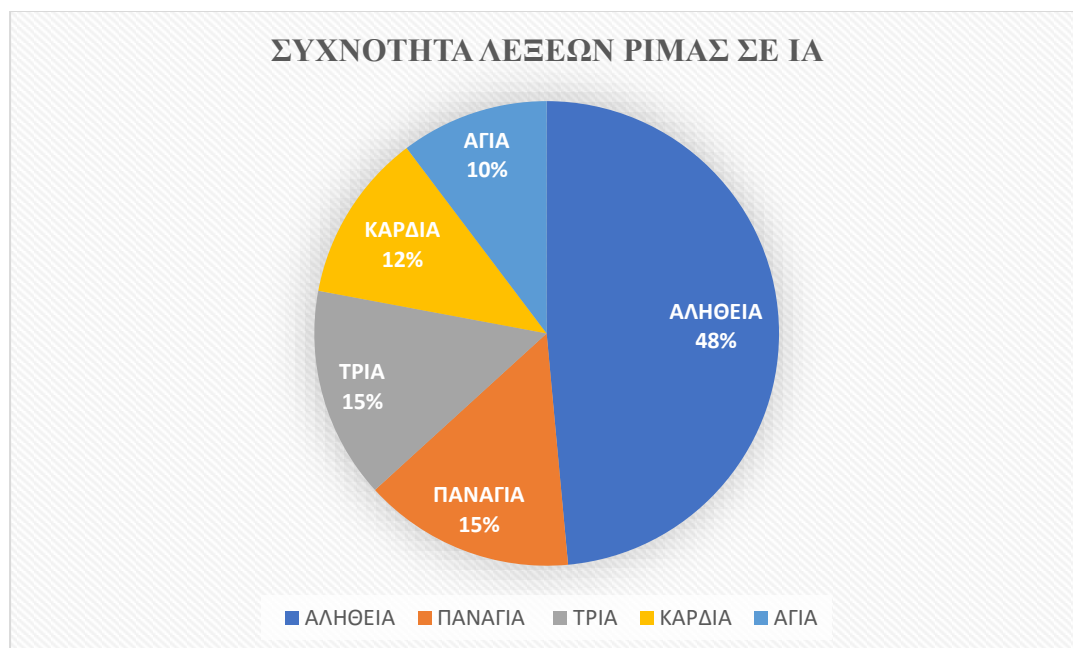
Γράφημα 1: Η κατανομή των λέξεων ρίμας σε ατου με τη μεγαλύτερη εμφάνισή της στο δέκατο έκτο κεφάλαιο της σύνθεσης. Ανύπαρκτη είναι η παρουσία της στο πρώτο, τέταρτο, όγδοο, δωδέκατο, δέκατο τρίτο, δέκατο πέμπτο και δέκατο όγδοο κεφάλαιο.

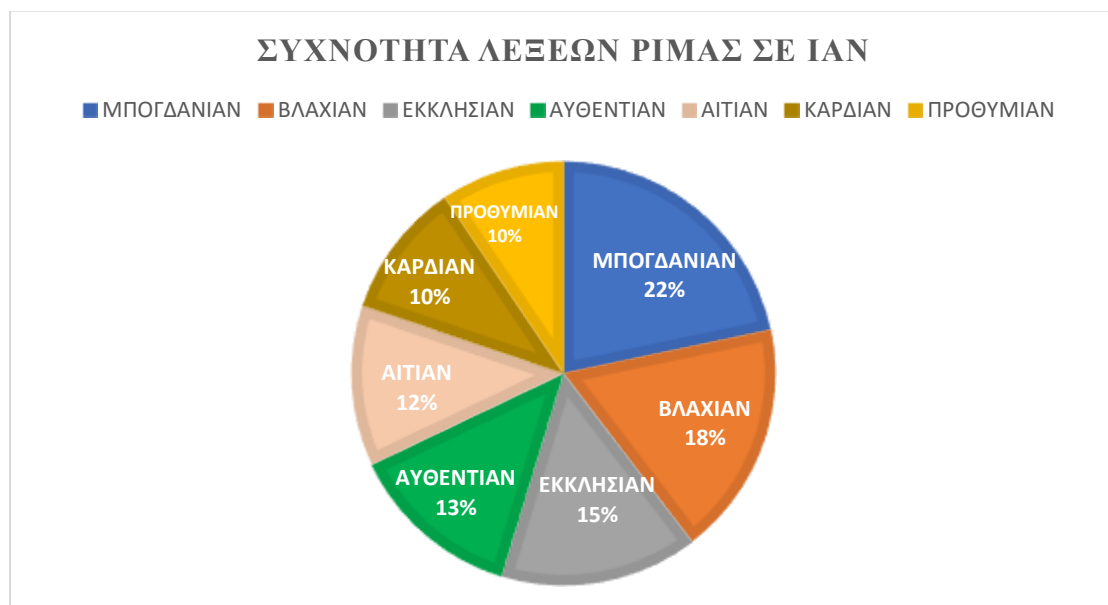
Γράφημα 2: Η μεγαλύτερη κατανομή των λέξεων ρίμας σε ενι εμφανίζεται στο δέκατο έκτο κεφάλαιο της σύνθεσης. Η μετοχή «καημένη (οι)» εμφανίζεται έξι φορές συνολικά στον *Κήπο Χαρίτων*. Στο όγδοο και δέκατο όγδοο κεφάλαιο είναι ανύπαρκτη η παρουσία των λέξεων ρίμας σε ενι.

Γράφημα 3: Η συχνότητα εμφάνισης των λέξεων ρίμας σε ia στην ποιητική σύνθεση. Στο δέκατο έκτο κεφάλαιο εμφανίζεται τριάντα φορές.

Γράφημα 4: Η λέξη «αληθεία» απαντά 33 φορές μέσα στην ποιητική σύνθεση κι ακολουθούν οι λέξεις «Παναγία» και «τρία» 10 φορές, η λέξη «καρδία» 8 φορές και η λέξη «αγία» 7 φορές.

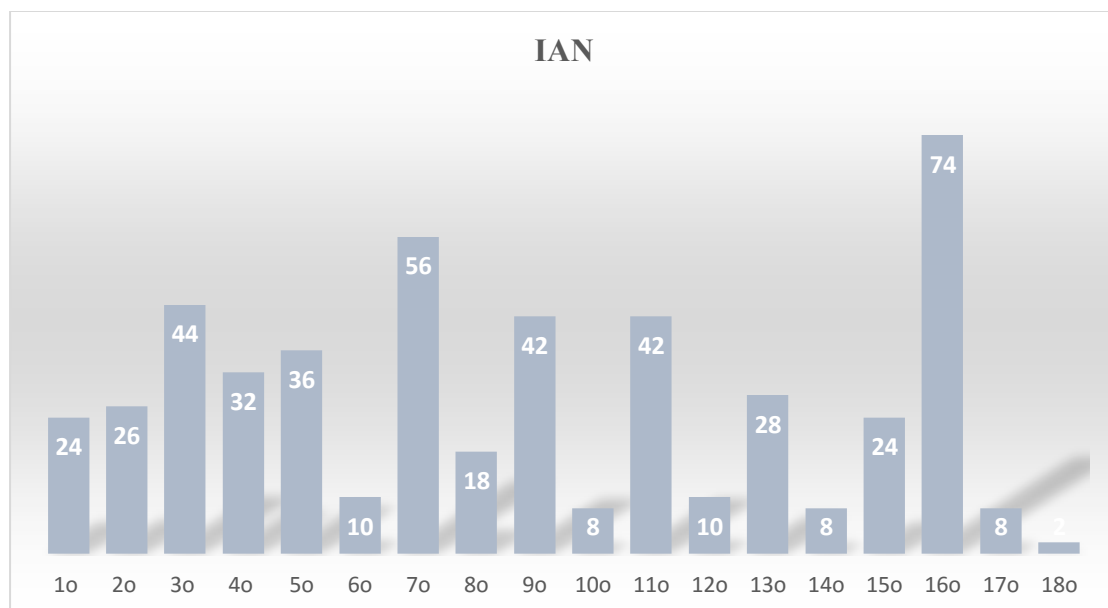
Γράφημα 5: Οι ρίμες σε ιαν με τη μεγαλύτερη συχνότητα στον *Κήπο Χαρίτων*. Η λέξη «Μπογδανιαν» καταλαμβάνει την πρώτη θέσης επιλογής με ποσοστό κατά προσέγγιση 22 % σε όλο τον *Κήπο Χαρίτων* και ακολουθεί η Βλαχία με ποσοστό κατά προσέγγιση 18 %. Η λέξη ρίμα «Μπογδανιαν»

απαντά 23 φορές μέσα στην ποιητική σύνθεση, η λέξη ρίμα «Βλαχίαν» απαντά 19 φορές, η λέξη ρίμα «εκκλησίαν» απαντά 16 φορές, η λέξη ρίμα «Αυθεντίαν» απαντά 14 φορές, η λέξη ρίμα «αιτίαν» απαντά 13 φορές, η λέξη ρίμα «καρδίαν» απαντά 11 φορές και η λέξη ρίμα «προθυμίαν» απαντά 10 φορές.

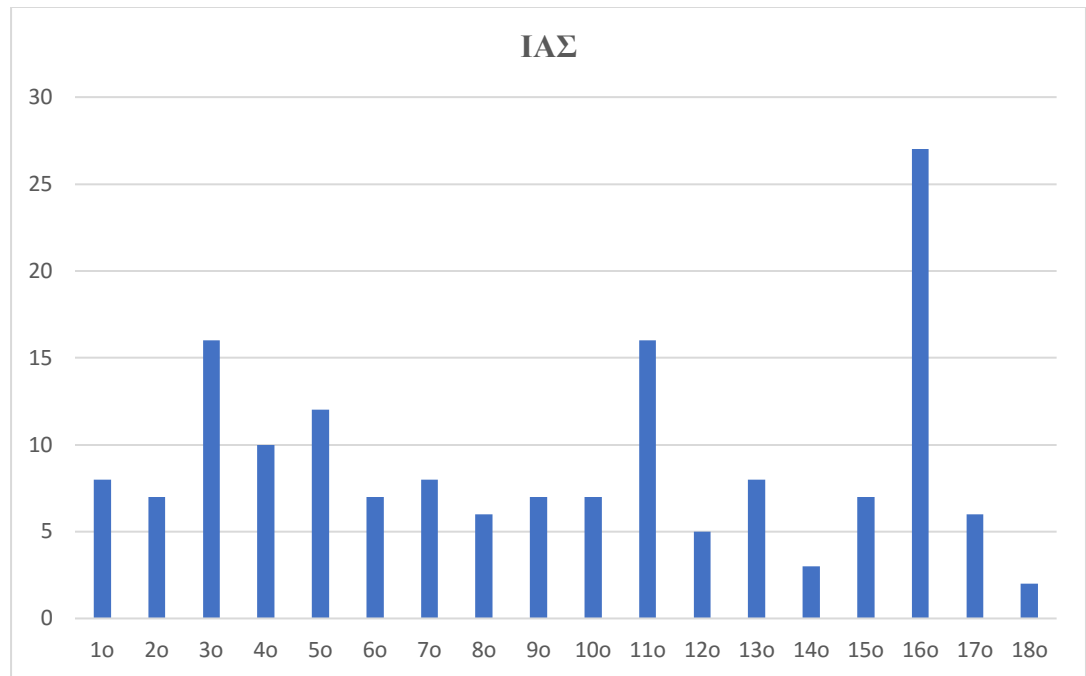
Υποστηρίζω ότι ο Δαπόντες προτιμά ως ρίμες τις λέξεις «Μπογδανίαν» και «Βλαχίαν» (Μολδοβλαχία) λόγου του καθοριστικού ρόλου που έπαιζαν ως τόποι δράσης του εγκόσμιου και μοναστικού βίου του, την λέξη «Εκκλησίαν» λόγω του έντονου θρησκευτικού αισθήματος που τον κατείχε και την λέξη «Αυθεντίαν» ως μετωνυμία για την ηγεμονική και τον σεβασμό που διατείνονταν. Ο πολιτειακός και εκκλησιαστικός θεσμός εξουσίας έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη ζωή και δράση του Δαπόντε. Οι υπόλοιπες λέξεις-ρίμες «αιτίαν», «καρδίαν» και «προθυμίαν» εντάσσονται στη διανοητική και συναισθηματική σφαίρα του Δαπόντε.

Η Μολδοβλαχία ήταν ο κύριος τόπος δράσης του εγκόσμιου και μοναστικού βίου του Δαπόντε. Άλλωστε οι εντυπώσεις του Δαπόντε από τις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες καλύπτουν μεγάλη έκταση στον *Κήπο Χαρίτων* (έβδομο, όγδοο κεφάλαιο) αλλά και σε διάσπαρτα, εκτός ρίμας, σημεία του κειμένου. Συγκεκριμένα στο παρακάτω απόσπασμα οι ρίμες «Μπογδανίαν»-«Βλαχίαν»-«φιλίαν»-«Αυθεντίαν» είναι παραταγμένες η μία κάτω από την άλλη:

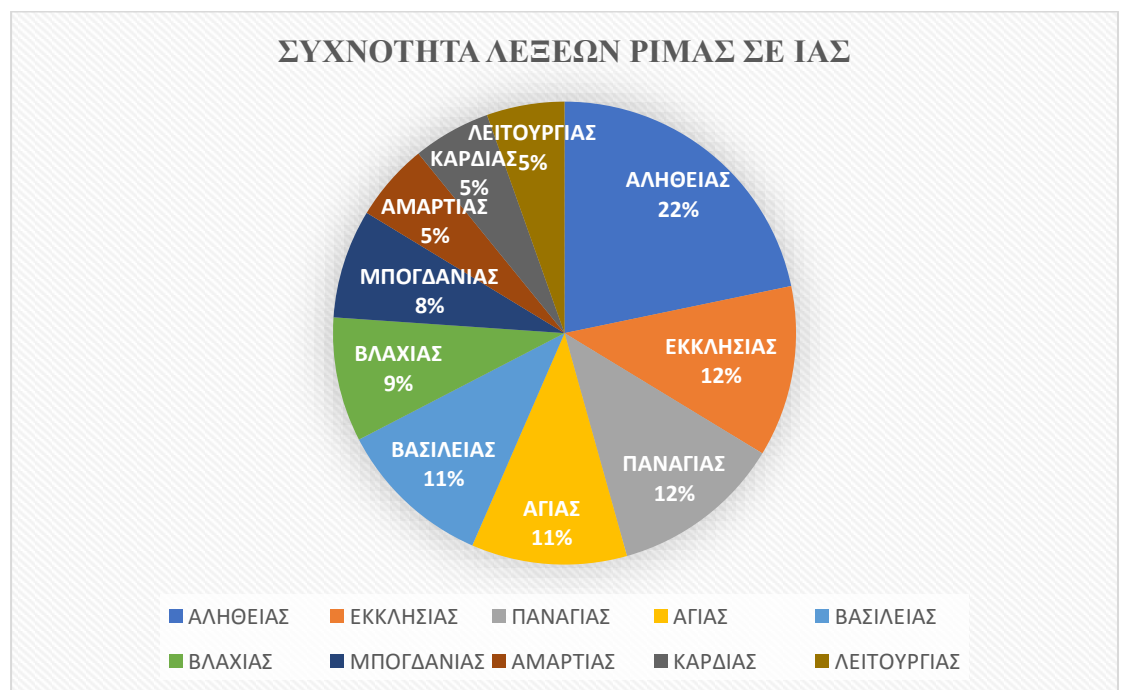
*«του Αλεξάνδρου του πατρός, οπού εις Μπογδανίαν
με έδειξε την συνδρομήν, ως είπα, και φιλίαν’
ήτον και φίλος μου πολλά αυτός απ’ την Βλαχίαν,
όντες στου Κωνσταντίνβοδα μαζί την Αυθεντίαν» (IX, 9-12).*

Γράφημα 6: Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζεται η συχνότητα της ρίμας ιαν στα δεκαοκτώ κεφάλαια του *Κήπου Χαρίτων*. Πυκνή εμφάνιση της ρίμας παρατηρείται στο δέκατο έκτο κεφάλαιο με 74 φορές εμφάνισης και στο έβδομο κεφάλαιο 56 φορές εμφάνισης. Χαμηλά ποσοστά εμφάνισης παρατηρούνται στο δέκατο, δέκατο τέταρτο, δέκατο έβδομο και δέκατο όγδοο κεφάλαιο. Ίση κατανομή της ρίμας ιαν παρατηρείται στο πρώτο και δέκατο πέμπτο κεφάλαιο με 24 φορές εμφάνισης αντίστοιχα, και τέλος στο ένατο και ενδέκατο κεφάλαιο με 42 φορές εμφάνισης αντίστοιχα.

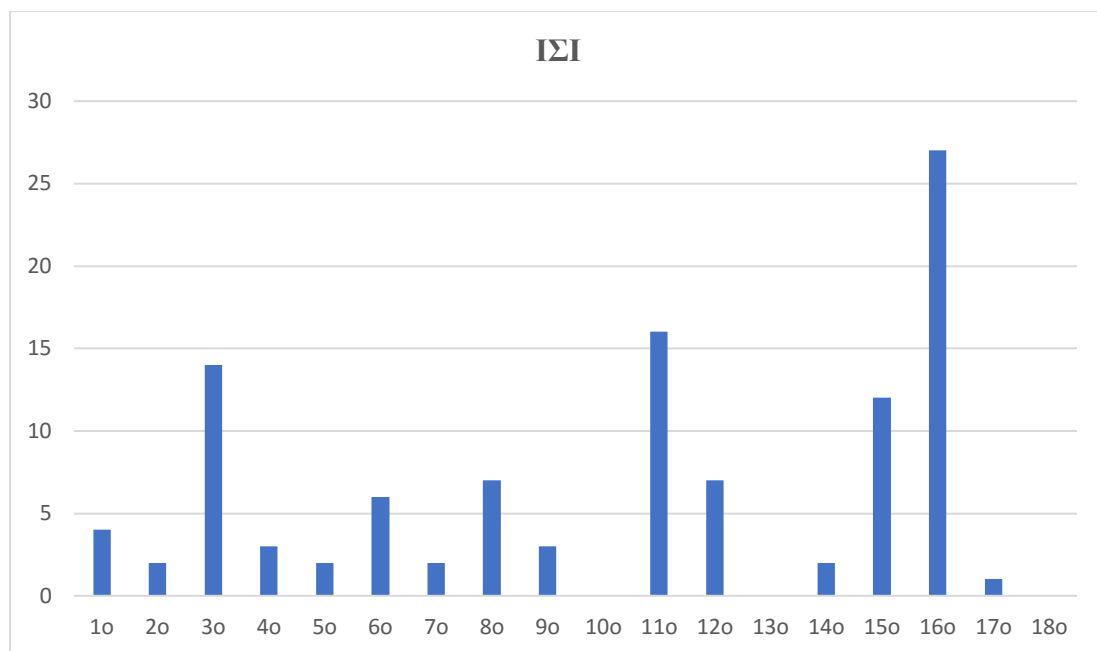

Γράφημα 7: Η συχνότητα των λέξεων ρίμας σε ιας. Στο δέκατο έκτο κεφάλαιο οι λέξεις ρίμας σε ιας εμφανίζονται 27 φορές.

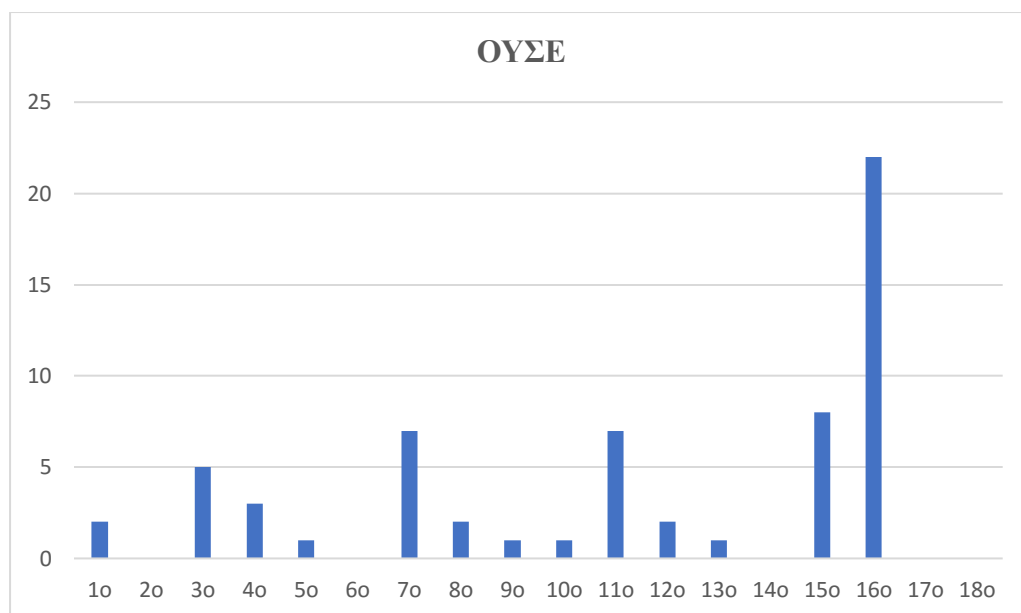

Γράφημα 8: Η ρίμα «αληθείας» εμφανίζεται κατά προσέγγιση 22 % στον *Κήπο Χαρίτων* κι ακολουθούν οι λέξεις «Παναγίας» και «Εκκλησίας».

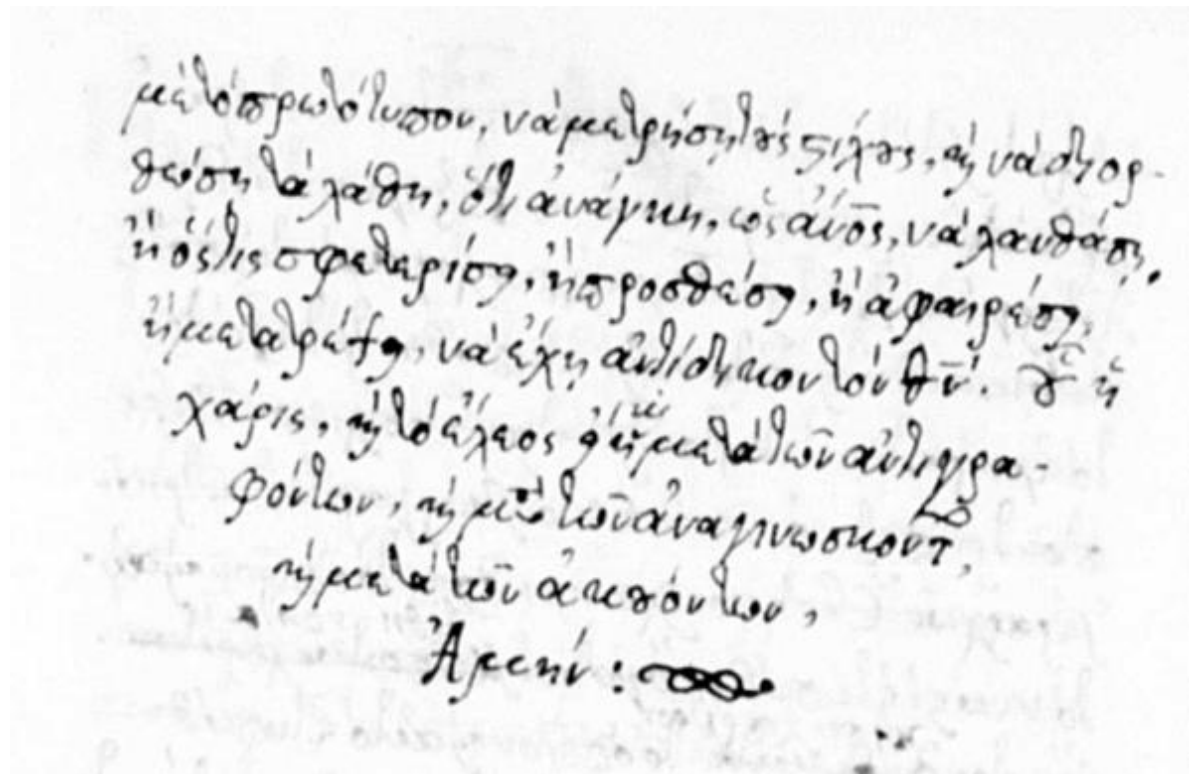

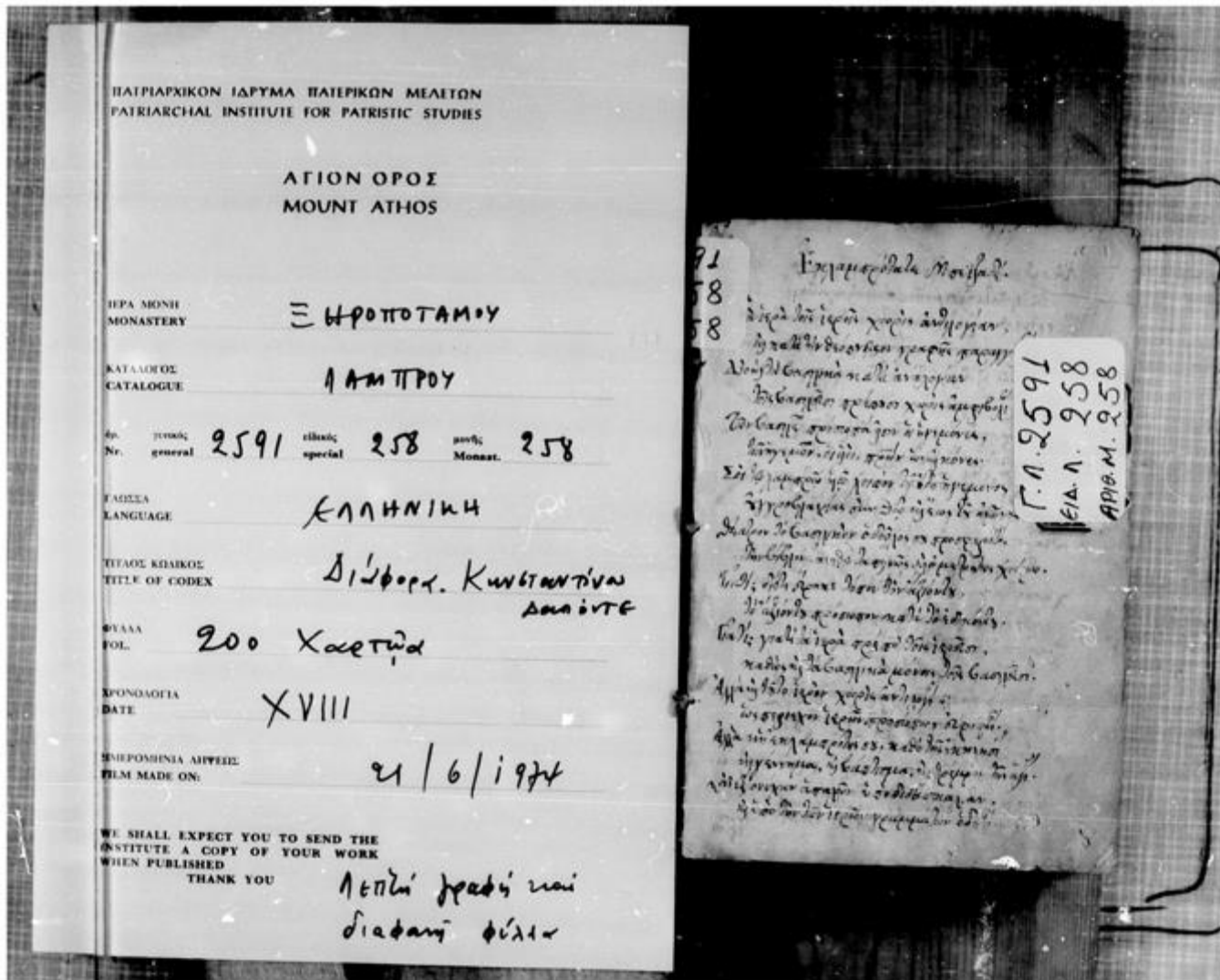
Γράφημα 9: Η κατανομή των λέξεων ρίμας σε ισι στον *Κήπο Χαρίτων*. Οι λέξεις ρίμες ισι εμφανίζονται 27 φορές στο δέκατο έκτο κεφάλαιο της σύνθεσης. Στο δέκατο, δέκατο τρίτο και δέκατο όγδοο κεφάλαιο είναι ανύπαρκτη η παρουσία των λέξεων ρίμας σε ισι.

Γράφημα 10: Η κατανομή των λέξεων ρίμας σε ουσε. Ανύπαρκτη είναι η εμφάνισή της στο δεύτερο, έκτο, δέκατο τέταρτο, δέκατο έβδομο και δέκατο όγδοο κεφάλαιο. Στο δέκατο έκτο κεφάλαιο οι λέξεις ρίμες σε ουσε εμφανίζονται 22 φορές.

Εικόνα 1: Η «Είδησις»: αυτόγραφο σημείωμα του Δαπόντε για τους μελλοντικούς εκδότες των έργων του. Προέρχεται από τον κατάλογο του Λάμπρου, Ιερά Μονή Ξηροποτάμου Αγίου Όρους, γενικός αριθμός 2589, ειδικός αριθμός 256, μονής 256, τίτλος κωδικός Διάφορα Κωνσταντίνου Δαπόντε, ελληνική γλώσσα, 222 χαρτώα φύλλα, χρονολογία XVIII, χαρτ. 8 μικρ., I (φ. I. α), κ' (φ. 55 β) και δη από την *Ανθολογία Μερική εκ των βιβλίων του Κωνσταντίνου Δαπόντε του μετονομαζόμενου Καισάρου*.

Εικόνα 2: Ποίημα του Δαπόντε σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο στίχο αφιερωμένο στον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Προέρχεται από τον κατάλογο του Λάμπρου, Ιερά Μονή Ξηροποτάμου Αγίου Όρους, γενικός αριθμός 2591, ειδικός αριθμός 258, αριθμός Μονής 258, χαρτ. 8, μικρ. XVIII (φ. δ', 200). I (φ. αι) Κωνσταντίνου Δαπόντε, ποίημα – αφιέρωση στον Εκλαμπρότατο Μπετζαδέ Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο (αντίστοιχη η προσφώνηση με του προλογικού σημειώματος του *Κήπου Χαρίτων*). Το ποίημα είναι γραμμένο σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο και εμφανής είναι η τετραπλή ρίμα των λέξεων σε ιαν («ανθολογίαν»-«παραγγελίαν»-«αναλογίαν»-«αμφιβολίαν»). Τα φωνήεντα α κι ο είναι κυρίαρχα. Ως προς το φαινόμενο των διασκελισμών παρατηρείται πυκνή εμφάνιση με διπλούς διασκελισμούς.